

TOKAT

PROCEEDINGS BOOK

TOKAT 2ND INTERNATIONAL
CONFERENCE ON SCIENTIFIC
RESEARCHES

01-03 SEPTEMBER 2023 / TOKAT – TURKEY

EDITOR:
DR. JALE COŞKUN
2023

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES

September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

PROCEEDINGS BOOK

EDITOR

Dr. JALE COŞKUN

by

AKADEMİK PAYLAŞIM PLATFORMU PUBLISHING HOUSE®

All rights of this book belong akademik Paylaşım
Platformu Publishing House
Authors are responsible both ethically and juridically
APP Publications – 2023©
Issued: 20.09.2023

ISBN: 978-625-6997-18-9

CONGRESS ID

CONGRESS TITLE

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES

DATE and PLACE

September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

ORGANIZATION

UBS-Institute of International Scientific Research and Strategy Development Association,
TürkiyeAkademik Paylaşım Platformu Eğitim Ltd.Şti.,Ankara,Türkiye

CONGRESS HONORARY BOARD MEMBERS

Assoc. Prof. Dr. Hüseyin MERTOL

President of the Congress

Dr. Nadire KANTARCIOĞLU

President of the UBS Institute

CONGRESS CHAIRS

Dr. Jale COŞKUN

İstanbul Aydın Üniversitesi

CONGRESS COORDINATOR

Erinç KUYUCUOĞLU

NUMBER of ACCEPTED PAPERS- *(Türkiye- 28, Other Countries-9)*

PARTICIPANTS COUNTRY

Türkiye-28, Nigeria-1, Philippines-3, Indonesia-1, India-1,Kazakhstan-1, Pakistan-2

PRESENTATION

Oral presentation

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process

İSN : 978-625-6997-18-9

ORGANIZING COMMITTEE

Kongre Onursal Başkanı
Prof. Dr. Hanifi ATLI

Kongre Başkanı
Doç. Dr. Hüseyin MERTOL
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Düzenleme Komitesi Başkanı
Dr. Aslı KAYA

Düzenleme Komitesi Üyeleri
Doç. Abdulkadir Kırbaş Atatürk Üniversitesi
Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi

Doç. Melda Medine SUNAY
Bursa Teknik Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Dr. Leman KUZU
İstanbul Kültür Üniversitesi

Doç. Mesut BULUT
Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi

Doç. Dr. Can YARDIMCI
Afyon Kocatepe Üniversitesi

Dr. Ender ÖZEREN
Dicle Üniversitesi

Dr. Öğretim Üyesi Muhit Tölegen
Ahmet Yesevi Üniversitesi/Kazakistan

Dr.Volkan Karacaoğlan
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmasötik Toksikoloji

Dr.Zehra Fırat
Ostim Teknik Üniversitesi

Genel Koordinatör
Erinç KUYUCUOĞLU

SCIENTIFIC AND ADVISORY BOARD

- Prof.Dr.Ainur NOGAYEVA
L.N.Gumilev Avrasya Milli Üniversitesi (Kazakistan)-Erzincan Binali Üniversitesi (Türkiye)
- Prof.Dr.Almaz Ülvi
BİNNATOVA, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası
- Prof.Dr.Arzu KARACA
Munzur üniversitesi
- Prof.Dr.Gülizar Sümer ÇAKIR
İnönü Üniversitesi
- Prof.Dr.Naci ŞAHİN
Yozgat Bozok Üniversitesi
- Prof.Dr.Recep YÜCEL
Kırıkkale Üniversitesi
- Prof.Dr.Şebnem YÜCEL
Selçuk Üniversitesi
- Prof. Dr. Selçuk BALI
Selçuk Üniversitesi
- Prof.Dr. Sinem SOMUNOĞLU İKİNCİ
Bursa Uludağ Üniversitesi
- Prof. Saber Mohamed Abd-Allah
Reproductive Biology & Genetics Society, Singapore
- Prof.Dr. Mwafaq M. DANDAN
Aljouf University
Kingdom of Saudi Arabia
- Prof.Dr.Basim ALHADİDİ
Albalqa Applied University, Jordan
- Prof.Dr.Ashraf M. A. AHMAD
Princess Sumya University for Technology, Amman
- Prof.Dr.Raymond KOSALA
The Loseph Wibowo Center for Advanced Learning, Jakarta, Indonesia
- Prof.Dr.Yaşar Hamza OCAK
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
- Prof.Dr.Wen-Lin YANG
Dean, National University of Tainan, Taiwan
- Prof. Dr. Müjdat AVCI
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
- Prof. Dr. Gülzar İBRAHİMOVA
Bakü, Azərbaycan
- Doç.Dr.Ali ARSLANOĞLU
Sağlık Bilimleri Üniversitesi
- Doç. Dr. Ülhak ÇİMEN
Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi
- Doç.Dr.Aytekin ZEYNALOVA
Bakü Devlet Üniversitesi
- Doç.Dr.Fahri ÖZSUNGUR
Mersin üniversitesi
- Doç.Dr.Fatma KÖPRÜLÜ
Yakın Doğu Üniversitesi
- Doç. Dr. Gizem Erdoğan AYDIN
İzmir Demokrasi Üniversitesi
- Doç.Dr.Melda Medine SUNAY
Bursa Teknik Üniversitesi

Doç.Dr. Mesut BULUT
Atatürk Üniversitesi
Doç.Dr. Abdulkadir KIRBAŞ
Atatürk Üniversitesi
Doç.Dr. Hilal YILDIRIR KESER
Bursa Teknik Üniversitesi
Doç.Dr.Murteza HASANOĞLU
Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Başkanlığına bağlı Devlet İdarecilik Akademisi
Doç.Dr.Mustafa Can SAMIRKAŞ
Mersin Üniversitesi
Doç.Dr.Rukiye Mehtap ÖZLÜ
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Doç.Dr.Said Alpagut ŞENEL
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Doç.Dr.Sevgi SÜMERLİ SARIGÜL
Kayseri Üniversitesi
Doç.Dr.Süleyman Emre ÖZCAN
Celal Bayar Üniversitesi
Doç.Dr.Yeşim Üstün AKSOY
Yakındoğu Üniversitesi
Doç.Dr.Zeliha TEKİN
Muş Alparslan Üniversitesi
Doç.Dr.Zeynep KÖSE
Hasan Kalyoncu Üniversitesi
Doç. Dr. H.Burçin HENDEN ŞOLT
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Alaplı MYO Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü
Dr.Öğr.Üyesi Ahmet ERKASAP
İstanbul Gedik Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Aydın BAĞDAT
Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Azamat MAKSÜDÜNOV
Kırgızistan - Türkiye Manas Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Reşit Aldemir
Van Yüzüncüyıl Üniversitesi
Dr. Ender ÖZEREN
Dicle Üniversitesi
Dr. Pankaj THAKUR
Arba Minch, Ethiopia
Dr. Hoang Anh TUAN
Ho Chi Minh city University of Transport, Vietnam
Dr. Dodo Yakub AMİNÜ
Senior lecturer, University Sains Islam Malaysia
Dr. Sunny JOSEPH
HOD, Dept. of Mathematics, K. E. College, Kottayam, Kerala, India
Dr. Dipti Patra
National Institute of Technology, India
Dr.Volkan KARACAOĞLAN
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmasötik Toksikoloji
Dr. Mohd SAFİ DAR
Toxicology- Sri Satya Sai University of Technology and Medical Sciences, Sehore- Madhya Pradesh, India
Dr. Mohd Helmy Abd Wahab
Universiti Tun Hussein Onn Malaysia
Dr. Poonam VYAS
J K Lakshmipat University, Jaipur, Rajasthan, India
Dr. Ahmed A. ELNGAR
Beni-Suef University, Egypt
Dr. Ahmad R. ALBATTAT

Management and Science University, Shah Alam, Malaysia

Dr. Arunachalam KALIRAJAN

Senior Lecturer, DMI St. Eugene University, Zambia

Dr. Yagyanath RIMAL

School of Engineering, Pokhara University, Nepal

Dr. Öğr. Üyesi Damla YILMAZOĞLU

Üsküdar Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Dilek ALMA SAVAŞ

Bitlis Eren Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Dilek ESEN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Duygu ULUDAĞ

Niğantaşı Üniversitesi

Dr. Choen KRAİNARA

Office of the National Economic & Social Development Board, Bangkok, Thailand

Dr. Nihar Ranjan MISHRA, Asst. Professor

Social Anthropology, NIT, India

Dr. Hussein Hussein ZİDAN, Assistant Professor

Directorate General of Diyala, Baqubah, Iraq

Dr. Aliyu Ahmad WARRA

Centre for Entrepreneurial Development, Federal University, Gusau, Nigeria

Dr. Yang ZITONG

China

Dr. Öğr. Üyesi Berfin Göksoy SEVİNÇLİ

Bitlis Eren Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Burcu AKDENİZ

Dumlupınar Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk ÖZGÜR

Düzce Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Fazilet NOHUT

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Hakkı ÇILGINOĞLU

Kastamonu Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi İlker İbrahim AVŞAR

Osmaniye Korkutata Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi İpek ÖZENİR

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mehtap DEMİR

Kırklareli Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Meltem ARAT

Dokuz Eylül Üniversitesi

Dr. M.Kürşad DURSUN

Artvin Çoruh Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Serhat SEMERCİOĞLU

Gümüşhane Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KAZAK

Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Nazlı NALCI ARIBAŞ

İnönü Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Onur DURUKAL

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Osman KARACAN

Kastamonu Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Salih AYDIN

Artvin Çoruh Üniversitesi

Dr.Öğr.Üyesi Sefa CEYHAN
İstanbul Nişantaşı Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Seher Meral ULUÇ
Munzur Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Selçuk Yasin YILDIZ
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi.Selin Aygen ZETTER
Akdeniz üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Semiha KILIÇARSLAN
Malatya Turgut Özal Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Seyfettin GELEKÇİ
Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, Celalabat Uluslararası Toktomamatov Üniversitesi, Kırgızistan
Dr.Öğr.Üyesi Sezgin SEZGİN
Kırklareli Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Umut ÜZMEZ
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Yunus YILAN
Afyon Kocatepe Üniversitesi
Dr.Öğr.Üyesi Yusuf YILDIRIM
Haliç Üniversitesi
Dr.Eldar JAFAROV
Bakü Devlet Üniversitesi
Dr.Mustafa Sarper ALAP
Milli Eğitim Bakanlığı
Dr.Hasan AKAY
Gençlik ve Spor Bakanlığı
Dr.Namig MAMMADOV
Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi
Dr.Nargiza Kamolova PULATBAYEVNA
Özbrkistan Cumhuriyeti Mamun Üniversitesi
Dr. Meryem ARSLAN
Gaziantep Büyükşehir Belediyesi-Daire Başkanı
Dr.Mustafa DEMİRKOL
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
Dr.Olcay Özışık YAPICI
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Dr.Selvi VURAL
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Öğr.Gör.Dr.E. Ebru ŞENTÜRK
Hitit Üniversitesi
Öğr.Gör.Dr.Gönül Gül EKŞİ
Çankırı Karatekin Üniversitesi
Öğr.Gör.Dr.Nurcan ÇETİNER
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Dr.Emine ÇELİK
Dr.Şule BATBAYLI
Dr.Tuğba İMADOĞLU
Dr.Veyssel GÖÇER
Samir HUMBATOV
Uluslararası İlişkiler ve Diploması Araştırmaları Merkezi başkanı
Dr.Leman KUZU
İstanbul Kültür Üniversitesi
Dr.Zehra FIRAT
Ostim Teknik Üniversitesi
Dr. Nuran VARIŞLI
Sosyal Güvenlik Kurumu

PHOTO GALLERY

Zoom Toplantı

Müzisyenler için Orjinal Ses: Kapalı

Görüntüle

Uğur Güllü Nadire Kantarcıoğlu Dr. Abdülbesir Ceylan Dr. Erbuğrul VAZAR Özlem Özaydın

Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ARSLAN Özden Güdük Doç. Dr. Hüseyin Mertol Zhuldyz Sakhi observer h2

Observer Hall-1 arzu meriç Fuat Sezer Enes YALÇIN

Emsal Çevik 010101 Salon 1, Mertka... Mehmet Ödemiş A

Yurdanur Ural U... Selime TIRYAKI... selime tiryakioğlu

Sessize al Videoyu Durdur Katılımcılar 24 Sohbet Ekranı paylaş Kaydet Alt Yazıları Göster Reaksiyonlar Uygulamalar Beyaz Tahtalar Ayrı

22°C Çok bulutlu Ara TUR 06:08 4.09.2023

Zoom Toplantı - HALL 1

Müzisyenler için Orjinal Ses: Kapalı

Kalan: 09:58:32 Görüntüle

Özlem Özaydın Nadire Kantarcıoğlu Dr. Erbuğrul VAZAR

Dr. Abdülbesir Ceylan Doç. Dr. Hüseyin Mertol Alpaslan Demirci

Fuat Sezer Salon 1, Mertkan Şahin Özden Güdük

Observer Hall-1

Sesi aç Videoyu Durdur Katılımcılar 10 Sohbet Ekranı paylaş Kaydet Alt Yazıları Göster Ara Odalar Reaksiyonlar Uygulamalar Beyaz Tahtalar Odadan Çık

Ayaş-Ankara Yol... Yol kapalı Ara TUR 06:15 4.09.2023

Zoom Toplantı - HALL 1

Hall 1 - Alpaslan Demirci ekranını görüntüleyorsunuz

Observer Hall-1

Pakize Temtek

Hall 1 - Alpaslan Demirci

Zohaib Hassan Sain - H(1), S(1)

Tuğba Yılmaz

Hall 1 - Meltem...

Katılımcılar (6)

OH O... (Ortak oturum sahibi, ben)

A Hall 1 - Alpaslan Demirci

H1 Hall 1 - Meltem Küçükahmetler

PT Pakize Temtek

TY Tuğba Yılmaz

Zohaib Hassan Sain - H(1), S(1)

Elektrik enerjisine ulaşamayan insan sayısı (2019)

Our World in Data

Zoom Toplantı

Sevi aç

Videoyu Başlat

Katılımcılar

Sohbet

Ekran paylaş

Kayıt Duraklat/Durdur

Ali Yazıları Göster

Arka Odalar

Reaksiyonlar

Uygulamalar

Beğen tablatlar

Odadan Çık

Tümünü Sessize Al

Zoom Toplantı

Observer Hall-1

Pakize Temtek

Zohaib Hassan Sain - H(1), S(1)

Hall 1 - Meltem...

Tuğba Yılmaz

Hall 1 - Alpaslan Demirci

Katılımcılar (6)

OH O... (Ortak oturum sahibi, ben)

Zohaib Hassan Sain - H(1), S...

A Hall 1 - Alpaslan Demirci

H1 Hall 1 - Meltem Küçükahmetler

PT Pakize Temtek

TY Tuğba Yılmaz

6th International Edu, S & SS Congress 2023 (Presentation 1) - PowerPoint (Product Activation Failed)

FILE HOME INSERT DESIGN TRANSITIONS ANIMATIONS SLIDE SHOW REVIEW VIEW

Microsoft account

Clipboard

Slides

Font

Paragraph

Drawing

Editing

1

2 INTRODUCTION

3

4 STATEMENT OF THE PROBLEM

RESEARCH QUESTIONS

5 BACKGROUND

6 DELINEATION OF THE ISSUES

Click to add notes

SLIDE 1 OF 16

NOTES COMMENTS

70%

Tümünü Sessize Al

Ders kitaplarında daha çok yer vermek

ÖNERİLER

Seminer, kurs gibi etkinlikler

Sürdürülebilir çevre eğitimi

Observer Hall-1

Uyarı, [1,6,17,20-23,26,27,36,37] çalışmalarında benzer durumda elde edilen sonuçlar (11) şartındaki $f_n(\rho)$ nun $n = 0$ durumu için verilmiştir. Ancak Teorem 1 de ise, $n \geq 0$ için incelenmiştir.

Sonuç 1. (1*) şartı sağlansın. Ve kabul edelim ki $\sigma \in C^1([t_0, \infty), \mathbb{R})$ bir fonksiyon ve $\sigma'(t) > 0$ ve bazı $\rho > 0$ için (8) şartı sağlansın. Eğer yeterince büyük bazı $\tau \geq t_1$ ve $n \geq 0$ için,

$$\limsup_{t \rightarrow \infty} \int_T^t \left(R^\alpha(\sigma(s))Q(s) - \left(\frac{\alpha}{\alpha+1} \right)^{\alpha+1} \frac{\sigma'(s)}{f_n(\rho)R(\sigma(s))r^{1/\alpha}(\sigma(s))} \right) ds = \infty \quad (19)$$

ise (6) diferensiyel denklemi salınımlıdır. Burada $f_n(\rho)$ (7) deki gibi tanımlıdır.

Örnek 1. $\dagger \geq 1$ için ikinci mertebeden nötral

$$((z'(t))^\dagger)' + \frac{a_0}{t^{\dagger+1}} \cdot x^\dagger(\lambda t) = 0 \quad (E_x)$$

diferensiyel denklemini göz önüne alalım. Burada $z(t) := \sqrt[t]{t} + \sqrt[t]{t} \ln t$

Müşteriler için Original Ses: Kapalı Kaydediliyor... Kalan: 09:48:13

Microsoft PowerPoint - PowerPoint (2016) (Microsoft Windows)

KALABALIKLAŞMA SORUNU
KARŞISINDA CEZA İNFAZ
KURUMLARI YÖNETİMİ:
TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Dr. Ertuğrul YAZAR
İnsan Hakları ve
Eğitim Uzmanı

Özlem Özaydın
Nedire Kantarcıoğlu
Dr. Ertuğrul YAZAR
Dr. Abdülbaki Çeylan
Alpaslan Demirci
Fuat Şenel
Salim Ş. Mertkan Şahin
Özlem Güdük

Müşteriler için Original Ses: Kapalı Kaydediliyor... Kalan: 09:48:00

Özlem Özaydın
Nedire Kantarcıoğlu
Dr. Ertuğrul YAZAR
Dr. Abdülbaki Çeylan
Alpaslan Demirci
Fuat Şenel
Özlem Güdük
Salim Ş. Mertkan Şahin
Uluc İ. Hürşiyin Merzol

Selime Tiryakio...

Selime Tiryakioğlu

Müşteriler için Original Ses: Kapalı Kaydediliyor... Kalan: 09:46:40

ENERJİ ÜRETİM TESİSLERİNDE KARBON YAKALAMA
TEKNOLOJİLERİ İNCELEMESİ: YANMA SONRASI KARBON
YAKALAMA YÖNTEMİ DERLEMESİ

REVIEW OF CARBON CAPTURE TECHNOLOGIES IN POWER GENERATION PLANTS:
POST-COMBUSTION CARBON CAPTURE METHOD REVIEWS

Hazırlayan
Mertkan ŞAHİN
03 Eylül 2023

Tokat 2. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi

Özlem Özaydın
Nedire Kantarcıoğlu
Dr. Ertuğrul YAZAR
Dr. Abdülbaki Çeylan
Alpaslan Demirci
Fuat Şenel
Özlem Güdük
Salim Ş. Mertkan Şahin

TOKAT
2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SCIENTIFIC RESEARCHES

September, 01-03 2023
Tokat, TÜRKİYE

CONGRESS PROGRAM

Zoom Meeting ID: 204 352 5402
Zoom Passcode: 010101

Zoom Toplantısına Katılın

<https://us06web.zoom.us/j/2043525402?pwd=eVBoVHZEUEo5bCtDYkFLNVRKVkdWUT09>

In Recognition Of Her/His Valuable Time And Expertise Shared To This Organization As Moderator
In The IESBSC 6th International Education and Social Sciences Congress
Held in Ankara On August 18-20, 2023

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to make a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID instead of "Meeting ID or Personal Link Name" and solidify the session.
- The presentation will have **15 minutes** (including questions and answers).
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- Speakers must be connected to the session **10 minutes before** the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- During the session, your camera should be turned on at least %70 of session period
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,
exp. Hall-1, Ali ERDEM

ÖNEMLİ, DİKKATLE OKUYUNUZ LÜTFEN

- Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- Sunumlar için **15 dakika** (soru ve cevaplar dahil) süre ayrılmıştır.
- Online sunum yapabilmek için <https://zoom.us/join> sitesi üzerinden giriş yaparak "Meeting ID or Personal Link Name" yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- Uygulama tablet, telefon ve PC'lerde çalışıyor.
- Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden **10 dk öncesinde** oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

TEKNİK BİLGİLER

- Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- Zoom'da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir
- Kongre programında yer ve saat değişikliği gibi talepler dikkate alınmayacaktır

Zoom'a giriş yaparken önce lütfen adınızı, soyadınızı ve SALON numaranızı yazınız

Örnek: Salon-1, Ali ERDEM

Opening Ceremony

Date: 02 September 2023

Time: 10.00

National Anthem

Recital:

UĞUR GÜLLÜ

Speeches:

Assoc. Prof. Dr. Hüseyin MERTOL

Congress President

Prof. Dr. Hanifi ATLI

Baltic Countries International Education Academy

Prof. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Prof. Dr. Alpaslan DEMİR

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Türkiye'de Kayıp Köyler Üzerine Yapılan Çalışmalara Dair Bir Değerlendirme

Opening Panel

Dr. ASLI KAYA

*ESKİ TÜRK EDEBİYATI DİVAN ŞİİRLERİNDE ÜLKELER, SAĞLIK VE TEDAVİ
YÖNTEMLERİ*

Dr. SELİM ÇAKAR

*ÖRGÜTSEL VATANDAŞLIK DAVRANIŞI İŞTEN AYRILMA İSTEĞİ İLİŞKİSİ-
KONAKLAMA İŞLETMELERİ ÖRNEĞİ*

AYLA BAĞ

YAŞAYAN EFSANELER İLK TEK VE SON USTALAR

Coffee break 12.30

Face to face PRESENTATIONS
02.09.2023

 	TOKAT LOCAL TIME 13 ⁰⁰ : 15 ⁰⁰	 	TOKAT YEREL SAAT 13 ⁰⁰ : 15 ⁰⁰
--	---	--	---

HEAD OF SESSION: Öğr. Gör. Sinan KESKİN

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Sinan KESKİN Hüseyin MERTOL	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	MEDYANIN MUTFAK KÜLTÜRÜNE ETKİSİ (PİZZA VE NİNJA KAPLUMBAĞALARI ÖRNEĞİ)
Sinan KESKİN Hüseyin MERTOL	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	GASTRONOMİ SEKTÖRÜNDE KADIN KOOPERATİFLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ
Ercan POLAT	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	GASTRONOMİ AKIMLARI VE TOPLUMSAL HAREKETLER
Dr. Azem SEVİNDİK Nursu Nida KARA	Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	TÜRK MEDDAHLIK GELENEĞİ VE STAND-UP: KÜLTÜREL DÖNÜŞÜMÜN YANSIMALARI
Uğur GÜLLÜ	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	TÜRK HALK MÜZİĞİ SEMAH FORMUNDAKİ ESERLERİN ANALİZ MODELLEMESİ
Ümran KARACA	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDAKİ KÜLTÜR VE MİRAS ÖĞRENME ALANINDA JAPON HAİKU ŞİİR SANATINDAN YARARLANMA
YUNUS ERGÜN BERNA ARIKAN SEHER AYKAÇ SEMA ÇITAK	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	YÖK ATLAS VERİLERİNE GÖRE COĞRAFYA PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ: TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ
YUNUS ERGÜN Hüseyin MERTOL Sinan KESKİN	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	TOKİ'NİN GELENEKSEL KONUT YAKLAŞIMINA GENEL BİR BAKIŞ: GAZİLER MAHALLESİ
Ömer Faruk SÖNMEZ Hüseyin MERTOL Betül GÖKÇE	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	SONBAHAR FİLMİNİN COĞRAFYA AÇISINDAN İNCELENMESİ

Online Opening Ceremony

*Date: 04 September 2023
Time: 19.00*

Online Recital:

Dr. A.Emsal AKSIN ÇEVİK

Bağlama Eşlik:

Mehmet ULU

Speeches:

Assoc. Prof. Dr. Hüseyin MERTOL

Congress President

ONLINE PRESENTATIONS

04.09.2023 / Session-1, Hall-1

TOKAT LOCAL TIME

19⁰⁰ : 21³⁰

TOKAT YEREL SAAT

19⁰⁰ : 21³⁰

HEAD OF SESSION: Dr. Abdülbeşir CEYLAN

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Assoc. Prof. Dr. Sibel AKOVA HAVALI Dr. Abdülbeşir CEYLAN	YALOVA ÜNİVERSİTESİ MALTEPE ÜNİVERSİTESİ	GÖZETİM TOPLUMU PANOPTİKON METAFORU VE 1984 ORWELL DİSTOPYASI
Assoc. Prof. Dr. Sibel AKOVA HAVALI Dr. Abdülbeşir CEYLAN	YALOVA ÜNİVERSİTESİ MALTEPE ÜNİVERSİTESİ	DİJİTAL BAĞIMLILIĞIN REÇETESİ DİJİTAL DETOKS
Dr. Alpaslan DEMİRCİ Doç.Dr. İsmail NAKİR	YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	ÜRETEN TÜKETİCİ TOPLULUKLARI İÇİN ELEKTRİKLİ ARAÇLARIN ARAÇTAN ŞEBEKEYE TEKNOLOJİSİNİN PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ
Dr. Ertuğrul YAZAR	Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu	KALABALIKLAŞMA SORUNU KARŞISINDA CEZA İNFAZ KURUMLARI YÖNETİMİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ
Çağatay VARIŞ Yüksel YALÇIN Yusuf DURAN Mertkan ŞAHİN	Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi ,Karadeniz Teknik Üniversitesi	ENERJİ ÜRETİM TESİSLERİNDE KARBON YAKALAMA TEKNOLOJİLERİ İNCELEMESİ: YANMA SONRASI KARBON YAKALAMA YÖNTEMİ DERLEMESİ
Dr. Özlem ÖZAYDIN	İSTİNYE ÜNİVERSİTESİ	YEŞİL HASTANELER: TÜRKİYE'DE YAYIMLANAN ÇALIŞMALARIN ANALİZİ
Dr. Sinan YAMAN Selime TİRYAKİOĞLU	TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ	GELENEĞİN DÖNÜŞÜMÜ: SÖZLÜ KÜLTÜR ORTAMINDAN YAPAY ZEKÂ ÇAĞINA MASAL ANLATICILIĞININ SERÜVENİ
Fuat SEZER	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	EKG SİNYALLERİNİN HASTALIK TEŞHİSİ İÇİN ANALİZİ
Dr. Özden GÜDÜK	YÜKSEK İHTİSAS ÜNİVERSİTESİ, SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ	TÜRKİYE'DE SAĞLIK ALANINDA YAPAY ZEKA İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALARIN DERLEMESİ

ONLINE PRESENTATIONS

04.09.2023 / Session-1, Hall-2

TOKAT LOCAL TIME

19⁰⁰ : 21³⁰

TOKAT YEREL SAAT

19⁰⁰ : 21³⁰

HEAD OF SESSION: **Dr. Enes YALÇIN**

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Dr. Enes YALÇIN	İZMİR KÂTİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ	OSMANLI DEVLETİ'NDE YEREL YÖNETİM HİZMETLERİ
Dr. Mehmet ÖDEMİŞ	MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI	DİNE KARŞI YENİ BİR DİN: BİLİMCİLİK
Dr. Adem ÖZER	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	RUSYA'NIN UKRAYNA'YI İŞGALİ VE ULUSLARARASI HUKUKUN SİLAHLAŞTIRILMASI
Zohaib Hassan SAİN	Superior University, Faculty of Business & Management Sciences, Pakistan	AN EXAMINATION OF COMMON CHALLENGES ENCOUNTERED IN INSTITUTES OF HIGHER LEARNING IN PAKISTAN
Zohaib Hassan SAİN	Superior University, Faculty of Business & Management Sciences, Pakistan	STUDENTS ASSESSMENT OF ONLINE EDUCATION DURING THE COVID-19 EPIDEMIC: AN ANALYSIS
Dr. Neslihan ARSLAN	BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	NEET GENÇLİĞİ: TÜRKİYE AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME
Dr. Hülya ER	BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ	BİST SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSİNDE YER ALAN BANKALARIN FİNANSAL PERFORMANSLARININ İNCELENMESİ
Dr. HALİME KARACA Dr. ARZU MERİÇ	İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ	DENETİMDE YENİ PARADİGMA: UZAKTAN DENETİM
Dr. Yurdanur URAL USLAN	UŞAK ÜNİVERSİTESİ	VATANDAŞLARIN KAMU KURUM VE KURULUŞLARINA DUYDUĞU GÜVENİ ETKİLEYEN SOSYO- DEMOGRAFİK UNSURLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME

ONLINE PRESENTATIONS

04.09.2023 / Session-1, Hall-3

TOKAT LOCAL TIME

19⁰⁰ : 21³⁰

TOKAT YEREL SAAT

19⁰⁰ : 21³⁰

HEAD OF SESSION: Dr. Navdeep KUMAR

AUTHORS	AFFILIATION	TOPIC TITLE
Hauna MUSAMI	UNIVERSITY OF MAIDUGURI, NIGERIA	WOMEN PARTICIPATION IN GOVERNANCE: OPPORTUNIES AND CHALLENGES
Dr. Marielle BINABAJ	BATAAN PENINSULA STATE UNIVERSITY, PHILIPPINES	BARANGAY-LEVEL ASSESSMENT OF GOOD GOVERNANCE: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE STRATEGIC PERFORMANCE OF TWO BARANGAYS IN THE MUNICIPALITY OF MARIVELES FOR FISCAL YEAR 2019
Dr. Öğr. Üyesi Metin KIRBAÇ	İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi	THE RELATIONSHIP BETWEEN SECONDARY SCHOOL STUDENTS' PERCEIVED TEACHER BEHAVIORS AND THEIR ACADEMIC MOTIVATION
Rociel GUEVARRA	BATAAN PENINSULA STATE UNIVERSITY, PHILIPPINES	MOTHERHOOD AS A CHOICE: A PHENOMENOLOGICAL EXPLORATION OF STIGMA RESITANGE AMONG MARRIED WOMEN
Dr. Erkan DENK	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ, Sosyal Bilimler MYO	EDIBLE PLANTS USED IN VAN GASTRONOMY
Navder KUMAR	BATAAN PENINSULA STATE UNIVERSITY, PHILIPPINES	WOMEN'S ENTEREPRENEURSHIP AND THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC: INSIGHTS FROM INDIA
Dr. Öğr. Üyesi Fatih KAYA	İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi	THE RELATIONSHIP BETWEEN SCHOOL BURNOUT AND ACADEMIC MOTIVATION OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS
Reden GARCIA	LYALLPUR KHALSA COLLEGE, JALANDHAR (PUNJAB)-INDIA	WE NEED TO ADRESS BRUNO:A SEUENTIAL EXPLANATORY ANALYSIS OF MAN'S PSYCHOLOGIAL WELL-BEING AND INTIMATE PARTNER VIOLENCE
Зульфия Муминова	Хожа Аҳмад Ясавий номидаги Халқаро козок-турк университети-Kazakhstan	ABU-L-MU'IN AL-NASAFI AND HIS RELIGIOUS PERSPECTIVE

**TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC
RESEARCHES**
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

CONTENT

CONFERENCE ID	I
SCIENTIFIC COMMITTEE	II
PHOTO GALLERY	III
PROGRAM	IV
CONTENT	V

Author	Title	No
Aslı KAYA Mustafa Sarper ALAP	ESKİ TÜRK EDEBİYATI DİVAN ŞİİRLERİNDE ÜLKELER, SAĞLIK VE TEDAVİ YÖNTEMLERİ	1-2
Selim ÇAKAR	ÖRGÜTSEL VATANDAŞLIK DAVRANIŞI İŞTEN AYRILMA İSTEĞİ İLİŞKİSİ- KONAKLAMA İŞLETMELERİ ÖRNEĞİ	3-8
Ayla BAĞ	YAŞAYAN EFSANELER İLK TEK VE SON USTALAR	9-9
Sinan KESKİN Hüseyin MERTOL	MEDYANIN MUTFAK KÜLTÜRÜNE ETKİSİ (Pizza ve Ninja Kaplumbağaları Örneği)	10-22
Sinan KESKİN Hüseyin MERTOL	GASTRONOMİ SEKTÖRÜNDE KADIN KOOPERTİFLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ (Tokat İli Örneği)	23-50
Ercan POLAT	GASTRONOMİ AKIMLARI ve TOPLUMSAL HAREKETLER	51-60
Azem SEVİNDİK Nursu Nida KARA	TÜRK MEDDAHLIK GELENEĞİ VE STAND-UP: KÜLTÜREL DÖNÜŞÜMÜN YANSIMALARI	61-65
Uğur GÜLLÜ	TÜRK HALK MÜZİĞİ SEMAH FORMUNDAKİ ESERLERİN ANALİZ MODELLEMESİ	66-71
Ümran KARACA	SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDAKİ KÜLTÜR VE MİRAS ÖĞRENME ALANINDA JAPON HAİKU ŞİİR SANATINDAN YARARLANMA	72-72
Yunus ERGÜN Berna ARIKAN Seher AYKAÇ Sema ÇITAK	YÖK ATLAS VERİLERİNE GÖRE COĞRAFYA PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ: TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	73-88
Yunus ERGÜN Hüseyin MERTOL Sinan KESKİN	TOKİ'NİN GELENEKSEL KONUT YAKLAŞIMINA GENEL BİR BAKIŞ: GAZİLER MAHALLESİ	89-102
Ömer Faruk SÖNMEZ Hüseyin MERTOL Betül GÖKÇE	SONBAHAR FİLMİNİN COĞRAFYA AÇISINDAN İNCELENMESİ	103-104
Sibel AKOVA HAVALI Abdülbeşir CEYLAN	GÖZETİM TOPLUMU PANOPTİKON METAFORU VE 1984 ORWELL DİSTOPYASI	105-106

**TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC
RESEARCHES**
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

Sibel AKOVA HAVALI Abdülbeşir CEYLAN	DİJİTAL BAĞIMLILIĞIN REÇETESİ DİJİTAL DETOKS	107-108
Alpaslan DEMİRCİ İsmail NAKİR	ÜRETEEN TÜKETİCİ TOPLULUKLARI İÇİN ELEKTRİKLİ ARAÇLARIN ARAÇTAN ŞEBEKEYE TEKNOLOJİSİNİN PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ	109-115
Ertuğrul YAZAR	KALABALIKLAŞMA SORUNU KARŞISINDA CEZA İNFAZ KURUMLARI YÖNETİMİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ	116-117
Çağatay VARIŞ Yüksel YALÇIN Yusuf DURAN Mertkan ŞAHİN	ENERJİ ÜRETİM TESİSLERİNDE KARBON YAKALAMA TEKNOLOJİLERİ İNCELEMESİ: YANMA SONRASI KARBON YAKALAMA YÖNTEMİ DERLEMESİ	118-131
Özlem ÖZAYDIN	YEŞİL HASTANELER: TÜRKİYE'DE YAYIMLANAN ÇALIŞMALARIN ANALİZİ	132-133
Sinan YAMAN Selime TİRYAKİOĞLU	GELENEĞİN DÖNÜŞÜMÜ: SÖZLÜ KÜLTÜR ORTAMINDAN YAPAY ZEKÂ ÇAĞINA MASAL ANLATICILIĞININ SERÜVENİ	134-146
Fuat SEZER	EKG SİNYALLERİNİN HASTALIK TEŞHİSİ İÇİN ANALİZİ	147-147
Özden GÜDÜK	TÜRKİYE'DE SAĞLIK ALANINDA YAPAY ZEKA İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALARIN DERLEMESİ	148-157
Enes YALÇIN	OSMANLI DEVLETİ'NDE YEREL YÖNETİM HİZMETLERİ	158-158
MEHMET ÖDEMİŞ	DİNE KARŞI YENİ BİR DİN: BİLİMCİLİK	159-169
Adem ÖZER	RUSYA'NIN UKRAYNA'YI İŞGALİ VE ULUSLARARASI HUKUKUN SİLAHLAŞTIRILMASI	170-170
Zohaib Hassan Sain	AN EXAMINATION OF COMMON CHALLENGES ENCOUNTERED IN INSTITUTES OF HIGHER LEARNING IN PAKISTAN	171-171
Zohaib Hassan Sain	STUDENTS ASSESSMENT OF ONLINE EDUCATION DURING THE COVID-19 EPIDEMIC: AN ANALYSIS	172-172
Neslihan ARSLAN	NEET GENÇLİĞİ: TÜRKİYE AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME	173-173
Hülya ER	BIST SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSİNDE YER ALAN BANKALARIN FİNANSAL PERFORMANSLARININ İNCELENMESİ	174-175
Halime KARACA Arzu MERİÇ	DENETİMDE YENİ PARADİGMA: UZAKTAN DENETİM	176-183

**TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC
RESEARCHES**
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

Yurdanur URAL USLAN	VATANDAŞLARIN KAMU VE KURULUŞLARINA DUYDUĞU GÜVENİ ETKİLEYEN SOSYO- DEMOGRAFİK UNSURLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME	184-185
Hauna MUSAMI	WOMEN'S PARTICIPATION IN GOVERNANCE: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES	186-186
Marielle BINABAJ	BARANGAY-LEVEL ASSESSMENT OF GOOD GOVERNANCE: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE STRATEGIC PERFORMANCE OF TWO BARANGAYS IN THE MUNICIPALITY OF MARIVELES FOR FISCAL YEAR 2019	187-187
Metin KIRBAÇ	THE RELATIONSHIP BETWEEN SECONDARY SCHOOL STUDENTS' PERCEIVED TEACHER BEHAVIORS AND THEIR ACADEMIC MOTIVATION	188-189
Rociel GUEVARRA	MOTHERHOOD AS A CHOICE: A PHENOMENOLOGICAL EXPLORATION OF STIGMA RESITANGE AMONG MARRIED WOMEN	190-190
Erkan DENK	EDIBLE PLANTS USED IN VAN GASTRONOMY	191-191
Navder Kumar	WOMEN'S ENTREPRENEURSHIP AND THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC: INSIGHTS FROM INDIA	192-192
Fatih KAYA	THE RELATIONSHIP BETWEEN SCHOOL BURNOUT AND ACADEMIC MOTIVATION OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS	193-194
Reden GARCIA	WE NEED TO ADRESS BRUNO:A SEUENTIAL EXPLANATORY ANALYSIS OF MAN'S PSYCHOLOGIAL WELL-BEING AND INTIMATE PARTNER VIOLENCE	195-195
Зульфия Муминова	ABU-L-MU'IN AL-NASAFI AND HIS RELIGIOUS PERSPECTIVE	196-200

**ESKİ TÜRK EDEBİYATI DİVAN ŞİİRLERİNDE ÜLKELER, SAĞLIK VE
TEDAVİ YÖNTEMLERİ**
COUNTRIES, HEALTH AND TREATMENT METHODS IN OLD TURKISH
LITERATURE DIVAN POEMS

Dr. Mustafa Sarper ALAP
Gençlik ve Spor Bakanlığı,
ORCID ID: 0000-0003-0537-8152

Dr. Öğr. Üyesi Aslı KAYA
İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi ABD
ORCID ID: 0000-0001-6818-3868

Özet

Klasik Türk Edebiyatı, VIII. Yüzyıldan Tanzimat Edebiyatına kadar geçen süre içinde çeşitli meşhur şairlerin önemli eserler vermiş olduğu dönemi kapsamaktadır. Çeşitli yüzyıllarda farklı şairler tarafından yazılmış olan divan şiirlerinde çok sayıda konu bulunmaktadır. Divan şiirinde konular arasında genellikle aşk, şehirler, ülkeler, bitkiler, kahve, hayvanlar, sağlık, sevgiliye ait unsurlar, savaş aletleri, halk kahramanları, şarap, saki, bülbül vb. gibi konular bulunmaktadır. Divan şiirlerinde ülkeler çeşitli özellikleriyle birlikte verilmiştir. Şiirlerde genellikle gönül yarası çeken kahramanlar hastalıklarına derman olabilmek için başka ülkelere de gitmişlerdir. Divan şiirlerinde yer alan ülkeler ve şehirler arasında Hindistan, Çin, Maçın, Hitay, Mısır ön sıralarda yer almaktadır. Divan şiirlerinde yer alan bu şehirlerde şifacılar ön plandadır. Her ülkenin farklı bir şifacısı vardır. Şifacılar bazen büyü ve muska yolu ile tedaviler yapmaktadırlar, bunun yanında çeşitli bitkilerin toz haline getirilip bitkisel ilacın yanı sıra kremler ve sürmeler de hastalıklara birer şifa olmaktadır. Sağlık konusunda acısı geçmeyen tek hasalık gönül hastalığıdır ve bu konuda çok sayıda divan şiiri yazılmıştır. Şiirlerde genellikle bu gönül hastalıklarının tedavileri anlatılmaktadır. Burada özellikle şifacılar ve büyücüler çeşitli tedavi yöntemleri kullanmışlar ve bunlar da şiirlere yansımıştır. Bunun yanında somut olan hastalıkların tedavisinde de çeşitli bitkisel ilaçlar kullanılmaktadır. Bitkisel ilaç yapımı için çeşitli çiçekler, şifacıların hazırlamış oldukları sürmeler ve kremler hastalıklara şifa olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eski, Edebiyat, Sağlık, Ülke

Abstract

Classical Turkish Literature, VIII. It covers the period in which various famous poets gave important works from the 19th century to the Tanzimat Literature. There are many subjects in divan poems written by different poets in various centuries. The subjects in Divan poetry are generally love, cities, countries, plants, coffee, animals, health, lover's elements, war tools, folk heroes, wine, saki, nightingale, etc. There are topics such as In Divan poems, countries are given with their various features. In the poems, the heroes, who usually suffer from heartache, have gone to other countries to cure their diseases. Among the countries and cities included in Divan poems, India, China, Maçın, Hitay and Egypt are at the forefront. Healers are at the forefront in these cities, which are included in Divan poems. Every country has a different healer. Healers sometimes perform treatments with magic and amulets, besides, various plants

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

are ground into powder and herbal medicine as well as creams and smears are also a cure for diseases. The only disease that does not go away about health is heart disease and many divan poems have been written on this subject. The treatments of these heart diseases are generally described in the poems. Here, especially healers and magicians used various treatment methods and these were reflected in the poems. In addition, various herbal medicines are used in the treatment of concrete diseases. Various flowers for making herbal medicine, pastes and creams prepared by healers have been healing for diseases.

Keywords: Ancient, Literature, Health, Country

**ÖRGÜTSEL VATANDAŞLIK DAVRANIŞI İŞTEN AYRILMA İSTEĞİ İLİŞKİSİ-
KONAKLAMA İŞLETMELERİ ÖRNEĞİ**
RELATIONSHIP BETWEEN ORGANIZATIONAL CITIZENSHIP BEHAVIOR AND
DESIRE TO LEAVE THE JOB- ACCOMMODATION ESTABLISHMENTS SAMPLE

Dr. Öğr. Üyesi SELİM ÇAKAR

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat Meslek Yüksekokulu
ORCID ID: 0000-0003-3019-3096

Özet

Turizm işletmeleri sundukları hizmetler nedeniyle her an konuklar ile yüz yüze çalışmak durumunda olan işletmelerdir. Sunulan hizmetin kalitesini ve müşteri memnuniyetini sağlayan etkenlerden en önemlilerinden birisi işgören tutum ve davranışlarıdır. İşgörenden kaynaklanan her türlü olumsuzluk sunulan hizmetin kalitesini etkilemektedir. Bu nedenle turizm işletmeleri için gereklerine uygun kalifiye işgören çalıştırmak durumundadır. İşletmelerde işgörenden beklenen davranışlar sadece resmi iş tanımları ile tanımlanmış davranışlar değildir. İşgörenin görev tanımının ötesinde isteğe bağlı olarak ekstra rol davranışları göstermesi müşteri memnuniyeti ve hizmet kalitesi için beklenen davranışlardır. İşgörenin gönüllü olarak yaptığı, görev tanımının dışında işin yapısına uygun olarak gerçekleştirdiği bu tür ekstra davranışlar örgütsel vatandaşlık davranışı olarak tanımlanmaktadır. Bu tür davranış gösteren işgörenin işletmede tutulması, işten ayrılmayı düşünmemesi kalifiye işgören bulmakta zorlanan turizm işletmeleri için önemlidir. Bu tür davranış sergileyen işgörenden işletmenin hizmet kalitesini ve müşteri memnuniyeti artırmaktadır. Bu çalışmada Antalya bölgesinde faaliyet gösteren konaklama işletmeleri işgörenden yönelik bir anket çalışması yapılmıştır. Veriler analiz edilerek örgütsel vatandaşlık davranışının alt boyutları ile işten ayrılma niyeti arasındaki ilişki tespit edilmiştir. İşletmelere bu konuda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Örgütsel Vatandaşlık Davranışı, İşten Ayrılma İsteği, Konaklama İşletmeleri

Abstract

Tourism enterprises are businesses that have to work face-to-face with guests at any time due to the services they offer. One of the most fundamental factors that ensure the quality of the service provided and customer satisfaction is the attitude and behavior of the employees. All kinds of negativities caused by the employees affect the quality of the service provided. For this reason, tourism enterprises have to employ qualified employees per the requirements of the job. The behaviors expected from the employees in the enterprises are not only the behaviors defined by the official job descriptions. The optional extra-role behaviors of the employee beyond the job description are expected behaviors for customer satisfaction and service quality. These extra behaviors that the employee performs voluntarily apart from the job description and in accordance with the structure of the job are defined as organizational citizenship behavior. It is important for tourism enterprises that have difficulty finding qualified employees that the employee who exhibits such behavior is kept in the enterprise and does not consider leaving the job. Employees exhibiting such behavior increase the service quality and customer satisfaction in the enterprise. In this study, a survey was conducted for the employees of the accommodation

establishments operating in the Antalya region. In data analysis, a significant relationship between sub-dimensions of organizational citizenship behavior and intention to leave was determined. Suggestions have been made to businesses in this regard.

Keywords: Organizational Citizenship Behavior, Desire to Leave the Job, Accommodation Establishments

GİRİŞ

Turizm işletmeleri emek yoğun çalışan işletmelerdir. Sunulan hizmetin sunumu genellikle konuk ile yüz yüze gelerek yapılır. Bu durum müşteri memnuniyeti ve hizmetin kalitesi açısından önemli bir sorunu beraberinde getirir. Hizmet sunumu esnasında yaşanabilecek sorunların telafisi zor olmaktadır. İşgörenden ve işletmeden kaynaklı problemler konuya doğrudan yansımaktadır. Bu da müşteri memnuniyetsizliği olarak işletmeye yansımaktadır. Turizm işletmelerinde yoğun bir rekabet ortamı mevcuttur. İşletmeler genellikle benzer lokasyonlarda, benzer mimari tarzlarla hizmet vermektedir. Bu işletmelerde ayırt edici farklılıklar genellikle sunulan hizmetin kalitesi ile ortaya çıkmaktadır. Sunulan hizmetin kalitesini belirleyen önemli unsurlardan birisi işgörenin geliştirdiği olumlu örgütsel davranışlardır. Olumlu örgütsel davranışlar sunulan hizmetin kalitesini büyük oranda etkilemektedir. Bu istedik ve olumlu örgütsel davranışlardan birisi de örgütsel vatandaşlık davranışıdır.

İşletme tarafından doğrudan ödüllendirilmeyen, işgörenin kendiliğinden gönüllü olarak kendi görevlerinden daha fazlasını işletme menfaati için gerçekleştirdiği davranışlar örgütsel vatandaşlık davranışı olarak isimlendirilmektedir (Bateman ve Organ, 1983; Katz ve Kahn, 1966). Bu tür davranışlar “iyi asker sendromu” olarak literatürde yer bulmuştur (Organ, 1990). Bu tür davranışlar sergileyen işgören işletme içinde arkadaşlarına yardımcı olma, işletme içi çatışmalara neden olmama, işiyle ilgili gönüllü olarak verimli ve yenilikçi olma gibi iyi bir askerden beklenen davranışlar sergiler (Turnipseed, 1996:42). Örgütsel vatandaşlık davranışında iki tür davranış kalıbı sergilenmektedir. Birinci tür davranışta işe aktif katılım gösterilip işletme hedeflerine uygun davranışlar sergilenir. İkinci tür davranışta ise işletmeye zarar verecek eylemlerden kaçınılmasına yönelik davranışlar gösterilir (Basım ve Şeşen, 2015:85). Örgütsel vatandaşlık davranışı tamamen gönüllü yapılan davranışlardır. Yapılmadığı durumlarda cezai bir yaptırım bulunmamaktadır. Bu nedenle iyi bir vatandaşın, iyi bir askerden beklenen görevlerin ötesinde davranışlardır.

Örgütsel vatandaşlık davranışı, değişik çalışmalarda farklı boyutlarda ele alınmasına rağmen Organ (1988) tarafından tanımlanan beş boyut ile kabul görmektedir. Bu boyutlar vicdanlılık, sportmenlik, özgecilik, nezaket, sivil erdem olarak tanımlanmıştır (Organ,1988).

Başkalarını düşünme, diğerkâmlık olarak tanımlanan *Özgecilik* davranışında işte çalışma arkadaşlarına yardımcı olma gibi davranışlar sergilenir. Çalışma saatlerine uygun davranma, işte gereksiz molalar vermeme, işletmenin kaynaklarını gereksiz kullanmama gibi davranışlar *vicdanlılık* davranışı olarak tanımlanır. Çalışma ortamı ve iş arkadaşları arasındaki olayları sorun haline getirmeden uyumlu çalışma davranışı sergilemek davranışı *sportmenlik* davranışları olarak boyutlandırılmıştır (Organ,1988). *Nezaket* boyutunda ise işe yönelik kararlarda bu kararlardan etkilenecek çalışma arkadaşlarını uyarma ve bilgi verme, zamanında tamamlanamayacak işler nedeniyle etkilenecek iş arkadaşlarına bilgi verme gibi davranışlar tanımlanmaktadır (Mert, 2010; Çetinkaya ve Çimenci, 2014). *Sivil erdem* boyutu iyi vatandaşlık boyutudur. İyi vatandaş kanunlara uyar, adil olur, halkın çıkarlarını kendi çıkarlarının üstünde tutar. Bu vasıfları gösteren vatandaşlar olarak tanımlanmaktadır.

İşletmelerde çalışanların bu iyi vatandaşlık davranışını sergilemesi sivil erdem boyutunda tanımlanmıştır (Adams, 2019:4).

Boyutları ile birlikte açıklanan örgütsel vatandaşlık davranışları işgörenler tarafından sergilenmesi durumunda işletmeler açısından oldukça önemli hale gelmektedir. Turizm işletmelerinde bu tür davranışlar sergileyen işgörenin varlığı, hizmet kalitesinin yükselmesine ve rekabet avantajının sağlanmasına neden olabilecektir.

Turizm sektöründe işletmeler açısından önemli rekabet avantajı sağlayan kalifiye işgören ihtiyacı, işletmeler açısından çeşitli zorlukları beraberinde getirmektedir. Sektörde işletme sayısının çok olması nedeniyle kalifiye işgören ihtiyacı yaşanmaktadır. Eğitim almış, tecrübeli işgören sayısı sektörün ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. İşgören devir hızı turizm sektöründe diğer sektörlerden daha yüksektir. İşgören iş bulma endişesi yaşamadan bir işletmeden ayrılıp kolaylıkla başka bir işletmede işe başlayabilmektedir. İşgörenlerin çeşitli nedenlerle işten ayrılmaları işletmeler için sorun olmaktadır (Onay ve Kılıcı, 2011). Kalifiye işgören bulmakta zorlanan turizm sektöründe yeni işgören bulmak işletme açısından hem zaman hem de maliyet kayıplarına yol açmaktadır (Çakar ve Özyer, 2016). İşten ayrılan işgörenin sayısının fazlalığı işletmede çalışan diğer işgörenler açısından da sosyal ilişkileri etkileyerek olumsuzluklara neden olacaktır (Poyraz ve Kama, 2008).

Bu çalışmada konaklama işletmelerinde örgütsel vatandaşlık davranışı ile işten ayrılma niyeti arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla Antalya bölgesinde faaliyet gösteren konaklama işletmelerine yönelik bir araştırma yapılmıştır.

Bu çalışmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir.

H1: Örgütsel Vatandaşlık Davranışı ile işten ayrılma niyeti arasında bir ilişki vardır

H2: Örgütsel Vatandaşlık Davranışı demografik verilere göre farklılık göstermektedir.

H3: İşten ayrılma niyeti demografik verilere göre farklılık göstermektedir.

ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Araştırmanın evreni, Antalya bölgesinde faaliyet gösteren 5 yıldızlı konaklama işletmeleri çalışanlarıdır. Araştırmada Antalya bölgesinde toplam 6 beş yıldızlı otele ulaşılmıştır.

Bu otellerde yapılan anket çalışmasında farklı departmanlarda görev alan çalışanlar ile yapılan anket çalışmasında toplam 250 anket dağıtılmıştır. Bu anketlerin 185'i geri dönmüştür. Yapılan değerlendirme ile analize uygun olmayan 34 adet anket değerlendirme dışı bırakılmıştır. Sonuçta 151 adet anket araştırma kapsamında değerlendirilmiş ve analize dâhil edilmiştir.

Araştırma anketi, demografik bilgiler, işten ayrılma niyeti ölçüm soruları ve örgütsel vatandaşlık ölçüm sorularından oluşturulmuştur. Anket formunda örgütsel vatandaşlık davranışını ölçebilmek amacıyla Bolat ve Bolat tarafından Türkçe uyarlaması yapılan ölçek kullanılmıştır. Bu ölçekte ÖVD alt boyutları da ölçülmektedir.

İşten ayrılma niyetinin belirlenebilmesi amacıyla, “Çoğu kez mevcut işimi bırakmayı düşünüyorum” şeklinde 3 sorudan oluşan, Wayne, Shore ve Lİnden tarafından 2007 yılında geliştirilen ölçek kullanılmıştır.

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

Tablo 1. Güvenirlik Analizleri Sonuçları

Ölçek Adı		Cronbach's Alpha Değeri
Örgütsel Vatandaşlık	Toplam Örgütsel Vatandaşlık	0,930
	Özgeçilicilik	0,830
	Vicdanlılık	0,845
	Nezakete	0,881
	Centilmenlik	0,792
	Sivil Erdem	0,737
İşten Ayrılma Niyeti		0,752

Tablo 2. Araştırma Katılımcılarının Demografik Özelliklerine Ait Bulgular

		Frekans	Yüzde			Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	47	31,1	Medeni Durum	Evli	44	29,1
	Erkek	104	68,9		Bekâr	107	70,9
Eğitim	İlköğretim	30	19,9				
	Orta-Lise	73	49,3				
	Ön Lisans	15	9,9				
	Lisans	27	17,9				
	Yüksek Lisans	6	4,0				

Tablo 3. Örgütsel Vatandaşlık Davranışı İle İşten Ayrılma Niyeti Arasındaki İlişki

	İşten Ayrılma Niyeti	ÖVD (Centilmenlik)	ÖVD (Sivil Erdem)
İşten Ayrılma Niyeti	1	.304**	.310**
ÖVD(centilmenlik)	.304**	1	.408**
ÖVD (Sivil Erdem)	.310**	.408**	1

Tabloda verilen pearson korelasyon analizine göre, işgörenlerin örgütsel vatandaşlık davranışları ile işten ayrılma niyeti arasında sadece Centilmenlik ve Sivil Erdem alt boyutları arasında orta düzeyde ve pozitif yönde ($r = .304$; $p < .05$, $r = .310$; $p < .05$) ilişki olduğu görülmektedir. Bu verilere göre “H1: Örgütsel Vatandaşlık Davranışı ile işten ayrılma niyeti arasında bir ilişki vardır” hipotezi kısmen kabul edilmiştir.

Tablo 4. Demografik Veriler Fark Analizi

İşten Ayrılma İsteği – Yaş

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	66,788	34	1,964	2,083	,002
Within Groups	104,695	111	,943		
Total	171,483	145			

H2 ve H3 hipotezini test etmek için One-Way ANOVA analizinden faydalanılmıştır. Analiz sonucunda gruplar arası varyansın homojen olması ön koşulu sağlanmıştır. Levene istatistiği ile test edilmiş Varyans Homojenliği varsayımının sonucuna göre hesaplanan anlamlılık değeri ($p= 0.254$; $p>0.05$) olup, %5 anlamlılık değerinden büyük olduğu için varyans homojenliği varsayımı sağlanmıştır.

Anova analizi sonuçlarına göre “**H2**: Örgütsel Vatandaşlık Davranışı demografik verilere göre farklılık göstermektedir” Hipotezi kabul edilmemiştir.

“**H3**: İşten ayrılma niyeti demografik verilere göre farklılık göstermektedir ” hipotezi sadece yaş değişkeni için kabul edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre işten ayrılma niyeti yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Emek yoğun özelliği gereği çok sayıda işgören istihdam eden, üretimin kalitesi ve müşteri memnuniyeti açısından bu işgörelere ziyadesiyle bağımlı olan konaklama işletmelerinde örgütsel davranış kuramları üzerinde titizlikle çalışılması gereken konulardan birisidir. İşgören kaybı, dolayısıyla da beraberinde getireceği birçok olumsuzluğa neden olması sebebiyle işten ayrılma niyeti bu işletmelerde incelenmesi ve değerlendirilmesi gereken önemli konulardan bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmada örgütsel vatandaşlık davranışı alt boyutlarıyla incelenmiş ve bunların işten ayrılma niyeti ile ilişkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Hipotezler genel başlıklar için kurgulanmış, alt boyutlar için araştırma soruları belirlenmiştir.

İşgörelenin çalıştığı örgüt içerisinde yönetimden farklı beklentileri bulunmaktadır. Bu beklentiler tatminkâr bir ücret, çalışma koşullarının uygunluğu, kişiliğe saygı, yükselme olanakları gibi birçok kazanımdan oluşmaktadır. İşgörelenler bunlara ek olarak örgüt içinde adil bir yönetim beklentisi içerisindedirler. Yönetimin tüm çalışanlara performanslarına göre adil davranması işgörelenler üzerinde olumlu etki yapacaktır. Bu beklentileri karşılanan işgörelenler örgüt içinde örgütsel vatandaşlık davranışı olarak adlandırılan, isteğe bağlı olarak yapılan ve yapılmaması durumunda herhangi bir yaptırım olmayan davranışlar sergileyebilirler. Örgütlerde örgütsel vatandaşlık davranışı istenen davranışlardır. Bu tür davranışların sergilenmesi örgüt içinde çalışma barışını sağlar ve örgütün verimliliğine olumlu etki eder.

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

KAYNAKÇA

ADAMS, M. S., 2019, Utopian Civic Virtue: Bakunin, Kropotkin, and Anarchism's Republican Inheritance, *Political Research Exchange*, 1 (1), 1668724.

BASIM, H. N. ve ŞEŞEN, H., 2015, Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeği Uyarlama Ve Karşılaştırma Çalışması, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*; Yıl: 2006 Cilt: 61 Sayı: 4.

BATEMAN, T. S. ve ORGAN, D. W., 1983, Job Satisfaction and the Good Soldier: The Relationship between Affect and Employee "Citizenship", *The Academy of Management Journal*, 26 (4), 587-595.

ÇAKAR, S., ve ÖZYER, K. (2016). Yiyecek-İçecek Sektöründe Örgütsel Bağlılığın ve Algılanan Örgütsel Adaletin Çalışanların İşten Ayrılma Niyetine Etkileri: Alt Boyutlar Bağlamında Bir Araştırma. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 227-268.

ÇETİNKAYA, M. ve ÇİMENCI, S., 2014, Örgütsel Adalet Algısının Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkisi ve Örgütsel Özdeşleşmenin Aracılık Rolü: Yapısal Eşitlik Modeli Çalışması, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 12 (23), 237-278.

KATZ, D. ve KAHN, R. L., 1966, The Social Psychology of Organizations, *Oxford, England, Wiley*.

MERT, İ. S., 2010, İş Tatmini Alt Boyutlarının Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerindeki Etkisi: Yöneticiler Üzerine Bir Araştırma, *Savunma Bilimleri Dergisi*, 9 (2), 117-143

ONAY, M.ve KILCI, S. (2011). "İş Stresi ve Tükenmişlik Duygusunun İşten Ayrılma Niyeti Üzerine Etkileri: Garsonlar ve Aşçıbaşılar". *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(2): 363-372.

ORGAN, D. W., 1988, Organizational Citizenship Behavior: The Good Soldier Syndrome, *Lexington, MA, England, Lexington Books/D. C. Heath and Com*, p.

ORGAN, D. W., 1990, The Motivational Basis of Organizational Citizenship Behavior, *Research in Organizational Behavior*, 12 (1), 43-72.

POYRAZ, K.ve KAMA, B. (2008). "Algılanan İş Güvencesinin, İş Tatmini, Örgütsel Bağlılık ve İşten Ayrılma Niyeti Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(2): 143-164.

TURNIPSEED, D., 1996, Organization Citizenship Behaviour: an Examination of The Influence of The Workplace, *Leadership & Organization Development Journal*, 17 (2), 42-47.

YAŞAYAN EFSANELER İLK TEK VE SON USTALAR
LIVING LEGENDS THE FIRST AND LAST MASTERS

AYLA BAĞ

Yazar ,Sosyolog, Dünya Köylüsü, Araştırmacı

Özet

USTALAR AKADEMİSİ Zanaatkarlar; Anadolu'nun mayası olan bu topraklarda yerel tohumların içinde evrensel değerleri barındıran birer hazinedir. Kültürümüzün can damarı olan unutulmaya yüz tutmuş geleneksel el sanatlarımızı yaşatan ustalarımız bu şehrin otantik can damarı aynı zamanda vitrinidir. İşte bu hazinenin üzerinde binlerce yıl yaşayarak yüksek medeniyetin izlerinin öncülüğünde demlenmiş ustalarımız, bir sonraki nesle köprü olan kültürün taşıyıcılığını da üstlenmişlerdir doğal olarak. Sanatkarlarımız bu topraklar ve insanlık için çok önemli sırları da yaptıkları eserleriyle birlikte bir sonraki neslin temelini oluşturmaktaki bilgiyi taşıyan bilgelerdir. Bu anlamıyla baktığımızda bir toplumun tarihi sürecinde kazandığı maddi manevi yolculuğunda ki yaşam tarzıdır kültür. Kültür estetik, ahlak, adalet, sanat ve benzeri kavramların kişiden topluma doğru gelişerek bütünleşen davranış ve düşünüş şekillerinin tamamıdır. Ulusal kültürün temelini birey ve yöre oluşturur. Kültür statik değildir, çevre ve zaman ile değişim yaşar. Bu değişimi yaratan öncüleri bir kitapta anlatarak unutulmaya yüz tutmuş geleneksel el sanatlarını bu kitapta kayıt altına almak bu zanaatları yapan ustaları daha yakından tanımak ve onların yaşam tecrübelerinden işin ve insanlığın sırlarını öğrenmek amacıyla bu kitap çalışması tamamlanmıştır. Üç yıl da heybemde biriktirdiğim bu hikayeleri "Yaşayan Efsaneler İlk, Tek ve Son Ustalar " başlığı altında bir kitapta toplanmış ve Tokat ilinin ustaları hakkında bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Zanaatkar, Tokat, Ahilik, Dünya Köylüsü.

Abstract

ACADEMY OF MASTERS Craftsmen; Local seeds in these lands, which are the yeast of Anatolia, are treasures that contain universal values. Our masters, who keep our traditional handicrafts, which are the lifeblood of our culture, alive, are also the showcase of this city's authentic lifeblood. Our masters, who lived on this treasure for thousands of years and brewed under the leadership of the traces of high civilization, naturally assumed the carrier of the culture that will be a bridge to the next generation. Our craftsmen are sages who carry the knowledge that forms the basis of the next generation with their works, whose secrets are very important for this land and humanity. When we look at it in this sense, culture is the lifestyle of a society in its material and spiritual journey in the historical process. Culture is all forms of behavior and thinking that integrate aesthetics, morality, justice, art and similar concepts from the individual to the society. The basis of national culture is the individual and the region. Culture is not static, it changes with the environment and time. This book has been completed in order to record the traditional handicrafts that have sunk into oblivion in a book by describing the pioneers who created this change, to get to know the masters who make these crafts better, and to learn the secrets of the work and humanity from their life experiences. These stories, which I have collected in my saddlebag for three years, have been collected in a book under the title of "Living Legends First, Only and Last Masters" and information about the masters of Tokat has been tried to be given.

Keywords: Artisan, Tokat, Akhism, World Peasant.

MEDYANIN MUTFAK KÜLTÜRÜNE ETKİSİ
(Pizza ve Ninja Kaplumbağaları Örneği)
THE EFFECT OF MEDIA ON CULINARY CULTURE
(The Pizza and Ninja Turtles Example)

Öğr. Gör. Sinan KESKİN

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat Meslek Yüksekokulu Otel Lokanta ve İkram
Hizmetleri Bölümü Aşçılık Programı Bölümü, Tokat, Türkiye,
ORCID ID: 0000-0001-8054-5358

Doç. Dr. Hüseyin MERTOL

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi / Coğrafya Bölümü, Türkiye
ORCID ID: 0000-0001-8048-0814

Özet

İnsanların yaşamlarını devam ettirebilmek için yeme içme gereksinimlerini karşılamaları gerekmektedir. İnsanlar fizyolojik olan bu ihtiyaçlarını karşılamak için dengeli ve sağlıklı besinlerle gerçekleştirirler. Yeme ve içme tarih boyunca değişim gösterse de bir toplumun kültürel yapısını göstermektedir. İnsanların yaşayış tarzları bulunduğu çevreye bu yemek yeme alışkanlıklarında da değişiklikler de bulunmasına yol açmıştır.

Bu çalışmada, medyanın mutfak kültürüne etkisini çizgi film olarak 1994 yılında Türkiye’de özel bir kanalda yayınlanan "Ninja Kaplumbağalar" çizgi filmi örneğinden yola çıkarak çizgi film içerisine gizlenmiş bir reklamın yeme içme kültürüne etkisine yönelik nitel araştırma yöntemlerinden, araştırma ile ilgili akademik kitaplar ve dergilerin yanı sıra ulusal kongre ve seminer bildiri literatür taraması yapılmıştır.

Toplumlar kendine özgü mutfak kültürleri ile dikkat çekmektedir. Küresel pazarlama ağı toplum üzerindeki çeşitli olarak etkileri, yiyecek içecek kültürlerinde de farklılaşmaya gitmektedir. Çizgi filmlerle giydirilmiş reklamlarla burada özellikle Türkiye’de ilk girişinde başarılı olamayan ama yıllar sonra bu pazara girebilmek için farklı yollar deneyen Pizza firması bunu annelerinin üzerine titredikleri çocukların en çok sevdiği çizgi filme ürünlerini ekleterek Türk pazarına girişi tekrar denemesi ve burada bu sefer başarısını kat kat artırarak büyük bir pazar payına sahip olmasına yönelik bir şirket pazarlama stratejisi olarak çizgi film ve pizza örneği incelenmiştir.

Küresel tüketim ekonomisinin pazar payına ortak olmaya doğru istemsizde olsa girmiştir. Toplumlarda yiyecek içecek kültüründe değişiminde insanların kültürel değişime teknolojinin günlük hayata teknolojinin gelişmesiyle sınırların kalkması birçok zincir ürünün giriş yapması söz konusu olmaktadır. Türk yemek kültürüne farklılıklar gösteren hızlı yemek kültürü içerisinde yer alan Pizza yemeği batılı ülkelerde yaygın olmakla birlikte Türkiye’de de hızla Pazar payını büyütmüş ve Türkiye ‘de bu ağı içerisine girmiş yaygın halde satış ağıları sürmektedir.

Bu çalışmada, medyanın toplumlar üzerinde çok etkili olduğu çok kültürel olarak kapalıda olsa bir yolunu bulunarak bu pazara küresel güçlerin girebildiği görülmektedir. Pizza Ninja kaplumbağa örneği ilk değil son da olmayacaktır. Bu zincir şirketler Pazar payını yöresel olarak ürünlerini o bölgeye özgü özel ürünlerle ürün değişikliğine giderek kendilerini güncellemektedirler. Pizza ilk çıktığında domates sosu ve mozeralle peyniri olarak sunulan

pizza şunda yöresel olarak reklamlarında etkisiyle ürün çeşitliliğini geliştirerek devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Pizza, Yöresel Yemekler, Fast Food, Gastronomi, Anadolu Mutfak Kültürü, Ninja Kaplumbağaları

Abstract

People need to meet their eating and drinking needs in order to continue their lives. People consume balanced and healthy foods to meet these physiological needs. Although eating and drinking have changed throughout history, they show the cultural structure of a society. People's lifestyles and the environment they live in have also led to changes in their eating habits.

In this study, the effect of the media on the culinary culture, from the qualitative research methods to the effect of an advertisement hidden in the cartoon, on the eating and drinking culture, based on the example of the cartoon "Ninja Turtles", which was broadcast on a private channel in Turkey in 1994, and the analysis of academic books and magazines related to the research. In addition, a literature review of national congress and seminar papers was conducted.

Societies attract attention with their unique culinary cultures. The global marketing network's diverse effects on society also lead to differentiation in food and beverage cultures. The Pizza company, which was not successful in its first entry here in Turkey with advertisements dressed in cartoons, but tried different ways to enter this market years later, tried to enter the Turkish market again by adding its children's favorite cartoon products, which their mothers cherished, and this time it increased its success many times over. The example of cartoons and pizza has been examined as a company marketing strategy to have a large market share.

It has entered involuntarily towards becoming a partner in the market share of the global consumption economy. In the change of food and beverage culture in societies, it is possible that the boundaries of people's cultural change, technology and the development of technology in daily life are removed, and many chain products enter into question. Pizza food, which is included in the fast food culture that differs from the Turkish food culture, is common in western countries, but it has rapidly increased its market share in Turkey and its sales networks continue to be included in this network in Turkey.

In this study, it is seen that global powers can enter this market by finding a way, albeit very culturally, that the media is very influential on societies. The Pizza Ninja turtle example is not the first, nor will it be the last. These chain companies update their market share locally by changing their products with special products specific to that region. The pizza, which was offered as tomato sauce and mozzarella cheese when it first came out, continues to develop its product range with the effect of its advertisements locally.

Keywords: Pizza, Local Food, Fast Food, Gastronomy, Anatolian Culinary Culture, Ninja Turtles

Giriş

Bir toplumun kültürel değerleri, o toplumun yaşam tarzını, yeme-içme alışkanlıklarını etkilemektedir. Farklı toplumların yeme içki gibi kültürel olarak farklılıkları vardır. Türk toplumu, yemek çeşitleri, damak tadı, Özellikleri itibarıyla diğer topluluklardan farklılık göstermektedir. Türk mutfağı denilince akla Türkiye tarihi gelmektedir. Çünkü bir milletin lezzeti kolay kolay kaybolmaz. Binlerce yıldır alıştığı yemekten vazgeçemiyor. Mutfaktaki

kadın da muhafazakârdır alışkanlıklarından o bölgenin kültürüne özgü yemek sunumuyla kültürün devamını sağlamıştır. Türklerin aktarım olarak yemek yapma geleneği atalarından geliyor. Şimdiki gibi alışkanlıkların, bilginin değişebileceği bir ortam yok. Ancak her milletin mutfağının temelini oluşturan asıl sebep ekonomik sebeptir (www.turkishcuisine.org).

Mutfak kültürü, bir toplumun yeme içme alışkanlıkları, çeşitleri ve yemek pişirme tarzlarını içeren geniş bir kavramdır. Bu kültürel aktarın yüzyıllarca süregelen ve günümüze kadar gelen bir kültür bütünleyicisidir. Bu aktarımlar günümüze kadar kişilerin bulunduğu yakın çevresi ile etkileşimleri ile olmakta iken bu aktarımların sosyal medya ile farklılaştığını görülmektedir. Medya, günümüzde kültürel etkileşimlerin ve değişimlerin hızlanmasının büyük oranda etkilenmesini sağlamaktadır. Bu yazıda, özellikle pizza ve Ninja Kaplumbağaları gibi medyanın üzerinden kültürel mutfağın üzerindeki değişimleri incelenerek kültürel değişimine etkileri konu edinilmiştir.

Medya, kültürel değişim ve etkileşimde önemli bir rol oynuyor. Popüler bilgilerin birçok yönde şekillenen medya unsurları, zaman içinde farklı alanlarda derin etkiler yaratmıştır. Bu çalışmada, özellikle pizza ve "Ninja Kaplumbağalar" gibi medya öğelerinin sınıflandırma etkisi ele alınacaktır. Pizza, İtalyan kökenli olmasına rağmen Amerika'da popülerleşmesine ve küresel bir simge haline gelmesine rağmen, medyanın rolünün örneklerinden biridir. Benzer şekilde çizgi film ve dizi karakterleri olan Ninja Kaplumbağalar, mutfağın yanı sıra gençlerin hayat tarzlarını da etkilemiştir (Smith, A. F. 2010).

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI

Çizgi film olarak 1994 yılında Türkiye'de özel bir kanalda yayınlanan "Ninja Kaplumbağalar" çizgi filmi örneğinden yola çıkarak çizgi film içerisine gizlenmiş bir reklamın yeme içme kültürüne etkisine küresel firmalar medyanın etkisiyle çizgi film veya daha farklı medya işlevleri ile kültürel etkileşimi gerçekleştirmektedirler. Yani mutfak kültürüne etkisini araştıran yazı fazla olmadığı mutfak kültürü açısından bakıldığında bilimsel araştırma olarak değinilmediği anlaşılmıştır. Bu çalışmada kültürün medya karşısında direnebildiğini ama sonunda kabullenildiğini görülmekte araştırmanın önemi burada kapitalizmin hedeflediği ne olursa sonunda birinci olmazsa ikinci denemesinde elde ettiğini göstermiştir. Araştırmanın amacı ise bu ve buna benzer uygulamaların halen devam edebileceğini bunun hangi yollarla bilimsel olarak açıklanmasını sağlamak ve kültürel olarak neyi nasıl kaybettiğimizi göstermek ve bunun karşısında Anadolu mutfağını da ön plana çıkararak alternatifler üretilmesine dikkat çekmektir.

METODOLOJİ

Bu çalışmada nitel araştırma kullanılmıştır. 20. yüzyılın başında nitel araştırmalar başladı, insan yaşamının karmaşıklığı, Pozitivist yaklaşımın kabul etmediği gerçekleri ve gizemleri belirlemeye yönelik çalışmalar olarak antropoloji, psikoloji ve sosyoloji Bilimleri. Tarihsel niteliksel araştırma, doğal olaylar araştırmacının soruna ilişkin öznel görüşünü belirleme girişimine dayanan "doğa çalışmaları" "Yorumlayıcı araştırma" ve belirli bir sosyal ortamda konu derinlemesine incelenmesi nedeniyle "saha araştırması" gibi çeşitli isimler almıştır (Baltacı, 2017). Nitel araştırma, araştırılan sorunun keşfedici, yorumlayıcı ve doğallığını verme şeklinde oluşan bir yöntemdir (Guba ve Lincoln, 1994; Klenke, 2016). Bu çalışmada veri toplama amacıyla doküman/kayıt incelenmesi tekniği kullanılmıştır. araştırma ile ilgili akademik kitaplar ve dergilerin yanı sıra ulusal kongre ve seminer bildiri kitapları ile internet kaynakları araştırılarak literatür taraması yapılmıştır.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Pizza, sadeliği, tadı ve besin değeriyle dünyanın en ünlü İtalyan yemeklerindedir. Pizza, mayalı hamurdan yapılan, yuvarlak, önceden sadece domates sosu ve mozzarella peyniri ile kaplanmış, fırında pişirilen bir pide türüdür. Artık çeşitli soslara, etlere, sebzelere, peynirlere, hatta meyve, çikolata gibi tatlı yiyeceklere bile eklenebilen bir ürün haline geldi. Artık piyasada tüm yıl boyunca, her zevke uygun farklı şekil ve tatlarda çok çeşitli pizzalar var. Bu çok yönlülük, pizzanın sağlıklı ve besleyici bir gıda olarak kabul edilmesi gerçeğiyle birleştiğinde onu nüfusun tüm alt grupları arasında popüler kılmaktadır (Pierce 2006).

Pizza, medyanın kirliliği etkisi konusunda önemli bir örnektir, özellikle de Ninja Kaplumbağaları (Teenage Mutant Ninja Turtles) çizgi filmi ile ilişkilendirildiği zaman. Bu örnek, medyanın yemek üretmesi ve kültürel tercihlerin üzerindeki görünümünü ilginç bir noktada kılmaktadır. Medyada ve popüler kültürde yemeklerin ve yemek kültürünün nasıl temsil edildiği, toplumların algılarını ve değerleri şekillendirilebilir. "Ninja Kaplumbağaları" çizgi dizisi ve pizza örneği, medyanın yemeklere olan etkisine kişiler üzerindeki etkileşimine iyi bir örnek olabilir.

Pizza: Küresel Bir Lezzetin Medya Aracılığıyla Yayılması

Pizza, İtalyan mutfağından ortaya çıkan bir lezzet olmasına rağmen, Amerika Birleşik Devletlerinde popüler hale gelmiş ve dünya çapında tanınan bir yiyecek haline gelmiştir. Bunun arkasında medyanın güçlü etkisi bulunmaktadır. Özellikle televizyon dizileri, filmler ve reklamlar aracılığıyla pizza, Amerikan yaşam tarzının sağladığı bir parça olarak sunulmaktadır. Çocuklar için özel olarak üretilen çizgi dizilerde pizza, genç kitleye yönelik bir lezzet olarak sık sık olaylar yaşanıyor (Brown, K. E. 2009).

Ninja Kaplumbağaları çizgi filmi, 1980'lerin sonlarından itibaren popüler hale gelmiş ve çocukların büyük ilgisini çekmiştir. "Ninja Kaplumbağaları", 1980'lerin sonları ve 1990'ların başlarında büyük bir popülerlik kazanan bir çizgi dizi ve medya fenomenidir. Dizi, dövüş sanatlarına yönelik dört kıtanın (Donatello, Leonardo, Michelangelo ve Raphael) suçla savaşını konu alıyor. Bu pençelerin en sevdiği yiyecek ise pizza olarak dikkat çeker. Özellikle Michelangelo karakteri, neredeyse her sahnede pizza yemekle tanınır. Bu durum, tedaviye pizza ile olumlu bir ilişki kurmalarını sağlar. Çizgi filmin ana karakterleri dört mutant kaplumbağadır: Leonardo, Michelangelo, Donatello ve Raphael. New York şehrinin kanalizasyonlarında yaşar ve gizli bir sığınakta ninjutsu savaş sanatlarını öğrenirler. Aynı zamanda bu kalabalığın en sevdiği yiyecek pizza olmuştur. Bu durumda, Ninja Kaplumbağaları kültürel aktarımı, kültürel çeşitliliği ve popülerdeki yeri vurgulanmaktadır.

Çizgi Filmin hikayesi Teenage Mutant Ninja Turtles çizgi filminde dört adet Teenage Mutant Ninja Turtle var. Bunlar; Leonardo, Michelangelo, Donatello ve Raphael. Bu Ninja Kaplumbağaların başında bir mutant bir fare "Usta Splinter" var Usta Splinter ve Teenage Mutant Ninja Kaplumbağalar "Beyin" isimli Düşmanlarına ve onun komutanlarına Shredder'a karşı savaşır. (Ay,2022) Çünkü Usta Splinter mutasyona uğradığında kaplumbağaları da yanındaydı. onlar da mutasyona uğradı ve mutant kaplumbağalara dönüştüler. Usta Splinter Kaplumbağaların bu mutant unsuru karşı koyar ve onlara Shredder'a savaşma şansı verir. Her birinin silahı farklı ve hepsinin farklı özellikleri var. Ancak aynı bir amaca hizmet ederler. Usta Splinter ve Ninja Kaplumbağalar yeraltında yaşıyor ve çok fazla pizza yiyorlar. April adında bir gazeteci dış dünyayla olan etkileşimleri onlara sürekli yardımcı oluyor. "Nisan" adında bir muhabir var. Bu karikatürler hariç Teenage Mutant Ninja Turtles'a karşı Mutant Domuz ve Gergedan Parçalayıcı için Dönüştürülmüş yardımcıları arasında Rocksteady ve Bebop yer

alıyor. Rocksteady gibi beyaz sarışın bir adamdan mutant bir gergedana ve Bebop'tan bir Afrikalı-Amerikalı mutanta yaban domuzuna dönüşmüştür (Bebop ve Rocksteady, 2022)

Ninja Kaplumbağaları: Çizgi Romanlardan Mutfağa

Ninja Kaplumbağaları (Teenage Mutant Ninja Turtles), 1980'lerin sonunda çizgi roman olarak ortaya çıktıktan sonra büyük bir medya fenomenine dönüştü. Leonardo, Michelangelo, Donatello ve Raphael adlı dört ayrı ayrı kardeşin maceraları, televizyon programları, filmleri, oyuncakları ve diğer tüketim ürünleri ile genişledi. Bu kahramanlarının özellikle pizzayı sembolize etmesi, yemek kültürüyle olan bağlarını güçlendirdi. Karakterler, popüler kültürle pizzaya özdeşleştirdi ve çocuklar arasında pizzaya olan ilgiyi artırdı.

Kaynak :(<https://www.thegeyik.com/>)

Pizza, çizgi filmin ana karakterleri tarafından sevilen ve sıklıkla tüketilen bir yiyecektir. Kaplumbağaların her biri, farklı kişilik özellikleri ve tercihleri olan karakterler olarak tasvir edilmiştir. Michelangelo, komik ve esprili yapısıyla öne çıkan ve en büyük pizza hayranıdır. Diğer kalabalıklar da sıklıkla pizza yemekte ve farklı türlerini tercih etmektedir. Bu nedenle, çocuklar ve insanlar arasında pizza tüketimi arttı ve popüler bir yiyecek haline geldi.

Bu etki, gerçek dünyada da görülmüş ve pizza satışları olumlu yönde etkilenmiştir. Ninja Kaplumbağaları çizgi filminin yükselişiyle birlikte, pizzaların üzerine çeşitli yöntemlerle onlara özgü yemek yeme stillerini de gösterilerek popüler hale geldi ve pizzalar daha renkli ve eğlenceli hale geldi. Aynı zamanda pizzaların reklamları ve kampanyaları da çocukların dikkatini çekmiş ve pizzaların çocukların favori yiyecekleri arasında yer almasına katkı sağlanmıştır. Pizza, "Ninja Kaplumbağaları" serisi sayesinde insanlar arasında popüler bir yiyecek haline geldi. Bu etki, dizi nedeniyle pizza endüstrisinin büyümesine katkıda bulunmuştur. Aynı zamanda gençlerin ve hatta yetişkinlerin pizzaya olan ilgisi küçük

çocukları kadar olmamıştır. Sebebi çizgi filme en çok adapte olup gizil olarak pizzaya farkında olmadan aşına olmalarıdır. Bu örnek, medyanın sınıflandırması olan özellikleri göstermektedir. Popüler kültürde yer alan bir dizi veya karakter, belirli yiyeceklere ve yemek yemeye olan ilgiyi artırabilir. Medya, programın ve tüketicilerin tercihlerini değiştirebilir ve bazen bu etkiyi, belirli yiyeceğin popülaritesinin artmasıyla yol açabilir.

Kaynak: (<https://eksiseyler.com/>)

Pizza: İtalyan Lezzetinden Küresel Bir Markaya

Pizza, İtalya'ya özgü bir yemek olarak başladı ancak medya, dünya çapında popüler bir yiyecek haline getirme konusunda önemli bir rol oynadı. Filmler, televizyon programları ve reklamlar aracılığıyla pizza, hızlı hazır bulunabilen, lezzetli ve sosyal bir yemek olarak tanıtıldı. Ayrıca zincirin sürdürülebilir ve fast-food endüstrisinin yükselişiyle birlikte pizza, kolay erişilebilen bir seçenek haline geldi. Medyanın konuştuğu pizza, farklı kültürlerdeki insanların tercih ettiği bir yiyecek haline geldi ve hatta yerel tatlarla birleşerek yeni değişimler ortaya çıktı.

Medyanın Mutfak Kültürüne Etkisi

Medya, mutfak ürünlerine çeşitli şekilde etki eder. Öncelikle medya yoluyla tanıtılan yiyecekler, pazarın ve tüketicilerin harcamalarında bulunmasına sebep olur. Örneğin, Ninja Kaplumbağaları gibi popüler karakterlerin tercih ettiği pizzalar, genç nesiller arasında pizzaya olan talebi karşılayabilir. Medya ayrıca farklı kültürlerin yemekleriyle tanışma ve deneme fırsatı sunarak kişileri bu deneyime sürükler. Bu da kültürel çeşitliliği teşvik eder.

Ninja Kaplumbağaların pizzanın bloke etkisi sadece çocukların yiyecek tercihlerini değil, aynı zamanda pazarlama stratejilerini de etkilemiştir. Ninja Kaplumbağaların pizzayla olan ilişkisi, restoran zincirleri için de bir pazarlama fırsatı olmuştur. Özellikle film ve dizi çıkışlarında,

Ninja Kaplumbağalar açılan pizzalar ve özel menüler sunarak bu popülerliği ticari bir avantaja dönüştürmüşlerdir (O'Sullivan, J., & Yea, S. 2019).

Pizzanın Türkiye serüveni İlk olarak 1980'li yılların sonuna gelindiğinde 1989 yılında yabancı menşeli bir pizzacı Türkiye'nin büyük şehirlerinde birkaç tane pizza işletmesi açtı ve ülkemiz pizzayla tanıştı. Ancak bu ilk pizza ile Türk tüketicinin buluşması beklenildiği gibi gerçekleşmedi. Türkler pizzaya beklenen ilgiyi göstermedi ve pek de beğenmediler. Bu nedenle ülkemizde tüm dükkanlar kapandı ve pizza macerasına biraz ara verildi. Takvimler 1991 yılını işaret ettiğinde Murakami-Wolf-Swenson Productions'ın ürettiği ve tüm dünyayı etkisi altına alan "Ninja Kaplumbağalar" adlı çizgi film, pizzanın ülkemize geri dönmesinin en büyük sebeplerinden biriydi. Hemen her bölümde ana karakterlerin yediği pizza beklenmedik bir çıkış yapmış ve 1989 yılında Türkiye pazarına yönelik başarısız bir girişimin ardından aynı grup yeniden girip kapalı pizza dükkanlarını açmıştı ve bu sefer her şey farklıydı. Ninja Kaplumbağalar vizyona girdiği dönemde oyuncak mağazaları, kırtasiye mağazaları, giyim mağazaları gibi birçok yerde karşımıza çıktı ancak bu çizgi filmin toplumumuz üzerindeki en büyük ve en kalıcı etkisi pizza tüketim alışkanlıklarında oldu. Daha önce pizzayla araları iyi olmayan Türk mutfağı bu kez pizzayı çok sevdi ve Türkiye'nin her yerinde pizzacılar açılmaya başladı. Ve hatta pizza; lahmacun, pide, köfte gibi lezzetler benzer tatların yerini alabilmiş ve dönemin en popüler yiyeceklerinden biri haline gelmiştir(<https://pizza2go.com.tr>).

Teenage Mutant Ninja Turtles çizgi filminin ana karakterleri film boyunca sürekli ve hep pizza yiyorlar. Günümüzde pizza yapılmayan ülke sayısı çok azdır. Fakat Mutant Ninja Kaplumbağalar Türkiye'de ilk kez yayınlandığı yıllarda pizza henüz yaygın bir yemek değildi. Adorno ve Horkheimer'in sözü: "Günümüzün kültürü her şeyi benzerlikle bulaştırır." üretilen ve yayılan kültürü ifade eder (Adorno ve Horkheimer, 2014).

Kaynak:<https://www.star.com.tr/>

Çizgi filmin hedef kitesinin ağırlıklı olarak çocuklar olduğu dikkate alındığında fast food tarzı olan kültürün önemli bir parçası olan pizzanın çizgi filme girmesi bir tesadüf olarak gösterilemez. Medyada hitap ettiği kısım her türlü yaş kesimine yapabilmesi görsel olmasından ileri gelmektedir. Bundan dolayıdır ki hiç bir kültürün bundan etkilenmemesi söz konusu

değildir. Bu iletişim aracını anlayabilmek içinde yani medyayı takip etmek için okuryazar olmanıza da gerek yok. Medya bilinçaltına birçok şey işleyerek insanları yönlendirdiği çalışmalarla mevcuttur. Aslında subliminal mesajlar konunun teknik uzmanı tarafından tasarlanmaktadır. Nesneye ait bilgi hafızada saklanır ve planlama yeteneği ile birleştirilir. Bu sayede mesaj Alıcı nesne, gözlemci için yinelenen bir arketipik (asıl Şablon) görüntü haline gelir. Bu yeni içgüdüsel etkilerle benimsenen sıradan veya doğüstü arketip figürleri bölgeleri besler ve canlandırır. Yani hayali durumlar sunuyor. (Darıcı, 2013, 133, akt: Övür, 2017, 29).

Medyanın yemeklerin etkisi şu şekilde devam edebilir:

Yiyecek Algısı: Medya, belirli yiyecekleri veya yemek türlerini pozitif veya negatif bir şekilde temsil ederek, insanların bu beslenmeye olan bakış açılarını görebiliyoruz. Örneğin, "Ninja Kaplumbağaları" dizisi sayesinde pizza, programın yelpazesinde gençlerin sevdiği ve havalı bir yiyecek olarak algılanmış olabilir. Pizza da popülerite olarak çocuklar arasında bir iletişim konusu olarak öne çıkmıştır. Bu yiyeceği yani pizzayı tatmayan sosyalleşmesi konulara girmesi bir hayli güç olmaktadır.

Tüketim Alışkanlıkları: Popüler medya, belirli yiyecekleri yaygın olarak göstererek veya öne çıkararak, uygulamanın bu yiyeceklere olan ilgisini artırabilir. Bu da tüketim kapasitelerini artırabilir. Örneğin dizi sayesinde pizza gibi bir bildirim talebi artabilir. Tüketim alışkanlıklarında değişikliğe giderek Türk toplumuna özgü tencere yemeklerinden vazgeçilerek fast food ve almüid yani hızlı yenen yiyecekler tercih edilir hale gelmiştir.

Kültürel Etkileşim: Medya, farklı kültürlerin yemeklerini tanıtarak veya birleştirerek, aralarında kültürel etkileşimi teşvik edebilir. Örneğin, "Ninja Kaplumbağaları" dizisi, pizza gibi bir İtalyan yemeğini Japon dövüş sanatları karşılaşmasıyla birleştirerek ilginç bir kültürel karışım yaratmış olabilir. Bir ürünü benimsetebilmek için reklam şirketleri kültürel etkileşim yoluna da başvurmuşlardır. Örneğin çocukların hoşuna giden dövüş sanatları ile yiyeceği birleştirerek çocukların etkilenmeleri sağlanmaktadır.

Küresel markalar, farklı çeşitlilikteki tüketim kitlesi ile etkili iletişim kurabilmek için pazarlama stratejilerini uyarlamak zorunda kalabilirler. Bu nedenle, aynı markanın farklı çeşitlerindeki TV reklamlarında yerel ingelere ve kültürel unsurlara yer veren yaygın olarak mevcuttu. Bu uygulama, markaların hilelerine daha yakın ve özgün bir şekilde hitap etmelerine yardımcı olabilir.

Küresel markaların farklı çeşitlerindeki TV reklamlarında kullanılabilen yerel görüntüler ve stratejiler bulunabilir:

Kültürel Bağlamanın Kullanımı: Markalar, hedef ülkenin kültürel ve tarihi belirsizliğini kullanarak reklam kampanyalarını özelleştirir. Örneğin, geleneksel kıyafetler, festivaller, yerel kutlamalar gibi yerel görüntüler ve etkinliklerin reklamlarında yer alabilirsiniz.

Dil ve Espri Uyarlamaları: Markalar, hedef ülkenin diline ve mizah anlayışına uygun şekilde reklamlarını uyarlayabilirler. Espri tarzları, kelime oyunları ve popüler deyimler yerel hilelerle daha etkili bir iletişim kurmalarına yardımcı olabilir.

Ünlü Kişiler ve Yerel İkonlar: Hedef ülkelerdeki üreticiler veya yerel ikonlar reklamlarda yer alabilirsiniz. Bu, markanın terör tarafından daha iyi benimsenmesini sağlayabilir.

Yerel Hikayeler ve Anlatılar: Markalar, hedef ülke düzeyinde veya yerel hikayelere katılarak reklam kampanyaları sunar. Bu, enerji markayla duygusal bir bağ kurmalarını sağlayabilir.

Yerel Ürün Tercihlerine Uyum: Farklı çeşitlilikteki tercihleri çeşitliliği değişebilir. Markalar, ürün veya hizmetleri hedef ülkelerine ve tercihlerine göre uyarlayarak reklamlarını yapabilirsiniz.

Renk ve Görsel Tercihler: Farklı kültürlerdeki renklerin sembolizmi ve ücreti değişebilir. Markalar, renkler ve görseller, ülkenin kültürel algılarına göre yapılabilecek reklam tasarımını şekillendirebilir.

Müzik Seçimi: Hedef ülkenin popüler müzik tarzları veya geleneksel melodilerin reklamları mevcuttur. Müzik, reklamın duygusal performansını artırabilir.

Toplumsal Konular ve Değerler: Hedef toplumsal istatistik değerleri ve doğruluklara saygıyı göstermek önemlidir. Markalar, reklam kampanyalarında bu değerlere uygun bir şekilde mesaj iletebilir.

Televizyon reklamlarının satın alma karar verme sonuçları oldukça önemlidir çünkü reklamlar, tüketicilerin ürün veya hizmetlerinin değerlendirilmesi, tercih edilmesi ve satın alma karar verme süreci devam etmektedir. Aşağıda televizyon reklamlarının satın alma kararlarını nasıl etkileyeceğine ilişkin bazı önemli noktaları bulabilirsiniz:

Farkındalık Oluşturma : Televizyon reklamları, bir ürün veya hizmetin varlığının özüne uygun yapılabilir. Tüketicilerin yeni ürünler veya markalar hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlayarak, satın alma süreci ilk aşamada kalıcı olarak oluşurlar. Televizyon reklamları, bir ürün veya hizmet hakkında geniş kitlelere erişim imkanı sağlar. Bu reklamlar, tüketicilerin belirli bir ürün veya marka hakkında bilgi sahibi olmalarını ve sürekli oluşturmalarını sağlar. Tüketiciler bir ürünü satın almadan önce ondan haberdar olmalı. Televizyon reklamları, kalıcı olarak yenilenen veya kalıcı oluşumlar yaratma konusunda etkilidir. Reklamlar, potansiyel tüketicilerin belirleyici bir ürün veya hizmet hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlayabilir.

İlgi Çekme : Yaratıcı ve etkileyici televizyon reklamları, tüketicilerin ilgi odağı. Renkli görüntüler, ilginç hikayeler veya görsel görsel efektler, içeriğindeki reklama odaklanmamasını sağlayarak ürün veya hizmetin hatırlanabilir bir şekilde kullanılması.

Bilgi Sağlama: Reklamlar kişiliklere özgü ürün veya hizmet hakkında temel bilgiler sunabilir. Özellikler, avantajlar, dağıtımlar ve kullanım şekli gibi bilgiler, tüketicilerin ürünleri veya hizmetlerinin değerlendirilmesine yardımcı olabilir. Karmaşık ürün veya hizmetlerin nasıl çalıştığını veya ne şekilde fayda sağladığını eğitim, televizyon reklamları bölümü aracılığıyla. Bu, tüketicilerin ürünlerini daha iyi anlamalarına ve kullanmalarına yardımcı olabilir. Televizyon reklamları, ürün veya hizmetlerin özellikleri ve faydalarını tanımlanabilir. Bu reklamlar, ticari ürünün nasıl çalıştığı, hangi sorunların çözüldüğü ve faydaların performansı konusunda bilgi sunabilir. Televizyon reklamları, ürün veya hizmetin özellikleri görsel ve işitsel olarak kullanıcılara daha iyi anlatma fırsatı sunar. Bu, tüketicilerin ürünün nasıl çalıştığını veya faydalarının nasıl izleneceğini anlamalarına yardımcı olabilir.

Duygusal Bağ Oluşması: Reklamlar, duygusal tepkileri harekete geçirebilir. İyi bir reklam, aktivitede duygusal bir tepki uyandırarak marka veya ürünle duygusal bir bağ kurmalarını sağlayabilir. Bu, tüketicilerin markayı hatırlamasını ve tercih etme verimliliğini artırabilir. Reklamlar genellikle duygusal tepkileri hedefler. Tüketiciler, reklamlar aracılığıyla bir ürün veya hizmetle duygusal bir bağ kurarlar, bu da satın alma işleminde bulunabilir. Televizyon reklamları, markaların değerleri, imajını ve hikâyesini ileterek kişiliğiyle daha derin bir bağ kurmaya yardımcı olabilir. Bu, tüketicilerin bir markasına karşı olumlu duygusal tepkilerin iyileşmelerine yardımcı olabilir. (<https://metineskin.blogspot.com>)

Sosyal Onay ve Algılanan Değer : Popüler veya öne çıkan istenmeyen reklamlar, kişiye özel sosyal onay ve yüksek değer algısı iletilebilir. Tüketiciler, popüler veya prestijli ürünleri satın alarak çevrelerinde olumlu bir imaj oluşturma isteğiyle hareket edebilirler.

Karşılaştırma İmkânı : Reklamlar, farklı markaları veya ürünleri için bir fırsat sunabilir. Bu sayede çeşitliliği karşılaştırarak en uygun olanı belirleme konusunda daha evde bir şekilde hareket edebilirler. Televizyon reklamları, kişilere farklı ürünler veya markaları karşılaştırma fırsatı sunabilir. Reklamların içeriği, var olan ürünler arasında bir değerlendirme yapma imkânı mümkündür. Bu, temasın en iyi seçeneğinin belirlenmesine yardımcı olabilir.

Tekrarlama ve Marka Hatırlatma: Reklamların sık sık tekrarlanması, markayı hatırlatma etkisi yaratabilir. Bu durum, tüketicilerin markalarını daha kolay hatırlamalarına ve satın alma işlemlerini tercih etmelerine yardımcı olabilir. Televizyon reklamları, markaların istediği imajı oluşturmalarına yardımcı olur. Reklamların içeriği, tonu ve görsel unsurları markasının nasıl algılanacağını belirleyecek. Ürünün bir marka imajı, tüketicilerin o markanın ürünlerine daha olumlu bir bakış açısıyla yaklaşmalarına neden olabilir. Televizyon reklamları, kişiye sürekli olarak bir markayı veya ürünü hediye etme imkânı sunar. Bu, tüketimin satın alma maliyetini daha sonra yönlendirebilir.

Güven Oluşturma: Güvenilir bir marka imajını aydınlatan reklamlar, tüketicilerin ürün veya hizmetlerine olan güvenini sağlayabilir. Kaliteli ve yayın vurguları, tüketicilerin satın alma kararlarını olumlu yönde etkiliyor. Reklamlar, duygusal bağları kurma potansiyeli taşıyor. İyi görünen bir reklam, aktivitede duygusal tepkiler uyandırılabilir ve bu da satın alınabilir. Reklam içeriği, hikayeleştirme ve müzik gibi unsurlar, tüketicilerin ürünleri veya markalarıyla daha güçlü bir bağ kurmalarına yardımcı olabilir. Sosyal kanıtlar sunularak televizyon reklamları, ürünü kullanan mutlu abonelerin hikayelerini veya referanslarını birleştirir. Bu, tüketicilerin ürünlerine veya hizmetlerine güvenmelerini sağlayabilir, çünkü diğer insanların da olumlu deneyimlerinde olduğunu göstermektedir.

Zamansal Etki : düzenli zamanlarda yapılan reklamlar, tüketicilerin belirli aralıklarla alışveriş yapmalarını teşvik edebilir. Örneğin, tatil dönemleri veya indirim zamanlarında yapılan reklamlar, tüketicilerin satın alma kararlarını hızlandırabilir. Televizyon reklamları, indirimler, kampanyalar ve özel fırsatlar gibi satın alma teşviklerini duyurabilir. Bu tür teklifler, tüketicilerin satın alma kararlarını hızlandırabilir veya belirleyebilir. Reklamlar, ziyaretçileri bir ürünü satın almaya ikna etmek ve onların kararlarını etkilemek için tasarlanır. İyi hazırlanmış reklamlar, üretken ürün veya hizmetlerde, bunların nasıl çözülebileceğini veya ihtiyaçlarını nasıl karşılayabileceğini gösterebilir.

Tüm bu etkiler bir arada, televizyon reklamlarının satın alma karar sürecinin farklı aşamalarında etkili olabilir. Ancak unutulmaması gereken önemli bir nokta, faaliyetlerin karmaşık ve çok yönlü olduğudur. Tüketicilerin kararları, reklamların yanı sıra kişisel deneyimleri, arkadaş tavsiyeleri, çevrimiçi incelemeler ve diğer faktörler tarafından da etkilenebilir.

Sosyal medya pazarlaması ve geleneksel pazarlama arasında birkaç önemli fark bulunmaktadır. Bu farklardan bazıları:

İletişim Tarzı: Geleneksel pazarlama genellikle tek renkli bir iletişim şeklinde gerçekleşir. Şirket veya marka, hedef kitleye mesajını iletirken etkileşimi sağlar. Sosyal medya pazarlaması ise daha çok iki yönlü bir iletişimi teşvik eder. Markalar, onlarla etkileşime girer, geri bildirim alır ve doğrudan iletişim kurar.

Hedef Kitleye Ulaşım: Geleneksel pazarlama genellikle genel halka yönelik geniş kitlelere mesaj göndermeyi sağlar. Sosyal medya pazarlaması ise belirli demografik gösterim, ilgi

yoğunluğu ve davranışlara sahip olan daha özelleştirilmiş bir hedef kitleye ulaşmayı sağlar. Bu, pazarlamacıların reklamlarını daha etkili bir şekilde kişiselleştirmelerine olanak tanır.

Etkileşim ve Katılım: Sosyal medya pazarlaması, kullanıcıların içeriklere yorum yapma, beğenme, paylaşma ve hatta kendi içeriklerini oluşturma gibi etkileşimlerde bulunabileceği bir platform sunar. Geleneksel pazarlama bu kadar etkileşimli değil ve enerji geri bildirimini sağlama ve paylaşma olasılığını daha da arttırabilir.

Ölçülebilirlik: Sosyal medya pazarlama sonuçları daha kolay ölçülebilir. İzlenme, parça parça, paylaşım parça gibi veriler, kampanyaların miktarı birleştirilebilmek için kullanılabilir. Geleneksel pazarlamada ise bu tür ölçümler genellikle daha zor ve subjektif olabilir.

Maliyet: Sosyal medya pazarlaması genellikle geleneksel pazarlamaya göre daha düşük fayda sağlayan bir seçenektir. Sosyal medya platformlarında reklam vermek veya organik içerik oluşturmak, genellikle daha ekonomik bir yol sunar. Geleneksel pazarlama, medya reklamları, broşürler, pencereler gibi fiziksel ürünlerin üretim ve gelirlerinin paylaşılması.

Hız ve Anlık Etki: Sosyal medya pazarlaması, içeriklerin hızla ilerlemesine ve anlık etki yaratmasına olanak sağlar. Geleneksel pazarlama yöntemleri genellikle daha uzun bir süreç içerir ve etkinin görülmesinin daha uzun süre elde edilmesini sağlar.

Global Erişim: Sosyal medya, dünya genelinde potansiyel olarak erişme fırsatı sunar. Geleneksel pazarlama genellikle yerel veya bölgesel odaklı olabilir.

Her iki pazarlamacının de üyeleri ve üyeleri bulunmaktadır. Pazarlamanın parçalanması, hedef kitle, bütçe ve parçalara göre belirlenmelidir. Listelenen markalar, hem geleneksel hem de sosyal medya pazarlamasını bir arada kullanarak en iyi sonuçları elde etmeye çalışırlar.

Reklamı Etkileyen Kültürel Faktörler

Reklam etkileyici bir iletişim aracı olarak, hedef kitlenin davranışlarını, tutumlarını ve satın alma tercihlerini yönlendirmek amacıyla tasarlanır. Kültürel faktörlerin, reklamların tasarımını, miktarının ve miktarının önemli ölçüde miktarı vardır. İşte reklamların özelliklerine göre bazı kültürel faktörler:

Değerler ve İnançlar: Toplumun değerleri ve inançları, reklamların içeriği ve tonu üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Reklamlar, hedef kitlenin değerlerine uygun şekilde tasarlanmalıdır. Örneğin, bazı toplumlarda aile değerleri ön plandayken, diğerlerinde bireysellik ve özgürlük vurgulanabilir.

Normlar ve Davranış Kalıpları: Kültürel normlar ve davranış kalıpları, reklamda kullanılabilen insanların nasıl davrandığını, nasıl giyindiğini ve nasıl iletişim kurduğunu etkiler. Bu faktörlerin, reklamlardaki reklamın nasıl değiştiğini belirler.

Dil ve İletişim Tarzı: Reklamda kullanılan dil ve iletişim tarzı, hedef kitlenin ana dili ve iletişim tarzını yansıtmalıdır. Ayrıca dilin semboller ve göndermeler açısından kültürel açıdan hassas olan durumlar da vardır.

Gelenekler ve Ritüeller: Önemli günler, festivaller, tatil dönemleri gibi kültürel ritüeller, reklamların gücü ve temasını gösterebilir. Reklamlar, bu tür özel zamanlara ve geleneklere uygun olarak tasarlanmalıdır.

Toplumsal Cinsiyet Rollerini: Toplumsal cinsiyet rolleri, reklamlarda cinsiyet temsillerini ve ilişkilerin etkileri. Geleneksel veya modern cinsiyet rollerine uygun olmayan reklamlar, olaylarda olumsuz tepkilere neden olabilir.

Estetik ve Görsel Kültür : Estetik anlayışı ve görsel kültür, reklamların tasarımında önemli bir rol oynar. Görsel semboller, renkler ve tasarım öğeleri, hedef estetik estetiklere uygun olmalıdır.

Eğlence ve Mizah : Mizah anlayışı ve eğlence tercihleri kültüre göre büyük farklılıkların ortaya çıkması. Reklamlardaki mizah anlayışının, geliştirilebilecek ve olumlu şekilde karşılanabilecek bir üretim olması gerekir.

Sosyal Tabakalaşma: Toplumdaki sosyal sınıflar, ekonomik durum ve yaşam tarzı farklılıkları, reklamların hedef kitlenin sosyal katmana uygun olmasını gerektirebilir.

Reklamların başarısının, bu kültürel varlığın göz önünde bulundurulması artırılabilir. Kültürel olarak, reklam ajanslarının ve markaların başarılı iletişim kurmasının önemli bir ögesi haline getirildi.

Sonuç

Medya, mutfak kültürünün değişiminde güçlü bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Pizza ve Ninja Kaplumbağaları gibi örnekler, medyanın nasıl kültürel değişimlerini hızlandırabileceği ve geleneksel yemeğin nasıl uluslararası bir fenomene dönüşebileceğini gösteriyor. Medya, yemeklerin popülerliğini artırabilir, farklı kültürleri bir araya getirebilir ve yeni yemek trendlerinin çoğalmasına ulaşılabilir. Bu nedenle, medyanın mutfak kültürünün üzerindeki etkisi önemlidir.

Televizyon reklamlarının satın alma karar süreçlerinde önemli bir faktördür. Ancak, etkilerin dış etkenlere göre farklılık göstermesi ve diğer etkileyici faktörlerle birlikte değerlendirilmesi gerekir.

Küresel markaların farklı çeşitlilikteki TV reklamlarında yerel görüntülere yer vermesi, taşınabilirlik ile daha güçlü bir bağ kurmalarına ve ürünler veya hizmetler daha etkili bir şekilde pazarlamalarına yardımcı olabilir. Ancak bu süreçte kültürel ve yerel değerlere saygı göstermek büyük önem taşır.

Medya yoluyla temsil edilen yemekler ve yemek kültürü, toplumların yemek tercihlerini, çeşitlerini ve algılarını görebiliyorlardı. "Ninja Kaplumbağaları" dizisi ve pizza örneği bu etkinin bir örneğini sunmaktadır.

Bu açıklamalar sonucunda, medyanın kültürel değişimin üzerindeki etkisi pizza ve Ninja Kaplumbağaları örneği üzerinden belirtilmektedir. Pizza, İtalyan mutfağından Amerika'da medyanın küresel bir ikon haline gelerek bilinirliği ve yaygınlaştırılması sağlanmıştır. Benzer şekilde Ninja Kaplumbağalar çizgi filmi, genç nesillerin yaşam tarzlarına ve yiyecek tercihlerine etki ederek, pizza kültürünün işleyişinde rol oynamıştır. Medyanın yaratıcı eserleri, kültürel varlığımızı etkilemede güçlü bir araç olmaya devam edecektir

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

Kaynaklar:

Adorno, T. W., & Horkheimer, M. (2014). *Aydınlanmanın Diyalektiği*. İstanbul: Kabalcı

Ay, A. (2022) *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt 17 - Sayı 2 (Ekim 2022)

Baltacı, A. (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-15.

Bebop ve Rocksteady. (2022, Temmuz 7). https://stringfixer.com/https://stringfixer.com/tr/Bebop_and_Rocksteady#:~:text=

Brown, K. E. (2009). Slice of life: Contemporary artists reinvigorate the Italian tradition of pizza and the art of food. *Gastronomica*, 9(3), 39-47.

Guba, E. G. and Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. *Handbook of*

qualitative research, 2(105), 163-194

Klenke, K. (2016). *Qualitative research in the study of leadership*. Emerald Group Publishing Limited.

O'Sullivan, J., & Yea, S. (2019). *Teenage dreams: Youth, popular culture and the making of postwar Britain*. Bloomsbury Publishing.

Pierce, J.J. (2006), "Sales in US keep rising and rising as quality and packaging improve: innovations like rising crust pizza and atmospheric packaging bring taste of pizzeria pizza to the microwave oven", *Quick Frozen Foods International Vol. 1*, pp. 1- 4.

Smith, A. F. (2010). *Pizza: A Slice of Heaven*. Columbia University Press.

Övür, A. (2017). Bilinçaltı Etkileme Yöntemleri ve Kitle İletişim Araçlarındaki Uygulamalar. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 7(1), 25-35

www.turkish-cuisine.org (Son Erişim tarihi 14.08.2023)

<https://www.thegeyik.com/pizza-kulturunun-turkiyede-tutunmasinin-ilginc-hikayesi/>(Son Erişim tarihi 16.08.2023)

<https://www.star.com.tr/yazar/dikkat-zihinlerimiz-kumandasi-kimlerin-elinde-yazi-1061523/>(Son Erişim tarihi 16.08.2023)

<https://eksiseyler.com/ninja-kaplumbagalar-durmadan-yedikleri-pizzaların-parasını-nereden-buluyor>(Son Erişim tarihi 14.08.2023)

<https://metineskin.blogspot.com/2016/11/alg-operasyonu-alntdr.html>(Son Erişim tarihi 17.08.2023)

<https://pizza2go.com.tr/turkiye-pizza-ile-ne-zaman-tanisti/>(Son Erişim tarihi 17.08.2023)

**GASTRONOMİ SEKTÖRÜNDE KADIN KOOPERTİFLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ (Tokat İli Örneği)**
EVALUATION OF WOMEN'S COOPERTIVES IN THE GASTRONOMY SECTOR
(Tokat Province Example)

Öğr. Gör. Sinan KESKİN

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat Meslek Yüksekokulu Otel Lokanta ve İkram
Hizmetleri Bölümü Aşçılık Programı Bölümü, Tokat, Türkiye,
ORCID ID: 0000-0001-8054-5358

Doç. Dr. Hüseyin MERTOL

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Türkiye
ORCID ID : 0000-0001-8048-0814

Özet

Kadınların iş dünyasındaki rolü ve etkisi, geçmiş yıllara kıyasla önemli bir değişim göstermektedir. Özellikle son yıllarda kadın girişimcilerin sayısındaki artış ve kadınların ekonomik ayrılıklarını kazanmaları isteği, iş dünyasında yeni oluşumlara ve bakış açlarına yol açmıştır. Kadınlar iş dünyasında varlıklarını gösterebilmek amacıyla organizasyonlarla kooperatifleşme ve şirketleşme şeklinde bir araya gelmektedirler.

Bu noktada kadın kooperatifleri hem kadınların girişimcilik gelişmelerine hem de toplumsal kalkınmaya olanak tanımaktadırlar. Kooperatifler üyelerinin ihtiyaçlarını karşılayan, ekonomik sürdürülebilirliğini destekleyen ve karşılıklı yardımlaşma sistemine dayalı olarak oluşturulmuş örgütlerdir. Kadın kooperatifleri kadınların birey olarak bende varım ekonomik özgürlüğünde bir adım atabildiği ailesine destek sağlayabildiği, sosyal ve kültürel açıdan güçlenmelerini sağlayan bir birliktelik güç birliği örgütleridir. Kooperatifler ile kadınların bir araya gelerek üretim yapabilmelerine olanak sağlanmaktadır. Parçaları birleştirerek bir bütün oluşturabildikleri bir platformdur. Kadın kooperatifleri kadınların ekonomik olarak özgürlüğünü gösterebildikleri aile hayatına aile bütçesine katkı sağlayabildikleri etkileşim sağlayabildikleri fırsatların sunulduğu yerlerdir. Girişimciliğin yanı sıra, iş yönetimi finansal okuryazarlık ve liderlik temel becerileri kazanmaları sağlanmaktadır. Toplumsal olarak da bir dönüşümün sağlandığı ekonomiye katkıları ve iş dünyasındaki varlığı, toplumsal cinsiyet eşitliğinin kurulmasına ve toplumsal dönüşüme katkı sağladığı görülmektedir. Kadın kooperatifleri farklı kooperatiflerle dayanışma ve destek de bulunarak işbirliği ve dayanışmayı öğrenmelerine öncülük etmektedir. Kadın kooperatifleri ile kültürel mirasın korunması gastronomi açısından bakıldığında yöreye ait ürünlerin sürdürülebilirliği ile devamının sağlanmasını sağlamaktadırlar. Gastronomi ürünlerinin doğal ürünlerle yapılması kültürel mirasın aktarımını sağlama rolünü üstlenmelerine yol açmaktadır. Bu sayede de kültürel çeşitlilik miras korunmuş olmaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden, görüşme tekniği ve e araştırma ile ilgili literatür taraması yapılmıştır.

Araştırmanın amacı tarım şehri olan Tokat ilinde, yerel ürünlerin kadın girişimcilerin kooperatifler aracılığı ile ticaretinin yapılması, gastronomi olarak ta şehrin gastronomisine katkısı değerlendirilmektedir. Araştırmada kadın girişimcilerin demografik özellikleri, faaliyet alanları, girişimcilik yeteneği, çalışma alanları, sorunları ve şehrin gelişimine katkısı incelendi. Kadın kooperatiflerinin kurulması ile yöre ve il kalkınmasına büyük destek olmaktadır. Kadınların ekonomik bağımsızlığını kazanmalarını sağlamak, iş dünyasında daha fazla kadın

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

liderlerin görünmesini sağlamak ve gastronomi ürünlerinin bölgesel olarak tanıtımının sağlanması için kadın kooperatiflerinin ortaya çıkması gerekmektedir. Bu destek kadınların güçlenmesine, iş dünyasının çeşitlenmesine ve toplumsal dönüşüme katkı sağlayacaktır. Kadınlara sosyal ve ekonomik olarak sınıflandırmadaki konumu açısından bakıldığında istenilen düzeyde olabilmesi için gerekli bilgi ve beceri sağlanması ile birlikte kadın erkek eşitliği açısından kadının her yerde olabileceğini göstermesi açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Kadın Kooperatifleri, Gastronomi, Tokat

Abstract

The role and influence of women in the business world has changed significantly compared to previous years. Especially in recent years, the increase in the number of women entrepreneurs and the desire for women to gain economic independence have led to new formations and perspectives in the business world. Women come together with organizations in the form of cooperatives and corporations in order to show their presence in the business world.

At this point, women's cooperatives enable both women's entrepreneurial development and social development. Cooperatives are organizations that meet the needs of their members, support economic sustainability and are formed based on a mutual aid system. Women's cooperatives are organizations where women can take a step towards their economic freedom as individuals, provide support to their families, and become socially and culturally empowered. Cooperatives enable women to come together and produce. It is a platform where they can create a whole by combining parts. Women's cooperatives are places where women can show their economic freedom, contribute to family life, family budget, and provide opportunities for interaction. In addition to entrepreneurship, business management, financial literacy and leadership basic skills are provided. It is seen that its contributions to the economy, where a social transformation has been achieved, and its presence in the business world contribute to the establishment of gender equality and social transformation. Women's cooperatives lead them to learn cooperation and solidarity by providing solidarity and support to different cooperatives. From a gastronomy perspective, women's cooperatives and the preservation of cultural heritage ensure the sustainability and continuation of local products. Making gastronomic products with natural products leads them to assume the role of transferring cultural heritage. In this way, cultural diversity and heritage are preserved. In this study, a literature review of qualitative research methods, interview technique and e-research was conducted.

The aim of the research is to evaluate the trade of local products through cooperatives of women entrepreneurs in the province of Tokat, which is an agricultural city, and their contribution to the gastronomy of the city. In the research, the demographic characteristics of women entrepreneurs, their fields of activity, entrepreneurial ability, work areas, problems and their contribution to the development of the city were examined. With the establishment of women's cooperatives, they provide great support to the development of the region and the province. Women's cooperatives need to emerge in order to enable women to gain economic independence, to ensure the appearance of more female leaders in the business world, and to promote gastronomy products regionally. This support will contribute to the empowerment of women, diversification of the business world and social transformation. Considering women's position in social and economic classification, it is important to provide them with the necessary knowledge and skills to be at the desired level and to show that women can be everywhere in terms of equality between men and women.

Key Words: Women, Women's Cooperatives, Gastronomy, Tokat

GİRİŞ

Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün 1925 yılında Kastamonu'ya yaptığı bir gezi konuşmasında belirttiği gibi, toplumlar kadın ve erkek olmak üzere iki farklı cinsiyetten oluşur. Kadın ve erkeğin birbirine karşı üstünlüğü ve eksikliği yoktur. Ancak her cinsel kültür, bu iki cinsiyeti farklı modellerde belirtmiştir. Cinsiyet olarak kadınlara yapılan baskı ile toplumda aldıkları rollerde farklılaşmanın olmasına cinsiyet rolleri ile karşı karşıya kaldığımızı göstermektedir. Böylece onları cinsiyet rollerine büründürmüş olunmaktadır. Örtülü roller erkekler ve kadınlar arasında ve ekonomik düzeyde farklılık gösterir. Kadınlara refahın sağlanması sorumluluğu yükleniyor, aynı zamanda ev hanımı, çocuklarına bakıcı sorumlulukları ile de görülmektedir. Sorumlu olmak bu rollerle ilişkili olarak kadının eğitim-öğretim hayatı, sosyal ve finansal yaşam gibi bireysel alanlarda karar verme yeteneğinin azalması, kadınların çalışma hayatını olumsuz etkiledi. Değişen ve gelişen teknoloji kadını yıllar boyunca onu aktif ve profesyonel bir hayata yönlendiren bir şekilde görmemizi sağlamıştır. Bu sebeptir ki çalışan kadın sayısında artışa neden oldu. Bu artış kadının annesiyle birlikte çalışması, kocasının kimliğinden kaynaklanıyor. Kadınlar çalıştığı iş alanlarında kadınlık kimliğini de beraberinde taşıyordu. Bu gelişmeye rağmen kadınlar erkeklerle eşit haklara ulaştıkları söylenemez. Kadınların toplumsal rolünde kadının kimliği geliştikçe kadının daha çok belirli alanlar da çalışması ve kendini göstermesi gerektiğinden bazı alanlarda yoğunlaştırılmış ve mesleklere yönelik veya yönlendirilmiş, nispeten daha düşük pozisyonlarda çalışan ve yine nispeten daha düşük ücretler alınarak değersizleştirilmiş olarak görülmektedir(Tekin, 2017). Kadın ve erkek çalışma alanları olarak bakıldığında kadınların farklı alanlarda zihinde belirli alanlarda çalıştıkları toplumun o şekilde rolleri verdiği görülmektedir. Bu bölgeden bölgeye ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.

Dünya nüfusunun yarısından fazlası az gelişmiş ülkelerin kırsal alanlarında yaşamaktadır. Nüfus yoğunluğundan dolayı kırsal alanlar kalkınmayı önemli bir konu haline getirdi. BM kararlarında kırsal kalkınmanın tanımı olarak "toplumsal kalkınma" terimi kabul edilmektedir. Bu tanım olarak, Kırsal kalkınma "ekonomik, sosyal ve kültürel koşulların iyileştirilmesi çabalarını ulusal koşullarla birleştirmek ve bu toplulukları ulusal ve ulusal kalkınma yoluyla entegre etmek çabalarına tam olarak katkıda bulunmalarını sağlayan bir süreç" kabul edilebilir(Geray, 1981). Bölgelerin gelişmişliği o bölgede bulunan sermaye kaynak ve işgücüne bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Kırsal alanlarda eksiklikler var olan o bölgeye has ürünlerin öne çıkarılması markalaşması ile mümkündür. Bu var olan ürünlerin işlenmesi pazarlanması sürdürülebilirliği girişimci ruhuna sahip kişi veya STK'larla yapılabilmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye'de kadın kooperatifleri, kuruluş aşamaları dünyada kooperatiflerin tarihi Türkiye'de tarihsel gelişimi özellikle kırsal alanlarda tarımsal alanlarda o bölgeye gastronomiye katkıları ele alınacaktır

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI

Kadınların kırsal bölgede cinsiyet ayrımı gözetmeksizin iş kurabilmeleri istihdam oluşturabilmeleri açısından kadın kooperatifleri önemini katlamaktadır. Kooperatifler aracılığıyla kadınların ekonomiye katılmaları iş dünyası içerisinde olmaları tarımı ve o bölgeye mahsus olan ürünlerin yapımında pazarlamasında görev almaları topluma katılımlarını ve kadınların güçlenmesini destekleyen çabalar kadın istihdamının artırılması olasılığını güçlendirecektir. Türkiye'de kadın kooperatiflerinin yapısal özellikleri, kadınların kadın işi, kadın mesleği olarak görülen işlerin dışına çıkmalarını sağlamakla faaliyet göstermelerini

sağlamakla kadın istihdamına etkisi büyüktür. Bu durumda Türkiye'de Kadın kooperatiflerinin ekonomi, istihdam ve üretimde bende varım diyebilmenin kadın üzerindeki güçlendirici etkisi olduğu kanıksanamaz bir gerçektir. Tokat ilinde, yerel ürünlerin kadın girişimcilerin kooperatifler aracılığı ile ticaretinin yapılması, gastronomi olarak ta şehrin gastronomisine katkısı değerlendirilmektedir. Araştırmada kadın girişimcilerin demografik özellikleri, faaliyet alanları, girişimcilik yeteneği, çalışma alanları, sorunları ve şehrin gelişimine katkısı incelendi. Kadın kooperatiflerinin kurulması ile yöre ve il kalkınmasına büyük destek olmaktadır

Kadın kooperatifleri kadınların buldukları bölgenin tarım ürünleri ve diğer yapacakları ürünlerin satımı ve iktisadi olarak aile bütçesine katkı sağlamaları ve aile ve toplum refahına katkıları açısından olduğu kadar kadınların cinsiyet eşitliğine verdiği katkı açısından çok önemlidir. Bu açıklamalar eşliğinde bu çalışmanın amacı kadınların birlik olarak tarımsal ürünlerin ilk elden işlenerek satılmasını kooperatifçilik adı altında gerçekleştirmektir.

Yakın tarihte salgın hastalıkta göstermiştir ki tarım ve tarım ürünleri bunlarla yapılan gastronomiye dayalı herkesin ulaşabileceği ürünlerin üretimi pazarlanması satımı tek bir elden kooperatif adı altında cinsiyet eşitliğini de sağlayan kadınlar tarafından yapılabilirliğini bunun farkındalığını ve sürdürülebilirliğini belirtmek açısından önemlidir. Ülke iktisadi kalkınmasına bölgenin bilinirliğine katkısı düşünüldüğünde bu ve buna benzer kadın kooperatifleri açısından yapılan çalışmaların az olduğu konunun kadın cinsiyet eşitliği değil de iktisadi kalkınma tarım ürünlerinin değerlendirilmesi ve gastronomi ile ilgili ürünlere dönüştürülmesi olarak bakılması gerektiği bunun farklı açılardan ele alınmaması kadın kooperatifleri açısından çalışmanın önemini artırmaktadır. Nitel betimlemeye dayalı literatür araştırmalarıyla bu konuda çalışma yapan diğer ortak paydaşlara kaynak teşkil edecektir.

METODOLOJİ,

Bu çalışmada nitel araştırma kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2008) nitel araştırmayı "gözlem, görüşme, doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerini kullanan ve doğal ortamdaki gözlemleri ve olayları gerçekçi ve kapsamlı bir şekilde keşfetmek için nitel bir süreç izleyen araştırma" olarak tanımlamaktadır. Bu çalışmada veri toplama amacıyla doküman/kayıt incelenmesi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye genelinden bakıp, Tokat şehrinde bulunan 6 adet kadın kooperatifi ile inceleme ve literatür çalışması yapılmıştır. Aynı zamanda bir derleme çalışması durumundadır. Bu doğrultuda konu ile ilgili akademik yayınlar taranmış ve detaylı bir araştırma yapılmıştır. Konuyla ilgili yayınlara ulaşmak için akademik kitap ve dergilerin yanı sıra ulusal konferans ve seminer yayınları ile çevrimiçi kaynaklardan da yararlanılmıştır. Araştırmacılar, çalışma sonucunda elde edilen bulgu, sonuçları ve öneriler sunulmuştur.

BULGULAR ve TARTIŞMA

İnsanların hayatta kalabilmeleri için yeme ve içmeye ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlarını sağlıklı ve dengeli beslenmeyle karşılayabilirler. Tek başına yemek ve içmek sadece fizyolojik bir ihtiyaç olmayıp aynı zamanda toplumların kültürel yaşamını ve şehrin gastronomisini de şekillendirmektedir. Kadın kooperatifleri ve gastronomi, hem sosyal hem de kültürel açılardan önem taşıyan iki seçenektir.

Kadın Kooperatifleri:

Kadın kooperatifleri, kadınların ekonomik özgürlüklerini sağlamak, iş gücünün katılmalarını artırmak ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle mücadele etmek amacıyla kurulmuş örgütlenmelerdir. Bu kooperatifler genellikle kadınların el yetenekleri, üretkenliklerini ve

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

işletme seçeneklerini geliştirme fırsatı sunarlar. Kadınlar, bu tür kooperatiflerde üretim, el sanatları, tarım, ticaret gibi farklı alanlarda bir araya gelerek kolektif bir şekilde çalışırlar. Bu sayede gelir elde ederler ve bölümlerine katkı sağlanır. Kadın kooperatifleri aynı zamanda kadınların güçlenmesini ve liderlik rollerini üstlenmelerini teşvik eder.

Gastronomi'nin genel tanımı Antik Yunan'dan gelse de tanımı üzerinde birliktelik sağlanamamıştır. Gastronomi ile ilgili olarak 19. yüzyılın sonlarına kadar gastronomi sadece yeme ve içme olarak bilinmesi daha sonraki aşamalarda ürünün üretimi nerede yenilip nerede yenilmeyeceği nasıl ve kim tarafından yapılıyor olması gastronominin içeriğini oluşturmuştur. (Santich, 2004). Scarpatto'ya (2002a, 52) göre Yunanca gastro sözcüğünden gelen ve mide anlamında kullanılmaktadır. nomos ise kelime olarak kural anlamına kullanılmaktadır. Bu iki kelime birleşimiyle yeme içmeye ilişkin kural ve tavsiyeleri dile getirmiştir. Gastronomi yeme-içme ile ilgili konularla ilgilenir ve bunula ilgili bütün konuları ele alır. Saruışık ve Özbay 2015 ise gastronomi kavramını, kültürün oluşturan unsurlar içerisinde en başta gelen birleştirici unsurlardan biridir. Yemeğin yapılmasını servisine kadar bir bütünlük halinde sanat ve bilimin bir dalı olarak tanımlamışlardır. Bu açıklamalara göre gastronomi kavramı yeme-içme ile doğrudan ilgili olan ve en önemlisi millet olabilmenin unsurlarından olan kültürü oluşturan ve bunu aktaran bir kavram olarak görülmektedir.

Gastronomi, yemek pişirme, yeme kültürü ve mutfak sanatlarının incelendiği bir alandır. Gastronomi sadece yemek yapma süreciyle sınırlı değildir; aynı zamanda yaşamın tarihini, varlığının kökenini, besin değerini ve kültürel özelliklerini de içerir. İyi bir yemek sadece lezzet açısından değil, aynı zamanda sunum, hazırlık ve sunulan yemeğin anlamı açısından da değerlidir. Gastronomi, aşçılık, restoran işletmeciliği, gıda tasarımı ve araştırma gibi farklı alanları içerir.

Kadın kooperatifleri ve gastronomi bir araya geldiğinde, kadınların gastronomi alanında da etkin rol oynadığı ve kültürel mirasın korunması, yerel lezzetlerin öne çıkarıldığı gibi saklanabileceği katkılar görülebilir. Kadınlar, geleneksel tarifleri koruyarak veya gelişmiş çözümlerle gastronomi deneyimlerini zenginleştirebilirler. Aynı zamanda kadın kooperatifleri, gastronomi sektöründe kadın girişimciliğini teşvik edebilir ve kadınların bu alanda liderlik rollerini artırabilir.

İstihdam kavramı literatürde farklı, kısıtlı ve geniş anlamda kullanılmaktadır. Kısıtlı anlamda istihdam, ülkelerin iktisadi faaliyete katkısıdır. Sunulan emek faktörünün kullanım düzeyini gösterir. Bu anlamda istihdam, bir ülkenin emek, sermaye, girişimciler ve girişimciler gibi üretim faktörlerini ifade etmektedir. Bir yıl boyunca ana faaliyetlerden yararlanma derecesini gösterir. Dar anlamda istihdam, üretimde yalnızca emek faktörüdür. Geniş anlamda tüm üretim faktörlerinin katkısı olarak düşünülse de, ayrıca istihdamın farklı üretim faktörleri üzerindeki etkisi de farklıdır. İş faktörü için, işe yerleştirme olarak tanımlanır. Bir çalışana değer verdiğinizde, iş karşılığında iş alırsınız. İstihdam, genellikle çalışmak anlamındaki faaliyetleriyle ilgilidir. Çünkü belirtilen iş doğrudan kişiye ve temel insan özellikleriyle doğrudan ilgili olan bir insan faktörüdür. Diğer imalat faaliyetlerinde ortaya çıkabilecek sorunlar finansal konuların yanı sıra işgücü faktörü konularına bakıldığında aynı zamanda sosyal ve toplumsal sorunlara da neden olabilir (Ortaç, 2019).

Kadın istihdamı, kadınların işgücüne katılımını ve ekonomik faaliyetlerde yer almasını ifade eder. Bir ülkenin veya toplumun ekonomik kalkınması için kadınların iş gücüne entegrasyonu büyük önem taşır. Kadınlar sadece aile bütçelerine katkı sağlamakla kalmaz, aynı zamanda ekonomik büyümeyi de desteklerler. Ancak, kadınların istihdamı çeşitli engellerle karşılaşabilir. Bu engeller arasında cinsiyet ayrımcılığı, eğitim fırsatlarındaki eşitsizlikler, aile sorumluluklarının yükü, toplumsal normlar ve daha fazlası yer alabilir.

Kadın istihdamı, kadınların işgücü piyasasına katılımını ve çalışma hayatında yer almalarını ifade eder. Kadın istihdamı, toplumsal cinsiyet eşitliği açısından büyük bir öneme sahiptir çünkü kadınların ekonomik olarak güçlenmesine, aile gelirlerinin artmasına ve toplumsal rollerin yeniden değerlendirilmesine yardımcı olabilir. Ancak, birçok ülkede kadınlar hala erkeklere kıyasla işgücü piyasasında daha düşük oranda temsil edilmekte ve fırsat eşitsizlikleriyle karşılaşabilmektedirler.

**BÖLGEYE GÖRE KADIN KOOPERATİFLERİNDEN
YARARLANAN YILLIK ORTALAMA KADIN SAYISI
(AKTİF) (N=63)**

BÖLGE	KOOPERATİFLERDEN YILDA YARARLANAN ORTALAMA KADIN SAYISI					
	0	1-50	51-100	101-200	201-300	301+
Akdeniz (n=2)	0%	50%	50%	0%	0%	0%
Doğu Anadolu (n=2)	0%	100%	0%	0%	0%	0%
Orta Anadolu (n=11)	9%	55%	9%	9%	9%	9%
Güneydoğu Anadolu (n=14)	0%	50%	29%	0%	0%	21%
Marmara (n=17)	6%	53%	6%	6%	18%	12%
Ege (n=10)	0%	60%	10%	10%	0%	20%
Karadeniz(n=7)	0%	57%	14%	14%	0%	15%

Kaynak: (<https://www.stgm.org.tr/>)

Tüm bölgelerdeki çoğu kadın kooperatifinden yılda 1 ila 50 kadın yararlanıyor Kadınlara fayda sağlayan en az bir kadın kooperatifi var. Bu bilgi ile Kadın kooperatiflerinden yıllara göre yararlanan kadın sayısı ve lokasyonuna göre aralarında net bir fark yoktur. Bu değişkenlere göre alan ulaşılan kadın sayısı açısından bu çok önemli bir faktör değil. Ancak Akdeniz ve yalnızca Doğu Anadolu bölgelerinde her yıl 100 veya daha az kadını etkiliyor. Bu iki bölgede aktif iki kadın kooperatifinin varlığı, kadın kooperatifleri bu muhtemelen diğer bölgelere göre az desteklendiklerini gösteriyor.

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

	Kadın Kooperatif Adı	Şehir	Tür
1	7K Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Antalya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
2	Bilge Kadınlar Sosyal Kalkınma ve İşletme Kooperatifi	Adana	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
3	Bir Güzel Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Adana	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
4	Çalışkan Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Adana	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
5	Dokuzteknik Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Adana	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
6	EkmeK Kapısı Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Adana	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
7	Güneşin Kadınları Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Adana	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
8	Güney Adana Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Adana	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
9	Kadın Emegini Destekleme Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Adana	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
10	Kıvılcım Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Adana	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
11	Meryem Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Adana	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
12	Sağlıklı Nesiller Gıda Ürünleri Kooperatifi	Adana	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
13	Seyhan Üreten Kadınlar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Adana	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
14	Verim Kadın Kooperatifi	Adana	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
15	Besni Ekonomik Sosyal Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Adıyaman	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
16	Bethesna Kadın Girişimi	Adıyaman	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
17	Afyonkarahisar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Afyon	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
18	Bolvadin Kadın Girişim Üretim ve İşletme Kooperatifi	Afyon	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
19	Nuh'un Kenti Ağrılı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Ağrı	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
20	Derin Süt ve Süt Ürünleri Kadın Girişimi ve İşletme Kooperatifi	Aksaray	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
21	Günebakan Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Aksaray	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
22	Hamidiye Alaca Tatar Ekmeği ve Yöresel Ürünler, Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Aksaray	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
23	Hayat Ağacı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Aksaray	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
24	İşleyen Eller Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Aksaray	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
25	Amesli Çalışkan Anılar Kadın Girişimi	Amasya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
26	Hünerli Eller Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Amasya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
27	Afşar Balım Kadın Girişimi	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
28	Akeka Kadın Kooperatifi	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
29	Akkaya Köyü Tarımsal Kalkınma	Ankara	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
30	Altındağ Üreten Kadınlar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
31	Altıneller Kadın Kooperatifi	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
32	Anadolu Bacıları Kadın Kooperatifi	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
33	Ankael Kadın Kooperatifi	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
34	Ankazen Kadın Girişimi Üretim ve İşletme kooperatifi	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
35	Beri Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
36	Birleşmiş Kadınlar Kooperatifi	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
37	Çubuk Moda Kadın Girişimi	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

38	Fibula Tasarım Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
39	Güdümlü Kadın Girişimi	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
40	Günebakanlar Kadın Kooperatifi	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
41	Han İpek Kadın Girişim Kooperatifi	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
42	Kahraman Kadınlar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
43	Kalecik Hanımeli Kooperatifi	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
44	Lonca Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
45	Mamak Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
46	Öncü Kadınlar Girişim ve Üretim Kooperatifi	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
47	S.S Gölbaşı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
48	Sincan Kadın Girişimi	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
49	Süs Bitkileri Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Ankara	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
50	Yenyüzü Toplumsal Araştırma Proje Danışmanlığı Sosyal İşletme Ve Kalkınma Kooperatifi	Ankara	Eğitim Kültür Dayanışma ve İşletme
51	Yeşilyurtlu Kadınlar Tarımsal Kalkınma	Ankara	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
52	Zeytindalı Kadın Kooperatifi	Ankara	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
53	Ahatlı Kadın Kooperatifi	Antalya	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
54	Alanya Koza Ürünleri El Sanatları	Antalya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
55	Anatolia Kadın Girişimi Üretim ve Kalkınma Kooperatifi	Antalya	Kalkınma Üretim ve Pazarlama Kooperatifi
56	Anka Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Antalya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
57	Bereketli Eller Rüzgan Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Antalya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
58	Çiğdem Çiçekleri Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Antalya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
59	Çiğdem Tekstil Tasarım Dezavantajlı İnsanları Kazanma Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Antalya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
60	Gazipaşa Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Antalya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
61	Köy Pazarı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Antalya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
62	Ladin Ahşap Dekorasyon ve Organizasyon Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Antalya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
63	Nar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Antalya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
64	Toprak Ana Tarım Gıda Turizm Eğitim Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Antalya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
65	Ardanuç Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Artvin	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
66	Artvin Kadın Girişimciler Turizm Geliştirme ve İşletme Kooperatifi	Artvin	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
67	Kılıçkaya Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Artvin	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
68	Ada Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Aydın	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
69	Aydın Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Aydın	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
70	Didim Kadın Girişimi Üretim Ve İşletme	Aydın	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
71	Efeler Diyan Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Aydın	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
72	Kuem Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Aydın	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
73	Kuşadası Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Aydın	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
74	Sökeli Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Aydın	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
75	Tarımda Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Aydın	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

76	Yenişehir Kadın Kooperatifi	Aydın	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
77	Balıpınar Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Balıkesir	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
78	Bereket Versin Kooperatifi	Balıkesir	Kalkınma Üretim ve Pazarlama Kooperatifi
79	Beyaz Zambaklar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Balıkesir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
80	Kadın Eli Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi	Balıkesir	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
81	Kedi Kadın Emegini Destekleme İşliği Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Balıkesir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
82	Kepsut Vefalı Eller Kadın Girişim Üretim ve İşletme Kooperatifi	Balıkesir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
83	Nar Kadın Çevre, Kültür ve İşletme Kooperatifi	Balıkesir	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
84	Nisa Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi	Balıkesir	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
85	S.S Anka Sanat Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Balıkesir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
86	S.S. Güneşin Kadınları Edremit Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Balıkesir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
87	Zeytin Kadın, Çevre, Kültür ve İşletme	Balıkesir	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
88	Doğa Kenti Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Bartın	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
89	Hanımelı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Bartın	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
90	S.S Sason Girişimci Kadınlar Üretim ve İşletme Kooperatifi	Batman	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
91	Bayburtlu Bacılar Kadın Kooperatifi	Bayburt	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
92	AG Kadın Girişim ve Üretim Kooperatifi	Bingöl	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
93	Genç Üreten Eller Kadın Girişim Üretim ve İşletme Kooperatifi	Bingöl	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
94	Kadının Gücü Kadın Kooperatifi	Bingöl	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
95	Kiđi Kadın Girişim Üretim ve İşletme Kooperatifi	Bingöl	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
96	Bitlis Merkez Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Bitlis	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
97	Hünerli Eller Kadın Girişimi İşletme ve Üretim Kooperatifi	Bolu	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
98	Alyazmalı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Burdur	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
99	Asarcık Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Burdur	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
100	El Emekleri Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Burdur	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
101	Hünerli Eller Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Burdur	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
102	Karamanlı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Burdur	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
103	Saıda Gölü Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Burdur	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
104	Ađaköylü Kadınlar Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Bursa	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
105	Bekay Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Bursa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
106	Bursa Girişimci Kadınlar Kooperatifi	Bursa	Kalkınma Üretim ve Pazarlama Kooperatifi
107	Cumalıkızık Köyü Kadınları Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Bursa	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
108	Esebey Kadınları Tarımsal Kalkınma kooperatifi	Bursa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
109	Güneşin Kadınları Kadın Girişim Üretim ve İşletme Kooperatifi	Bursa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
110	Gürsu Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Bursa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
111	Her Dem Kadın Girişim ve Üretim Kooperatifi	Bursa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
112	İnegöl Kadın Girişimciler Kooperatifi	Bursa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
113	İznik Üreten Kadın Girişimci İşletme Kooperatifi	Bursa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

114	Kadim Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Bursa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
115	Karacahatun Doğal Tarım Ürünleri Üretim Tüketim ve İşletme Kooperatifi	Bursa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
116	Karapınar Kadın Girişimi Üretim İşletme Kooperatifi	Bursa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
117	Kocayayla Kadınları Kadın Girişimi Üretim ve Pazarlama Kooperatifi	Bursa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
118	Kozluören Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Bursa	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
119	Kumla Kadınları Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Bursa	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
120	Lotus Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Bursa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
121	Mudanya Kadınları Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Bursa	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
122	Orhangazi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Bursa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
123	Orhanlı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Bursa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
124	Oylatboğazı Kadınları Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Bursa	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
125	Üç Evler Girişimci ve Üretken Kadınlar Kooperatifi	Bursa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
126	Uludağ Yiğitali Kadınları Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Bursa	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
127	Yenişehir Hatunisi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Bursa	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
128	Yıldırım Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Bursa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
129	Zeyniler Çalıkuşu Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Bursa	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
130	Biga Kadın Kooperatifi	Çanakkale	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
131	Bozcaada Kadın Kooperatifi	Çanakkale	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
132	Gökçebayır Köyü Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Çanakkale	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
133	Karabiga Kadın Kooperatifi	Çanakkale	Kalkınma Üretim ve Pazarlama Kooperatifi
134	S.S Çan Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Çanakkale	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
135	S.S. Gelibolu Öncü Kadın Üretim ve İşletme Kooperatifi	Çanakkale	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
136	Sanatçı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Çanakkale	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
137	Troida Kadın Girişimi Üretimi ve İşletme Kooperatifi	Çanakkale	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
138	Ümmühan Hatun Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Çanakkale	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
139	Üreten Eller Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Çanakkale	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
140	Çankırı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Çankırı	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
141	Eldivan Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Çankırı	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
142	Alaca Alahacı, Safalı, Armutlu, Tepecik Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Çorum	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
143	Anne Lezzeti Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Çorum	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
144	Hitit Güneşi Kadın Girişimi Üretim ve Kalkınma Kooperatifi	Çorum	Kalkınma Üretim ve Pazarlama Kooperatifi
145	Mavi Umurlar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Çorum	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
146	Mecitözü Kadın Girişimi	Çorum	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
147	Puduhepa Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Çorum	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
148	Sungurlu Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Çorum	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
149	Zerafet Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Çorum	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
150	Acıpayam Çameli ve Serinhisar İlçeleri Kadın Girişim Üretim ve İşletme	Denizli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
151	Ayasofya Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Denizli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

152	Belküm Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Denizli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
153	Bozkurt Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Denizli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
154	Çal ve Bekilli İlçeleri Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Denizli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
155	Merkezefendi Kadın Kooperatifi	Denizli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
156	Serinhisar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Denizli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
157	Bismil Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Diyarbakır	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
158	Çermik Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Diyarbakır	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
159	Cümgüç Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Diyarbakır	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
160	Diyarbakır Sur Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Diyarbakır	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
161	Girişimci Kadınlar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Diyarbakır	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
162	Girişimci Kadınlar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Diyarbakır	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
163	Hani Girişimci Kadınlar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Diyarbakır	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
164	Kayapınar Girişimci Kadınlar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Diyarbakır	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
165	Kulplu Kadınlar İpek Dokuma Üretim ve Pazarlama Kooperatifi	Diyarbakır	Kalkınma Üretim ve Pazarlama Kooperatifi
166	S.S Eğil Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Diyarbakır	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
167	Silvan Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Diyarbakır	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
168	Topraktan Toprağa Üretim ve Pazarlama ve İşletme Kooperatifi	Diyarbakır	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
169	Akçakoca Tarihi Mahalle Bakır Tencerecililer Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Düzce	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
170	Boğaziçi Karadeniz Yöresel Ürünler Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Düzce	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
171	Çilimli Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Düzce	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
172	Dört Mevsim Turizm Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Düzce	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
173	Düzce Tarım Doğal Ürünler Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Düzce	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
174	Gölyaka Birlik ve Beraberlik Hünlerli Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Düzce	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
175	Güneşin Kadınları Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Düzce	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
176	Kaynaşlı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Düzce	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
177	Nilüfer Kadın Çevre Kültür ve İşletme	Düzce	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
178	Olimpik Anneler Kadın Girişimi	Düzce	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
179	Ağın Kadınları Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Elâzığ	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
180	Eğil Valemi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Erzincan	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
181	Erzurum Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Erzurum	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
182	Hanımeli Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Erzurum	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
183	Hınıs Hünlerli Eller Kadın Girişimi Üretimi ve İşletme Kooperatifi	Erzurum	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
184	İpekyolu Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Erzurum	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
185	Nenehatun Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Erzurum	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
186	Palandöken İnovasyon Kadın Girişimciler Üretim ve İşletme Kooperatifi	Erzurum	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
187	Pasinler Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Erzurum	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
188	Hünlerli Ev Kadınları Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Eskişehir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
189	Mihalıçlık İlçesi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Eskişehir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

2023	İmmünoloji İçerikli Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Girişim	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
190	Nar Çiçeği Kadın Kooperatifi	Eskişehir	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
191	Odunpazarı Kadın Girişimi	Eskişehir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
192	Turuncu Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Eskişehir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
193	Gaziantep Kadın Çevre Kültür ve Kalkınma	Gaziantep	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
194	Moringantep Girişimci Kadınlar	Gaziantep	Kalkınma Üretim ve Pazarlama Kooperatifi
195	Sada Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Gaziantep	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
196	Yeşemek Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Gaziantep	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
197	Zahire Evi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Gaziantep	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
198	Zeugma Girişimci Kadınlar Üretim ve Kalkınma Kooperatifi	Gaziantep	Kalkınma Üretim ve Pazarlama Kooperatifi
199	Kadınlar Dokuyor Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Giresun	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
200	Tamzara Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Giresun	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
201	Gümüşeller Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Gümüşhane	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
202	Çiçeklerin Özü Kadın Kooperatifi	Hakkâri	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
203	Destar kadın tarımsal kalkınma kooperatifi	Hakkâri	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
204	Herkari Kadın Kooperatifi	Hakkâri	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
205	Altınözü Zeytin Emeği Kadın Girişimi üretim ve İşletme Kooperatifi	Hatay	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
206	Arsuz Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Hatay	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
207	Asi Kadın Kooperatifi	Hatay	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
208	Belen Kadın Girişimi Üretim ve İşletme kooperatifi	Hatay	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
209	Defne Kadın Girişimi	Hatay	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
210	Demeter Hünerli Eller Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Hatay	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
211	Gökkuşluğu Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Hatay	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
212	İlk Kurşun Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Hatay	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
213	Kırnkhan Kadın Girişimi üretim ve işletme kooperatifi	Hatay	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
214	Medeniyetler Bahçesi Kadın Üretim, Girişim ve İşletme Kooperatifi	Hatay	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
215	S.S Yeşil Doğa Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Hatay	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
216	Samandağ Kadın Kooperatifi	Hatay	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
217	Soteria Taş Sanatı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Hatay	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
218	Süveydiye Kadın Dayanışma Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Hatay	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
219	Tohumla Güçlenen Eller Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Hatay	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
220	Üreten Eller Kadın Girişimi	Hatay	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
221	Vakıfköy Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Hatay	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
222	Vakıflı Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Hatay	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
223	Zeytin Dalı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Hatay	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
224	Zeytin Emeği Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Hatay	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
225	Gelendost Emekçi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Isparta	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
226	Gönülden Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Isparta	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
227	Gülümse Isparta Kadın Kooperatifi	Isparta	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

228	Hanımelî Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Isparta	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
229	Senirkent Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Isparta	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
230	Yalvaç Pısidia Antiokheia Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Isparta	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
231	Bahçelievler Kadın Kooperatifi	İstanbul	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
232	Belgrat Mahallesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	İstanbul	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
233	Cumhuriyet Mahallesi Kadın Çiftçiler Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	İstanbul	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
234	Erguvan Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İstanbul	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
235	Etkin Kadın İş Platformu (EKİP) Kadın Kooperatifi	İstanbul	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
236	Güzel Ordu Kadın Girişimi Üretim ve Tüketim İşletme Kooperatifi	İstanbul	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
237	Harmoni Kadın Kooperatifi	İstanbul	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
238	İlk Adım Kadın Kooperatifi	İstanbul	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
239	İnsanca Yaşam Kadın, Çevre, Kültür ve İşletme Kooperatifi	İstanbul	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
240	Kadın Emeğini Değerlendirme Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İstanbul	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
241	Kadın Sanatla Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İstanbul	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
242	Kartal Kadın Kooperatifi	İstanbul	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
243	Komşu Dayanışma Gıda ve İşletme Kooperatifi	İstanbul	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
244	Lapiz Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İstanbul	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
245	Potlaç Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	İstanbul	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
246	Sarıyer Girişimci Kadın Kooperatifi	İstanbul	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
247	Şile Hem Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İstanbul	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
248	Tomurcuk Kooperatifi	İstanbul	Eğitim Kültür Dayanışma ve İşletme
249	Yıldız Yolu Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İstanbul	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
250	Zeytinburnu Tomurcuk Kadın Girişimi Üretimi ve İşletme Kooperatifi	İstanbul	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
251	Aliağa Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
252	Amazon Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
253	Avukma Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
254	Balçova Kadın Kooperatifi	İzmir	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
255	Bergama Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
256	Beydağ Doğal Ürünler Kadın Girişimi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
257	Birlikte Güçlü Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
258	Bornova Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
259	Buca Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
260	Çandarlı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
261	Çeşme Kadın Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
262	Damlayan Kadın Emeği Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
263	Döngü Tarımda Kadın Bilgiler Yeni Fikirler Bilimsel Ar-Ge Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
264	Efes Selçuk Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	İzmir	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

265	Egenin İncileri Kadın Girişimi İşletme ve Üretim Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
266	Emek Dünyası Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
267	Emekçi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
268	Flamingo Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
269	Gazlemir Üretici Kadınlar Kadın Girişimi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
270	Gülbahçe Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
271	Gümöz Mandarin Kadın Girişimi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
272	Hıdırlık Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	İzmir	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
273	Karabağlar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
274	Karşıyakalı Kadın Girişimi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
275	Kavacık Kadın Girişimi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
276	Kızılçullu Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
277	Konak Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
278	Menderes Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
279	Menemen Kadın Kooperatifi	İzmir	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
280	Mordoğan Çok Amaçlı Üretim Pazarlama	İzmir	Kalkınma Üretim ve Pazarlama Kooperatifi
281	Narlıdere Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
282	Ödemiş Kadın Çevre Kültür ve İşletme	İzmir	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
283	Özgür Turna Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
284	Pagos Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
285	Urla Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
286	Usta Kadınlar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
287	Yakamoz Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
288	Yelki Kadın Kooperatifi	İzmir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
289	Kahraman Kadınlar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kahramanmaraş	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
290	Kahramanmaraş Kadın Kooperatifi	Kahramanmaraş	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
291	Elek El Emeği Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Karabük	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
292	Kozalak Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Karabük	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
293	Karaman Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Karaman	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
294	Sembol Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Karaman	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
295	Cide Kadın Girişimciler ve Üreticiler İşletme Kooperatifi	Kastamonu	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
296	İhsangazi Siyez Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kastamonu	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
297	Köyüret Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kastamonu	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
298	Sanat İşleyen Eller ve Yöresel Lezzetler Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kastamonu	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
299	Sarı Konak Kadın Girişimci İşletme Kooperatifi	Kastamonu	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
300	Sarı Yazma Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kastamonu	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
301	TAŞKÖPRÜ POMPEİOPOLIS KADIN GİRİŞİMİ ÜRETİM VE İŞLETME KOOPERATIFI	Kastamonu	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
302	Üreten İşleyen Eller Siyez Üretim İşletme Kooperatifi	Kastamonu	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

303	Bir Kutu İyilik Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kayseri	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
304	Kardelen Güçlü Kadınlar Kooperatifi	Kayseri	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
305	Maharetli Eller Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kayseri	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
306	Soğanlı Bez Bebekleri ve El İşleri Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kayseri	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
307	Azize Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kocaeli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
308	Çınar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kocaeli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
309	Dilovası Kadın Girişim Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kocaeli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
310	Fistan Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kocaeli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
311	Heybe Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kocaeli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
312	Hüsnü Nakış Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kocaeli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
313	Kadıneli Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kocaeli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
314	Karamürsel Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kocaeli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
315	Karanfil Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kocaeli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
316	Mehtap Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kocaeli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
317	Öztaş Huzurevi Kadın Girişimi üretim ve işletme kooperatifi	Kocaeli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
318	Reyhan Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kocaeli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
319	Bacıyanı Meram Kadın Girişimi	Konya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
320	Emirgazi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Konya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
321	Kimya Hatun Kadın Çevre	Konya	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
322	Kisecik Beldesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Konya	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
323	Sürdürülebilir Doğal ve Adil Yaşamı Destekleyen Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Konya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
324	Apayrı Yaşam Tarımsal Kalkınma ve Hayvansal Ürünler Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Kütahya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
325	Emet Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kütahya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
326	Katılımcı Kadınlar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kütahya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
327	Üretken Eller Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Kütahya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
328	Akçadağ Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Malatya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
329	Beydağı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Malatya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
330	Derme Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Malatya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
331	Gülşehir Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Malatya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
332	Hekimhan Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Malatya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
333	Kale Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Malatya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
334	Malatya Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Malatya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
335	Toprak Ana Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Malatya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
336	Tüm Üreten Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Malatya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
337	Yeşilyurt Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Malatya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
338	Akhisar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Manisa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
339	Alaşehir Kadın Kooperatifi	Manisa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
340	Hanimeli Kadın Kooperatifi	Manisa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

341	Kasaba Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Manisa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
342	Rota Anadolu El Sanatları Gıda Üretim ve Pazarlama Kooperatifi	Manisa	Kalkınma Üretim ve Pazarlama Kooperatifi
343	Salihli Kadın Girişimi Üretim Ve İşletme Kooperatifi	Manisa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
344	Soma Emekçi Kadın Kooperatifi	Manisa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
345	Tarihi Manisa Bezi Dokuma ve Diğer İş ve Hizmetler Kadın, Çevre, Kültür ve İşletme Kooperatifi	Manisa	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
346	Turgutlu Anne Eli Tarım Kadın Girişim Üretim ve İşletme Kooperatifi	Manisa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
347	İpekyolu Kadın Kooperatifi	Mardin	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
348	Midyat Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Mardin	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
349	Ak Birlik Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Mersin	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
350	Akdeniz Renkli Eller Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Mersin	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
351	Emekçi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Mersin	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
352	Hayat Ağacı Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Mersin	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
353	Mersinden Kadın Girişimi	Mersin	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
354	Mezitli Üretici Kadın Kooperatifi	Mersin	Kalkınma Üretim ve Pazarlama Kooperatifi
355	Toprakana Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Mersin	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
356	Anatolie Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Muğla	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
357	Begonvil Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Muğla	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
358	Elele Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Muğla	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
359	Fethiye Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Muğla	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
360	Gökova Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi	Muğla	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
361	Kedem Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Muğla	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
362	Makko Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Muğla	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
363	Menteş Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Muğla	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
364	S.S Bafa Çevre Yaşam Kadın Girişimi üretim ve işletme kooperatifi	Muğla	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
365	Yeldeğirmeni Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Muğla	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
366	Avanos Kadın Girişimciler Kooperatifi	Nevşehir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
367	Göreme Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Nevşehir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
368	Gülkapadokya Kadın girişimi üretim ve işletme kooperatifi	Nevşehir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
369	Kadincik Ana Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Nevşehir	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
370	Bor Kadın Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Niğde	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
371	Altınordu Üreten Kadınlar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Ordu	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
372	Ordu Kadın Emegi Ordu Kadın Emegi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Ordu	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
373	Bahçe Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Osmaniye	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
374	Cebelibereket Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Osmaniye	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
375	Düzüçü Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Osmaniye	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
376	Kadirli Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Osmaniye	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
377	Kümbet Kadın Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Osmaniye	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
378	Osmaniye Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Osmaniye	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

379	Rahime Hatun Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Osmaniye	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
380	Sumbas Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Osmaniye	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
381	Ardeşen Kadınlar El Sanatları Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Rize	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
382	Çayeli Kadın Girişim Üretim ve İşletme Kooperatifi	Rize	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
383	Kaçkarın Etekleri Kadın Girişimi ve Üretimi Kooperatifi	Rize	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
384	Aywa Çiçeği Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Sakarya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
385	Hanımeli Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Sakarya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
386	Pamukova Girişimci Kadınlar Kooperatifi	Sakarya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
387	Pamukova Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Sakarya	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
388	Botan Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Siirt	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
389	Ayancık Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Sinop	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
390	Boyabat Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Sinop	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
391	Durağan Anneleri Kadın Girişimi Üretim İşletme Kooperatifi	Sinop	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
392	Kader Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Sinop	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
393	Kadın Emeğini Kalkındırma Üretim ve İşletme Kooperatifi	Sinop	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
394	Saraydüzü Kadın Girişimi, Üretim ve İşletme Kooperatifi	Sinop	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
395	Türkelili Kadınlar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Sinop	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
396	Altınyayla Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Sivas	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
397	Doğanşar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Sivas	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
398	Gemerek Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Sivas	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
399	Gölova ve Köyleri Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Sivas	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
400	Gürçayır Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Sivas	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
401	Hafik ve Köyleri Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Sivas	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
402	Hanımeli Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Sivas	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
403	Karınca Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Sivas	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
404	Yıldızeli Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Sivas	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
405	Demirci Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Şanlıurfa	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
406	Göbeklitepe Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Şanlıurfa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
407	Mezopotamya Kadın, Çevre, Kültür ve İşletme Kooperatifi	Şanlıurfa	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
408	Saf Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Şanlıurfa	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
409	Alaçaban Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Tokat	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
410	Birlik Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Tokat	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
411	Emirseyitli Rençper ve Zanaatkar Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Tokat	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
412	Niksar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Tokat	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
413	Pazar İlçesi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Tokat	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
414	Zile İlçesi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Tokat	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
415	Arsin Üreten Eller Kadın Girişimi Üretim Kooperatifi	Trabzon	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
416	Birlik Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Trabzon	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
417	İpekyolu Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Trabzon	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
418	Hozat Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Tunceli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
419	Ovacık Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Tunceli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
420	Ovacık Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Tunceli	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
421	Hatice Sultan Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Uşak	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
422	S.S Zümra Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Uşak	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
423	Çaldıran Kadın Girişimi Üretim ve İşletme	Van	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
424	Çatak Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Van	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
425	Evin Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Van	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
426	Kıyı Bak Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Van	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
427	Mimoza Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Van	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
428	Xavesor Kadın Girişimi	Van	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
429	Yaşam Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi	Van	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
430	Zin Kadın Kooperatif	Van	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
431	Altınbelde Altınova ve Beldeleri	Yalova	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
432	Hanımelleri Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Yalova	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
433	Orman Perileri Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Yalova	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
434	Aydıncık Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Yozgat	Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi
435	Sarıkaya Kadın kooperatifi	Yozgat	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
436	Devrek Güneşi Tarımsal Kalkınma	Zonguldak	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
437	Devrek Merkez Dedeoğlu ve Çolakpehlivan Köyleri Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Zonguldak	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi
438	Elpek Dokuyan Eller Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Zonguldak	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
439	Kadın Gücü Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Zonguldak	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
440	Karaelmas Kadın Girişimi Üretim İşletme Kooperatifi	Zonguldak	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
441	Zogik Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Zonguldak	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
442	Zonguldak Kadın Kooperatifi	Zonguldak	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi

Kaynak: Simurg web sayfasından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Kadın Kooperatif Adı	Şehir	Tür
Alacaban Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Tokat	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
Birlik Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Tokat	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
Emirseytli Rençper ve Zanaatkar Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Tokat	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
Niksar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Tokat	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
Pazar İlçesi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Tokat	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi
Zile İlçesi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi	Tokat	Kadın Üretim ve Girişim Kooperatifi

Kaynak: Simurg web sayfasından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Kooperatifçiliğin tarihsel gelişimi Türkiye'de Cumhuriyetin kurulmasından öncesine dayanmaktadır. Kooperatiflerin temelleri 13. yüzyılda atılmıştır. O zaman kurulan Ahi Birlikleri Türkiye'de kooperatif kurulumuna ilk örnektir. (Bilgin ve Tanıtıcı, 2008). Bununla,

Ülkemizdeki kooperatifler günümüz tarımsal kredi birliklerine benzemektedir. Yapısına göre 1863 yılında Memleket Sandıkları kurulmasıyla ilk olarak gerçekleştirilen kooperatifçilik bu şekilde yaygınlaşmıştır. Kooperatifçilik alanında ilk önemli kalkınma katkısı Atatürk 1920-1938 yıllarında onun önderliğinde yaşandı. daha sonraki bir tarihe Kooperatif hareketinin gelişimine bakıldığında 1960 yılı ve sonrası gelişim açısından önemli tarihlere sahiptir. 1969 yılında yürürlüğe giren 1163 Sayılı Kooperatif Kanunu bunun bir örneğidir. Bu kanunla kalkınma kooperatifleri ile ilgilidir. Birçok farklı kooperatif kurulması sağlanmıştır. (Irmaklıoğlu ve Irk, 2022).

Gelişmekte olan ülkeler açısından kadınların güçlendirilmesi tabandan tavana bir örgütlenme ile olmaktadır. Bu kuruluş kadın örgütünü ifade eder (Sen, 1987). Bu amaçla kadının güçlendirilmesi için kadın kooperatifleri kadın kelimesiyle ifade edilmektedir. Kadın kooperatifleri kadınların güçlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Gönüllü, ve Çoban, 2022). Bu konuyla ilgili araştırmalarda vurgulandığı gibi kadınların güçlendirilmesi finansal etki ve cinsiyet eşitliği konusunda etki fırsatlarının artırılması biçiminde açıklanmaktadır (ILO, 2015; Wijers, 2019; Theeuwen ve diğer Kadın kooperatiflerine yönelik destek programları araştırma sonuçlarına göre kadın kooperatifleri çeşitli programlara başvuruyor, bu uygulamaların birçoğu benimsenmiştir ve birçoğu bunları yararlı bulmaktadır.

Kooperatiflerin başvurabileceği ilgili programlar

Yerel destek programları

Anket ve görüşme sonuçlarına göre kadın kooperatiflerine daha yakındır. Belediyeler, kalkınma ajansları ve sivil toplum kuruluşları gibi kuruluşlar en çok talep görüyor ve mümkün olan en çok yönlü desteği sağlamaktadırlar.

Türkiye'de genel olarak kooperatif sektörü ile Türkiye Milli Kooperatifler Birliği gibi birincil yapılarla ilişkilerinin sınırlı olduğunu görülmektedir. Kadın girişimcilerin oluşturduğu kadın kooperatifleri yerel kuruluşların (örn. belediyeler) ve sivil toplum kuruluşları (örn. dernek ve vakıflar) ile ilişkilidir. Ayrıca kadın kooperatifleri ikinci planda kendi organizasyonlarını (derneklerini) oluşturdular. SİMURG, KIA ve KEDV Kadın kooperatifleri gibi kuruluşlar kadın kooperatiflerinin gelişiminde önemli altyapı destekçisi olarak önemli rol oynamaktadır.

Simurg Kadın Kooperatifi Birliği'nin amacı, üyelerinin sosyal, kültürel ve iktisadi faaliyetlerini, sağlıklı ve güvenilir bir ortamda sürdürebilme çabalarını yönetmek, kooperatif bünyesindeki ortaklarının çıkarlarını korumak, organizasyon kapasitelerini arttırmak ve iletişimini sağlamaktır. SİMURG'un kurulmasına teknik destek sağlayan KEDV'den alınan bilgiler ve

kadın işbirlikçilerle yapılan görüşmelere göre, bu ittifakın kurulması birkaç yıldır düşünülmüyordu ve kurulması çok pahalı olduğu için zaman gerektiriyordu. . SİMURG, Şubat 2014'te kadın kooperatiflerinin yedi kurucu ortağıyla kuruldu. İlk genel kurul toplantısı Haziran 2015'te yapıldı. SİMURG, daha fazla kadın kooperatifinin federasyona katılmasını sağlamak ve Türkiye genelinde kadın kooperatiflerine düzenli ve sürekli destek sağlamak için kapasite ve kaynak geliştiriyor.

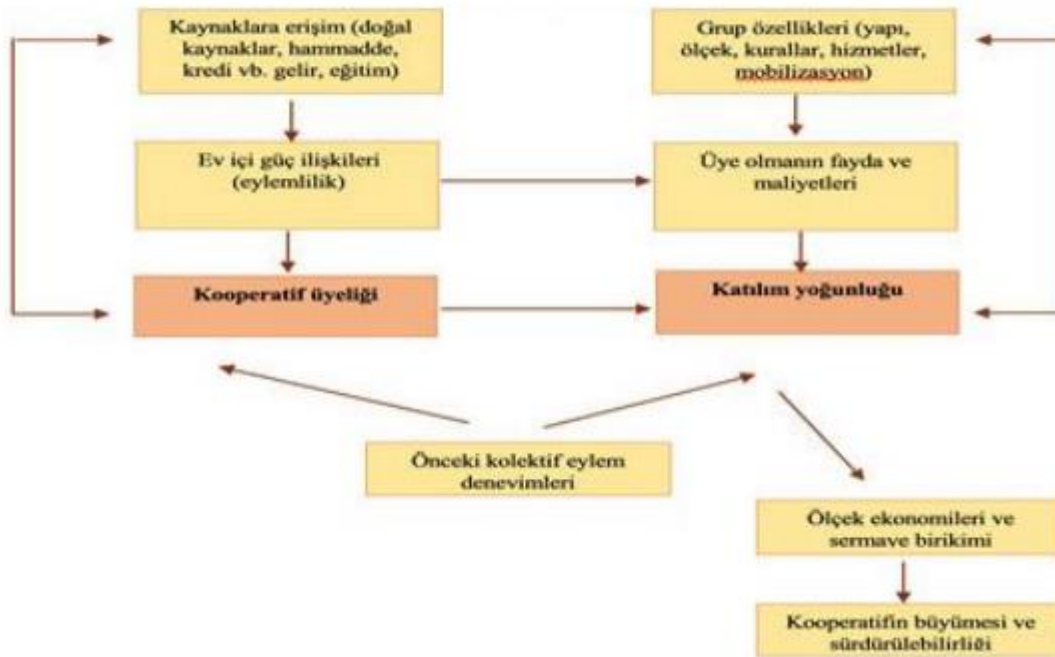
Kadın Kooperatifi Sosyal Ağı'nın (KİA) amacı kadın kooperatiflerini bilgilendirmek ve deneyimlendirmektir. Deneyimleri paylaşabilir, karşılıklı iletişimi geliştirebilir, sosyal ve finansal ortak hedeflere ulaşmak için ortaklıklar kurarak inisiyatiflerini artırmalarına olanak tanır ve bir platform sağlar.

KEDV çoğu kadın kooperatifinin örgütlenmesinde rol oynuyor. Anket, literatür taraması ve görüşmelerde görüldüğü üzere kadınlar Hedeflerine uygun bir organizasyon yapısı arayarak bir işbirliği modeli bulmalarında ve yardımcı olmanın anahtarınıdır(Fiona , Ph.D. ark., 2015).

IMF ve Dünya Bankası aracılığı ile istikrar ve istihdam politikaları istikrarı kırsal alanlardan kaynak ve işgücü transferine dayanmaktadır. Çünkü siyasetten kaynaklanan sermaye ve emek transferleri kitleleri dışlıyor. Özellikle gelişmekte olan dünyada dönüşümünü henüz tamamlamamış olan endüstriyel kapitalizm sonucuyla gelişmekte olan yörelerde sorunlar görülmektedir. Sonuç gelişmekle gelişmemek arasında kalan kırsal bölgelerdir. Her ne kadar gelişmiş batı ülkelerinde tarımsal geliri düşük olan kitlelerin sanayileşmesi ve tarımı terk etmesiyle birlikte, sindirilebilir deseler de günümüz dünyasında teknolojinin artmasıyla istihdamı o alanda olması sanayi ve hizmet sektörünün istihdam ve işgücü potansiyeli azalmaktadır. Bu potansiyel bu kadar büyük bir kırsal nüfusu çekmeye yetmiyor. Bu nedenle tarım kendi başına bir gelişme fırsatı olmadığı için kendisi veya diğer sektörlerle feda ediliyor. Tarım ve tarıma dayalı ürünler rezerv olarak alınması gereken bir alan değildir (Dağ, 2007).

Çalışma hayatında kadının yeri, cinsiyet eşitliği, insan hakları ve toplumsal adalet prensipleri çerçevesinde değerlendirilmesi gereken önemli bir konudur.

Kadınların Kooperatife Katılımlarını etkileyen Faktörler

Kaynak: Selhausen, 2020.

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

Selhausen, F. M. (2020) “What Determines Women's Participation in Collective Action? Evidence from a Western Ugandan Coffee Cooperative”, *Feminist Economics*, 22, 1-28.

Kadınların çalışma hayatındaki yeri, aşağıdaki temel ilkelere dayalı olarak şekillenmelidir:

Cinsiyet Eşitliği: Kadınlar ve erkekler arasında eşit fırsatlar ve haklar sağlanması, çalışma hayatındaki temel bir ilkedir. Kadınlar, erkeklerle aynı iş olanaklarına sahip olmalı, aynı görevlerde eşit ücret almalı ve terfi olanaklarından eşit şekilde yararlanabilmelidir.

Ayrımcılığın Önlenmesi: Kadınlar işe alım, terfi, ücretlendirme ve diğer iş ilişkilerinde herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmamalıdır. Toplumsal cinsiyet normlarına dayalı ayrımcılık önlenmeli ve cinsiyet, iş performansı üzerinde bir etken olarak değerlendirilmemelidir.

Esnek Çalışma Modelleri: Kadınlar genellikle aile sorumlulukları nedeniyle esnek çalışma modellerine ihtiyaç duyarlar. İşverenler, uzaktan çalışma, yarı zamanlı çalışma ve esnek çalışma saatleri gibi seçenekleri sunarak kadınların iş ve aile yaşamlarını dengelemelerine yardımcı olabilirler.

Kadın Liderliği: Kadınların yönetici pozisyonlarında ve liderlik rollerinde daha fazla temsil edilmesi, farklı bakış açılarının iş dünyasına yansımaları sağlar. Kadın liderler, çeşitliliği teşvik edebilir ve rol model olarak diğer kadınların iş dünyasındaki başarılarına ulaşmasına ilham verebilir.

Eğitim ve Gelişim: Kadınların iş hayatında ilerlemeleri için eğitim ve kişisel gelişim fırsatları sunulmalıdır. Eğitim, kadınların yeteneklerini geliştirmelerine ve kariyerlerini ilerletmelerine yardımcı olabilir.

Toplumsal Destek: Kadınların çalışma hayatında yer alabilmeleri için toplumun destekleyici bir ortam sağlaması önemlidir. Bu destek, erkeklerin de cinsiyet eşitliğine katkıda bulunduğu bir toplumsal anlayışı içermelidir.

İşyeri Politikaları: İşverenler, cinsiyet eşitliğini teşvik eden politikalar ve uygulamalar geliştirmeli ve bu politikaları etkin bir şekilde hayata geçirmelidir. Örneğin, cinsiyet eşitliği komiteleri kurmak, cinsiyet duyarlılığı eğitimleri düzenlemek ve ayrımcılığı engellemek için mekanizmalar oluşturmak bu noktada önemlidir.

Kadın istihdamı ve kadın kooperatifleri, kadınların ekonomik katılımını artırmak, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltmak ve kadınların ekonomik bağımsızlığını desteklemek amacıyla önemli konulardır. Kadın kooperatifleri, kadınların bir araya gelerek işbirliği içinde ekonomik faaliyetlerde bulunduğu organizasyonlardır. Kooperatifler, üyelerin kolektif olarak yönettiği ve kar paylaştığı yapılar olarak işlev görürler. Kadın kooperatifleri, kadınların güçlerini birleştirerek ekonomik faaliyetlerde bulunmalarını ve ekonomik bağımsızlıklarını artırmalarını sağlar.

Cinsiyet eşitliğinde ve kadının güçlendirilmesinde önemli bir rol oynayan kuruluşlardan biri de kadın kooperatifleridir. Kadın kooperatifleri ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanabilmesinde önemli ölçüde etkileyebilecek potansiyeli bir güce sahiptir(Majurin, 2012).

Kadın kooperatifleri, kadınların ekonomik olarak güçlenmelerine yardımcı olmak amacıyla kurulan işbirliği yapılarıdır. Bu kooperatiflerde kadınlar genellikle bir araya gelerek, üretim, ticaret veya hizmet sektörlerinde işbirliği yaparlar. Kooperatifler, kaynakları paylaşarak, bilgi ve deneyimleri birleştirerek kadınların ekonomik bağımsızlıklarını artırmalarını hedefler. Aynı zamanda kadınların toplumsal ve siyasi katılımlarını destekler ve onların güçlenmelerini sağlar.

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

Kaynak: (<https://www.tokatkadinkooperatifleri.com/>)

Kadın kooperatiflerinin avantajları şunlar olabilir:

Kadınların ekonomik olarak daha güçlü hale gelmelerine yardımcı olabilir. Kadınların ekonomik gücünü artırarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı mücadele eder.

Kadınların liderlik ve iş yönetimi becerilerini geliştirmelerine olanak tanır.

Kadınların sosyal destek ağlarını genişletmelerine yardımcı olabilir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile mücadelede etkili bir araç olabilir.

Sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı teşvik edebilir.

Üyeler arasında dayanışma ve destek ağları oluşturur.

Üyelerin eğitim ve mesleki gelişim fırsatlarına erişimini artırabilir.

Gelir paylaşımı ve karar alma süreçlerine katılım gibi unsurlar kadınların özgüvenini artırabilir.

Kadın kooperatifleri, kadınların ekonomik, sosyal ve toplumsal olarak güçlenmelerini desteklemek amacıyla kurulan örgütlenmelerdir. Bu kooperatiflerin kadınlara sağladığı birçok fayda bulunmaktadır:

Ekonomik Bağımsızlık: Kadınlar için ekonomik bağımsızlık sağlamak, kooperatiflerin temel amaçlarından biridir. Kadınlar, bu kooperatifler aracılığıyla gelir elde edebilir, kendi işlerini kurabilir ve finansal olarak daha bağımsız hale gelebilirler.

Gelir Artışı: Kooperatifler, ürünleri veya hizmetleri ortak bir şekilde üreterek veya sunarak ekonomik fayda elde ederler. Kadınlar bu ortak çalışma sayesinde daha iyi gelir elde edebilirler.

Meslek Edinme ve Geliştirme: Kadın kooperatifleri, üyelerine çeşitli mesleklerde eğitim ve beceri geliştirme fırsatları sunabilir. Bu sayede kadınlar, yeni beceriler kazanabilir ve mesleklerinde ilerleyebilirler.

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

Liderlik ve Yönetim Becerileri: Kooperatiflerin yönetim organlarında görev almak, kadınlara liderlik ve yönetim becerileri kazandırabilir. Bu da kadınların toplumsal ve iş dünyasındaki rollerini güçlendirebilir.

Sosyal Destek Ağı: Kooperatifler, üyeler arasında güçlü bir dayanışma ve sosyal destek ağı oluşturabilir. Kadınlar, bu ağ sayesinde birbirlerine destek olabilir, deneyimlerini paylaşabilir ve sorunlarına çözüm bulabilirler.

Toplumsal Katılım: Kadın kooperatifleri, kadınların toplumsal karar alma süreçlerine katılımını teşvik edebilir. Kooperatifler aracılığıyla kadınlar, kendi işlerini yönetme ve toplumsal değişim için söz sahibi olma fırsatı bulabilirler.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Kadın kooperatifleri, toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sağlayabilir. Bu kooperatiflerin başarısı, kadınların ekonomik güçlenmesi ve toplumsal rollerinin dönüşümüne örnek teşkil edebilir.

Yerel Kalkınmaya Katkı: Kadın kooperatifleri, yerel ekonomik kalkınma ve sürdürülebilirlik için önemli bir rol oynayabilir. Bu kooperatifler, yerel ürünleri ve hizmetleri destekleyerek yerel ekonomiyi canlandırabilirler.

Toplumsal Değişim ve Farkındalık: Kadın kooperatifleri, toplumsal cinsiyet rolleri ve kadın hakları konusunda farkındalık oluşturabilir. Bu kooperatifler aracılığıyla toplum, kadınların güçlenmesinin ve katkılarının değerini daha iyi anlayabilir.

Aile ve Toplum Refahına Katkı: Kadınların ekonomik olarak güçlenmeleri, ailelerin ve toplumların genel refahına pozitif etki edebilir. Kadınlar daha iyi koşullarda yaşam standartları sağlayabilir ve çocuklarına daha iyi gelecekler sunabilirler.

T.C Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Strateji 3: Kadınların ekonomik konumunun güçlenmesi ve başta ücretsiz aile işçiliği olmak üzere kayıt dışılıkla mücadeleyle yönelik ekonomik ve sosyal politikaların geliştirilmesi

FAALİYETLER	SORUMLU KURUM	İLGİLİ KURUMLAR	SÜRE
3.7. Kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar arttırılarak devam edecektir.	GTB (Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü), GTHB (Eğitim Yayın ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı)	ASPB (KSGM), MEB (HBÖGM), GTHB (Tarım Reformu Genel Müdürlüğü), Kalkınma Bakanlığı, Yerel Yönetimler, Meslek Kuruluşları, Üniversiteler, STK'lar	2018 - 2023

Kaynak: (<http://www.sp.gov.tr/upload>)

Sonuç olarak, kadın kooperatifleri kadınların güçlenmesi, ekonomik bağımsızlık kazanmaları ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında önemli faydalar sağlayabilir. Bu kooperatifler, kadınların sosyal, ekonomik ve kültürel olarak daha güçlü bir konuma gelmelerini destekleyebilir.

Fonun kaynağı KEDV gönüllü koşucuları ve bağışçıları tarafından sağlandı Fona 2020-2021 sezonunda 53 kadın kooperatifi başvurdu. Bağımsız değerlendiriciler kurulunun puanları

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

açıldıktan sonra 15 ilden 28 kadın kooperatifi toplam 310 bin TL yardım almaya hak kazandı. Eylül 2020 ile Mayıs 2022 tarihleri arasında KEDV adına 9 maraton koşan gönüllü koşucu ve bağışçıların desteğiyle oluşturulan 2022 fonu için ilk dönem sona erdikten sonra 480 bin TL kaynak oluşturuldu. 25 Şubat 2022'de bu fon başladı. 42 kooperatif ve 1 ortaklık para talebinde bulundu (Manisa koordinasyonu 5 kooperatif ve 7 kooperatifin işbirliğiyle oluşturuldu). Tüm başvurular bu yıl oluşturulan bağımsız değerlendirme komitemiz tarafından da değerlendiriliyor. Yaptıkları puanlama sonucunda Manisa koordinasyonunda birleşen 5 kooperatif ve 19 kadın kooperatifi kuruluş desteği aldı. İkinci yarıyıldan finanse edilen çalışmalar Fonun ikinci döneminde ise Adana, Bandırma, Gaziantep, Çorum, Erzurum, Hatay, Kocaeli, Konya, Hakkari ve Kayseri'nin de aralarında bulunduğu 14 ilden 24 kadın kooperatifi fondan destek aldı. Üyesi olduğu Kooperatif Kadın Kooperatifleri fonla birlikte şu faaliyetleri yürütmüştür: "Manisa Koordinasyon" ortaklığıyla çeşitli şekillerde üretim yapan 12 kooperatif güzel bir işbirliği örneğini hayata geçirdi. Manisa Sepeti adı altında kooperatiflerinin özel ürünlerini yaratıp satışa sundular. 7 kadın kooperatifi bilgisayar, web sitesi ve online satış sayfaları gibi teknik ve dijital altyapılarını geliştirdi; Satış promosyonu ve dijital pazarlamaya yatırım yapıyorlar. 5 kadın kooperatifi ambalaj, etiket tasarımı ve üretimi, barkod ve ambalajlama konusunda eksiklerini tamamladı. Ürünlerinin teknik analizini yaptırıldı. 1 kooperatif sahayı ziyaret ederek planlanan iş fikrini hayata geçirdi. 2 kadın kooperatifi çevre projelerini hayata geçirdi. Anadolu arılarının sayısı artırılarak solucan gübresi ile daha sağlıklı üretim sağlandı. 8 kadın kooperatifi malzeme, hammadde ve ekipman gibi eksikliklerini tamamlayarak üretim kapasitelerini artırdı. Ayrıca tesislerini yenileyerek üretim koşullarını iyileştirdiler. Bu bağışlar sayesinde kadınlar unutulmaya yüz tutmuş bir zanaatı yeniden canlandırmış oldu. Coğrafi el dokuması Dastar Vakfı'nın desteğiyle üretilen, coğrafi işaretli, el dokuması tarihi Bodrum bezi, tarihi Adana bezi. Aromatik bitkilerin işlenmesi, sağlıklı ve katkı maddesi içermeyen gıda üretimini destekledi. Birçok kadın mesleki eğitim yoluyla üretim sürecine katıldı. 2022 fonu kapsamında 24 kadın kooperatifinin 611 üyesine destek verildi. Kooperatiflerden 30'dan fazla yeni kadın eklendi. Kooperatifler hayata geçirdikleri projelerle yaklaşık 1.500 kadına ulaştı. Üretim süreçlerine katılımları beceri ve pekiştirme eğitimleriyle desteklendi.

Kaynak : (<https://www.kedv.org.tr/icerik/kadin-kooperatifleri>)

Tokat, Karadeniz'in orta kesiminde 600.000 nüfus kapasitesiyle öne çıkan bir tarım kentidir. Ekonomisinin ana unsuru tarım sektörü olan Tokat ilinde; Narenciye dışında yetiştirdiğimiz her

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

türlü sebze ve meyve, geçiş bölgesi iklimleri olarak adlandırılan üç farklı iklim yapısına sahip tarım arazilerinde 185 metre 2.200 metre yükseklikte yetiştirilebilmektedir. Beş farklı agroekolojik yapıya sahip ovalar; Bu, ürün çeşitliliğine, ikinci mahsulün ve kış mahsullerinin yetiştirilmesine olanak sağlar. 2019 yılında büyük oranda sulanabilen ovada; 80 ürün çeşidi ile toplamda yaklaşık 3,1 milyon ton bitkisel üretim gerçekleştirildi. Her yıl üretilen 80 üründen yaklaşık 40'ı üretim adetleri itibarıyla ülke sıralamasında ilk 10'da yer almaktadır. Yetiştirip elde ettikleri besinler arasında Tokat Narince asma yaprağı, Erbaa Narince asma yaprağı, Zile pekmezi ve Kömesi, Turhal Yogurtmacı, Niksar Ceviz gibi coğrafi işaretli ürünleri de bulunmaktadır. Tokat ilinin verimli topraklarında kadın emeğiyle üretilen taze meyve ve sebze ürünlerinden üretilen gıdanın hak ettiği piyasa değerini almasını sağlamak, kadınların ekonomik hayata katılımlarını sağlayarak yeraltındaki çalışmalarını kurtarmak, üretim standartlarını yükseltmek yerel hazırlıklarla Gıda güvenliğine uygun gıda, Tokat Valiliği öncülüğünde ve Denizcilik Kalkınma Başkanlığı öncülüğünde Orta Kara Projesi "Kadın Gücü, Tokat Gücü" geliştirilerek hayata geçirildi. Ajans Tokat Yatırım Destek Ofisi, yıl boyunca teknolojik bilgi birikimini gıda üretim süresiyle birleştirecek. Haziran 2019'da kadın girişimleri ve üretim kooperatiflerine yönelik bilgi araştırmalarıyla başlayan süreçte, temmuz ayında ilk kooperatif Emirseyitli Rençber ve kendi kendini başlatan esnaf kadınların üretim ve işletme kooperatifi (ERZAK) kuruldu. Aynı yılın Ekim ayında kadın girişimlerinin ve üretim şirketleri kooperatiflerinin il genelindeki tüm belediyelerdeki dağılımının yoğunlaştırılmasıyla projenin ana faaliyetleri planlandı. Proje; Kooperatif ve üretim atölyelerinin kurulması, marka geliştirme faaliyetleri, eğitim faaliyetleri ve pazarlama tanıtım faaliyetleri olmak üzere beş ana faaliyetle geliştirilmiştir. Mayıs 2020'de tüm bölgelerimizde kadın girişimleri ve üretici işletmeler kooperatiflerinin resmi kuruluşu tamamlandı. Kadın girişimleri ve üretim şirketleri kooperatifleri aracılığıyla yaklaşık 100 kadının ekonomik hayata katılması hedefleniyor. Tüm kooperatiflerimiz için ürettikleri ürünler ve üretim süreçlerinde ihtiyaç duyulan makineler ilçemizdeki kooperatifleri denetleyen Tarım ve Orman Bakanlığı çalışanlarına tahsis edilmektedir. Yufka, çorba eriştisi, ev eriştisi gibi unlu gıdaların pazarın ihtiyaçlarına göre çok yönlü olarak üretilmesi planlarının yanı sıra, 12 aya yayılan pazar avantajından tüm kadın girişimleri ve üretim şirketlerinin kooperatifleri yararlanıyor; Tokat'ın yaz aylarında hazırlanıp yıl boyunca pazarlanabilen kome, pekmez, tatlı tarhana, kuşburnu ve kızılıç marmelatı ,reçeli, konserve madımak konservesi çorbalık tozu ve konserve tarhana gibi yöresel yiyecekleri üretiyorlar. Kooperatifler ayrıca yaz aylarında Tokat ilçesinde yetişen meyvelerden reçel, sebzelerden domates püresi ve konserve ürünleri de üretiyor. Orta Karadeniz Ajansı 2020 Yılı Teknik Yardım Programı II. Görev yaptığı dönemde "Tokat İlinde Kadın Kooperatiflerinin Markalaşması" projesi başlatıldı ve kurumdan hibe almaya hak kazandı. Bu projenin satın alma süreci tamamlanmış olup yüklenici firma ile sözleşme imzalanmıştır. Proje kapsamında marka logosu tasarımı, firma kimliğinin araştırılması, broşür ve katalog/e-katalog oluşturulması, mağaza konseptlerinin oluşturulması, marka sloganlarının oluşturulması, reklam-promosyon stratejilerinin oluşturulması yönünde çalışmalara başlandı. (<https://www.tokatkadinkooperatifleri.com/>)

Tokat'ın 2023 Vizyonu'na göre Tokat ili genelinde kadın istihdamının artırılması ve kadınların ürettiği her türlü ürünün değerlendirilerek potansiyelinin bir havuzda değerlendirilmesi amacıyla her ilçede kadın kooperatifi kurulmasına geçilecektir. Kadınlar bölgeye göre belirleniyor. İlimizde koordineli tarım daireleri oluşturulmaya başlandı, kooperatif sayısı 14'e çıktı. Tokat merkez ve bölge belediyelerinde kurulu kadın kooperatiflerinin ürünlerinin kimliğinin güçlendirilmesi, logo, tasarım ve markalarının oluşturulması amacıyla "Tokat İlçesi Kadın Kooperatiflerinin Markalaşması" projemiz destek almaya hak kazandı. Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı ile desteklenen bir proje olmuş ve bu proje geçmiş uygulamaya geçen projeler arasında

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

bulunmaktadır. “Tokat İli Kadın Kooperatifleri E-Ticaret Sisteminin Kurulması” başlıklı ikinci bir proje başvurumuz da OKA tarafından destek almaya hak kazanmış, projemiz geçmiştir.

Kurulan Kooperatifler:

- *S.S. Niksar Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi
- *S.S. Tokat Yeşilyurt İlçesi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi
- *S.S. Reşadiye İlçesi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi
- *S.S. Zile İlçesi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi
- *S.S. Artova İlçesi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi
- *S.S. Erbaa İlçesi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi
- *S.S. Sulusaray İlçesi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi
- *S.S. Artova İlçesi Adonim Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi
- *S.S. Almus İlçesi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi
- *S.S. Pazar İlçesi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi
- *S.S. Başçiftlik İlçesi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi
- *S.S. Turhal İlçesi Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi

(<https://tokat.ticaret.gov.tr/>)

Kaynak:<https://www.stgm.org.tr/>)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kadın istihdamını artırmak için alınabilecek bazı önlemler şunlar olabilir:

Eğitim fırsatlarının eşit şekilde sunulması ve kadınların mesleki becerilerini geliştirebilmeleri için destek sağlanması.

Cinsiyet eşitliğini teşvik eden yasal düzenlemelerin yapılması ve uygulanması.

Esnek çalışma düzenlemeleri ve çocuk bakım olanaklarının sağlanması.

Kadın girişimciliğini desteklemek için kredi ve hibe programlarının oluşturulması.

Kadın ürünlerinin gastronomi etkileri çok çeşitli olabilir. Kadınlar, kooperatifler aracılığıyla gastronomi sektöründe önemli roller üstlenebilirler ve bu sektöre çeşitli katkılar sağlayabilirler:

Yerel Lezzetlerin Korunması: Kadın kooperatifleri, geleneksel tarifleri koruyarak ve yerel malzemeleri kullanarak yöresel lezzetlerin yaşatılmasına katkıda bulunabilir. Bu sayede yerel kültürel oluşumların korunmasına yardımcı olurlar.

İnovasyon ve Yenilik: Kadınlar, kooperatifler aracılığıyla yeni tarifler ve gastronomi alanında yenilikler yapılabilir. Yaratıcı çözümlerle yeni lezzetler ve sunumlar tasarlayarak sektörün çeşitliliğini artırabilirler.

Topluluk Bağları ve Paylaşımı: Kooperatifler, kadınların bir araya gelerek deneyimlerini paylaşmalarını sağlar. Bu, gastronomi alanında deneyim kazandığı kadınların bilgi ve yeteneklerini diğer üyelerle paylaşma olanaklarını tanıır.

Sosyal Etki: Kadın kooperatifleri, toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik ederken, aynı zamanda kadınların ekonomik bağımsızlığını da artırıyor. Bu da kadınların gastronomi sektöründeki rollerini güçlendirebilir.

Pazarlama ve İş Geliştirme: Kadın kooperatifleri, pazarlamak ve büyümek için bir araya getirmek için daha etkili stratejiler topluluklar. Bir araya gelerek daha büyük pazarlara ulaşabilirler ve daha iyi satış fırsatlarını yakalayabilirler.

Eğitim ve Yetenek Geliştirme: Kooperatifler, üyelere eğitim fırsatları sunabilir ve gastronomi alanında iyileştirmelerine yardımcı olabilir. Bu da kadınların daha fazla uzmanlaşmasına olanak tanıyor.

Sürdürülebilirlik ve Tarım: Birçok kadın kooperatifi tarım ve üretimle ilgileniyor. Bu da organik tarım, yerel ekonomik kullanım ve sürdürülebilir üretim gibi sürdürülebilir gastronomi sektörünün daha sürdürülebilir hale gelmesine katkı sağlamaktadır.

Kadın kooperatiflerinin gastronomi etkileri geniş bir yelpazede olabilir. Hem kültürel zenginliğin korunmasına hem de kadınların daha güçlü bir şekilde yer almasına katkıda bulunabilirler.

Kooperatiflerde kadının güçlendirilmesine ilişkin pozitif olarak güç kazanması bunu iş olarak gösterip iktisadi olarak aile bütçesine gelir getirmesi, toplumda ötekileştirilmeden kurtulmanın göstergesi, cinsiyet eşitliğinin göstergesi olarak kadın kooperatiflerini sorunun çözümü olarak görülebilir.

Sonuç olarak, kadın istihdamının teşvik edilmesi ve kadın kooperatiflerinin desteklenmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltmak ve kadınların ekonomik bağımsızlığını sağlamak için önemli adımlardır. Bu konuda alınan politika ve tedbirler, hem toplumun genel kalkınmasına hem de kadınların yaşam kalitesine olumlu etkiler sağlayabilir.

Kadın istihdamını artırmak ve kadınların ekonomik güçlenmesini desteklemek için hükümet politikaları, eğitim fırsatları, erkeklerle eşit ücret politikaları ve ayrımcılığı önleyici yasalar gibi önlemler alınabilir. Aynı şekilde, kadın kooperatifleri de bu amaçları desteklemek için kurumsal ve topluluk bazında çeşitli destekler alabilirler.

Kadın kooperatifleri ve gastronomi her ikisi de toplumsal, ekonomik ve kültürel açılardan önem taşıyan konulardır. Bu iki alanın bir araya gelmesi, kadınların güçlenmesine, kültürel değerlerin korunmasına ve gastronomi dünyasının çeşitlenmesine katkıda bulunabilir.

Sonuç olarak, çalışma hayatında kadının yeri, adil, eşitlikçi ve destekleyici bir ortamın oluşturulmasıyla şekillenmelidir. Kadınların yetenekleri, deneyimleri ve potansiyelleri iş dünyasına katkı sağlayacak şekilde değerlendirilmeli ve cinsiyet ayrımcılığına karşı mücadele edilmelidir. Araştırma sonucunda kadın kooperatiflerinde erkek yöneticilerin veya ortakların olmadığı kendi başlarına kadın hakimiyeti ile ortaya çıkmıştır. Kadın kooperatifleri bireysel kadın toplulukları olarak psikolojik güçlenme, sosyo-kültürel açıdan kadınların güçlenmesi, iktisadi güçlenmesi ve politik olarak kooperatiflerin verdiği güçle birlik ve dinlenen bir grup olmaları kadınların kadın kooperatifleri ile güçlendiği kooperatiflere dönüşüyor ve kendilerini geliştirmeleri ile sonuçlanıyor. Kadın kooperatifi, kadınlar için ve kendilerine ve var oldukları topluma yarar sağlayan, kadınların becerilerini öne çıkaran, kadınlara iş ve hayatta dik durabilmeyi sağlayan hem iktisadi aynı zamanda sosyal bir vatandaş olarak topluma kazandırılmayı sağlayan ve bu gibi kooperatiflere farkındalık yaratarak teşvik eden kuruluşlar olarak kadın kooperatifleri öne çıkmaktadır. Kooperatife ortak olan bazı kadınlar, Kadın kooperatiflerinin üyelerinin kadın olması dışında, kadınlar kadın kooperatiflerinde üretimde satış ağına pazarlamaya kadar her aşamasında bulunmaktadır.

KAYNAKLAR:

Bilgin, N. Ve Tanıyıcı, Ş. (2008) “Türkiye’de Kooperatif ve Devlet İlişkilerinin Tarihi Gelişimi”, KMU İİBF Dergisi, 10, 136-159.

Dağ, R., 2007. Kırsal Kalkınma Siyaseti. Ankara: Dipnot Yayınları.

Fiona , Ph.D. Durutaş, G. Wodzicki M. (2015)Türkiye’de kadın kooperatifleri’nin mevcut durumu

Gönüllü. A. ve Çoban A. (2022) Türkiye’de Kadınların Kooperatifler Yoluyla Güçlenmesi: Yasal ve Yapısal Stratejiler, ILO Yayınları.

ILO (2015) Advancing Gender Equality: The Co-operative Way, Geneva: ILO Publications.

Irmaklıoğlu, T. Ve İrk, E. (2022) “Türkiye’de Kooperatifçiliğin Tarihsel Gelişimi”, Yönetim ve Örgüt Tarihi Dergisi, 1, 102-115.

Keig (2015) Türkiye’de Kadın Kooperatifleşmesi: Eğilimler ve İdeal Tipler. KEİG Yayınları Dizisi: Araştırma Raporu

Majurin, E. (2012). How women fare in East African cooperatives: the case of Kenya, Tanzania and Uganda. https://www.ilo.org/global/topics/cooperatives/publications/WCMS_735776/lang-en/index.htm

Ortaç, M. (2019), “Kadın İstihdamına Yönelik Uygulanan Sosyal Politikalar: 1980 Sonrası Türkiye Örneği”, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

Santich, B. (2004). “The Study Of Gastronomy And İts Relevance To Hospitality Education And Training”. Hospitality Management, (23), 15–24

Sarıışık M. , Özbay G. Gastronomi Turizmi Üzerine Bir Literatür İncelemesi Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt 26, Sayı 2, Güz: 264 - 278, 2015.

Scarpato Gastronomy As A Tourist Product: The Perspectives Of Gastronomy Studies. In A-M Hjalager and G. Richards (eds.) Tourism Gastronomy 2002

Theeuwen, A., Duplat, V., Wickert, C. Ve Tjemkes, B. (2021) “How Do Women Overcome Gender Inequality by Forming Small-Scale Cooperatives? The Case of the Agricultural Sector in Uganda”, Sustainability, 13, 1-25

Wijers, G. D. (2019) “Inequality Regimes in Indonesian Dairy Cooperatives: Understanding Institutional Barriers to Gender Equality”, Agriculture and Human Values, 36, 167–181.

<https://www.tokatkadinkooperatifleri.com/> (Son Erişim tarihi:21.08.2023).

<https://www.kedv.org.tr/icerik/kadin-kooperatifleri-kapasite-gelistirme-destek-fonunun-ikinci-donemi-tamamlandi> (Son Erişim tarihi:21.08.2023).

<https://www.tokatkadinkooperatifleri.com/?bolum=yazi&obje=oku&id=25&seoAdi=hikayemiz>(Son Erişim tarihi:21.08.2023).

<https://tokat.ticaret.gov.tr/haberler/tokatta-kadin-kooperatifleri-markalasiyor>(Son Erişim tarihi:21.08.2023).

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2022-49668> (Son Erişim tarihi:21.08.2023).

http://www.sp.gov.tr/upload/xSPTemelBelge/files/RySPo+KADININ_GUCLENMESI_STRATEJI_BELGESI_VE_EYLEM_PLANI_2018-2023_.pdf (Son Erişim tarihi:21.08.2023).

<https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2022-09/turkiyede-kadinlarin-kooperatifler-yoluyla-guclenmesi.pdf>(Son Erişim tarihi:21.08.2023).

GASTRONOMİ AKIMLARI ve TOPLUMSAL HAREKETLER
GASTRONOMY TRENDS AND SOCIAL MOVEMENTS

Ercan POLAT

Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Otel, Lokanta ve İkram
Hizmetleri Bölümü, Aşçılık Programı, 60150-Tokat,
ORCID ID: 0000-0003-2587-9309

Özet

Bireylerin yaşamını sürdürebilmesi için en temel ihtiyacı olan beslenme aktivitesini yerine getirmesi gerekmektedir. İnsanların beslenme süreçleri içerisinde ise yeme ve içme ile ilişkili birçok kural ortaya çıkmış ve bu kurallar toplumsal kimliğe, değer yargılarına, yaşam tarzına, gelenek ve göreneklere, dini inançlara, sosyokültürel yapıya göre şekillenmiştir. Bu şekillenme, yaşanan coğrafyanın etkisi ile farklı yemek kültürlerinin ve farklı mutfakların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yirminci yüzyılda küreselleşme, modernleşme ve kentleşme ile birlikte sadece ortaya çıktığı coğrafyada değil yaygınlaşan iletişim araçlarıyla tüm dünyada etkili olan yeni toplumsal hareketler, yeme içme alışkanlıkları ve mutfak kültürü olgusunda da değişimlerin yaşanmasında itici güç olmuştur. Kelime anlamı "mide yasası" olarak tanımlanan gastronomi, sadece yeme-içme olgusu olmayıp, bu kültürel etkileşim ve değişim içerisinde gıdaların üretim sürecinden tüketime kadar olan süreçte tüm aşamalarda yer alan uygulama, kural ve etkileşimleri kapsayan çok disiplinli bir kavramdır. Gelişen ve değişen dünya yapısı ile birlikte yeni toplumsal hareketler, gastronomi akımları içerisinde yeni yeme içme eğilimlerinin oluşmasına ve bu eğilimlere hizmet eden mutfak akımlarının oluşmasına neden olmuştur. Bu çalışma kapsamında, gastronomide yer alan yeni mutfak akımları irdelenecektir. Bu bağlamda, konu ile ilişkili çevrim içi ve basılı tüm yazılı metinler "doküman analizi yöntemi" ile incelenecektir.

Anahtar kelimeler; Gastronomi, Mutfak, Akım, Toplumsal Hareket, Yemek, Kültür

Abstract

In order for individuals to survive, they must fulfill the most basic need of nutritional activity. In the nutritional processes of people, many rules related to eating and drinking have emerged and these rules have been shaped according to social identity, value judgments, lifestyle, traditions and customs, religious beliefs and socio-cultural structure. This formation has led to the emergence of different food cultures and different cuisines with the effect of the geography. In the twentieth century, with globalization, modernization and urbanization, new social movements, which are effective not only in the geography where they emerged but also in the whole world with the widespread communication tools, have also been the driving force in the changes in the phenomenon of eating and drinking habits and culinary culture.

Gastronomy, which literally means "stomach law", is not just a phenomenon of eating and drinking, but is a multidisciplinary concept that covers the practices, rules and interactions in all stages from the production process of food to consumption within this cultural interaction and change. Along with the developing and changing world structure, new social movements have led to the formation of new eating and drinking trends in gastronomy trends and the formation of culinary trends that serve these trends. In this study, new culinary trends in gastronomy will be examined. In this context, all online and printed texts related to the subject will be examined with the "document analysis method".

Keywords: Gastronomy, Cuisine, Trend, Social Movement, Food, Culture

GİRİŞ

Geçmiş yüzyıllara bakıldığında içerisinde bulunulan son yüz yılın çok hızlı bir değişim içerisinde olduğu belirtilmektedir. Bu değişimlerin büyük bir çoğunluğunun ekonomik, teknolojik, sosyal, kültürel ve siyasal alanlarda olduğu ve tüm bu değişimlere paralel olarak insanlığın ortak noktası olan gastronomi kavramında da pek çok değişim ve gelişme yaşandığı görülmektedir. (Yılmaz ve Dündar, 2015).

Gastronomi kavramı Yunanca bir kelime olup, gaster (mide) ve nomas (yasa) kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Gastronomi kavramı tarihte ilk kez 1801 yılında ortaya çıkmıştır. Joseph Berchoux ilk olarak “Gastronomi “ya da “Tarladan Sofraya İnsan” adlı eserinde gastronomide kelimesini kullanmış ve Fransız diline bu şekilde yerleşmiş bir kavramdır (Mil, 2009). Gastronomi genel anlamda bir yemek bilimi veya yemek sanatı olarak görülebilmektedir. Gastronomi kelimesi 1835 yılında Fransız mutfak akademisinde yerini almakta ve “iyi yemek yeme sanatı” olarak o dönemlerde Fransız mutfak anlayışı olarak görülmektedir. Ayrıca gastronomi işi ile uğraşan o dönemin ünlü Fransız şefleri de yeme içme sanatçısı olarak görülmektedir. Günümüzde gastronomi kelimesinin karşılığı olarak “iyi yemek sanatı” ile “bir bölgenin mutfak kültürü ve stilleri” gibi kavramlar yansıtılmaktadır (İncesöz, 2009).

Endüstri Devrimi ile birlikte birçok alanda olduğu gibi gastronomi alanında da sanayileşme ve makineleşme alanlarında gelişmeler yaşanmıştır. Endüstri devrimi ile birlikte ulaşım alanı hızlı bir teknolojik süreç geçirmiş ve özellikle havayolu taşımacılığı alanında büyük gelişme sağlanmıştır. Buna paralel olarak iş hayatındaki değişimler, insanların alım gücüne gözle görülür bir artış sağlamıştır. 1950’li yıllardan sonra alım gücünün gelişmesi, 1960’lardan yaşanan kırsaldan kente göç ile birlikte lokanta ve restoranlar kurulmaya başlamıştır (Türksoy, 2015). İnsanlar ulaşım sektörünün de gelişmesine paralel olarak yeni tatlar keşfetmek için yolculuk yapmaya başlamıştır. Gittikleri yerlere kendi yemek tariflerini götürmüş, gittikleri yerlerin yemek tariflerini de kendi yaşadıkları bölgelere getirmiştir. Bu durum 2000’li yıllar ile birlikte yemek çeşitliliğinde de gözle görülür bir değişim yaşanmasına olanak sağlamıştır (Karamustafa vd., 2018).

Sosyoloji kavramı ile de çok ilgili olan gastronomi, geçmiş yıllara göre günümüzde çok daha popüler olup, insanların ilgi odağı bir kavram haline almıştır. Çalışma hayatında koşulların değişmesine paralel olarak yemek yapmak için ayrılan zamanın azalması, iş amaçlı seyahatlerin artması, yemek yeme kavramının bir sosyalleşme olarak görülüp dışarda yemek yeme alışkanlığının gün geçtikçe artması gibi sebepler başta olmak üzere gastronomi kavramının daha çok tanınmasına ve gelişmesine de zemin hazırlamıştır (Yılmaz ve Şenel, 2018). Gastronomi alanında yaşanan bu gelişimler arasında insanların sosyalleşme isteği ile birlikte yeni tatlar keşfetme, yeni mekânlar tanıma gibi unsurlarda öne çıkmaktadır.

Günümüzde hızla gelişim gösteren gastronomi kavramı, aynı zamanda kültürel etkileşim ve aktarımın da temel kaynakları arasında gösterilmektedir. Bu bakımdan dünyada yeme-içme kültürüne insanların verdiği önem ve gösterdiği ilgi de artmıştır (Gökdeniz vd., 2015).

Geçmiş tarihsel süreci incelediğinde mutfak kavramının 16. yüzyıldan başlayarak 21. Yüzyıla kadar geçen süreçte önemli ölçüde gelişme ve değişime kaydettiği görülmektedir (Aksoy ve Üner, 2016). Yaşam koşullarının değişmesine paralel olarak özellikle 20. Yüzyıl itibarıyla,

insanların ev dışında yemek yeme alışkanlıklarının oluşmasıyla birlikte; gıda hazırlama endüstrisinde değişim yaşanmaya başlamış ve bu değişim beraberinde farklı mutfak akımlarının doğmasına katkı sağlamıştır (Karamustafa, Birdir ve Kılıçhan, 2016).

İçinde yaşanan toplumun kültürü ve dini inançları yanında insanların bireyselliklerini içselleştiren kişisel tercihlerine ve beğenileri doğrultusunda yeme-içme davranışlarında ve beklentilerinde de farklı durumlar ortaya çıkmaktadır. İnsanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için fizyolojik bir ihtiyaç olmadan öteye giden yeme-içme faaliyetleri, günümüzde küreselleşmenin de verdiği etkiyle farklı lezzet, tat ve sunumdaki yiyeceklerin tatması isteğini de beraberinde getirmiş, insanlar için unutulmaz hatıralar arasında olma sürecine gelmiştir. Böylelikle sıradanlığın ötesine geçilerek yeme-içme faaliyetlerinin bir eğlenceye dönüşmesi, bir statünün olarak görülmesi, bireyin kendisini ifade etmesinde bir araç olması ile farklı mutfakların ortaya çıktığı, görsellikleri ve tüketim şekilleriyle bir akım haline geldikleri görülmektedir (Bozok ve Yalın, 2018).

Mutfak kültürünün gelişmesi ve akımların oluşmasında üç önemli unsurun olduğu görülmektedir (Hall ve Mitchell, 2002'den aktaran Gürsoy, 2016).

- Bu unsurlardan biri; özellikle 15 ve 19. yüzyıllarda ticaret kavramının daha da yoğunlaşmasıyla yeni keşfedilmiş olan bölgelerde kullanılmakta olan gıda maddelerinin Avrupa gıda kültürüne taşınmasıdır. Bu kültürel aktarım ve değişim beraberinde yerel mutfak kültürünün değişmesine ve farklı yerel mutfakların birbiri ile etkileşimine yol açmıştır.
- Bir diğer unsur, yoğun göç olaylarının olduğu yıllarda insanların göç ettikleri yerlere kendi mutfak kültürünü götürmeleri ve gittikleri bölgelerin mutfak kültürü ile kendi kültürlerini harmanlamalarıdır.
- Üçüncü unsur ise, gelişen teknoloji ile iletişim ve ulaşım araçlarındaki gelişmelere paralel olarak yaşanan değişim ve gelişimdir.

Bu çalışma kapsamında, nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması yönteminden yararlanılarak gastronomide yer alan yeni mutfak akımları irdelenecektir. Bu bağlamda, konu ile ilişkili çevrim içi ve basılı tüm yazılı metinler “doküman analizi yöntemi” kullanılarak incelenecek ve elde edilen bulguların bir araya getirilmesi ile ilgili alan yazına katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Tarihsel Süreç İçerisinde Mutfak Kültüründe Yaşanan Akımlar

- ***Rafine Mutfağı Akımı***

Orta çağ dönemi, toplum içerisinde sınıfsal farklılıkların yaşandığı bir dönemdir. Bu sınıfsal ayrışma beraberinde beslenme ve yeme-içme faktörünü de etkileyerek her sınıfın kendi statüsüne göre bir mutfak kültürü oluşturmasına neden olmuştur (Aksoy ve Üner, 2016). 17. yüzyılda Fransa Kralı XIV. Louise'nin mutfak ile mutfak sanatlarına olan ilgisinin yanı sıra 1651 yılında François Pierre tarafından yayımlanmış olan “Fransız Şef” adlı eserin etkisiyle Fransa’da rafine mutfağın temelleri atılmaya başlanmıştır (Beaugé, 2012; Aksoy ve Üner, 2016). Rafine mutfağın özelliklerine bakıldığında; hazırlanan yiyecek ve içeceklerin insanların sadece temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gütülmediği, bunun yanı sıra yiyecekleri tüketen kişilere zevk ve deneyim kazandırma yönünden bir katkı sağlamasının da amaçlandığı bildirilmiştir. Ayrıca hazırlanan yiyecek ve içeceklerde sunumunun da daha özenli olması gerektiği vurgulanmıştır (Kırım, 2006).

- ***Yeni Mutfak Akımı***

Yaratıcı veya seçkin mutfak akımı olarak da adlandırılan yeni mutfak akımı 1700’lü yıllarda Fransa’da ortaya çıkmış olan bir diğer mutfak akımıdır (Aksoy ve Üner, 2016). Bu akımın temel özelliklerine bakıldığında hazırlanan yemekte lezzetin yanı sıra sunumdaki görselliğin de çok önemli olduğu vurgulanmıştır. Hazırlanan tabaklarda porsiyon miktarları daha küçük tutulmuş, görsellik ön plana çıkartılmış, hazırlanan ürünlerde bir bilimsel bakış oluşturulmaya çalışılmıştır (Güran, 2011).

- ***Vejetaryen Beslenme Akımı***

1800’lü yıllar sonrasında görülmeye başlayan bu beslenme akımı, aynı zamanda bir felsefe olarak ta görülmektedir. Bu akımın temel özelliklerine bakıldığında bitkisel kaynaklı gıda ürünlerinin tüketiminin temel alındığı bir beslenme akımıdır. Bu akım kendi içinde gruplara ayrılmıştır. Bu akım içerisinde yer alan bazı gruplar hayvansal gıdaları hiç tüketilmezken (örneğin vegan beslenme), bazılarında ise sınırlı oranda tüketim söz konusudur

Vejetaryen beslenmenin ortaya çıkışında ekonomik etkenler önemli rol oynamıştır. Bu etkenler arasında; hayvansal gıdaların tüketilme maliyeti ve harcanan zamanın fazla olması, buna karşın bitkisel ürünlerin üretilmesinin daha kısa zaman alması ve maliyet oranının daha düşük olması sayılabilmektedir. Ekonomik kaygıların yanı sıra vejetaryen beslenmenin daha sağlıklı bir beslenme türü olduğunun düşülmesi, dini açıdan daha doğru bulunması, hayvan hakları yönünden daha etik bulunması gibi etkenler de sayılabilmektedir (Karabudak, 2012).

İngiltere’de 1847 yılında ilk vejetaryen beslenme derneği kurulmuş ve bunu daha sonra Amerika ve Almanya da kurulan dernekler takip etmiştir. Türkiye’de ise 2012 yılında dernekleşen bu akım her yıl 1 Kasım günü dünya vejetaryen günü olarak kutlanmaktadır. Bu akımın her geçen yıl daha çok insan tarafından desteklendiği ve günümüzde bu sayının gittikçe çoğaldığı belirtilmektedir (Dilek, 2018).

- ***Fast Food Akımı***

Gastronomi akımları arasında önemli akımlardan biri olan fast food akımının etki alanı da oldukça geniş olmuştur. Fast food, 1920’li yıllarda Amerikalılara ait bir sokak lezzeti “hot dog” olarak bilinmekteydi. Kullanılan araba sayısının çoğalması ile beraber bu akım dikkat çekerek kendini göstermiştir. Oluşan bu Fast food akımı, insanların zaman ve gelirlerinin az olduğu dönemlerde beslenme ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu temel felsefesi, sınırlı üründen oluşan menüden seçilebilen yiyeceklerin önceden hazırlıklarının yapılması suretiyle seri bir şekilde servise hazır hale getirilmesidir (Wikipedia, 2016).

1948 yılında Richard ve Maurice McDonald kardeşlerin öncülüğünde Kaliforniya’da kurulmuş olan arabaya servis restoranı (McDonald’s) ise ilk fast food restoranı olma özelliği göstermiştir. Daha sonraki dönemlerde ise zincir işletmeler arasından; Burger King, Kentucky Fried Chicken gibi işletmeler fast food akımına yönelik ürünler çıkartmaya başlamıştır. (Özdoğan vd., 2014).

Bu mutfak akımının menüsüne bakıldığında en çok tüketilen gıda ürünleri arasında hamburger, patates kızartması, kola birlikteliğinden oluşan menüler olmakla birlikte pizza, döner, pide, lahmacun gibi gıda ürünleri de çok fazla tüketilmektedir. Fast food yemek hizmeti sunan işletmelerin temelinde ucuz maliyet ile hazırlanmış, çabuk hazırlanan ve hızlı tüketime uygun gıda ürünleri yer almaktadır (Özdoğan vd., 2016; Özçelik ve Sürücüoğlu, 1998).

Günümüzde aile fertlerinin çoğunun çalışma hayatında olması, insanların iş yoğunluğunun artması, kendilerine ayırdıkları zamanın azalması, iş dışı saatlerde dahi iş ile ilgili şeylerle uğraşmak zorunda kalmaları insanları fast food akımına yönlendirmiştir. Fast food akımı

içerisinde birçok farklı kola ayrılarak insanların beslenme ihtiyacına hızlı çözüm önerileri sunmuş ve kabul görmüştür.

Türkiye'deki ilk McDonald's restoranı yıl 1986'da İstanbul' a bağlı Taksim ilçesinde açılmıştır (Mcdonalds, 2016).

- **Yenilikçi Hareketler Akımı**

Fransız mutfak akımıdır. Ünlü Fransız şef Auguste Escoffier tarafından tanınır hale gelmiştir. Bu akımın 1960'lı yıllara kadar tanınırlığı devam etmiştir. Bu tarihlerden sonra mutfakta ortaya çıkan yenilikçi mutfak hareketleri “avangart” mutfak hareketleri olarak adlandırılmıştır (Aksoy ve Üner, 2016). Avangart mutfak hareketi “avent gerde mutfak”, “ilerici mutfak” veya “şok mutfağı” olarak ta adlandırılmaktadır. 1960'lı yıllardan sonra siyasi ve sanatsal alanlarda yaşanan gelişmeler ile birlikte yenilikçi mutfak hareketinin yerine avangart mutfak hareketliliği daha etkili olmuştur. Avangart akım aşçılık mesleğine sanatsal bir bakış açısı getirmiş ve yiyeceklerin hazırlanması ve sunulmasında farklı tekniklerin kullanılmasının yolunu açmıştır (Kırım, 2005).

- **Diyet Mutfağı**

Diyet, kelimesi için Türk Dil Kurumunun sözlük karşılığına bakıldığında insanların sağlıklarını koruması ve düzeltmesi için yaptıkları beslenme alışkanlığı ya da perhiz yapma şeklidir olarak tanımlanmaktadır. Tek bir diyet türü olmadığı gibi kişiden kişiye değişen diyet beslenme alışkanlığı bulunmaktadır. Her insanın mevcut sağlık durumu ve bireysel istekleri doğrultusunda yaptıkları seçimler kişiye özgü diyet türleri karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel süreçte beslenme kavramı incelendiğinde Endüstri Devriminden sonraki süreçte insanlık tarihindeki yaşanan gelişmeler, her insanın yaşam koşullarında değişikliklere neden olmuş, bu değişiklikler onların beslenme alışkanlıklarına da yansımıştır. Değişen beslenme alışkanlıkları ile birlikte hızlı yemek yeme kültürü daha yaygın hale gelmiştir. Aynı dönemlerde oluşan hareketsiz yaşam stiline de daha çok kullanılmaya başlaması, insanların sağlık problemleri yaşaması yönünde bir tehdit oluşturmuştur (Yılmaz ve Dünder, 2015).

Bu dönemde teknolojinin de gelişmesi ile birlikte gıda maddelerinin bulunurluğu ve eldesi daha kolay hale gelmiştir. Seracılık gelişmiş ve meyve ve sebzeler yılın hemen hemen her mevsiminde bulunur olmuştur. Ayrıca diğer gıda ürünlerinin de raf ömürleri uzatılmış, bu süreçte işlenmiş gıdalar da ortaya çıkmıştır. Fazla yemek yemeye bağlı olarak şişmanlık ve obezlik gibi sağlık sorunları çıkmaya başlamış, özellikle 1960'lı yıllarda Amerika ve Avrupa ülkelerinde bu sorun çok daha fazla görünür olmuştur. Yine bu yıllarda özellikle Avrupa ülkeleri bu sorunla mücadele etmeye başlamış, obezlik ve şişmanlık ile ilgili afişler veya bilgilendirici broşürler bastırılarak dağıtmıştır. Halkın bu konuda bilgilendirilmesini sağlayamaya çalışılmış, aşırı yemek yemenin sağlığa olan zararları konusunda uyarılarda bulunulmuştur. Yapılan bu çalışmalarda insanlara öneri olarak “Diyet Mutfak” anlatılmıştır. Devletler düzeyince yapılan bu bilgilendirme çalışmaları ilk dönemler mutfak şefleri tarafından çok benimsenmemiş, 1970'li yıllar doğru özellikle Fransız mutfak şefi *Micheal Guerard* önderliğinde çalışmaları yapılan diyet veya diyetetik mutfak kavramı kısa zamanda insanlar tarafından benimsenmiş ve ilgi görmeye başlamıştır. Bu mutfak türünün savunucusu olan kişilerin sayısı kısa sürede çoğalmıştır (Yılmaz ve Dünder, 2015).

Diyet mutfağının özelliklerine bakıldığında bu beslenme kültüründe yağ, krema şeker ve un başta olmak üzere yüksek kalorili içecek ve yiyeceklerin tüketiminden sakınılmıştır. Bun karşı doğal besinlerin tüketimin gidilmiş ve vejetaryen türü bir beslenme alışkanlığı olan yemek kültürü benimsenmiştir (Karabudak, 2012).

- ***Füzyon Mutfak Akımı***

Avangart akım, mutfaklarda önemli bir değişim yaratmış, mutfakları ulusal boyuttan çıkararak uluslararası bir boyut kazandırmıştır. Füzyon mutfak akımı ile birlikte uluslararası etkileşimin artması ile mutfaklarda farklı malzemelerin kullanıldığı, farklı tekniklerin ve tariflerin denendiği bir dönem başlamıştır (Scarpato, 2003). Bu etkileşim ile birlikte farklı ulusların mutfaklarının bir mutfak çatısı çerçevesinde birleştirilerek sunulması ile füzyon mutfak akımının temelleri atılmıştır (Aksoy ve Üner, 2016).

Füzyon mutfak akımının temel felsefesine baktığımızda iki ayrı ulus mutfağının mutfağında yer edinmiş olan ürünü, bir araya getirilmesi ve beraber hazırlanarak sunulması mantığına dayanan bir akımdır. Bu sunum tekniğinde bir ulus öne plana çıkartılmaz, iki ulus mutfak kültürüne de eşit bir şekilde yer verilir ve temel mantığı bozulmadan birleştirilmesi ve beraber sunulması ile gerçekleştirilir. Dünyada ilk çıkış noktası Kaliforniya-ABD olan bu akımın Türkiye'deki en çok sergilendiği yer İstanbul olmuştur (Kırım, 2005b; Doğdubay ve Saatçı, 2014).

- ***Moleküler Mutfak Akımı***

Mutfak akımları arasında önemli bir akım türü de 1980'li yıllarda "Moleküler Gastronomi" kavramı ile ortaya çıkan moleküler mutfak akımıdır. Oxford Üniversitesi'nde fizik profesörü Herve This ile birlikte Nicolas Kurti tarafından, "Moleküler gastronomi terimini" ilk olarak 1980'lerde ortaya atılmıştır (Özdoğan, 2014). Moleküler gastronomi; var olan durum, olay ve olguları ortaya koyan ve bunların arkasındaki nedenler ile birlikte süreçleri araştıran bilimsel bir disiplindir. Buna paralel olarak moleküler mutfak ise, moleküler gastronomideki bilgileri ve bu bilgiler ışığında üretilen yöntem, teknik, araç ve malzemeleri kullanan yenilikçi bir akımdır (This, 2013).

Moleküler gastronomi, fen bilimleri ile içi içe olduğu için fizik ve kimya bilimleri ile mutfak uygulamalarını bütünleştiren bir yaklaşımdır. Moleküler gastronomide kullanılan temel teknik, yiyecek ve içeceklerin moleküler yapılarının farklılaştırmak yoluyla farklı tat, doku ve görüntülerde ürünler ortaya çıkartılmasıdır (Vega ve Ubbink, 2008).

Moleküler gastronomiden farklı olarak, moleküler mutfak da ise, moleküler gastronomi çalışmaları sonucunda edinilmiş bulgulardan yola çıkarak yiyecek ve içeceklerin yapılarının farklılaştırılması ile müşterilere farklı tat, doku ve görüntülerle hazırlanmış gıda ürünlerini sunmayı amaçlamıştır (Kızılırmak ve Albayrak, 2013). Birçok türde yiyecek ve içecek sunan bu moleküler mutfaklar özellikle son dönemlerde, Fransa, Lübnan, İrlanda, İngiltere, İspanya ve Danimarka gibi birçok ülkede yaygınlaşmıştır (Özdoğan, 2014). Türkiye'de ise son dönemlerde İstanbul başta olmak üzere Ankara, Antalya ve İzmir'de moleküler mutfak akımının gözlemlendiği restoranların sayısında giderek arttığı belirtilmektedir (Karamustafa, Birdir ve Kılıçhan, 2016).

- ***Slow Food Akımı***

1986 yılına gelindiğinde ortaya çıkan diğer bir akımda da "yavaş yemek" (slow food) akımıdır. Carlo Petrini'nin öncülüğünde çıkan bu akım derin sosyolojik izler barındırmaktadır. Slow food akımı son yılların moda akımı olan fast food ve hızlı yaşam modeli akımlarına karşı çıkmış bir akımdır. Bu akımın temel çıkış noktasında; yerel geleneklerin olması, insanların ne tükettiğini bilmemesi, tüketilen yiyeceklerin nereden geldiğinin bilinmemesi, yapılan yemeklerin sonrasında dünyanın geri kalanının ne derece etkileyeceği gibi ifadeler yer almaktadır (Bucak, 2014).

Sürdürülebilir gastronomi temel düşünce hareketi ile gelişme gösteren yavaş yemek akımının temel felsefesine bakıldığında; yerelde yetişen gıdalar, mevsiminde yetişen ürünler, geleneksel üretim metotları ile yapılan yiyecekler, yerel ata tohumları, yerel yemek pişirme yöntemleri ve

yerel satış pazarlama gibi etkinliklerin kalitesini arttırarak, yiyecek tüketmeye zaman ayrılması ve bu aktivitenin zevk alınarak yapılması anlayışına dayanmaktadır (Işıldar, 2016). Ayrıca; doğayı ve biyo çeşitliliği koruyabilmek, hayatın ritmiyle uyumlu olmasını sağlamak, kültürel mirası koruyabilmek, geleneksel bilgiyi yüceltebilmek, yerel üreticiye destek olabilmek, yiyeceği tanımını yapabilme ve nasıl üretildiğini öğrenmek, çiftçi, işçi ve köylünün ürettiği doğal ürünlere ulaşmayı sağlamak, lezzet eğitimlerine önem vermek ve bu eğitimleri daha çok kişiye yayabilmek

Sofraları bir yemek yeme şenliğe dönüştürebilmek. slow food akımının temel misyonları arasında yer almaktadır (Birder vd., 2008):

Yavaş yemek akımında üretilen gıdaların mevsiminde üretilmesi, endüstriyel yollar yerine daha doğal tekniklerle paketlenmesi, ambalajlanması ve taşınması, genetiği değişmiş gıdaların üretiminin engellenmesi, öncelikli yerelde üretilen ürünlerin kullanımının yaygınlaştırılması, çevreye zararlı ürünler üretilmemesi ve biyo çeşitlilik düzeyinin korunması hedeflenmiştir (Şahin ve Kutlu, 2014; Demiraslan ve Batman, 2016).

Yavaş yemek akımı ile birlikte daha güzel ve yaşanabilir bir doğa hayal edilmiştir. Sadece fast food akımına karşı bir akım olarak görmemesi gereken yavaş yemek akımını; yereli ve yerel mutfağı görmezden gelen küresel güçlere karşıda bir direniş olarak ta görülmektedir (Bucak, 2014).

SONUÇ:

Gastronomi kavramı hareketli ve dinamik bir kavramdır. Gelişen ve değişen dünya şartlarına göre kendini uyarlayabilmektedir. İnsanlık var olduğu sürece yemek içmek zorundadır ve insanlık var olduğu sürece gastronomi kavramları dönemsel şartlara göre değişecek ve hep var olacaktır.

Gastronomi alanında yaşanan değişim ve gelişmeler ile birlikte, kültürel değerleri de bünyesinde barındıran çeşitli akımlarında doğmasına etken olmuştur. Dünyanın çeşitli bölgelerinde belirli zamanlarda ortaya çıkmış olan bu akımlar farklı bir beslenme kültürü olarak algılansa da asıl neden gıda sorununa çözüm üretmek amaçlı olmuştur. Gıda sorunu ile birlikte dünya genelinde yaşanan nüfus artışı, tarımda ekili alanların azalması ve verimliliğin düşmesi, su kaynaklı problemler, hava kirliliği ile nakliye maliyet ücretleri, çalışma hayatındaki değişiklikler gibi unsurlar gastronomi ve mutfak akımlarının ortaya çıkmasına neden olurken beslenme şekil ve içeriklerinde de insanlara farklı alternatifler sunma imkanı doğurmuştur (Kurgun, 2017). Fakat tüm gastronomi akımları için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Bazı akımlar ise yeme-içme kavramını daha zevkli hale getirmek ve değişik yemeklerin tadım deneyimini yaşamak için çıkmıştır.

Tarihsel süreç içerisinde oluşan gastronomik akımlar ve bu akımların temel özelliklerine bakıldığında, her akımın kendi dönemimin içerisinde yaşadığı toplumu ve zamanı yansıttığı görmek mümkündür. Bu tarz akımlar ihtiyaçlardan doğmakta ve ihtiyaca verdiği cevapla kalıcılığını devam ettirmektedir. Mutfak akımlarının oluşmasındaki ortak nokta, insanların yaşamdan beklentilerinin değişmesi ve ihtiyaçlarında olan değişimler söylenebilir.

Günümüzde turizm kavramında yaşanan olumlu yönde değişimler, ticari faaliyet gösteren kurum mutfaklarında da bir değişime sebep olmuştur. İşletmeler mutfak menülerine çeşitli mutfak akımlarından örnek ürünler koyarak misafirlerinin ihtiyaçlarını karşılamıştır. Bu durumda turizm sektörü içerisindeki işletmeler için ayrıcalık oluşturmaya başlamış, insanların artık hizmet satın almasında işletmenin mutfak menüsü de belirleyici olmaya başlamıştır

Günümüzde insanların yaşam koşullarında olan değişme mutfak kültürünü de etkilemiştir. Mutfak kültüründe yaşanan bu değişim ile birlikte insanların yerel ürünlerin kullanımında ve beslenme alışkanlıklarında da değişikliğe sebep olmuştur. Ayrıca değişme sadece mutfak kültürü ile sınırlı kalmamış, iş hayatında ve günlük hayatta da kendini göstermiştir. Bu durumda mutfak akımlarının doğmasına etken olmuş, insanlar kendilerine fayda sağladığını düşündüğü hizmetlerden fayda sağlamıştır.

Gastronomik akımların olumlu yanları olduğu gibi olumsuz yanlarının da olduğu görülebilmektedir. Özellikle bazı akımların sağlıklı beslenme ile yeterli ve dengeli beslenme kavramlarına ne kadar uygun olduğu günümüzde tartışılır hale getirmiştir. Bu sebepten mutfak akımlarının olumsuz özelliklerine karşı da yeni akımlar doğmuş ve o akımların olumsuz özellikleri yönünden insanların bilinçli olmasını temel hedef edinmiştir. Örneğin; bu konuda slow food akımı, fast food akımının olumsuz yönlerine karşı doğmuş ve insanlara doğru beslenme konusunda bir temel felsefe olmak yönünde çalışmalar yapmıştır.

Sonuç olarak dünya düzeni her alanda değişmekte ve gelişmektedir. Bu bakımdan mutfak kültüründe de bir değişme kaçınılmaz olmaktadır. İnsanlar kendi yaşam modellerine göre öncelikli olarak kendi sağlıklarını göz önünde bulundurarak bir beslenme kültürü oluşturmalı ve bunu yaşantısı içerisinde öncelikli konu edinmelidir. Yemek yeme kültürü bir kişinin hayat tarzını şekillendirir, kendini ifade biçimine yön verir ve bu sebepten toplumsal statülerini belirler. Ne yediğin, nerede yediğin ve kiminle yediğin bu statün çevresinde şekillenir (Bourdieu,2015).

Bu çalışmada gelecekte bu konuda yapılacak diğer çalışmalara bir kaynak oluşturacak şekilde nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması yönteminden yararlanılarak gastronomide yer alan yeni mutfak akımları irdelenmiştir. Literatürde çok sayıda mutfak akımının vardır. Bu çalışmada çok daha fazla toplumu etkileyen ve ön plana çıkmış mutfak akımları incelenmiştir. Diğer mutfak akımlarının incelenmesi konunun bütünlüğü açısından fayda sağlayacaktır. Bu sebepten mutfak akımlarının yoğun olarak görüldüğü toplumların olduğu bölgelerde ilgili mutfak akımına özgü araştırma yapılması daha detaylı sonuçların görülmesini sağlayabilir. Bu şekilde de diğer mutfak akımları ile olan ilişkisi incelenebilir.

KAYNAKÇA:

- Aksoy, M. ve Üner E. H. (2016). Rafine Mutfağın Doğuşu ve Rafine Mutfağı Şekillendiren Yenilikçi Mutfak Akımlarının Yiyecek İçecek İşletmelerine Etkileri. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(6): 1-17.
- Beaugé, B. (2012). On the Idea of Novelty in Cuisine: A Brief Historical Insight. International Journal of Gastronomy and Food Science, 1(1): 5-14.
- Birder, C., Özbek, T. ve Tan, T. (2008), Slow food ve Türkiye'deki gelişimi, 10 Mayıs 2021 tarihinde <http://ztbb.org/festival/geleneksel-tip-festivali-2008/slow-food/> adresinden erişildi.
- Bucak, T. (2014). Slow Food Akımı. İçinde: O. N. Özdoğan (Editör), Yiyecek İçecek Endüstrisinde Trendler, Kavramlar, Yaklaşımlar, Başarı Hikayeleri. Ankara: Detay Yayıncılık, 21-46.
- Bourdieu, P. (2015). *Ayırım*, Derya Fırat Şannan (Çev), Ayşe Günce Berkkurt (Çev), Heretik Yayınları.

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

- Bozok, D., Yalın, G. (2018). Gastronomide Yeni Trend: Siyah Yiyecekler New Trend İn Gastronomy: Black Foods, Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi Cilt: 2, Sayı: Ek.1, Bahar: 251-261
- Demiraslan, İ. C. ve Batman, O. (2016). Sakin Şehir Taraklı “Sakin” Kalacak mı?, 15. Geleneksel Turizm Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ankara: Detay Yayıncılık, 325 – 346.
- Dilek, S. E. (2018). Türkiye’de Vejetaryen/Vegan Oteller Mümkün Mü? Kavramsal Bir Tartışma. Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 19(1), 1-18.
- Doğdubay, M. ve Saatçı, G. (2014). Menü Mühendisliği. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Güran, Y. (2011). Nouvelle Cuisine = Yeni Mutfak – Tabahatte Fransa Çıkışlı Yeni Bir Akım?!, <http://www.yalcinguran.com/2011/05/tabahatte-nouvelle-cuisine-yeni-mutfak-akimi/> (Erişim tarihi: 24.11.2016).
- Gürsoy, İ. T. (2016). Küreselleşme ve Yerelleşme Ekseninde Gastronomi ve Turizmin Etkisi. İçinde: H. Kurgun ve D. B. Özşeker (Editörler), Gastronomi ve Turizm. Ankara: Detay Yayıncılık, 64-83.
- Hall, M. ve Mitchell, R. (2002). Tourism As a Force for Gastronomic Globalization and Localization. İçinde: A. M. Hjalager ve G. Richards (Ed.), Tourism and Gastronomy, London: Routledge, 71-97.
- Işıldar, P. (2016). Sürdürülebilirlik ve Gastronomi. İçinde: H. Kurgun ve D. B. Özşeker (Editörler), Gastronomi ve Turizm. Ankara: Detay Yayıncılık, 45-63.
- İncesöz, S. (2009). Turistlerin Seyahat Motivasyonunun Belirlenmesinde Türk Mutfağına Yönelik Bir Durum Değerlendirmesi. 3. Ulusal Gastronomi Sempozyumu Ve Sanatsal Etkinlikler, Antalya.
- Karabudak, E. (2012). Vejetaryen beslenmesi. Ankara: Sağlık Bakanlığı.
- Karamustafa, K., Birdir, K. ve Kılıçhan, R. (2016). Gastronomik Akımlar Çerçevesinde Gıda Tüketim Ölçeği. Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi, 8(2): 29-69.
- Kırım, A. (2005a). Dünyanın En Gözde Yemek Akımı Avangard Mutfak. <http://www.hurriyet.com.tr/dunyanin-en-gozde-yemek-akimi-avangard-mutfak-322911> (Erişim tarihi: 23.11.2016).
- Kırım, A. (2005b). Füzyon Mutfağı Nedir Bize Ne Kadar Uyar?, <http://www.hurriyet.com.tr/fuzyon-mutfagi-nedir-bize-ne-kadar-uyar-38739240> (Erişim Tarihi: 23.11.2016)
- Kırım, A. (2006). Dünyaca Ünlü Rafine Fransız Mutfağı Nasıl Ortaya Çıktı, <http://www.hurriyet.com.tr/dunyaca-unlu-rafine-fransiz-mutfagi-nasil-ortaya-cikti-4795859> (Erişim Tarihi: 24.11.2016)
- Kızılırmak, İ. ve Albayrak, A. (2013). İnovasyon Örneği Olarak Moleküler Mutfağın İstanbul’daki Restoran İşletmelerinde Uygulanmasına Yönelik Bir Araştırma. 14. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı, 05 – 08 Aralık, Kayseri, 55-72.

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

- Kurgun, H. (2017). Nörogastromi, Kurgun, H. (Editör), *Gastronomi trendleri milenyum ve ötesi ifinde* (24-35). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Mcdonalds, (2016), Erişim adresi: <https://www.mcdonalds.com.tr/kurumsal/hakkimizda/turkiyede-mcdonalds/turkiyede-mcdonalds-kilometre-taslari>, Erişim tarihi: 24.11.2016
- Mil, B. (2009). *Yemek Pişirmede Gastronomiye Uzanan Bakış Açısıyla Küreselleşen Yemek. 3. Ulusal Gastronomi Sempozyumu Ve Sanatsal Etkinlikler*, Antalya.
- Özçelik, A. Ö. , & Sürücüoğlu, M. S. (1998). Tüketicilerin “Fast Food Türü” Yiyecek Tercihleri. *Gıda*, 23(6).
- Özdoğan, O. N. (2014). *Moleküler Gastronomi. İçinde: O. N. Özdoğan (Editör), Yiyecek İçecek Endüstrisinde Trendler, Kavramlar, Yaklaşımlar, Başarı Hikayeleri*. Ankara: Detay Yayıncılık, 213-226.
- Özdoğan, O. N., Özdoğan, Y. G. ve Tütüncü, S. (2014). *Fast Food Akımı. İçinde: O. N. Özdoğan (Editör), Yiyecek İçecek Endüstrisinde Trendler, Kavramlar, Yaklaşımlar, Başarı Hikayeleri*. Ankara: Detay Yayıncılık, 1-20.
- Özdoğan, O. N. (2016). *Moleküler gastronomi, Özdoğan, O. , N. (Editör), Yiyecek içecek endüstrisinde trendler-I içinde* (201-202) (İkinci baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Scarpato, R. ve Daniele, R. (2003). *New Global Cuisine: Tourism, Authenticity and Sense of Place in Postmodern Gastronomy. İçinde: C. M. Hall, L. Sharples, R. Mitchell, N. Macionis ve B. Cambourne (Ed.) Food Tourism Around The World: Development, Management and Markets*, Oxford: Butterworth-Heinemann, 296-313.
- Şahin, İ. ve Kutlu, S. Z. (2014). *Cittaslow: Sürdürülebilir Kalkınma Ekseninde Bir Değerlendirme. Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2(1): 55-63.
- This, H. (2013). *Celebrate Chemistry. Recent Results of Molecular Gastronomy. European Review*, 21(2): 158-174.
- Türksoy, A. (2015). *Yiyecek ve İçecek Hizmetleri Yönetimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Vega, C. ve Ubbink, J. (2008). *Molecular Gastronomy: A Food Fad or Science Supporting Innovative Cuisine?. Trends in Food Science & Technology*, (19): 372-382.
- Wikipedia, (2016), Erişim adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Fast_food, Erişim tarihi: 28.11.2016
- Yılmaz, H., DüNDAR, A. (2015). *Gastronomi Tarihi. Eskişehir: AÖF Yayınları*.

**TÜRK MEDDAHLIK GELENEĞİ VE STAND-UP: KÜLTÜREL DÖNÜŞÜMÜN
YANSIMALARI**
TURKISH MEDDAH TRADITION AND STAND-UP: REFLECTIONS OF CULTURAL
TRANSFORMATION

Dr. Öğr. Üyesi Azem SEVİNDİK

Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü
ORCID ID: 0000-0001-6678-8329

Nursu Nida KARA

Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim
Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
ORCID ID: 0000-0001-8888-934

Özet

Meddahlık, Türk kültürünün en eski ve köklü seyirlik oyunlarından biridir. Geleneksel hikâye anlatımı geleneğinden gelen meddahlık, dinamik bir yapıya sahiptir ve zamanla kendisini sürekli yeniler. Meddahlık geleneği, değişen sosyo-kültürel şartlarla birlikte çeşitli dönüşümler geçirmiştir. Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısında basın-yayın kuruluşlarının etkinliğinin artması, meddahların işlevinin azalmasına neden olmuştur. Geleneksel seyirlik oyunlarımızdan meddahlık geleneğinin, elektronik kültür ortamında meydana çıkan stand-up gösterileriyle ilişkisi ele alınabilir. Meddahlar, toplumsal koşulların değişmesiyle birlikte gündelik yaşamdaki konumlarını da değiştirmişlerdir. Bu değişim, meddahların farklı şekillerde varlıklarını devam ettirmelerini sağlamıştır. Geleneksel gösteri sanatlarından meddahlık, şekil ve içerik değiştirmiş ve yerini anlık güldürü odaklı stand-up'a bırakmıştır. Stand-up, meddahlık geleneğinin yeni bir formu olarak ortaya çıkmıştır. Stand-up gösterileri, birçok farklı konuyu ele alarak, güncel olaylara, toplumsal sorunlara ve kişisel deneyimlere dair mizahi bir bakış açısı sunar. Stand-up, aynı zamanda, günümüz popüler kültürüne de uyum sağlamış ve dünya çapında bir fenomen hâline gelmiştir. Bu değişimlerin yanı sıra, meddahların kültürel mirasımızda önemli bir yeri olduğu unutulmamalıdır. Meddahlık, halkın yaşadığı sorunları ve hayatın gerçeklerini yansıtan bir sanat formuydu. Bu nedenle, meddahların yarattığı eserler, kültürel mirasımızın önemli bir parçasıdır. Sonuç olarak meddahlık geleneği, değişen sosyo-kültürel şartlarla birlikte dönüşüm geçirmiş ve yerini stand-up'a bırakmıştır. Ancak meddahlık kültürel mirasımızın önemli bir parçasıdır ve unutulmamalıdır. Stand-up gösterileri ise meddahlık geleneğinin yeni bir formu olarak, günümüzde popüler kültürün önemli bir parçası hâline geldiği söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Meddah, stand-up, popüler kültür, geleneksel tiyatro, dönüşüm.

Abstract

Meddah is one of the oldest and deep-rooted spectacles of Turkish culture. Meddah, which comes from the tradition of traditional storytelling, has a dynamic structure and constantly renews itself over time. Meddah tradition has undergone various transformations with changing socio-cultural conditions. Especially in the second half of the 19th century, the increase in the effectiveness of press and media organizations led to a decrease in the function of meddahs. The relationship between the tradition of meddah, one of our traditional spectacles, and the stand-up shows that have emerged in the electronic cultural environment can be discussed. Meddahs have changed their position in daily life with the change in social conditions. This change has enabled meddahs to continue their existence in different ways. Meddah, one of the traditional performing arts, has changed its form and content and has been replaced by stand-

up, which focuses on instant laughter. Stand-up has emerged as a new form of the meddah tradition. Stand-up shows offer a humorous perspective on current events, social problems and personal experiences by addressing many different topics. Stand-up has also adapted to today's popular culture and has become a worldwide phenomenon. In addition to these changes, it should not be forgotten that meddahs have an important place in our cultural heritage. Meddah was an art form that reflected the problems experienced by the people and the realities of life. Therefore, the works created by meddahs are an important part of our cultural heritage. As a result, the meddah tradition has transformed with changing socio-cultural conditions and has been replaced by stand-up. However, meddah is an important part of our cultural heritage and should not be forgotten. Stand-up shows, as a new form of the meddah tradition, have become an important part of popular culture today.

Key words: Meddah, stand-up, popular culture, traditional theater, transformation.

GİRİŞ

Türk seyirlik oyunları, binlerce yıllık bir tarihe sahip olan zengin bir kültürel mirasımızdır. Bu seyirlik oyunların önemli kollarından biri de meddahlıktır. “Meddahlık terimi, Arapça "medh" kökünden gelmektedir ve "metheden, çok öven" anlamına gelmektedir.” (Nutku 2003:293). Meddahlar, sözlü bir geleneği sürdürerek hikayeler anlatmakta ve seyircileri güldürmektedirler. “Meddah, bir topluluğa hikâyeye anlatan bir sanatçıdır. Bir meydanda, bahçede yahut kahvede çevresine toplananlara belli bir konuyu anlatır. Bunu, çeşitli ağızlar kullanarak, ses değiştirmelerle değişik kişilikler vererek, hatta hayvan sesleri çıkararak renkli ve ilginç hale getirir.” (Oral 2003:117). Arapların “kussa”, Acemlerin “kıssa-han” adını verdikleri meddahlar Türkler arasında uzun süre varlıklarını devam ettirmişlerdir. Meddahlar Türklerin İslamiyet’i kabul etmelerinden önce halk arasında kahramanlık destanlarını anlatan ozanların bir devamı olarak İslamiyet’in kabulü, sosyo-kültürel değişimlerin sonucunda özellikle kent merkezlerinde ortaya çıkan zümrelerinden biridir. Ozanların mahiyet ve rollerinin değişmesiyle eski kavmi ananeler İslami renge bürünmüş, halk dervişleri, âşıklar ve meddahlar bu değişimlerin sonucunda ortaya çıkmıştır. Halk dervişleri ve âşıklar eski göçebe ananelerini, halk masallarını, menkıbelerini, meddahlar ise daha çok günlük hayatın ilginç sahnelerini anlatmışlardır. Meddahların temel işlevi, sözlü anlatı geleneğini devam ettirmek ve halka eğlence sunmaktır. “Meddahlar, ilk dönemlerinde konularını İslamiyet’ten almış, dinî toplantılarda ve camilerde Allah’ı, peygamberleri ve hükümdarları öven şiirler okumuşlardır. Ancak zamanla, dini konulardan din dışı konulara doğru kaymaya başlamışlardır. Bu durum, meddahlara "kıssahan" adını kazandırmıştır. Kıssahanlar, dinleyicilerin ilgisini daha fazla çekebilmek için anlattıkları kıssalarda çeşitli hayvanların ve canlıların ses ve hareketlerini taklit etmeye başlamışlardır. Ayrıca, konuları arasında açık saçık fıkralar ve hikâyeler de yer almıştır.” (Nutku 2003:294). XIV. yüzyıldan itibaren Anadolu beyliklerinin saraylarında ozanlarla birlikte yer alan meddah/kıssahan/şehnamehanlar, zamanla ayrı bir zümre olarak ortaya çıkmışlardır. Bu dönemde meddahlar, genellikle epik konulu anlatılar sunmaktaydılar ve XV. yüzyıldan sonra bu isimle anılmaya başlanmışlardır. Bu dönemde meddahlar, daha çok halkın günlük hayatından kesitler sunmuşlar ve kentlerde önemli bir yer edinmişlerdir. Meddahların anlattıkları hikayeler, halk arasında büyük ilgi görmüş ve kısa sürede yaygınlaşmıştır. Bu nedenle, meddahların hikayeleri genellikle güldürücü ve mizahi unsurlar içermektedir. Meddahların anlattığı hikayelerde genellikle sosyal konular ele alınırken, dönemin siyasi ve sosyal sorunlarına da değinilmiştir. Aynı dönemlerde tiyatro ve sinemanın popülerleşmesi, meddahlık sanatına olan ilgiyi azaltmıştır. Bu nedenle, meddah hikayeleri basılı hale getirilmiş ve meddahlar da hikayeleri anlatmak yerine taklitler yaparak para kazanmaya çalışmışlardır. Ancak, meddahlık

sanatı hala bazı yerlerde yaşatılmaya devam etmiştir. Geleneksel Türk meddahlarından bazıları, günümüzde de hala sahne alarak bu sanatın yaşatılmasına katkıda bulunmaktadır.

Meddahlık geleneği, zamanla değişim geçirmiş ve farklı dönemlerde farklı formlarda karşımıza çıkmıştır. Özellikle XIX. yüzyılın ikinci yarısında basın-yayın kuruluşlarının etkinliğinin artması meddahların işlevinin azalmasına neden olmuştur. Ancak, zamanla değişen sosyo-kültürel şartlar, meddahlık geleneğinin de dönüşmesine neden olmaktadır. Özellikle XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren basın-yayın kuruluşlarının etkinliğinin artması, meddahların işlevinin azalmasına yol açmaktadır.

Bugün ise, meddahlık geleneği yerini anlık güldürü odaklı stand-up gösterilerine bırakmış durumdadır. Elektronik kültür ortamının gelişmesiyle birlikte, stand-up gösterileri daha geniş bir kitleye ulaşarak popüler bir hale gelmektedir. Ancak, bu dönüşümün meddahlık geleneği üzerindeki etkileri ve yansımaları hakkında çok az çalışma yapılmıştır.

Bu makalede, Türk meddahlık geleneğinin stand-up gösterileriyle ilişkisi ele alınacak ve kültürel dönüşümün yansımaları tartışılacaktır. Meddahların toplumsal koşulların değişmesiyle beraber gündelik yaşamdaki konumları da değişmiştir ve bu değişim, meddahların farklı şekillerde varlıklarını devam ettirmelerini sağlamıştır. Ancak, stand-up gibi anlık güldürü odaklı gösterilerin yükselişi, meddahlık geleneğinin geleceği hakkında bazı endişelere de neden olmaktadır. Özdemir'in değerlendirmesi stand-up ve meddahlık arasındaki benzerliklere dayanmaktadır. Hem stand-up hem de meddahlık, sahneye çıkarak izleyicilere hikayeler, anekdotlar ve mizahi unsurlar içeren performanslar sunan bir türdür. Stand-up'ın meddahlıkla ilişkisi, özellikle taklit, hiciv ve eleştirel anlatımlar açısından benzerlik gösterir. Bu nedenle, meddahlığın geçmişteki tarzlarının günümüzde stand-up türüyle benzer bir şekilde yorumlanabileceği düşünülebilir. Ancak, meddahlık sanatının tarihi ve kültürel bağlamı, stand-up'inkinden farklıdır ve bu iki tür arasındaki farklılıklar da vurgulanmalıdır (Özdemir 2001: 121).

Özdemir, Türk tiyatrosu geleneğinin meddahlık adlı alt geleneğinin günümüzde stand-up performanslarına dönüştüğünü ve bu geleneğin devam ettiğini savunmaktadır. Buna göre, meddahlık geleneğinin son ustalarının 20. yüzyılın başlarında ölmesiyle yok olduğu yönündeki görüşlerin geçersiz olduğunu öne sürmektedir. Özdemir, Meddah Aşkı, Yağcı İzzet, Meddah Suriri gibi eski meddahların yanı sıra, günümüz stand-upçuları olan Erol Günaydın, Ferhan Şensoy, Cem Yılmaz, Beyazıt Öztürk, Mehmet Ali Erbil gibi sanatçıları aynı geleneğin farklı bağlamlardaki temsilcileri olarak kabul etmeyi ve araştırmanın gerekliliğini vurgulamaktadır.

XIX. yüzyıldan itibaren sözlü kültür geleneğinden yazılı kültür geleneğine geçiş ile halk kültürü ürünlerinin yaratım ve aktarım süreçlerinde değişimler yaşanmıştır. XX. yüzyılda ise radyo, plak, kaset, televizyon ve internet gibi elektronik cihazların kullanımıyla birlikte elektronik kültür ortamı doğmuş ve bu da halk kültürünün meddahlık geleneğini de etkilemiştir. Meddahlık geleneği, sözlü kültür ortamında usta-çırak ilişkisi ile öğrenilirken, elektronik kültür ortamında farklı şekillerde devam ettirilmiştir. Ancak, elektronik kültür ortamında meydana gelen değişiklikler yeni değildir, kültür ortamlarının değişmesiyle geleneksel ürünlerde değişiklikler kaçınılmazdır. Bu değişimlere meddahlık geleneği de dahildir ve sözlü kültür ortamından yazılı kültür ortamına geçişle birlikte geleneksel oyunlar da değişikliklere uğramıştır.

Meddahlıktan Stand-Up'a: Sözlü Kültür Ortamında Geçişte Meydana Gelen Değişimler

Kültür ortamlarının değişimi, sanat dallarının da değişimini sağlayan en önemli etkenlerden biridir. Geleneksel halk temaşa sanatlarından meddahlık, birincil sözlü kültür ortamından önce yazılı, sonra da ikincil sözlü (elektronik) kültür ortamına aktarılırken hem biçimsel hem de içeriksel açıdan yeni formlar kazanmış ve farklı bir anlatıcı/dinleyici kitlesi oluşmuştur. Bu süreçte meddah ile stand-up sanatçıları arasında benzerlikler ve farklılıklar da ortaya çıkmıştır.

Meddahlık sanatının geleneksel anlatıcısı meddah, elektronik kültür ortamında stand-upçı olarak adlandırılan sanatçı tipiyle benzerlikler göstermektedir. İkisi de doğaçlama bir tarzda performans sergilerler, kendi hayatlarından veya gözlemlerinden yola çıkarak espriler yaparlar ve dinleyicilerini güldürmeye çalışırlar. Ancak stand-up, daha bireysel, modern ve batı kültürü odaklı bir sanat dalıdır. Meddahlık ise daha çok toplumsal, yerel ve geleneksel bir kültürün ürünüdür.

Meddahlık geleneği birincil sözlü kültür ortamında ustasından öğrenilerek aktarılırken, elektronik kültür ortamında ise kaynaklara daha kolay ulaşılabilir hale gelmiştir. Stand-up ise modern iletişim araçlarının sayesinde daha geniş bir kitleye ulaşabilmektedir. Bu nedenle stand-up sanatçıları, meddahlar gibi bir çevre veya öğrenme sürecine ihtiyaç duymadan, kendi kendilerine de geliştirebilirler.

Meddahların gösterilerinin yapıldığı kahvehaneler genellikle erkeklerin toplandığı ve sohbet ettikleri yerlerdir. Meddahın gösterisi de bu sohbet ortamında bir araç olarak kullanılır ve dinleyicilerin arasına girerek hikayesini anlatır. Stand-up sanatçıları ise genellikle kapalı mekanlarda gösteri yaparlar ve seyircilerine doğrudan hitap ederler. Stand-up gösterileri daha çok genç nesil tarafından takip edilir ve hedef kitlesi geniş kitlelere ulaşmak için televizyon programları, YouTube veya diğer sosyal medya platformlarında yayınlanır. Bu nedenle stand-up, daha geniş bir kitleye ulaşabilme imkanına sahiptir. Meddahlar ise genellikle sadece belirli bir bölgede tanınırlar ve bölge dışına pek çıkamazlar. Stand-up sanatçıları ise ülke veya hatta dünya çapında tanınabilirler ve turlar düzenleyerek farklı yerlerde gösteri yapabilirler. Stand-up sanatçıları da genellikle güncel siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik olayları gösterilerinde kullanırlar. Ayrıca, abartı ve mizah unsurlarını kullanarak hikayeleri komik hale getirirler. Stand-up sanatçıları da meddahlar gibi hikayelerini anlatırken araya fıkralar, yemek tarifleri veya kısa hikayeler ekleyerek seyircilerin dikkatini canlı tutmaya çalışırlar. Bu teknikler, seyircilerin gösteri boyunca dikkatlerinin dağılmasını engeller ve gösterinin daha eğlenceli olmasını sağlar.

Stand-upçular da sahne performansları ile seyirciyi etkilemek ve güldürmek için benzer becerilere sahip olmalıdır. Özellikle de nükteli konuşma, çeşitli varlıkları taklit etme, doğaçlama yapma gibi beceriler stand-upçular için çok önemlidir. Ayrıca, seyirci ile doğrudan etkileşime geçebilmek, onların tepkilerini alabilmek, gösteriyi anlık olarak yönlendirebilmek de stand-upçuların başarısı açısından önemlidir.

Meddahlık ve stand-up sanatı farklı dönemlerde ve farklı kültürlerde ortaya çıksa da ikisi de hikayeleri anlatmak ve seyircileri güldürmek için kendi bedenlerini kullanarak gösteri yapma geleneğine dayanmaktadır. Günümüzde stand-up sanatı, meddahlığın elektronik kültür ortamında dönüştürülmüş bir formu olarak kabul edilebilir (Sekmen 2010: 30-31).

Türk kültür geleneği içinde, şaman-ozan/baksı-hikâyeci âşıklar gibi anlatı canlandırma sanatçıları ilk dönemlerden beri yer almaktadır. Stand-upçular da meddahlar gibi söz ve hareket konusunda ustalıklıdır. Meddahlarda XIX. yüzyılın sonlarından itibaren yaygınlaşan taklit sanatı, stand-upçularda da diğer bir özelliktir.

Meddahlık ve stand-up sanatını birbirine yakınlaştıran özelliklerden biri, her iki sanat dalının da söz ve hareket komikliği üzerine kurulmuş olmasıdır. Bu sanatlarda söz ve hareket bir arada kullanılır ve hareketler, sözlerin desteklenmesi ve açıklanması amacıyla kullanılır.

Türk kültür geleneğinde meddahlar tarafından üstü kapalı olarak gerçekleştirilen eleştirilerin aksine, stand-upçılar açıkça eleştiri yapmaktadırlar. Bu cesur yaklaşım toplumsal gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Stand-upçılar özellikle siyasi figürleri sert bir biçimde eleştirirken, gösterilerinde mizahi bir yaklaşım benimsemekte ve toplumsal sorunları ele alarak dinleyicilere mesajlar vermektedirler. Stand-upçılar, sorunları mizahi bir şekilde ele alarak, dinleyicilerin eğlenerek sorunun farkına varmalarını sağlarken, aynı zamanda kendi çözüm önerilerini de sunmaktadırlar. Bu tür hassas konuların ele alınması, seyircilerin umulmadık tepkilerine karşı hazırlıklı olmayı gerektirmekte ve sanatçının pratik bir zekâyâ sahip olmasını zorunlu kılmaktadır. Stand-upçılar, toplumsal tabuları kullanarak, dinleyicileri güldürerek/eğlendirerek bu sorunlar üzerinde düşünmelerini sağlamaktadırlar. Stand-up, her türlü eleştiriye açık olmakla birlikte, bu eleştiriler mizah ve eğlence unsurlarıyla birleştirilerek sunulduğu için, seyircilerin tepkileri daha olumlu ve yapıcı olabilmektedir.

SONUÇ

Bu makalede, Türk kültüründe yer alan anlatı canlandırma sanatı olan meddahlık ile modern zamanlarda popüler hale gelen stand-up komedi arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ele alınmıştır. Meddahlık ve stand-up arasındaki ortak noktaların başında, söz ve hareket komikliği üzerine kurulu bir gösteri olmaları gelmektedir. Her iki sanat dalında da söz ve hareket birlikte kullanılarak, hareket sözü destekleyici ve açıklayıcı bir nitelik taşımaktadır.

Ancak stand-up komedide, meddahlıktan farklı olarak eleştirel bir yaklaşım benimsenmektedir. Stand-upçılar, toplumsal sorunları ve siyasi figürleri sert bir şekilde eleştirebilme cesaretine sahipken, meddahlarda eleştiriler daha çok üstü kapalı bir şekilde yapılır. Stand-upçılar, sorunları mizahi açıdan ele alarak dinleyicilere birtakım mesajlar vermekte ve kendi çözüm önerilerini sunmaktadırlar. Bu zorlu görev, stand-upçının pratik bir zekaya ve hassas konuları ele alabilme becerisine sahip olmasını gerektirmektedir.

Toplumsal tabuların stand-upçılar tarafından güldürüye malzeme olarak kullanıldığı ve bu sayede farkındalık yaratıldığı da belirtilmektedir. Sanatçılar, dinleyicileri eğlendirerek sorunlar üzerinde düşünmeye teşvik etmekte ve hatta zaman zaman olumsuz olarak nitelendirilebilecek konuların bile ele alınmasına olanak sağlamaktadırlar.

Bu makale, Türk kültüründeki anlatı canlandırma sanatları ile modern stand-up komedinin benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koyarak, toplumsal gelişmelerin sanatın evrimi üzerindeki etkisine de işaret etmektedir. Bu tür sanat dallarının toplumumuzdaki yerine dair yapılabilecek daha derinlemesine araştırmaların yapılması, bu sanatların daha iyi anlaşılmasına ve gelecekteki gelişimlerine katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

- ORAL, Ü. (2003). *Meddah Kitabı*. İstanbul: Kitabevi Yayıncılık.
- Nutku, Ö. (2003). *Meddah*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde (C. 28, ss. 193-194). İstanbul: İslam Araştırmaları Merkezi.
- Özdemir, N. (2001). Bilim ve Teknolojik Gelişmelerin Köy Seyirlik Oyunlarına Etkisi. *Millî Folklor*, 51, 119-129.
- Sekmen, M. (2010). Oyuncu Meddah ya da “Kendi ve Diğerleri” Mekanizması. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 30, 27-45.

**TÜRK HALK MÜZİĞİ SEMAH FORMUNDAKİ ESERLERİN ANALİZ
MODELLEMESİ**
ANALYSIS MODELING OF TURKISH FOLK MUSIC SEMAH FORMS

Uğur Güllü

International Dublin University
ORCID ID: 0000-0003-0417-561X

Özet

Kültürel zenginlikleri ile bilinen Anadolu'da sadece dini ritüel olarak değil aynı zamanda da müzikal bir konu olarak ele alınan "Semâh"lar, Alevi Bektaşî inancında çok önemli bir yere sahip olup; ibadet disiplininin temelini oluşturmaktadır. Semâh türkülerin mistik ve manevi yönlerinin olduğu kültürün taşıyıcı paydaşları tarafından bilinmektedir. Bu araştırmada, TRT Türk Halk Müziği repertuarında bulunan "Semah" formundaki türkülerin makamsal yapısı, ritmik kalıplar ve sosyolojik açıdan incelenmesi amaçlanmıştır. Birinci bölümde öncelikle tezin kuramsal çerçevesini oluşturan semahlarla ilgili müzikal yapı ve tarihsel bilgi verilmiş olup; ardından TRT müzik dairesi THM nota arşivinden Semah formundaki türkü notaları tespit edilmiş, elde edilen veriler ışığında analiz edilerek makamsal yapıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde incelenen eserlerin içerisinde bulunan ritim kalıpları, semah türkülerde kullanımları ve yörelere göre kullanım şekilleri incelenmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise, araştırmanın problem cümlesini oluşturan "TRT Türk Halk müziği repertuarında yer alan Semâhların, makamsal yapı, ritmik kalıp ve sosyolojik yönlerden ne tür karakteristik yapıya sahip oldukları" sorusuna cevap aranmış ve bu noktadan hareketle alt problemlerden elde edilen veriler ışığında bulgular ve onların yorumlarına yer verilmiştir. "Semâh" formundaki türkülerin ezgisel yapısı incelenerek türkü içerisindeki makam ve geçkileri tespit edilmiş, daha sonra türkülerin ritim kalıplarına bakılarak usül yapısı ve kullanılmış ise birden fazla usül olup olmadığı belirlenmiştir. Sosyolojik açıdan da türkülerin sözleri incelenerek ana temada yer alan konu ve anlatılmak istenen öğeler belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan analizler ve incelemeler sonucu ortaya çıkan bulgular, sonuç ve öneriler kısmında ifade edilmiş ve müzik eğitimi içerisinde yer alan değerler eğitimine katkı vermesi amaçlanmış, müzik eğitiminde genç nesillere yol göstermesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Analiz, Makam, Repertuar, Semah, Türk Halk Müziği, Usul

Abstract

In Anatolia, which is known for its cultural riches, "Semah"s, which are not only considered as a religious ritual but also as a musical subject, have a very important place in the Alevi Bektashi belief; forms the basis of the discipline of worship. It is known by the carrier stakeholders of the culture that Semah folk songs have mystical and spiritual aspects. In this research, it is aimed to examine the maqam structure, rhythmic patterns and sociological aspects of the folk songs in the form of "Semah" in the TRT Turkish Folk Music repertoire. In the first chapter, first of all, the musical structure and historical information about the semahs, which constitute the theoretical framework of the thesis, are given; Afterwards, folk song notes in the form of Semah were determined from the THM notation archive of the TRT music office, and their modal structures were tried to be revealed by analyzing them in the light of the obtained data. In the second part, the rhythm patterns in the analyzed works, their use in semah folk songs and their usage according to the regions were tried to be examined. In the third part, the answer to the question of "What kind of characteristic structure do the Semahs in the TRT Turkish Folk Music repertoire have in terms of modal structure, rhythmic pattern and sociological aspects",

which constitutes the problem sentence of the research, was sought and from this point of view, the findings and their interpretations were analyzed in the light of the data obtained from the subproblems. place is given. By examining the melodic structure of the folk songs in the form of "Semâh" the maqam and transitions in the folk song were determined and then by looking at the rhythm patterns of the folk songs, the method structure and if used, it was determined whether there was more than one modality. In terms of sociology, the lyrics of the folk songs were examined and the subject in the main theme and the items that were wanted to be explained were tried to be determined. The findings, which emerged as a result of the analyzes and examinations, were expressed in the results and suggestions section and it was aimed to contribute to the values education in music education and to guide the younger generations in music education.

Keywords: Turkish Folk Music, Semah, Maqam, Rhythm, Repertoire, Analysis.

GİRİŞ

Bu bölümde TRT repertuarında bulunan semah türküleri tespit edilerek; makamsal yapı, ritmik kalıplar ve sosyolojik söz unsurları ile ilgili problem durumu ve alt başlıklar incelenerek ortaya çıkan çalışma bulgular ve yorum kısmında açıklamaya yer verilmiştir.

Anadolu toprakları, birçok farklı topluluğun bir arada yaşadığı multi-kültürlü yapıya sahiptir. Bu düşüncelerden hareketle Anadolu'nun her köşesinde yaşayan topluluklar ve onların getirdiği kolektif kültür, bu topraklar üzerinde geçmişten geleceğe derin izler bırakan medeniyetler merkezi haline gelmiştir.

Anadolu, büyük kavimlerin göç yolu ve çeşitli ulusların da yurdu olmuştur. Orta Asya'dan gelen Türkmenler Anadolu'yu yurt edinmiştir. Gelirlerken de türküleriyle, kopuzlarıyla, deyişleriyle ve semahları ile gelmişlerdir. Gelenler orda olanlar tarafından karşılanmış, benimsenmiş ve zamanla bir olunmuştur. Türkmenler Anadolulaşmış, Anadolu Alevileri olmuşlardır. Anadolu Alevilerinin asırlardır, kutsal mekanlarında ve "Cem" ismini verdikleri dini ayinlerinde ibadet amaçlı yaptıkları bir ritüel vardır: "Semah". Yöresel ağızlara göre semah, samah, zamah ya da semağ biçimini alan "semah" sözcüğünün aslının literatürde "semâ" sözcüğü olduğu ifade edilmektedir. Kelime anlamı olarak da işitmek, duymak, iyi anlama ya da müzik dinlemek anlamına da gelmektedir (Güray, 2012; 18).

Cem adı verilen bu kutsal toplantılarda söylenen ve yüzyıllar sonra TRT Türk halk müziği nota arşivine kazandırılan eserlerin; makamsal yapıları, ritmik kalıpları merak konusu olmuştur.

Bu merak durumundan yola çıkılarak TRT Türk halk müziği nota arşivi taranmış semah formunda olan eserler belirlenerek nitel araştırma tekniklerinden olan doküman analizi tekniği ile incelenmeye çalışılmıştır. Eserlerin sayısı belirlendikten sonra konu içeriğine uygun olarak makamsal yapı ve ritmik kalıpları analiz edilmeye çalışılmıştır.

Kulaktan kulağa aktararak gelen bu eserler cumhuriyetin ilk yıllarıyla birlikte notalanarak literatüre kazandırılmıştır. Notalamasının temel amaçlarından biri de eşsiz sanatsal hazinemizin kaynak ögesi olmuş türkü yakıcıların savaş, ayrılık, özlem, kahramanlık, Semah formu ile dini konuları da ele alması münasebetiyle besteledikleri eserleri; kulaktan kulağa aktarmak yerine akademik notasyon ve nesilden nesile aktarma görev bilinci ile ortak bir payda da ortak bir dil haline gelerek gelecek çalışmalara ışık tutmasıdır; işte bu bilinç ve istekle bu çalışma ortaya çıkmış olup TRT Türk halk müziği repertuarında bulunan semah formundaki eserler tespit edilerek makamsal yapı ve ritmik kalıplar bakımından incelenmeye çalışılmıştır.

Semahların Kökeni

Dünya üzerinde çok eski bir geleneğe sahip olduğunu bildiğimiz Türk müziği kavimlerle farklı topraklarda kendine yer bulmuş kah farklı kültürlerden etkilenmiş kah farklı kültürleri etkisi altına almıştır. Yalnızca kültürel etkileşimlere köprü olmakla kalmamış inançlara da beşik olmuştur. Cem adı verilen kelime anlamı olarak “bir araya gelmek” olan kutsal toplantılarda ibadete de eşlik ettiği bilinmektedir.

Semâh sözü arapça “sema” kelimesinden gelmedir. sema kelimesi “sem” kökünden “sam”, “sem”, “sim” gibi mastar oluş işitmek, güzel ve iyi şöhretli, anlayışı duymak; dinleme, kulak verme, gök, gökyüzü, anlamlarında gelir. Ayrıca “sem” kökünden gelen “semi” Allahın adlarından olup işiten, işitme kuvveti olan anlamındadır (Tamay, 2009; 87).

Daha çok bağlama çalgısı ile eşlik edildiğini bildiğimiz semâhlar dini müzik formları arasında alevi Bektaşilik tarikatında cem ibadetlerinde ortaya çıkmıştır. Bu dini form ile ilgili Rıza Zelyut şunları aktarmıştır.

Samah (Semâh); saza ve aşığın (zakirin) okuduğu nefese uyarak yapılan kutsal dini dans. Semâh alevi din törenlerinin vazgeçilmez ögesidir. İlk semahı kırkların yaptığı söylenir. Cem töreninin zorunlu uygulaması olan Semâh dört türdür.

1. Kırklar semahı
2. Tevhit semahı
3. Hizmet semahı
4. Öğretici, eğitici, belletici semah

Eski Türk Şamanizm’in etkisi taşır. Eski Türklerin semah döner gibi hızla oynadıkları bir oyun Çin kaynaklarında anlatılmaktadır (Zelyurt, 2010; 482-483).

Türk Halk Müziğinde Usül Kavramı

Araştırmanın bu bölümünde Türk halk müziğinde var olan usül yapıları incelenmiş ve genel özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Farklı ritim ve usül kalıplarını barındıran halk müziğimiz içerisinde kullanılan usül ve ritim kalıpları şu şekilde anlatılmak istenmiştir. Türk halk müziğinde usullerle ilgili ilk çalışmayı Muzaffer Sarısözen yapmış, bununla ilgili kitap yayımlamıştır. Muzaffer Sarısözen, “Türk Halk Muskisi Usulleri” kitabında halk müziği ölçülerini üç bölümde toplamıştır.

1. Ana Usûller
2. Birleşik Usûller
3. Karma Usûller

Usûl: Türk müziğinde belirli düzümler ve kalıplarla sınırlanmış ritmik bütünlüğe verilen isim. Vuruşlardan meydana gelen birer kalıptır. Veya çeşitli düzümlerden yapılarak kalıp halinde belirlenmiş ölçülerdir. “Müzik eserleri, toplam değerleri eşit olan zaman parçalarının eklenmesi ile oluşur. Bu parçalar ölçü’lerdir. İki ölçü çizgisi arasında kalan her ölçü içindeki ses veya es’lerin toplam değeri aynı olur. Batı müziğinde ölçülerin her zamanına eşit vuruş düşer. Türk Müziğinde usuller, Eşit olan veya olmayan vuruşların oluşturduğu birer kalıptır (Torun, 1996; 61).

Semâhlarda Müzikâl Yapı

Semâhlar, yörelere göre melodik yürüyüş özelliği ve ritmik kalıplar açısından birbirlerinden farklı karakteristik özellikler gösterebilir.

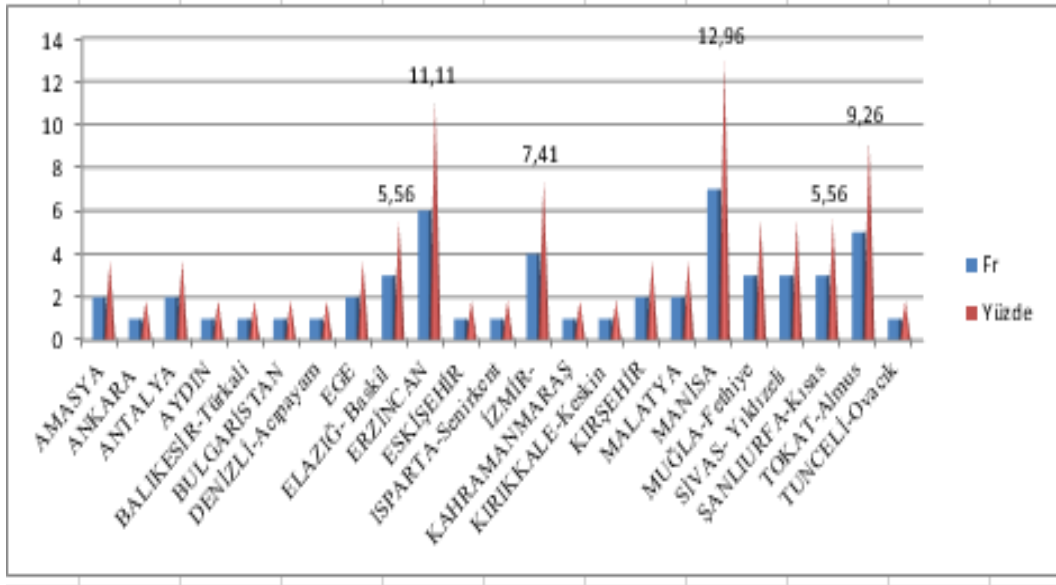
Ezgiler genellikle bağlama ve/veya kemanla çalınır. Vurmalı sazlar kullanılmaz. Böylece semâhın kutsallık işlevi korunmuş olur. Çepnilerde Cem’de kesinlikle on iki çalgı bulunur. Bu on iki saz aynı türden olabileceği gibi değişik türlerden de olabilir. Semâhlar bu on iki çalgı ile çalınır. Tahtacı Cemlerinde ise en az iki, en çok on iki çalgı bulundurmak töredir. Genelde Çepni Cemleriyle Tahtacı Cemleri büyük benzerlik gösterir. Ezgi ve vuruşlarda yörelere göre ayrımlar görülür. Sözelimi sıraçlar “Köroğlu havası” ile semâhın yeldirme bölümünü dönerler (Bozkurt, 1995; 26-27).

Araştırmanın bu bölümünde TRT Repertuarında bulunan “Semâh” formundaki türkülerinin genel makam dağılım tablosu ve grafiği oluşturularak 54 Semah tek tek incelenerek analizleri yapılmıştır.

Makam	Fr	Yüzde %
Arazbar	7	12,96
Basit suzinak	1	1,85
Çargâh+ bayati şiraz	1	1,85
Gülizar	13	24,07
Hicaz	1	1,85
Hüseyni + karcığar	7	12,96
Hüseyni	8	14,81
Karcığar	2	3,70
Kürdi	1	1,85
Muhayyer kürdi	2	3,70
Nevruz	1	1,85
Nikriz	1	1,85
Saba zemzeme	4	7,41
Saba+hicaz+karcığar	1	1,85
Uşşak	4	7,41
Toplam	54	100

Şekil 1: Semah makam görseli

Tablo 1 incelendiğinde 54 Semah türkü içerisinde en fazla kullanılan makamın %24,07 oranıyla Gülizar, ikinci sırada ise % 14,81 ile Hüseynî makamı olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 2: Semahlar il dağılım görseli

Yapılan incelemeler sırasında semahların ritim özellikleriyle ilgili olarak da genelleme halinde bir tespit yapmanın zor olacağı gözlemlenmektedir. Ancak ekteki notalarda da göreceğiniz gibi semâhlarda çoğunlukla 9 zamanlı usüller kullanılmaktadır. Bunun dışında en sık olarak karşımıza çıkan ritim kalıpları 2-4-5-7 ve 8 zamanlı usullerdir. Semâh ezgilerinde çok nadir olmakla birlikte 10-12-15-18 ve 22 zamanlı usullerin de karşımıza çıktığını görmekteyiz. Bütün bu tespitlerden sonra Semâhlarda genel olarak 2-4-5-7-8-9-10-12-18 ve 22 zamanlı usullerin kullanıldığını söylemek mümkündür (Timisi, 2007; 120).

Semâhların en önemli özellikleri hem figür olarak hem de ezgisel olarak bölümlerden oluşmasıdır. Bazı Semâhlar tek bölümlü ya da iki bölümlü olsa da genel olarak üç bölümlü oluşmaktadır. İlk bölüm ağır tempolu icra edilen “ağırlama” bölümüdür. Yürüyüş temposundan da daha ağır bir tempoda icra edilir. Ağırlama bölümünde erkekler kollarını sağa ve sola hareket ettirirler; kadınlar da aynı hareketi kollarını omuzdan yukarı kaldırmamak üzere yaparlar; ayaklar müziğin ritmine göre ileri geri adımlar atar. Müzik, ritim, söz ve hareketler de bu bölümün karakterine uymaktadır (Elçi, 1999;12).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, çok geniş bir kültür ağı ve zengin bir hazineye sahip olan Türk halk müziği içerisinde yer alan semah formundaki türkülerin; makamsal yapı, ritmik kalıpları ve sosyolojik açıdan incelenmesi ve analiz edilmesi, halk müziği dinamiğine ivme kazandırması ve kültürün gelecek kuşaklara daha sistematik ve bilimsel bir bakışla aktarılması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma nitel araştırmalar kapsamında değerlendirilen betimsel bir çalışmadır. Çalışmanın araştırma modelinde doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Bu çalışmada ilk olarak araştırmanın evrenini teşkil eden TRT repertuarında bulunan semâh formundaki türküler tespit edilmiş, ardından araştırmanın örneklemini oluşturan 54 adet semah formundaki türküler ortaya çıkarılmış ve tek tek incelenerek analiz edilmiştir.

Araştırmanın Kapsam Ve Sınırları

Bu çalışmanın evrenini TRT Türk Halk Müziği repertuarında bulunan notası mevcut olan 54 adet Semah oluşturmaktadır.

Araştırmanın Sonuç ve Önerileri

Çalışmamızda TRT Türk Halk Müziği repertuarında bulunan tüm türküler incelenmiş ve sonuç olarak 54 adet semah formunda türkü olduğu tespit edilmiştir.

- TRT repertuarından alınan semah notaları incelendiğinde Arazbar, Basit Suzinak, Çargah, Gülizar, Hicaz, Hüseyini, Karcıgar, Kürdi, Muhayyer, Kürdi, Nevruz, Nikriz, Saba Zemzeme, Uşşak Makamlarının Kullanıldığı Tespit Edilmiştir.
- TRT repertuarından alınan semah notaları incelendiğinde usûl ve ritmik kalıp olarak 10/8, 2/4, 9/8, 4/4, 7/8, 5/5, 7/4, 12/8, 3/4, 8/8, 5/8, 6/4, usûllerinin kullanıldığı tespit edilmiştir.
- TRT repertuarında notaya alınmış illerin Amasya, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bulgaristan, Denizli, Ege, Elazığ, Erzincan, Eskişehir, Isparta, İzmir, Kahramanmaraş, Kırıkkale, Kırşehir, Malatya, Manisa, Muğla, Sivas, Şanlıurfa, Tokat, Tunceli olduğu tespit edilmiştir.
- TRT repertuarında bulunan 54 semah formundaki türkü içerisinde en fazla semah formunun bulunduğu ilin % 12,96 oranında kullanım sıklığı ile Manisa olduğu tespit edilmiştir. Hemen ikinci sırada 11,11 oranında Erzincan ve üçüncü sırada ise % 9,46 oranında Tokat ili olduğu görülmektedir.
- TRT repertuarında bulunan 54 Semah türkü içerisinde en fazla kullanılan makamın %24,07 oranıyla Gülizar makamı olduğu tespit edilmiştir
- TRT repertuarında bulunan semah notaları incelendiğinde en fazla kullanılan usûl % 42,59 oranıyla 9/8'lik usûlü olduğu tespit edilmiştir. Hemen ardından %7,41 oranında 4/4'lük usûl yer almıştır. Bunun yanı sıra Semâh türkülerde 2/4 usûlün de %5,56 oranıyla sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.
- Araştırmada incelenen 54 adet semah türkünün müzik eğitimi veren bölümlerde içerik materyali olarak kullanılması önerilebilir.

Kaynakça

- Yıldırım Şimşek, A. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara : Seçkin Yayıncılık.
- Güray, C. (2012). *Anadolu'daki inanç ve müzik ilişkisinin semâ-semah kavramları çerçevesinde incelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Zelyurt, R. (2010). *Türk Aleviliği-Anadolu Aleviliğinin kültürel kökeni*. Ankara: Kripto Kitapları.
- Tamay, S. (2009). *Tahtacı semahları ve mengi (inceleme ve metinler)*. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Bozkurt, F. (1995). *Semahkar*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Timisi, A. (2007). *Anadolu kültürü ve semahlar*. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Anasanat Dalı.
- Elçi, A. (1999). "Semah geleneğinin uygulanması". Hacı Bektaş Veli Dergisi. 12.
- Torun, M. (1996). *Gelenekle geleceğe ud metodu*. İstanbul: Çağlar Yayınları.

**SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDAKİ KÜLTÜR VE MİRAS ÖĞRENME
ALANINDA JAPON HAİKU ŞİİR SANATINDAN YARARLANMA
UTILIZING JAPANESE HAIKU POETRY ART FROM THE CULTURE AND
HERITAGE LEARNING AREA IN THE SOCIAL STUDIES PROGRAM**

Ümran KARACA

Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği

ORCID ID:0009-0004-4190-9445

Özet

Bu çalışma Sosyal Bilgiler programında yer alan 5.2.3 numaralı kazanım olan Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları Japon Haiku şiir sanatından yararlanılması amacıyla oluşturulmuştur. Araştırmada 5.sınıf sosyal bilgiler dersi kapsamında beş kız ve beş erkek öğrenci olmak üzere 10 öğrenci grubu yer almaktadır. Bu çalışma her bir öğrencinin ülkemizdeki çeşitli yerlerin kültürel özellikleri ile yaşamış olduğu çevrenin kültürel özelliklerini Japon Haiku şiir sanatından yararlanarak bizlere somut ifadelerle hissettirerek yaşamış oldukları çevrelerini ve kültürlerini bizlere yansıtma amaçlıdır. Öğrencilerden duygularını üç dize ile ifade etmelerini ve dizelerde sırası ile 5-7-5 hece sayısına uyulmasına dikkat etmeleri istenmektedir. Detaylı bir gözlem, doğaya ve kültüre derin sevgiyi dinleyiciye hissettirmelidir. Katılım sağlayan öğrencilerden olumsuz duygulara ve kötü olaylara yer verilmemesi istenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Japon Haiku Şiir Sanatı, İnsanlar, Yerler ve Çevreler.

Abstract

This study was created with the aim of utilizing the art of Japanese Haiku poetry to compare the cultural characteristics of various regions of our country with the cultural characteristics of the environment in which they live, as outlined in Learning Outcome 5.2.3 of the Social Studies program. The research includes a group of 10 students, consisting of five girls and five boys, within the scope of the 5th-grade social studies course.

The objective of this study is for each student to reflect their environment and culture to us through concrete expressions by using the art of Japanese Haiku poetry, specifically by comparing the cultural characteristics of different places in our country with the cultural characteristics of their living environment. Students are asked to express their emotions in three lines while paying attention to the syllable count, following the pattern of 5-7-5 syllables. The detailed observation should convey a deep love for nature and culture to the audience. Participating students are advised not to include negative emotions or unpleasant events.

Keywords: Social Studies, Japanese Haiku Poetry Art, People, Places, and Environments.

**YÖK ATLAS VERİLERİNE GÖRE COĞRAFYA PROGRAMININ
DEĞERLENDİRİLMESİ: TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**
EVALUATION OF THE GEOGRAPHY PROGRAM ACCORDING TO YOK ATLAS
DATA: A CASE STUDY OF TOKAT GAZİOSMANPAŞA UNIVERSITY

YUNUS ERGÜN

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
ORCID ID: 0000-0002-2986-6073

BERNA ARIKAN

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
ORCID ID: 0000-0001-6287-6954

SEHER AYKAÇ

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
ORCID ID: 0000-0003-0257-1088

SEMA ÇITAK

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
ORCID ID: 0000-0002-8692-6247

Özet

Bu araştırmada YÖK Atlas verileri doğrultusunda Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programını tercih eden öğrencilerin farklı değişkenlere bağlı olarak tercih etme nedenlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmadaki veriler çalışmanın problem cümlesi ve alt problemlerine göre kategorize edilerek analiz edilmiştir. Veriler analiz edilirken doküman analizi yöntemi kullanılmış olup elde edilen veriler Excel programında sayısallaştırılmıştır. Bu veriler amaçlar doğrultusunda sınıflandırılmış, bu sınıflandırma doğrultusunda ArcGIS 10.5 programı kullanılarak haritalandırılmıştır. Bu haritalar aracılığıyla veriler görselleştirilerek anlamlı hale getirilmiştir. Bu araştırma ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programını tercih eden öğrencilerin genel durumları hakkında bilgiler verilmiş, bulgular ve sonuçlar eşliğinde değerlendirilmelerde bulunulmuştur.

Elde edilen veriler doğrultusunda Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'ni tercih eden öğrencilerin büyük bir kısmının Tokat ilinden olduğu tespit edilmiştir. Toplam cinsiyet dağılımına bakıldığında erkek öğrencilerin oranı daha fazla olduğu görülmüştür. Programa yerleşen öğrencilerin başarı sıralamaları ve taban puanların da yıllar geçtikçe düşüş yaşandığı görülmüştür. Mezun olunan lise tipleri incelendiğinde Anadolu lisesinin yoğunlukta olduğu, öğrencilerin tercih sıralamasında yıllar ilerledikçe ilk sırada tercih oranının arttığı görülmektedir. Meslek seçiminde ilk sırada Coğrafya Öğretmenliği, ikinci sırada Türk Dili ve Edebiyatı programı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programının tanınırlığının artırılmasına yönelik çalışmaların yapılması, taban puanları ve taban başarı sıralamalarındaki düşüşün nedenlerine yönelik çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler : YÖK ATLAS, Coğrafya, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Öğrenci Profili

Abstract

In this study, based on YÖK Atlas data, the reasons for students choosing the Geography Program at Tokat Gaziosmanpaşa University, influenced by various variables, are investigated. The data in the study were categorized and analyzed according to the main problem statement and sub-problems. During the analysis, the document analysis method was employed, and the acquired data was digitized in the Excel program. These data were then classified according to the objectives, and based on this classification, they were mapped using the ArcGIS 10.5 program. Through these maps, the data were visualized and made meaningful. With this research, information has been provided about the general status of students preferring the Geography Program at Tokat Gaziosmanpaşa University, accompanied by findings and results.

According to the obtained data, it was determined that a large majority of students choosing Tokat Gaziosmanpaşa University are from Tokat province. Looking at the overall gender distribution, it was observed that the ratio of male students was higher. Over the years, a decline in the ranking of success and base scores of students placed in the program was observed. When examining the types of high schools from which they graduated, it was seen that Anatolian high schools dominated, and as the years progressed, the rate of being the first preference increased among students. In their career choices, Geography Teaching ranked first, while the Turkish Language and Literature program was their second preference. In light of the research results, it is recommended to increase the recognition of the Geography Program at Tokat Gaziosmanpaşa University and to investigate the reasons for the decrease in base scores and success rankings.

Keywords: YÖK ATLAS, Geography, Tokat Gaziosmanpaşa University, Student Profile.

1. GİRİŞ

Eğitim, çağdaş yaşamın en önemli kurumlarından birisidir. Eğitim-öğretim kurumlarının en üst kademesi olan üniversiteler, gerek toplumsal yaşamda gerekse hizmet alanı açısından ayrı bir öneme sahiptir (Arap, 2010). Bu anlamda üniversitelerin temel görevi bilgi üretmek ve toplumun ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü yetiştirmektir (Üzülmez ve Arslan, 2019).

Üniversiteler, kuruldukları kentte istihdamında, toplumsal yapısında, nüfusunda, sanayileşmesinde, sosyo-kültürel yapısında ve kentleşmesinde önemli katkılar sağlamaktadır. Özellikle kentin sosyo-ekonomik hayatına katkı sağlayarak, kent içinde ticari hayata canlılık kazandırmaktadır. Böylelikle kentleşme süreci hızlanmaktadır (Sargın, 2007). Kent dışından gelen öğrenci ve personelin kent içi harcamaları, küçük ve orta büyüklükteki kentlerin büyümesinde avantaj sağlamaktadır (Ergun, 2014). Üniversitelerin kent ekonomisine ve toplumsal yaşamına katkısı üniversiteleri değerli ve anlamlı kılmaktadır. Bu anlamda üniversitelerde okuyan öğrencilerin okuldaki uyumu, alacakları eğitimin niteliği ve gelecekteki istihdam durumu, eğitimin bütün paydaşlarınınca üzerinde durması gereken konular arasında yer almaktadır. Özellikle üniversite giriş sınavlarından sonra tercih döneminde öğrencilerin geleceklerine yönelik önemli kararları, üniversitelerin nitelik ve nicelik bakımında donanımlıdır. Bu nedenle üniversiteler mevcut nitelik ve niceliğini korumalı ve geliştirmelidir.

Tarihsel süreçte incelendiğinde 2006 yılında 5467 sayılı yasa ile Türkiye'nin farklı bölgelerinde 15 üniversitenin kurulduğu görülmektedir. Kurulan üniversitelerin, kuruldukları kentlere bakıldığında nüfusu genellikle 50.000 ile 120.000 arasında olan kentlere kurulmuştur (Sargın, 2007). Bu sayı 2022 yılına gelindiğinde 129 Devlet üniversitesi, 76 Özel üniversite olmak üzere toplamda 205'e yükselmiştir. Türkiye'de bu kadar çok üniversitelerin açılması beraberinde

tercih edilme sıklığı gibi birçok problemlerin beraberinde getirmektedir. Bu problemlerde bir ise öğrencilerin bölüm seçerken, bölümler hakkında genel bilgilerinin eksik olmasıdır. Bu sorun ile karşı karşıya kalınan bölümler arasında ise üniversitelerdeki coğrafya bölümlerdir.

Ülkemizde kurulan üniversiteler içerisinde 47 üniversitede coğrafya bölümü olduğu bilinmektedir. Coğrafya bölümünün bu denli fazla olması, mezun olan öğrencilerin istihdamında birtakım sorunlar yaratmaktadır. Bu sorunlar coğrafya bölümlerinin azaltılmasını veya istihdam yaratma sorunsalını gündeme getirmektedir. Bu sorunları değerlendirme, ilgili düzenlemelerin yapılabilmesi amacıyla üniversitelerde coğrafya okuyan lisans öğrencilerinin profillerine bakmakta fayda vardır.

Alan yazısı incelendiğinde Üzümez ve Arslan (2019) YÖK Atlas Veri Tabanına Göre Üniversitelerin Etki Alanındaki Değişimler: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Örneği adlı çalışmada Manisa Celal Bayar Üniversitesi ölçeğinde geçmişten günümüze değişimini YÖK Atlas doğrultusunda incelemiştir. Çalışma sonucunda yıllara göre öğrenci sayısındaki azalışın, eğitimin hizmetine olumsuz yönde yansıdığını ifade etmiştir. Aktaş ve Aktaş (2019) Yükseköğretim Program Atlası (2018) verilerine göre tarih bölümlerinin ve tarih öğretmenliği programlarının değerlendirilmesi adlı çalışmada öğrencilerin tercih sıralarını, yaptıkları net sayılarını dikkat almıştır. Yücel ve Çifçi (2021) YÖK Atlas verilerine göre Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Coğrafya bölümü öğrenci profili adlı çalışmada öğrencilerin genel profillerini ve eğilimlerini dikkate almıştır.

Görüldüğü üzere gerek üniversite bazında gerekse bölüm bazında birtakım çalışmalar yapılmıştır. Yapılan bu araştırmada ise Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinde okuyan coğrafya lisans öğrencilerinin genel profillerini ortaya çıkarması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

- ✓ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Bölümü kontenjan ve yerleşme bilgileri nasıldır?
- ✓ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Bölümü öğrencilerin taban puan ve taban sıralamaları nasıldır?
- ✓ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Bölümü öğrencilerin cinsiyet dağılımı nasıldır?
- ✓ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Bölümü öğrencilerin geldikleri illere göre dağılımı nasıldır?
- ✓ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Bölümü öğrencilerin mezun oldukları lise grubu/türleri nasıldır?
- ✓ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Bölümü öğrencilerin lise mezuniyet yıllarının dağılımı nasıldır?
- ✓ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Bölümü ülke geneli tercih edilme istatistikleri nasıldır?
- ✓ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Bölümü öğrenci kaçınıcı tercihlerine yerleştiler?
- ✓ Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Bölümü öğrenciler hangi programları tercih etti?

2. YÖNTEM

Bu çalışmada 2019-2021 yılları arasında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programını incelemek amacıyla nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama, bir değişkene ilişkin sayısal değerlerin toplanması, betimlenmesi ve sunulmasına olanak sağlayan istatistiksel işlemlerdir (Büyüköztürk vd., 2014). Bu araştırmanın çalışma evrenini 2019-2021 yılları arasında aktif olarak öğrenci alan Tokat

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına yerleşen öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleme, 2019-2021 yılları arasında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programını tercih eden ve yerleşen lisans öğrencileridir. Bu çalışmada veriler üniversite adaylarının tercih yaparken faydalanmaları amacıyla oluşturulan YÖK Lisans Atlasındaki verilerden elde edilmiştir. Bu kapsamda YÖK Atlas web sitesindeki verilerle Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Programı incelenerek veriler toplanmıştır. YÖK Lisans Atlası verilerinin 2019 yılı ve sonrası verilerinin yayınlanmasından dolayı araştırma bu yıllar ile sınırlı kalmıştır. Araştırmada veriler, çalışmanın problem cümlesinden oluşturan alt problemlere göre kategorize edilerek analiz edilmiştir. Veriler analiz edilirken betimsel istatistik yöntemi kullanılmış olup ArcGIS 10.5 ve Excel programlarından faydalanılmıştır. ArcGIS 10.5 yazılımı ile veriler kullanılarak araştırma amacı doğrultusunda haritalar oluşturulmuştur. Bu haritalar aracılığıyla veriler görselleştirilerek anlamlı hale getirilmiştir. Bulgular; frekans, yüzde ve grafik olarak hesaplanıp betimsel bir tarzda yorumlanmıştır.

3. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

2019-2021 Yılları Arasında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Bölümü Programının kontenjan ve Yerleşme Bilgileri Nasıldır?

Araştırmanın ilk problem cümlesi olan “2019-2021 Yılları Arasında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Bölümü Programının kontenjan ve Yerleşme Bilgileri Nasıldır?” maddesi incelenmiş olup YÖK Atlas üzerinden veriler toplanmıştır.

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi genel kontenjan, genel kontenjana yerleşen kişi sayısı, okul birincisi kontenjanı, yerleşip kesin kayıt yaptıran sayısı, yerleşip kesin kayıt yaptırmayan sayısı, ek yerleştirme ile gelen öğrenci sayısı ve ilk yerleşme oranları verilmiştir (Çizelge 1).

Çizelge 1: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Bölümü Kontenjan ve Yerleşme Bilgileri

Yıl	Genel Kontenjan	Genel Kontenjane Yerleşen	Okul Birincisi Kontenjanı	Okul Birincisi Kontenjanına Yerleşen	Yerleşip Kesin Kayıt Yaptıran	Yerleşip Kayıt Yaptırmayan	Ek Yerleştirme ile Yerleşen	İlk Yerleşme Oranı
2019	60	62	2	1	57	5	5	%100
2020	60	62	2	1	59	3	3	%100
2021	60	62	2	0	60	2	0	%100
Top.	180	186	6	2	176	10	8	%100

(yokatlas.yok.gov.tr, 2022)

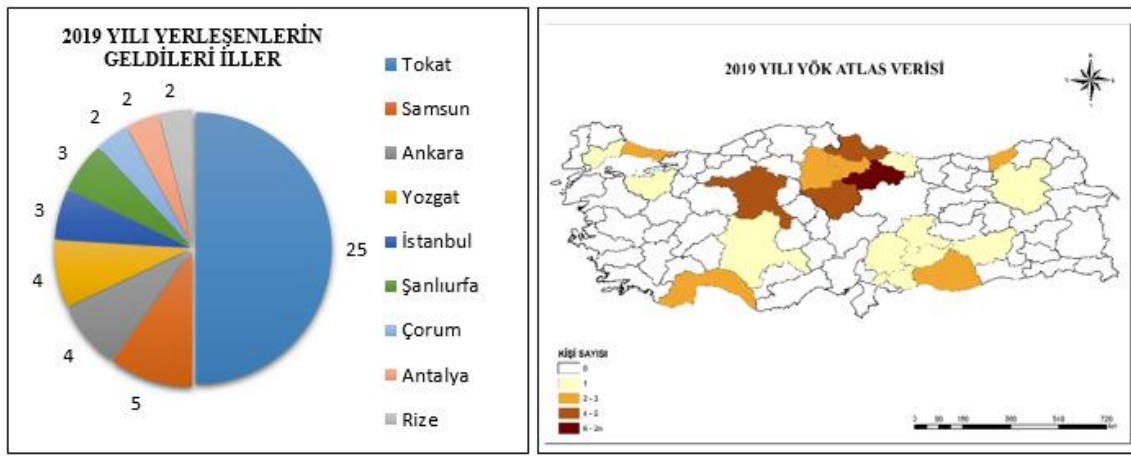
2019-2021 yılları arasında genel kontenjan bilgisi 60 olup ek yerleştirme ile 62 de sabit kalmış, ilk yerleştirme oranları %100 olarak çıkmıştır. Çizelge 1’de de belirtildiği üzere 2019 ve 2020 yıllarında 1 kişi okul birincisi olarak kontenjana dahil olmuş 2021 yılında ise okul birincisi

kontenjanı boş kalmıştır. Çizelge 1 incelendiğinde her yıl kesin yerleşip kayıt yaptırmayan öğrencilerin olduğu gözükmektedir bu kişilerin yerine ek yerleştirme ile öğrenci alınarak kontenjan doldurulmuştur.

2019-2021 Yılları Arasında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Bölümü Programına Yerleşen Öğrencilerin Geldikleri İllere Göre Dağılımları Nasıldır?

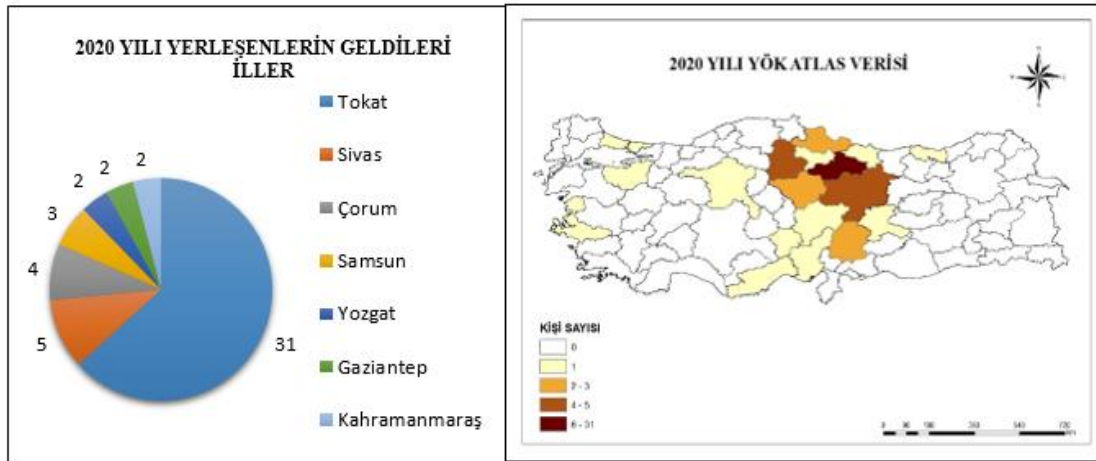
Araştırmanın ikinci problem cümlesi olan “2019-2021 Yılları Arasında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Bölümü Programına yerleşen öğrencilerin il dağılımı nasıldır ?” maddesi incelenmiş olup YÖK Atlas üzerinden tek tek veriler toplanarak Çizelgeler de (Çizelge 2, Çizelge3, Çizelge4) sayılar ve oranlar verilmiştir.

Çizelge 2: 2019 Yılı İllere Göre Yerleşen Sayısı

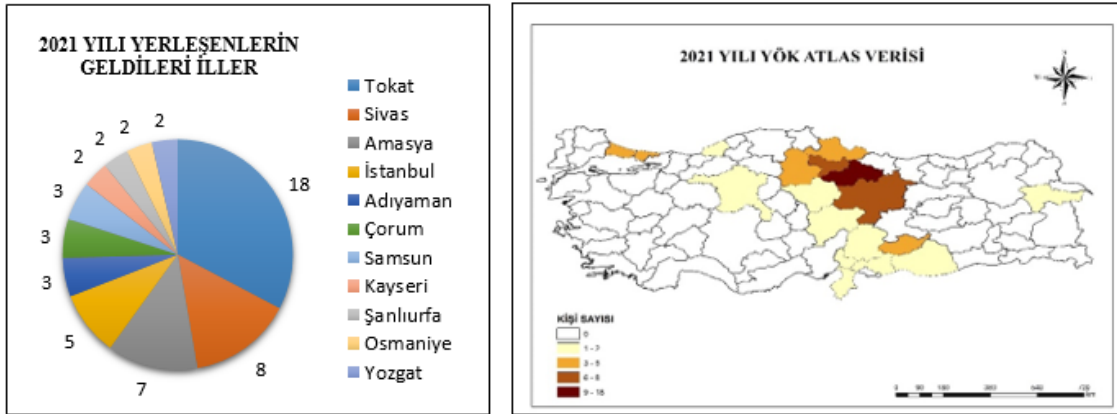
(yokatlas.yok.gov.tr, 2022)

Çizelge 3: 2020 Yılı İllere Göre Yerleşen Sayısı

(yokatlas.yok.gov.tr, 2022)

Çizelge 4: 2021 Yılı İllere Göre Yerleşen Sayısı (yokatlas.yok.gov.tr, 2022)

YÖK Atlas'tan alınan veriler doğrultusunda 2019, 2020 ve 2021 yıllarına ait Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Bölüm Programına yerleşen öğrencilerin geldikleri illere göre harita üzerinde dağılımı ArcGIS 10.5 programı kullanılarak haritalandırılmıştır. 2019 ve 2021 yılları arasında en fazla üniversitenin bulunduğu il olarak Tokat ilinden öğrencilerin tercih ettiği görülmektedir. 2019 yılında öğrencilerin başta Tokat (25), Samsun (5), Ankara (4) ve Yozgat (4) illerinden gelmişlerdir. Bu illeri Şanlıurfa Antalya, Amasya, Çorum ve Rize illeri takip etmektedir. 2019 yılında 20 ilden toplam 57 öğrenci Tokat ilini tercih etmiştir. 2020 yılında da en fazla üniversitenin bulunduğu Tokat (31) ilinden öğrencilerin geldikleri görülmektedir. Tokat ilinden sonra en fazla Sivas (5) ili ve Çorum (4) ili takip etmektedir. Bu illeri Samsun, Yozgat ve Gaziantep illeri takip etmiş olup toplam 20 ilden 59 öğrenci geldiği tespit edilmiştir. 2021 yılında ise yine en fazla öğrencinin üniversitenin bulunduğu Tokat (18) ilinden gelmiştir. Tokat ilinden sonra sırasıyla en fazla Sivas (8), Amasya (7) ve İstanbul (5) illerinden öğrenci gelmiştir. Bu illeri Adıyaman (3), Çorum (3), Samsun (3), Kayseri (2), Osmaniye (2), Şanlıurfa (2) ve Yozgat (2) illeri dahil 18 ilden öğrencinin geldiği tespit edilmiştir.

2019-2021 Yılları Arasında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Bölümü Programına Yerleşen Öğrenciler Hangi Meslekleri (Programları) Tercih Etti?

Araştırmanın üçüncü problem cümlesi olan “2019-2021 Yılları Arasında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Bölümü Programının kontenjan ve Yerleşme Bilgileri Nasıldır?” maddesi incelenmiş olup YÖK Atlas üzerinden veriler toplanarak Çizelge 5’de verilmiştir.

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

Çizelge 5: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Bölümü Programına Yerleşen Öğrencilerin En Çok Tercih Ettikleri 5 Program

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	YILLAR			
	2019	2020	2021	TOPLAM
Coğrafya	341	198	270	809
Türk Dili ve Edebiyatı	123	88	165	376
Tarih	84	89	104	277
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	126	31	2	159
Türkçe Öğretmenliği	23	21	7	51

(yokatlas.yok.gov.tr, 2022)

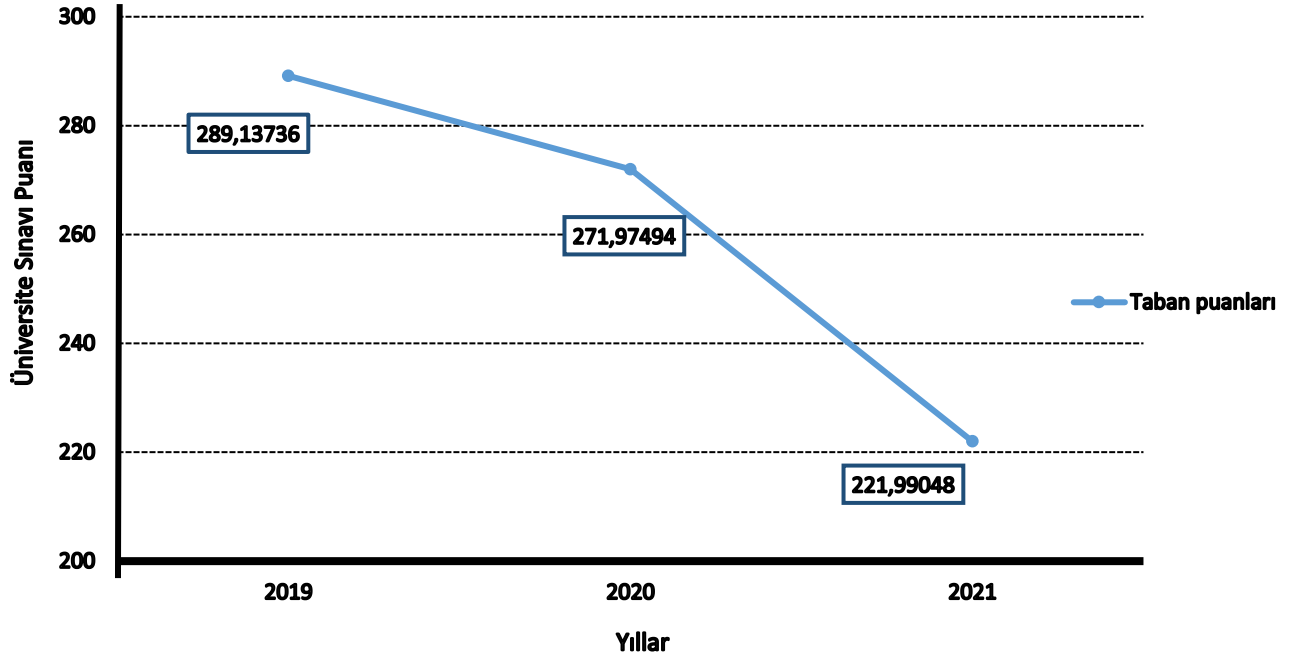
Çizelge 5 de 2019 – 2021 yıllarında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına yerleşen öğrencilerin tercihlerinde hangi programları seçtikleri verilmiştir. 2019 yılında 341 kişi ile Coğrafya programı en fazla tercih edilen program olmakla beraber sırayı 126 kişi ile Sosyal Bilgiler Öğretmenliği takip etmektedir üçüncü olarak ise 123 kişi ile Tarih bölümü tercih edilmiştir. 2020 yılında yine bir önceki yıl gibi en fazla tercih edilen program 198 kişi ile Coğrafya Programı olduğu görülmektedir. İkinci olarak ise en fazla tercih edilen program 89 kişi ile Tarih programı olmakla beraber sırayı 88 kişi ile Türk Dili ve Edebiyatı programı tercih edilmiştir. 2021 yılında ise diğer iki yıllarda ki gibi en fazla tercih edilen program 270 kişi ile Coğrafya programı, 165 kişi Türk Dili ve Edebiyatı programı, 104 kişi Tarih programını tercih etmiştir. Çizelge 5 den ve verilerden anlaşılacağı üzere en çok Coğrafya, Türk Dili ve Edebiyatı ve Tarih programları tercih edilmiştir.

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına Yerleşen Öğrencilerin 2019-2021 Yılları Arasında Taban Puan ve Taban Sıralamaları Nasıldır?

“Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Programına yerleşen öğrencilerin 2019-2021 yılları arasında taban puanı ve taban sıralamaları nasıldır?” ifadesi araştırmanın ikinci alt problemidir. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına yerleşen öğrencilerin 2019-2021 yılları arasında taban puan ve sıralamaları yıllara göre değişimine bakılmıştır. Yerleşen öğrencilerin başarıları açısından inceleme ve yorum yapılabilmesi için sadece taban puanı değerleri yeterli olmayacağından taban puan türünden başarı sıraları da değerlendirilmiştir.

Görsel 1 ve 2’de araştırma sonucunda elde edilen veriler grafik üzerinde verilmiştir.

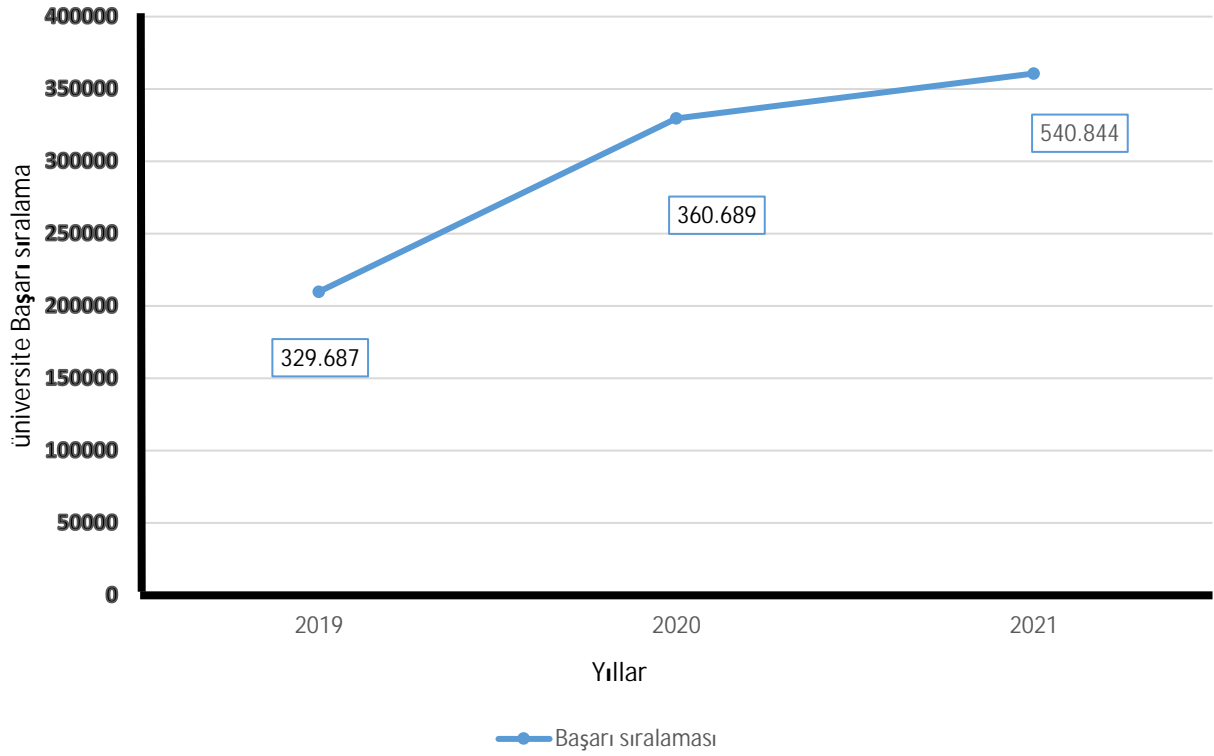
TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

Görsel 1: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına Yerleşen Öğrencilerin Taban Puanları (2019-2021)

Taban puanın yıllara göre dağılımı incelendiğinde; yerleşilen en yüksek puanın 2019 yılında olduğu belirlenmiştir. 2019 yılından sonraki yıllarda puanların açık bir Görselde düşüş eğilimine girdiği görülmüştür. Düşüş eğilimini sırasıyla 2020 ve 2021 yıllarının takip ettiği görülmektedir (Görsel 1).

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

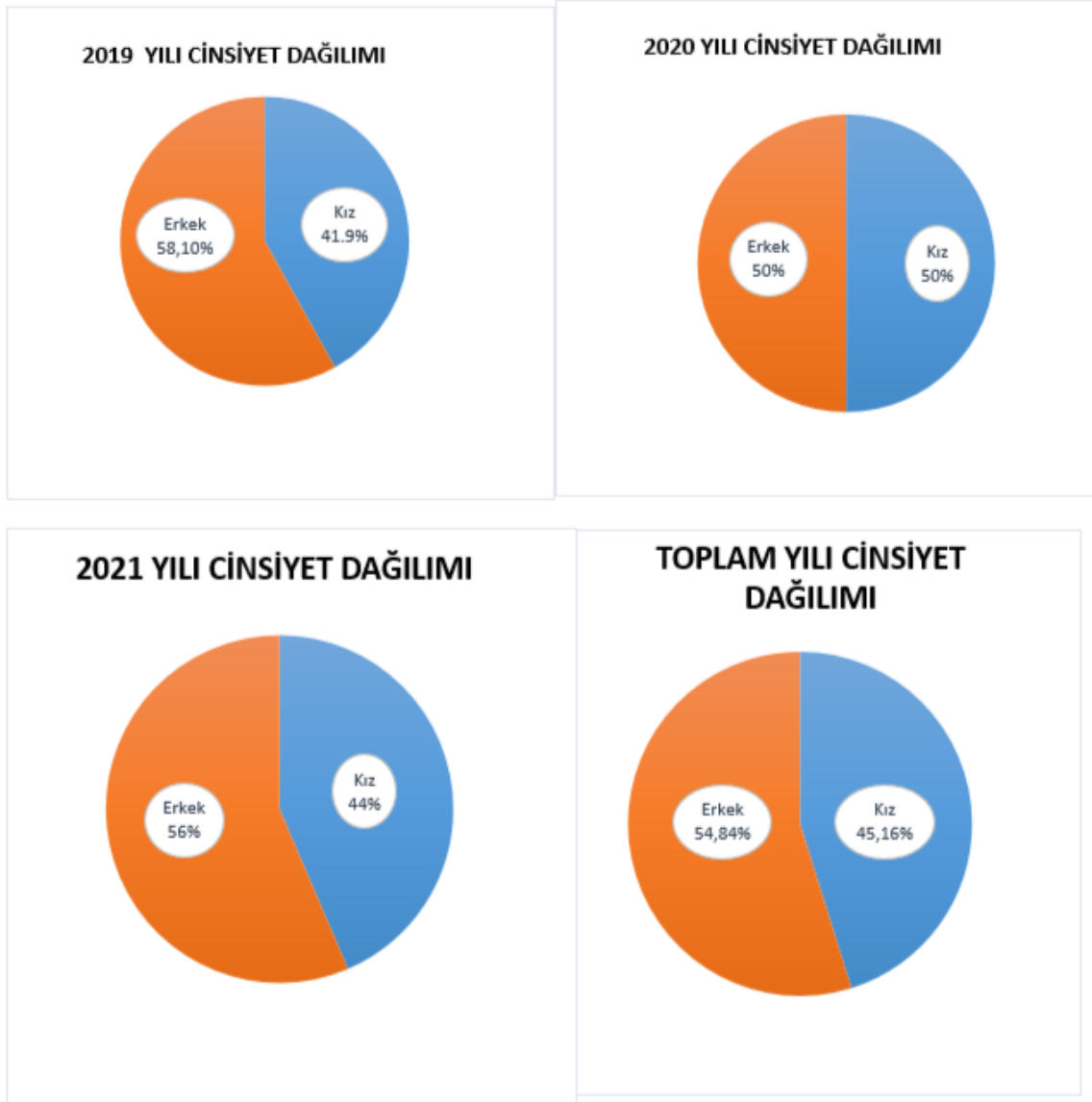

Görsel 2: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına Yerleşen Öğrencilerin Yıllara Göre Giriş Sınavı Taban Başarı Sıralamaları (2019-2021)

Programa yerleşen öğrencilerin 2019-2021 yılları arasında üniversiteye giriş sınavı taban başarı sıralamaları verilmiştir. Yıllar ölçeğinde taban başarı sıralamaları incelendiğinde, 2019 yılı 209.838 ile en yüksek taban başarı sıralamasına sahip iken 2021 yılı 360.689 ile en düşük taban başarı sıralamasına sahip olduğu belirlenmiştir (Görsel 2). Yıllar geçtikçe taban başarı sıralamasında açık bir Görselde düştüğü saptanmıştır.

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına 2019-2021 Yılları Arasında Yerleşen Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı Ne Görseldedir?

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına 2019-2021 yılları arasında yerleşen öğrencilerin cinsiyet dağılımı ne Görseldedir? ifadesi araştırmanın üçüncü alt problemidir. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına 2019-2021 Yılları arasında yerleşen öğrencilerin cinsiyet dağılımı değerlendirilmiştir. Görsel 3'te araştırma kapsamında elde edilen veriler grafikler haline getirelerek verilmiştir.

Görsel 3: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına Yerleşen Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı (2019-2021)

Görsel 3'te Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına 2019-2021 yılları arasında yerleşen öğrencilerin cinsiyet dağılımları incelendiğinde; 2019 yılında yerleşenlerin %58,10'unun erkek, %41,9'unun kız öğrenci olduğu; 2020 yılında %50'sinin erkek, %50'sinin kız öğrenci olduğu; 2021 yılında ise %56'sının erkek, %44'ünün kız öğrenci olduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerin 2019 ve 2021 yıllarında kızlara oranla daha fazla sayıda olduğu saptanmıştır. 2020 yılında kız ve erkek öğrencilerin eşit sayıda oldukları saptanmıştır. Üç yıl toplamı incelendiğinde ise %54,84'ünün (102) erkek, %45,16'sının (84) kız öğrenci olduğu görülmüştür. Genel olarak bu üç yılın ortalamasının değerlendirilmesinde de oransal olarak erkek öğrencilerin kıza öğrencilere göre daha fazla sayıda olduğu görülmektedir.

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına 2019-2021 Yılları Arasında Yerleşen Öğrencilerin Kaçınıcı Tercihleriydi?

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına 2016-2020 Yılları Arasında Yerleşen Öğrencilerin Kaçınıcı Tercihleriydi? İfadesi araştırmanın sekizinci alt problemidir. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Öğretmenliği Programına 2016-2020 yılları arasında yerleşen öğrencilerin kaçınıcı tercihlerine yerleştiklerine bakılmıştır. Çizelge 2’de araştırma sonucunda elde edilen veriler Çizelge üzerinde verilmiştir

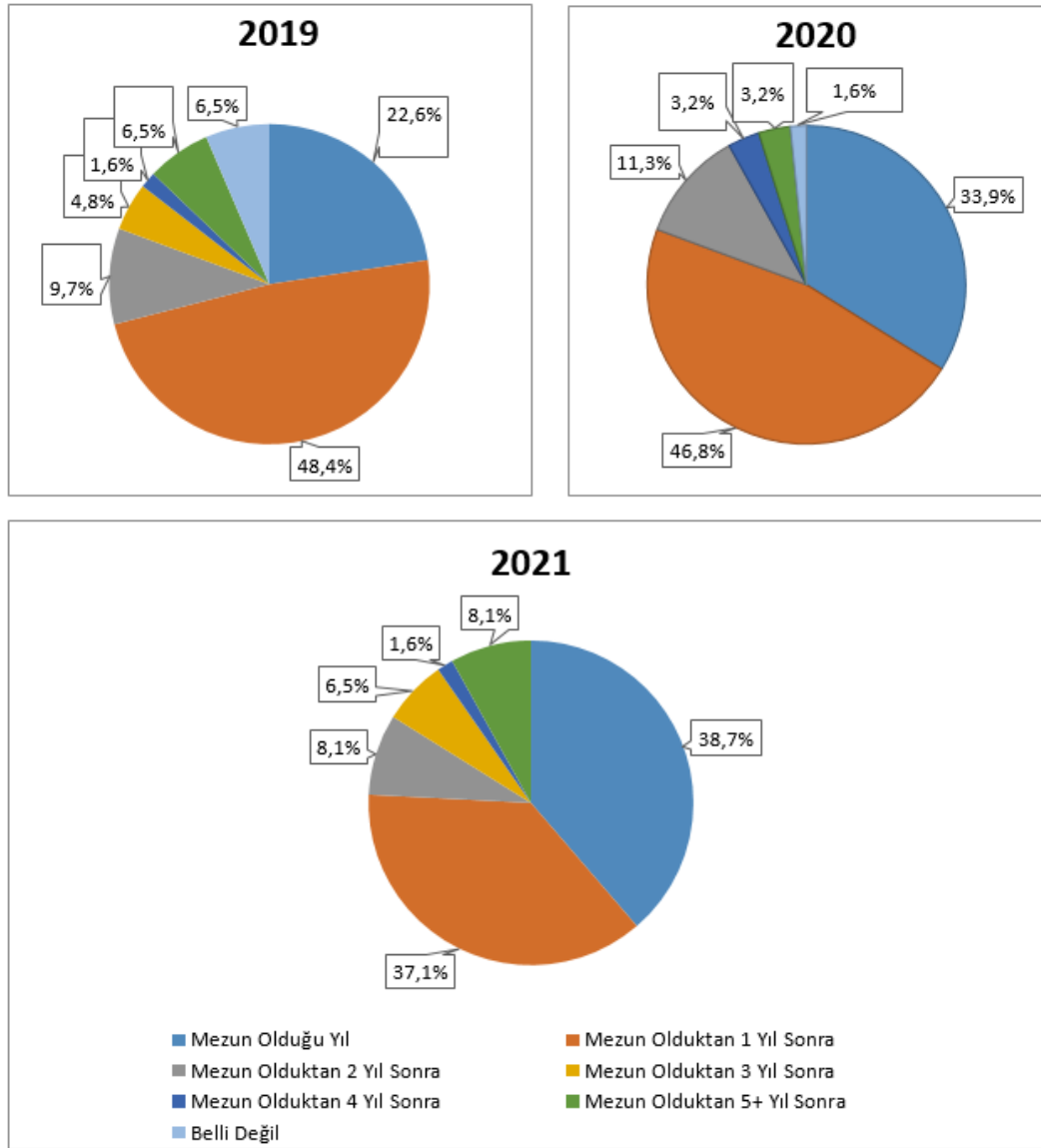
Çizelge 6: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına Yerleşen Öğrencilerin Yerleştikleri Tercih Sırası (2019- 2021)

Yıllar	Tercih Sırası									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2019	8	11	6	3	3	9	2	3	1	-
2020	26	7	4	7	2	-	4	2	1	1
2021	32	7	9	3	3	3	2	-	-	-
Toplam	66	25	19	13	8	12	8	5	2	1

Programa yerleşenlerin tercihlerine bakıldığında 2019 yılında birinci tercihlerinde yerleşenlerin sayısının 8, 2020 yılında birinci tercihte yerleşen öğrenci sayısı 26 ve 2021 yılında ise 32 öğrencinin birinci tercihi olduğu bilinmektedir. Yıllar geçtikçe ilk tercihte yerleşen öğrenci sayısı artmıştır. Tercih sıralamasında 2019 yılında ilk beş tercihte yerleşenlerin toplam sayısının 31, ilk on tercihte yerleşenlerin sayısının 46’dır 2020 yılında ilk beş tercihte yerleşenlerin toplam sayısının 46 ilk on tercihte yerleşenlerin sayısının 54 ve 2021 yılında ilk beş tercihte yerleşenlerin toplam sayısının 54 ilk on tercihte yerleşenlerin sayısının toplamı 59 olduğu tespit edilmiştir.

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına 2019- 2021 Yılları arasında yerleşen Öğrencilerin Lise Mezuniyet Yıllarının Dağılımı Nasıldır?

“Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına 2019-2021 yılları arasında yerleşen öğrencilerin lise mezuniyet yılları dağılımı nasıldır?” sorusu araştırmanın beşinci alt problemini oluşturmaktadır. Bu alt problemde hareketle Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına 2019-2021 yılları arasında yerleşen öğrencilerin lise mezuniyet yılları ele alınmıştır. YÖK Atlas’tan elde edilen veriler doğrultusunda öğrencilerin mezuniyet yılları sınıflandırması mezun olduğu yıl, mezun olduktan 1 yıl sonra, mezun olduktan 2 yıl sonra, mezun olduktan 3 yıl sonra, mezun olduktan 4 yıl sonra, mezun olduktan 5 yıl sonra şeklinde analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular analiz edilerek Görsel 4 verilmiştir.

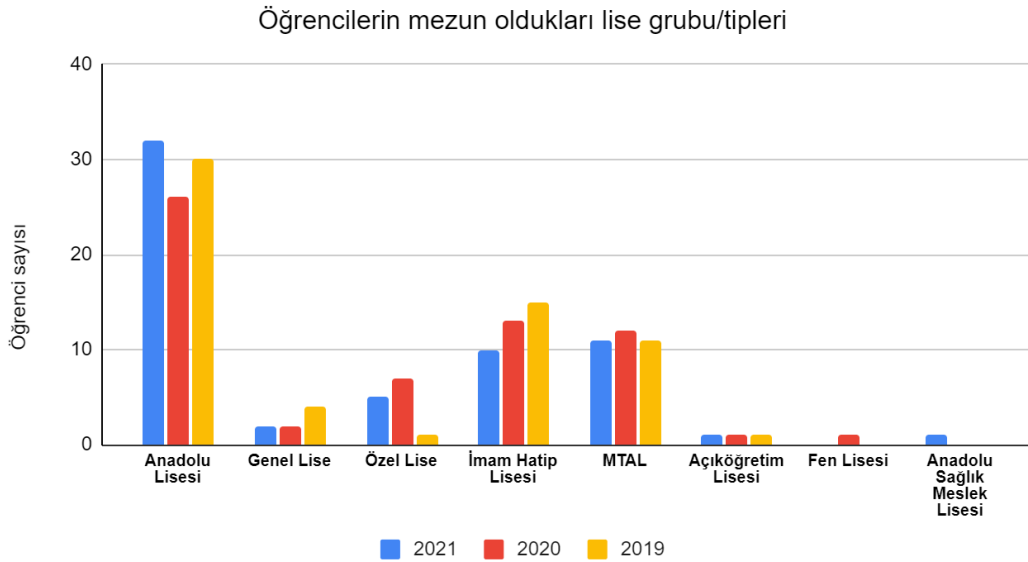

Görsel 4: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Öğrencilerin Mezuniyet Yılları Sınıflandırması (2019-2021)

Görsel 4'de Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına 2019-2020 yılları arasında yerleşen öğrencilerin liseden mezun oldukları yıllara göre toplam dağılımı verilmiştir. 2019 yılında öğrencilerin liseden mezun oldukları yıl coğrafya programına yerleşme oranı %22,6, 2020 yılında %33,9 ve 2021 yılında %38,7 olduğu belirlenmiştir. Liseden mezuniyeti 5 yıl ve üzeri olan öğrencilerin coğrafya programına yerleşme dağılımları incelendiğinde, en yüksek oran %8,1 ile 2021 yılı iken en düşük oranın ise %3,2 ile 2020 yılında olduğu görülmektedir. Bu programa yerleşen öğrencilerin liseden mezuniyet yıllarına göre, 2021 yılında mezun olunan yıl yerleşme oranlarının en yüksek olduğu yıl olarak görülmektedir. 2019 yılında bu oran %6,5 iken 2020 yılında düşüş yaşandığı görülmektedir.

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına 2019-2021 Yılları arasında Yerleşen Öğrencilerin Mezun Oldukları Lise Tipleri Nasıldır?

“Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına 2019-2021 yılları arasında yerleşen öğrencilerin mezun oldukları lise tipleri nasıldır?” sorusu araştırmanın altıncı alt problemini oluşturmaktadır. Bu alt problem doğrultusunda Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına 2019-2021 yılları arasında yerleşen öğrencilerin mezun oldukları lise grupları incelenerek değerlendirilmiştir. Lise grupları ile coğrafya programına yerleşen öğrencilerin mezun oldukları lise grupları karşılaştırılarak liseler ele alınmıştır. Bu bağlamda coğrafya programına yerleşen öğrencilerin lise grupları karşılaştırıldığında Anadolu İmam- Hatip Liseleri ile İmam Hatip Liseleri birleştirilerek İmam-Hatip Liseleri başlığı altında toplanmıştır. Farklı gruplarda yer alan özel liseler ise Özel Lise başlığı altında toplanmıştır. Meslek Teknik ve Anadolu Liseleri ise MTAL olarak kısaltılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular analiz edilerek aşağıda grafiklerle gösterilmiştir.

Görsel 5: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına Yerleşen Öğrencilerin Mezun Oldukları Lise Tipleri

Görsel 5'te Coğrafya programa yerleşen öğrencilerin mezun oldukları lise tiplerine göre dağılımı verilmiştir. Bu programa öğrencilerin 2019 yılında yerleşen öğrencilerin en fazla mezun olunan lise tiplerine bakıldığında 30 öğrencinin Anadolu lisesi, 15 öğrencinin imam hatip lisesi ve 11 öğrencinin meslek teknik ve Anadolu Lisesinden mezun oldukları tespit edilmiştir. 2020 yılında 26 öğrencinin Anadolu Lisesi, 13 öğrencinin İmam hatip Lisesi, 12 öğrencinin ise Meslek ve Teknik liselerinden mezun oldukları tespit edilmiştir. 2021 yılında 32 öğrencini Anadolu Lisesi, 11 Öğrencinin Meslek ve Teknik liselerinden 10 Öğrencinin ise İmam hatip Lisesinden mezun olduğu tespit edilmiştir. Buna göre Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına 2019- 2021 yılları arasında yerleşen öğrencilerin mezun oldukları lise türü en fazla Anadolu Lisesi, İmam Hatip Lisesi ve Meslek ve Teknik liseleri olduğu tespit edilmiştir.

2019-2021 Yılları Arasında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programının Ülke Geneli Tercih Edilme İstatistikleri Nasıldır?

“Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programının 2019-2021 yılları arasında ülke geneli tercih edilme istatistikleri nasıldır?” sorusu araştırmanın yedinci alt problemini oluşturmaktadır. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programının 2019- 2021 yılları arasında Ülke geneli tercih edilme oranları incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular analiz edilerek Görsel...’ de gösterilmiştir.

Görsel 6:Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programının Ülke Geneli Tercih Edilme Oranları

Görsel 6 'de Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programının 2019-2021 yılları arasında ülke geneli tercih edilme oranları verilmiştir. Bu oranlar yıllara göre incelendiğinde, coğrafya programının ülke geneli tercih edilme dağılımı en yüksek 859 ile 2020 yılında olmuştur. Yine bu programın Ülke geneli tercih edilme sayısının en düşük 519 ile 2021 yılı olduğu saptanmıştır. 2019 yılında ülke genelinde tercih edilme sayısına bakıldığında ise 585 kişinin tercih ettiği görülmektedir.

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR

Bu çalışmada 2019 – 2021 yılları arasında Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programına yerleşen öğrencilerin tercih sürecindeki durumları incelenmiştir. YÖK Atlas'tan elde edilen bulgular analiz edilerek değerlendirilmiş, öğrenci eğilimleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Araştırma sürecinde alt problemlere bağlı kalınarak bulgular değerlendirilmiş ve araştırmanın sonucuna ulaşılmıştır. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi yerleşme oranları ve genel kontenjanlar incelendiğinde 2019 – 2021 yıllarında genel doluluk oranının %100 olduğu görülmüştür. Genel olarak taban puanı ve başarı sırasının düşük olmasından dolayı doluluk oranının yüksek olmasını olumlu yönde etkilemiştir. Programa okul birincisi kontenjanı 6 olarak belirlenmesine rağmen 2019 - 2021 yıllarında toplam 2 kişi yerleşmiştir. Programa

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

yerleşen okul birincisi 2019 yılında 1 kişi 2020 yılında 1 kişi olduğu görülmüştür. Programa ek yerleşme ile gelen öğrenci sayısı 2019 – 2021 yılları arasında toplamda 8 kişi olup 5'i 2019 yılında, 3'ü 2020 yılında yerleşmiştir.

Programa yerleşen öğrencilerin Taban puanı 2019-2021 yılları arasında yıllara göre değişimler göstermektedir. Taban puanının en yüksek olandan en düşük olana doğru sıralaması 2019, 2020, 2021 yılı olduğu görülmektedir. Taban puanları açık olarak 2019 yılından sonraki yıllarda düşüş eğilimine girdiği görülmektedir. Yerleşen öğrencilerin başarıları açısından inceleme ve yorum yapılabilmesi için sadece taban puanı değerleri yeterli olmayacağından taban puan türünden başarı sıraları da değerlendirilmiştir. Başarı sıralamalarında en başarılı yıl 2019 yılı olup bu yılı 2020 ve 2021 yılları takip etmektedir.

Programa yerleşen öğrencilerin cinsiyet dağılımına bakıldığında genel olarak erkek öğrencilerin fazlalıkta olduğu görülmekte olup, üç yıl toplamı incelendiğinde ise %54,84'ünün erkek, %45,16'sının kız öğrenci olduğu görülmüştür.

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi programına yerleşen öğrencilerin ikamet ettiği illere bakıldığında en fazla üniversitenin bulunduğu il olarak Tokat ilinden öğrencilerin tercih ettiği görülmektedir, Tokat ilini Samsun, Çorum, Ankara, Yozgat, Amasya ve Sivas gibi çevre iller takip etmekte olup yakın mesafeli illerden öğrencilerin tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Programa yerleşen öğrencilerin mezun oldukları lise gruplarında bakıldığında 2019 ve 2021 yılları arasında en çok Anadolu Liselerinden geldikleri görülmekte olup Anadolu Lisesini İmam Hatip Liseleri ve Mesleki Teknik ve Anadolu liseleri takip etmektedir. Programa yerleşen öğrencilerin mezuniyet yıllarına bakıldığında en fazla oranın 2019 ve 2020 yıllarında mezun olduktan 1 yıl sonra yerleştiği belirlenmiş olup 2021 yılında ise en fazla orana mezun olduğu yıl ve mezun olduktan 1 yıl sonra yerleşenlerin olduğu tespit edilmiştir.

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi programına ülke geneli tercih edilme istatistiklerine bakıldığında istatistiklerin yıldan yıla farklılık gösterdiği görülmekte olup en yüksek 859 kişi ile 2020 yılında, en düşük ise 519 kişi ile 2021 yılında tercih edildiği görülmektedir. Programa yerleşen öğrencilerin yerleştikleri tercih sırasına bakıldığında ise genelde 1. Tercih sırasında yerleştiği görülmekte olup 2. ve 3. Tercihlerde yerleşenlerin sayısında belirgin düşüşler görülmektedir.

Programa yerleşen öğrencilerin tercih ettikleri bölümler değerlendirildiğinde 2019 – 2021 yılları arasında tercih ettikleri programlar Coğrafya Programı, Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih Programı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Türkçe öğretmenliği tercih edilirken bu program içerisinde en fazla Coğrafya Programının tercih edildiği görülmüştür.

Bu araştırma ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programını tercih eden öğrencilerin genel durumları hakkında bilgiler verilmiş olup bulgular ve sonuçlar eşliğinde değerlendirilmelerde bulunulmuştur. Bu değerlendirmeler sonucunda gelecek çalışmalara yönelik aşağıdaki öneriler verilmiştir:

- Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programının kontenjanı sayılarının azaltılması,
- Öğretim Üyeleri ile İstişare: Kontenjan sayılarının azaltılması kararı alınırken öğretim üyelerinin görüşlerini almak ve işin içinde olanların fikirlerini değerlendirmek.
- Mevcut Öğrenci Anketleri: Mevcut öğrencilere eğitim kalitesini artırmak amacıyla ne tür değişiklikler yapılması gerektiğini soran anketler düzenlemek.

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

- Alumni İlişkileri: Mezunlarla ilişkileri güçlendirmek ve onların geri bildirimlerini alarak programın geliştirilmesi için stratejiler belirlemek.
- Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinin Coğrafya Programının tanınırlılığının arttırılmasına yönelik çalışmaların yapılması
- Kurumsal İşbirlikleri: Ulusal ve uluslararası düzeyde diğer üniversitelerle işbirlikleri kurarak programın prestijini arttırmak.
- Araştırma ve Yayınlar: Öğretim üyelerini araştırma yapmaya ve bilimsel makaleler yayınlamaya teşvik ederek üniversitenin akademik itibarını artırılması.
- Seminer ve Konferanslar: Alanında uzman kişileri davet ederek seminer ve konferanslar düzenlemek, bu tür etkinliklerle öğrencilere ve halka programın tanıtılması.
- Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Coğrafya Programının taban puanları ve taban başarı sıralamalarındaki düşüşün nedenlerine yönelik çalışmaların yapılması,
- SWOT Analizi: Programın güçlü ve zayıf yönlerini, fırsatları ve tehditleri analiz ederek bir SWOT analizi yapılması.
- Öğrenci Destek Programları: Öğrencilere yönelik mentorluk ve danışmanlık programları oluşturarak öğrencilerin akademik başarılarını arttırmak.
- Kariyer Günleri: Potansiyel öğrencilere programın avantajlarını ve kariyer fırsatlarını tanıtmak için kariyer günleri düzenlenmesi.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Ö., & Aktaş, D. (2019). Yükseköğretim Program Atlası (2018) Verilerine Göre Tarih Bölümlerinin ve Tarih Öğretmenliği Programlarının Değerlendirilmesi. *Turkish History Education Journal*, 8(2), 476-498.
- Ergun, C. (2014). Üniversite ve Kent İlişkisi Üzerine Görüşler: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 31, s. 216 – 237.
- Üzülmez, M., & Arslan, F. (2019). YÖKATLAS veri tabanına göre Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi'nin etki alanı. In *2nd International Symposium of Bandırma and Surrounding* (pp. 17-19).
- Sargın, S. (2007). Türkiye'de Üniversitelerin Gelişim Süreci ve Bölgesel Dağılımı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*
- Yılmaz, A., & Çifçi, T. (2021). Coğrafya Öğretmenliğinin Öğrenci Tercihi Açısından Yök Atlas Verilerine Göre Değerlendirilmesi: Marmara Üniversitesi Örneği (2016-2020). *International Journal Of Geography And Geography Education (Online)*, 26(44), 38-54.

**TOKİ'NİN GELENEKSEL KONUT YAKLAŞIMINA GENEL BİR BAKIŞ: GAZİLER
MAHALLESİ**

A GENERAL OVERVIEW OF TOKİ'S TRADITIONAL HOUSING APPROACH:
GAZİLER NEIGHBORHOOD

Yunus ERGÜN

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
ORCID ID: 0000-0002-2986-6073

Doç. Dr. Hüseyin MERTOL

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
ORCID ID: 0000-0001-8048-0814

Öğr. Gör. Sinan KESKİN

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat Meslek Yüksekokulu,
ORCID ID: 0000-0001-8054-5358

Özet

Mimari, sadece fiziksel yapıları değil, aynı zamanda toplumların tarihî, sosyal ve kültürel değerlerini de yansıtan bir sanat ve bilim dalıdır. Mimarının toplumsal ve kültürel değerleri yansıtmaya kapasitesi, yıllar boyunca çeşitli araştırmaların odağında olmuştur. Bu bağlamda, Gaziantep iline bağlı Gaziler Mahallesi'nde yer alan TOKİ tarafından inşa edilen konutların, bölgenin geleneksel kültürel ve mimari özelliklerine uygunluğu detaylı bir şekilde incelenmektedir. Gaziantep, zengin bir tarihî ve kültürel geçmişe sahip olup, bu bağlamda modern yapıların bölgeye ne kadar entegre olduğu önemli bir konudur. Çalışmamız, bu konutların bölgenin karakteristik taş yapılarına, sokak dokusuna, renk ve motif seçimlerine ne kadar uyum sağladığını değerlendirmektedir. Saha çalışması yapılarak, yerinde gözlem tekniği ile veriler toplanmıştır. Aynı zamanda, bölge sakinlerinin bu yeni yapılaşma hakkındaki düşünceleri, yeni konutların bölgedeki yaşam tarzı ve sosyal dinamiklere etkisi üzerine yapılan anket ve mülakatlarla derinlemesine ele alınmaktadır. Araştırma sonuçları, TOKİ'nin Gaziantep gibi tarihî bir bölgede modern ve geleneksel mimari unsurları nasıl harmanladığını, bölge halkının bu harmanlama hakkındaki tepkilerinin ne olduğunu ve bu tür projelerin bölgesel kimlikle uyum içerisinde olup olmadığını ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu araştırma, mimari tasarımın bölgesel kültürel değerlerle ne kadar uyumlu olabileceği konusunda önemli bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler : Yerleşme, Geleneksel Konut, Mimari Yapı, TOKİ

Abstract

Architecture is not just the art and science of creating physical structures, but also a reflection of the historical, social, and cultural values of societies. The capacity of architecture to reflect societal and cultural values has been the focus of various studies over the years. In this context, the houses constructed by TOKİ in the Gaziler Neighborhood of Gaziantep are being thoroughly examined for their conformity to the traditional cultural and architectural characteristics of the region. Gaziantep has a rich historical and cultural heritage, making the integration of modern structures into the region a significant issue. Our study evaluates the extent to which these houses align with the region's characteristic stone structures, street fabric,

color, and motif choices. Simultaneously, the views of local residents on this new construction and the impact of these new houses on the lifestyle and social dynamics of the area are deeply explored through surveys and interviews. The research results aim to reveal how TOKİ blended modern and traditional architectural elements in a historical region like Gaziantep, the reactions of the local population to this blend, and whether such projects are in harmony with the regional identity. This article intends to offer a crucial perspective on how architectural design can be compatible with regional cultural values.

Keywords: Settlement, Traditional Housing, Architectural Structure, TOKİ.

1. GİRİŞ

Yerleşim yerleri, insanoğlu var olduğundan bu yana toplumların ihtiyaçları, kültürel yapısı ve yaşam tarzları doğrultusunda şekillenmiş ve gelişmiştir. Tarih öncesi dönemlerde, insanlar ilk olarak mağaralarda yaşamaya başlamışlar, zira bu alanlar onlara doğal bir koruma sağlamıştır. Bu ilk yerleşim alanları zamanla toplumların sosyo-kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde evrilmiştir (Kapan, 2014).

İnsanoğlunun yerleşim sürecindeki barınma şekilleri, tarih boyunca pek çok evre geçirmiştir. İlk çağlarda göçebe yaşam sürdüren topluluklar, avcılık ve toplayıcılık yaparak hayatta kalmaya çalışırken, mağaraları ve doğal sığınakları barınak olarak kullanırlardı. Zamanla tarıma dayalı yerleşik hayata geçiş yapan insanlar, taş ve kerpiçten yapılmış basit evler inşa etmeye başladılar. Tarih ilerledikçe, toplumların ihtiyaçları ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda, barınma şekilleri de karmaşıklaştı. Orta Çağ'da şehirlerin etrafı surlarla çevriliydi ve insanlar daha dayanıklı taş yapılar inşa ediyorlardı. Endüstri Devrimi ile birlikte ise şehirleşme hızlandı ve yüksek katlı apartmanlar, fabrikalar gibi yeni yapılar ortaya çıktı. Günümüzde ise, sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda, enerji verimli yapılar ve yeşil binalar popülerliğini artırmakta; teknoloji, mimari ve tasarımda yeni ufuklar açarak barınma şekillerimizi dönüştürmeye devam etmektedir (Güreman, 2016).

İnsan tarihinde yerleşim ve barınma şekilleri, toplumların gelişimi ve dönüşümü ile paralel olarak evrilmiştir. İlk dönemlerde, göçebe topluluklar doğal sığınaklar ve mağaraları barınak olarak kullanmış, ilkel şartlarda yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Yerleşik hayata geçişle birlikte, ilk insanlar taş ve kerpiç gibi doğal malzemeler kullanarak daha kalıcı barınaklar inşa etmeye başlamışlardır. Tarih boyunca, teknolojik gelişmeler ve toplumların değişen ihtiyaçları, barınma şekillerini de dönüştürmüştür. Orta Çağ'da kaleler, sur duvarları gibi korunaklı ve dayanıklı yapılar öne çıkmış, endüstri devrimi ile birlikte ise şehirleşme süreci hız kazanmıştır (Keleş, 2008). Modern dönemde ise, sürdürülebilirlik ve enerji verimliliği gibi kavramlar, barınma şekillerinin dönüşümünde belirleyici olmuş, yeşil binalar ve akıllı ev sistemleri gibi yenilikler, barınma anlayışımızı daha da geliştirmiştir. Bugün, insanoğlu sadece fiziksel ihtiyaçlarını karşılayacak barınaklar yaratmakla kalmıyor, aynı zamanda estetik kaygılar ve çevre dostu yaklaşımlar da barınma şekillerinin evriminde önemli bir yer tutuyor. Bu bakış açısıyla, insanoğlunun barınma süreci, tarih boyunca sadece bir ihtiyacın karşılanması olmanın ötesinde, kültürel, estetik ve çevresel dinamiklerin bir araya geldiği bir evrim süreci olarak değerlendirilebilir (Ören ve Yüksel, 2013).

İnsan toplumlarının gelişimi boyunca, barınma şekillerinin evrimi konut yapıları üzerinde de derin bir etki yaratmıştır. İlk dönemlerde mağaralar ve doğal sığınaklar barınma ihtiyacını karşılarlarken, yerleşik hayata geçişle birlikte daha planlı konut yapıları ortaya çıkmıştır. İlk yerleşim alanlarındaki basit yapılar, zamanla toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik

gelişimine paralel olarak daha kompleks konutlara dönüşmüş, yaşam alanları artık sadece bir barınak olmaktan çıkmış, birer yaşam ve kültür alanı haline gelmiştir (Uğraş, 2019).

Orta Çağ döneminde, kaleler ve sur duvarları gibi savunma mekanizmalarına sahip konut yapısı, güvenlik ihtiyacını ön plana çıkarmıştır. Endüstri Devrimi sonrası ise şehirleşmenin hız kazanmasıyla birlikte, konut yapısında da ciddi dönüşümler görmüş, yüksek katlı binalar, apartmanlar ve sonrasında gökdelenler şehirlerin silüetini tanımlayan unsurlar haline gelmiştir (Ece Kaya ve Akıner, 2022).

Modern çağın getirdiği sürdürülebilir yaşam anlayışı da konut yapısını derinden etkilemiş, yeşil binalar ve enerji verimli konutlar gibi kavramlar, mimarların ve şehir planlamacılarının gündemine oturmuştur. Ayrıca, teknolojinin yaşamın her alanına nüfuz etmesiyle birlikte, "akıllı evler" de konut yapısının bir parçası haline gelmiştir (Akalin, 2016).

Bugün geldiğimiz noktada, konut yapısı sadece bir barınak olmanın çok ötesinde, insanların yaşam kalitesini artıran, çevreye duyarlı, enerji verimli ve teknolojiyle entegre çözümler sunan yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Konut tasarımlarında, estetik ve fonksiyonelliğin yanı sıra, bireylerin psikolojik ve fizyolojik ihtiyaçlarına hitap eden, huzurlu ve sağlıklı yaşam alanları yaratma hedeflenmektedir. Bu bağlamda, insanoğlunun yerleşim sürecindeki barınma şekillerindeki evrim, konut yapısının da sürekli bir değişim ve dönüşüm içinde olduğunu göstermektedir (Kunduracı, 2013).

Sanayi Devrimi, 18. yüzyılın sonlarından itibaren toplumlara ve dolayısıyla konut ihtiyaçlarını köklü bir şekilde dönüştürmeye başlamıştır. Bu dönemde yaşanan hızlı şehirleşme, kırsal alanlardan şehirlere yoğun göçü beraberinde getirmiş, bu da konut ihtiyacının artmasına neden olmuştur. İnşa edilen konutlar, özellikle işçi sınıfı için pratik, fonksiyonel ve ekonomik olma özelliklerini taşıyan yapılar olarak karşımıza çıkmıştır. Zamanla, şehirlerde yaşamın getirdiği kompleksite, konut mimarisinde de kendini göstermeye başlamış, daha konforlu, geniş ve modern yaşam alanları talep edilir olmuştur (Yıldırım, 2021).

20. yüzyılla birlikte, modernizmin etkisi altında şekillenen konut yapısı, fonksiyonellik, estetik ve yaşam kalitesini artırma gibi prensiplerle harmanlanmıştır. Aynı dönemde, bireylerin konutlardan beklentileri de artmış, konutlar artık sadece bir barınak değil, aynı zamanda bireylerin kendilerini ifade ettiği, yaşam tarzlarını yansıttığı alanlar haline gelmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak, mimari tasarımlar da kullanıcıların psikolojik ve fizyolojik ihtiyaçlarına daha fazla yanıt verir bir biçimde evrilmeye başlamış, sürdürülebilirlik, enerji verimliliği ve çevre dostu yaklaşımlar konut tasarımlarında önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Modern konut mimarisi, böylece teknolojik yeniliklerle bir araya gelerek, akıllı ev sistemleri, yeşil binalar gibi konseptleri hayata geçirmiş, konutların daha konforlu, güvenli ve sürdürülebilir bir yaşam alanı sunmasını sağlamıştır. Bu durum, günümüzde konut kavramının, insanoğlunun tarih boyunca barınma ihtiyacını karşılamaktan çok daha fazlasını ifade ettiğini gösteren bir evrimin kanıtıdır (Gök, 2010).

Türkiye'de hızla artan nüfus ve şehirleşme sürecinin getirdiği konut ihtiyacını karşılamak amacıyla, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, kısaca TOKİ, 1984 yılında kurulmuştur. TOKİ, dar gelirli gruplara uygun, modern ve güvenli konutlar inşa etmek, kentsel dönüşüm projelerini hayata geçirmek gibi görevleri üstlenerek konut politikalarını yönlendirmektedir. Kurulduğu günden bu yana, birçok farklı şehirde yüz binlerce konut üretmiş olan TOKİ, nitelikli ve yaşanabilir konut alanları yaratmayı hedeflemekte, depreme dayanıklı yapılar ile güvenli yaşam alanları inşa etmeye odaklanmıştır. Hem sosyal konut projeleri aracılığıyla ekonomik sınırlamaları olan vatandaşlara ev sahibi yapmayı, hem de kentsel dönüşüm projeleriyle şehirleri modernize etmeyi amaçlamaktadır (Karasu ve

Gültekin, 2012). Kalkınma planları doğrultusunda, sürdürülebilir ve çevre dostu konutlar inşa ederek, günümüz konut ihtiyacını karşılamak üzere stratejik planlamalar yaparak faaliyet göstermektedir. Bu çalışmalarla, TOKİ, ülkenin dört bir yanında modern ve sağlıklı yaşam alanları oluşturmayı amaçlayarak, konut sektöründe önemli bir rol üstlenmektedir (Orhan, 2008).

TOKİ'nin ilk dönemlerinde gerçekleştirdiği konut projeleri, modern mimari anlayışın etkisi altında şekillenmiştir. Dönemin şartlarına uygun, fonksiyonel ve estetik prensipler doğrultusunda projelendirilen konutlar, bireylerin günlük yaşam ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde tasarlanmıştır. Modern mimari yaklaşım, insan odaklı bir perspektifi benimseyerek, yaşam alanlarını daha konforlu, işlevsel ve estetik açıdan tatmin edici hale getirme gayesi gütmüştür (Tanrıverdi Yerlikaya, 2019). Bu süreçte, TOKİ, modern mimarinin getirdiği yenilikleri ve avantajları, toplumun daha geniş kesimlerine ulaştırmayı hedeflemiştir. Bu bağlamda, enerji verimliliği, sürdürülebilirlik gibi kavramlar, TOKİ'nin projelerinde zamanla daha fazla yer bulmuş, konutların çevreyle uyumlu ve enerji tasarruflu olmasına önem verilmiştir.

Aynı zamanda, TOKİ, modern mimari anlayışın gereği olarak, akıllı ev sistemleri gibi teknolojik yenilikleri de konut projelerine entegre etmeye başlamıştır. Bu sayede, konut sahipleri daha güvenli, konforlu ve yaşam kalitesi yüksek mekanlara sahip olmuşlardır.

Son yıllarda ise, TOKİ'nin yürüttüğü projelerde, yerel mimari unsurların modern mimari ile bütünleştirilmesine yönelik bir yaklaşım da görmekteyiz. Bu sayede, geleneksel mimari unsurlar modern yaşamın gereksinimleri ile harmanlanarak, hem estetik hem de fonksiyonel açıdan zengin, yerel kültürün izlerini taşıyan konut projeleri hayata geçirilmektedir. Bu gelişmeler, TOKİ'nin konut üretimi yaklaşımında modern mimari anlayışın yanı sıra, sürdürülebilir ve kültürel unsurları da gözettiği bir evrimin işaretçisi olarak görülebilir (Herdem, 2021).

TOKİ'nin son yıllarda izlediği strateji, bölgenin kültürel ve tarihsel geçmişine duyulan saygıyı yansıtan bir konut mimarisini benimsemesidir. Bu yeni yaklaşım, modern mimarinin sunduğu teknolojik olanakları, bölgenin tarihsel ve kültürel özellikleriyle harmanlayarak, bir yandan kökleriyle bağını koruyan bir yandan da modern yaşamın tüm olanaklarını sunan konutlar yaratmayı hedeflemektedir (Ayaz, 2019).

Geleneksel unsurların modern mimari ile bütünleştirilmesi, TOKİ'nin projelerinde yerel mimarinin izlerini görmemizi sağlamış, böylelikle bireyler, geleneksel değerlerle modern yaşam standartlarını bir arada deneyimleyebilmenin ayrıcalığını yaşamışlardır. Buna ek olarak, bu tür projeler, bölgenin kültürel mirasını korumak ve yeni nesillere aktarmak adına da oldukça değerlidir (Karaca, 2017). Örneğin, bazı konut projelerinde, geleneksel Türk konut mimarisinin izleri, modern mimari ile sentezlenerek, konutların hem estetik açıdan zenginleştirilmesine hem de tarihsel bir derinlik kazanmasına olanak tanınmıştır. Aynı şekilde, yerel malzemelerin kullanımı da, sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda, projelerin çevre dostu bir nitelik kazanmasını sağlamaktadır. Bu şekilde, TOKİ, geliştirdiği konut projeleri ile sadece barınma ihtiyacını karşılamakla kalmayıp, bölgesel kimliği ve kültürel mirası modern yaşamın içinde yaşatmayı da hedeflemektedir. Bu yaklaşımıyla, TOKİ, toplumun her kesimine, tarihle iç içe modern ve fonksiyonel yaşam alanları sunmayı amaçlamaktadır (Yıldırım, 2021).

Araştırmada, TOKİ'nin geleneksel konut mimarisine yönelik yaklaşımının detaylı bir şekilde incelenmesi ve bu konutlarda yaşayan bölge halkının görüşlerinin alınması planlanmaktadır. Bu, hem TOKİ'nin bu yeni yaklaşımının ne derece başarılı olduğunu ölçmek hem de konut sakinlerinin bu konutlardan beklentilerini ve yaşadıkları deneyimleri anlamak açısından büyük

bir önem taşımaktadır. Araştırmanın bir ayağı, geleneksel unsurların modern mimariyle nasıl bütünleştirildiğini inceleyerek, bu projelerin bölgesel kültür ve tarihle ne derece uyumlu olduğunu değerlendirmektir. Diğer yandan, bölge halkının görüşleri, projelerin toplum tarafından nasıl karşılandığını ve konutların günlük yaşamda nasıl işlev gördüğünü göstermekte oldukça önemli bir parametredir.

Bunun yanı sıra, araştırma sürecinde konutların estetik açıdan değerlendirilmesi, kullanılan malzemeler, yaşam alanlarının işlevselliği gibi mimari özelliklerin de detaylı bir şekilde incelenmesi hedeflenmektedir. Bu sayede, TOKİ'nin geleneksel konut yaklaşımının modern yaşamın gereklilikleriyle ne derece uyum sağladığı ve bu konutların bireylerin yaşam kalitesini nasıl etkilediği konularında derinlemesine bilgiler elde edilecektir.

Nihai olarak, bu araştırma, TOKİ'nin bu yeni yaklaşımının sadece bugünün toplumu için değil, gelecek nesiller için de ne derece sürdürülebilir ve başarılı olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu, hem TOKİ projelerinin geleceğini şekillendirmek adına, hem de Türkiye konut politikalarına yön vermek açısından büyük bir öneme sahiptir.

2. YÖNTEM

Son yıllarda, TOKİ tarafından inşa edilen konut projelerinde önemli bir dönüşüm gözlemlemekteyiz. Modern konut mimarisinden, bölgelerin geleneksel ve kültürel değerlerini yansıtan bir konut mimarisine doğru bir yönelim söz konusu. Bu çerçevede, Gaziantep'in Gaziler Mahallesi'nde gerçekleştirilen TOKİ konut projeleri mercek altına alınmış, ve bu projelerin bölgenin tarihi ve kültürel mirasına ne ölçüde uyum sağladığı detaylı bir şekilde incelenmektedir. Araştırma süreci, konutların bölgenin karakteristik taş yapılarına, dar ve labirent gibi sokak dokusuna, yerel renk paletine ve motif seçimlerine ne derecede uyum gösterdiği üzerine kurulmuştur. Bu inceleme, hem mimari açıdan hem de toplumsal yaşamı şekillendiren unsurlar açısından projelerin değerlendirilmesini kapsar.

Araştırma metodolojisi olarak saha çalışması benimsenmiş, yerinde gözlem tekniği ile bir dizi veri toplanmıştır. Bu gözlemler sırasında, konutların yapı malzemeleri, dış cephe renkleri, bina formları ve çevre düzenlemesi gibi birçok detay titizlikle kaydedilmiştir. Ayrıca, mahallede yaşayan bireylerin günlük yaşam pratikleri, mahallenin sosyal dinamikleri ve toplum yapısı da dikkate alınarak analiz edilmiştir.

Bunun yanında, araştırma kapsamında bölge sakinleri ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş, bu yeni yapılaşmanın onların gözünden nasıl algılandığı ve yaşam tarzlarına ne gibi etkilerde bulunduğu hakkında derinlemesine bilgiler toplanmıştır. Görüşmeler, konutların bölgedeki sosyal dinamikleri nasıl etkilediği, mahalle kültürüne nasıl yansıdığı gibi konular üzerinden şekillendirilmiştir. Son olarak, toplanan tüm veriler, betimsel içerik analizi yöntemiyle yorumlanmıştır. Bu analiz süreci, konutların mimari detaylarından, yerleşim düzenine, ve bölge halkının bu değişikliklere tepkilerine kadar geniş bir yelpazede değerlendirilmiş, ve ortaya çıkan bulgular, bölgenin geleneksel ve kültürel özellikleriyle ne ölçüde uyumlu olduğunu ortaya koyan bir sonuca ulaşmak için kullanılmıştır. Araştırmanın amacı, TOKİ'nin bu yeni yaklaşımının bölge sakinleri tarafından nasıl karşılandığını anlamak ve bu konut projelerinin bölgeye ne gibi katkıları veya eksiklikleri olduğunu ortaya çıkarmaktır.

3. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Araştırma sahasını Gaziantep ili, Şehitkamil ilçesi Gaziler Mahallesi oluşturmaktadır. TOKİ toplu konut projeleri kapsamında Beylerbeyi konutlar olarak yer almaktadır. Beylerbeyi konutları kentin kuzeybatısında yer almaktadır (Görsel 1).

Görsel 1. Beylerbeyi Konutlarına Kuşbakışı Bir Görünüm

Beylerbeyi konutları, bölgenin mimari dokusu ve kültürel mirasıyla uyumlu bir şekilde tasarlanmış modern yaşam alanlarından oluşmaktadır. Projenin kentle bütünleşik bir yapıda geliştirilmesi, mahalle sakinlerine şehir olanaklarından yararlanma imkanı sunarken, aynı zamanda geleneksel mahalle kültürünü yaşatmayı da amaçlamaktadır.

Beylerbeyi konutlarındaki bu dengeli yaklaşım, bölge halkının hem modern yaşam standartlarından yararlanmasını hem de köklü tarihini ve kültürünü yaşamasını sağlamaktadır. Bölgede gerçekleşen bu yeni yapılanma, Gaziler Mahallesi'nin karakterini, tarihini ve sosyal dokusunu korurken, aynı zamanda yeni bir yaşam alanı yaratmayı hedeflemektedir. Projede, yerel mimari özellikler modern unsurlarla birleştirilerek, bölge sakinlerine hem konforlu hem de kökleriyle bağlantılı bir yaşam alanı sunulmuş olması, projenin en önemli özelliklerinden biridir.

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

Son yıllarda TOKİ'nin girişimleri arasında Yerel Mimari Uygulama projelerinde yerel kültürel değerleri yansıtan bir mimari yaklaşımı benimsemesi dikkat çekicidir. Bu yaklaşım, “kendi yöresinden, kendi yaşantısından izler taşıması” prensibi üzerine kurulmuş olup, bir nevi geleneksel mimari özelliklere modern bir dokunuş kazandırmayı amaçlamaktadır.

Gaziantep'in Gaziler mahallesinde yer alan Beylerbeyi Konutları da bu yaklaşımın bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Proje, ilk bakışta bölgenin tarihi ve kültürel değerlerini yansıtan bir mimari dil kullanıyor gibi görünse de, birçok eleştirmene göre bu, yüzeysel bir seviyede kalmaktadır. Kritik gözle bakıldığında, projenin bölgenin otantik dokusunu yeterli düzeyde yansıtamadığı, bazı detaylarının yerel mimariyle uyumsuz olduğu ve bölge halkının yaşantısından izler taşıması gereken bir konut projesinde, halkın beklentilerinin tam olarak karşılanmadığı argümanları ortaya konulmaktadır.

Bir yandan, TOKİ'nin yerel kültüre önem veren bir yaklaşım benimsemiş olması takdirle karşılanırken, diğer yandan bu yaklaşımın yeterince derinlemesine işlenmediği ve projelerde geleneksel unsurların yalnızca simgesel olarak kullanıldığı eleştirileri de gündeme gelmektedir. Bu durum, konutların estetik dışında, fonksiyonel ve kültürel anlamda bölge yaşamına katkı sağlayıp sağlayamayacağı sorusunu da beraberinde getirmektedir (Görsel 2).

Görsel 2. Beylerbeyi Konutlarından Bir Görünüm

TOKİ'nin Yerel Mimari Uygulama projeleri kapsamında hayata geçirilen Gaziantep Beylerbeyi Konutları, Mezopotamya ve Anadolu'nun derin köklerine sahip, çok kültürlü bir geçmişin izlerini taşımaktadır. Bu proje, Gaziantep'in kadim şehir dokusunu ve çok kültürlü mirasını modern yaşamla buluşturmayı amaçlayarak, geleneksel çizgilere sahip bir mimari dil benimsemiştir. Projede, geleneksel mimari özelliklerin günümüze uyarlandığı, bölgeye has öğelerin modern mimari ile bütünleştirildiği görülmektedir.

Araştırma bulgularına göre, Beylerbeyi Konutları'nın tasarımında dikkat çeken en önemli ayrıntı, dış kapılarda kullanılan motiflerdir (Görsel 3). Bu kapılarda, Gaziantep'in kültürel simgelerinden olan gül ve güneş motifleri öne çıkmaktadır. Bu seçim, konutların sadece fiziksel yapılar olarak değil, aynı zamanda bölgenin kültürel ve tarihi dokusunu yansıtan yaşam alanları olarak da tasarlandığını göstermektedir. Gül motifleri, bölgenin doğal güzelliklerini ve sıcaklığını; güneş motifleri ise, yaşam enerjisini ve umudu simgelemektedir. Bu motifler, hem bölge halkının hem de bu topraklara yeni yerleşecek olanların, Gaziantep'in zengin tarihini ve kültürünü günlük yaşamlarında hissedebilmelerini sağlamak adına özenle seçilmiş ve kullanılmıştır.

Görsel 3. Konut Kapısından Bir Görünüm

Bu yaklaşım, projenin sadece modern yaşam standartlarını değil, aynı zamanda bölgenin tarihini ve kültürünü de göz önünde bulundurarak, sakinlerine kökleriyle bağlantılı, anlamlı ve işlevsel bir yaşam alanı sunmayı amaçladığını göstermektedir. Motiflerin kullanımı, konutların bölgeye aidiyet duygusunu güçlendirme ve sakinlerine hem modern hem de geleneksel unsurları bir arada sunma amacını taşımaktadır. Bu sayede, Beylerbeyi Konutları, Gaziantep'in geleneksel dokusunu modern yaşama taşımayı ve böylece bu kadim şehrin ruhunu korumayı hedeflemektedir.

Beylerbeyi Konutları'nın tasarımında, geleneksel Antep evlerinin mimari prensipleri dikkate alınmıştır. Bu tipik evler, genellikle bir avlu etrafında düzenlenmiş yaşam alanlarından oluşur; bu avlu hem evin diğer bölümlerine erişim noktası işlevi görür, hem de aile bireylerinin bir araya gelip vakit geçirebileceği bir mekan sunar. Beylerbeyi Konutları da bu geleneksel yaklaşımı benimseyerek, modern yaşam şartlarına uygun şekilde tasarlanmıştır.

Araştırmaya göre, konutların ön veya arka cephelerinde, her bir konut için özel olarak tasarlanmış bahçe alanları oluşturulmuştur. Bu bahçeler, sakinlere kendi özel alanlarında açık hava etkinlikleri gerçekleştirme ve dinlenme imkanı sunarken, geleneksel avlu konseptini de günümüze taşımaktadır. Bahçe alanları, konut sakinlerine doğa ile iç içe, huzurlu bir yaşam sunma hedefiyle tasarlanmış olup, yeşil alanların artırılmasıyla, sürdürülebilir bir yaşam alanı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Bu tip bir mimari yaklaşım, toplumun sosyal dokusunu da olumlu bir şekilde etkileyebilmektedir. Özel bahçe alanları, komşuluk ilişkilerini güçlendirme potansiyeline sahipken, aynı zamanda bireylerin toplumdaki izole bir yaşam sürdürmelerini de engelleyebilmektedir. Aile bireyleri arasında etkileşimi artırma ve komşuluk ilişkilerini canlı

tutma yönündeki bu tasarım prensibi, toplumun bir arada yaşama kültürünü de desteklemektedir (Görsel 4).

Böylece, Beylerbeyi Konutları, geleneksel Antep evinin avlu etrafında konumlanan mimari yaklaşımını, modern bir perspektif ile harmanlayarak, sakinlerine hem geleneksel hem de modern yaşamın en iyi özelliklerini sunmayı hedeflemektedir. Konutların her birinde özel olarak ayrılmış bahçe alanları sayesinde, bireyler günlük yaşamlarında doğaya daha yakın olma fırsatını yakalamış olup, bu sayede daha kaliteli bir yaşam sürebilmektedirler.

Görsel 4. Konutların Arka Bahçesinden Bir Görünüm

Beylerbeyi Konutları'nda yapılan gözlemler, geleneksel mimari yaklaşımın modern yaşam şartlarına nasıl entegre edildiğini gözler önüne sermektedir. Bu kapsamda, konutların balkonları, sakinlerin mahremiyet ihtiyacını karşılayacak şekilde dış cepheden kapalı olarak tasarlanmıştır. Bu tasarım detayı, bireylerin kendi yaşam alanlarında, dışı kapalı bir şekilde, ancak iç mekanda maksimum konforla vakit geçirebilmelerini sağlamaktadır.

Bu mahremiyet prensibi, pencere tasarımlarına da yansıtılmıştır. Pencereleler, hem komşuluk haklarına saygı göstermeye yönelik hem de mahremiyet duygusunu korumaya alarak, belirli bir boyut ve konumda planlanmıştır. Bu sayede, pencere boyutları, konut sakinlerinin birbirlerinin özel alanlarına müdahale etmeksizin, yeterli gün ışığından faydalanabilmelerini sağlayacak şekilde ayarlanmıştır (Görsel 5).

Mahremiyet duygusu, aynı zamanda bölge kültürünün bir yansıması olarak da görülebilir; zira, geleneksel Gaziantep evlerinde de benzer şekilde, özellikle kadınların özel alanlarının korunması ve aile bireylerinin bir arada huzurlu bir yaşam sürdürebilmeleri için benzer mimari yaklaşımlar görmektediriz. Beylerbeyi Konutları'nda bu yaklaşımın modern bir yorumla hayata

geçirilmesi, sakinlere geleneksel değerler doğrultusunda bir yaşam sunarken, modern yaşamın getirdiği konfor ve estetik anlayışıyla da birleştiriyor.

Sonuç olarak, Beylerbeyi Konutları projesinde mahremiyet duygusu, mimari detaylarda kendini gösteren bir prensip olarak karşımıza çıkmaktadır. Balkonların kapalı tasarımı ve pencere boyutlarının dikkatli bir şekilde planlanması, sakinlere modern dünyanın hızına bir mola verebilecekleri, kendi özel alanlarında huzur bulabilecekleri bir yaşam alanı sunmaktadır.

Görsel 5. Konutların Balkon İç ve Dış Görünümü

Yeni Beylerbeyi Konutları projelerinde dikkat çeken bir diğer önemli özellik ise, bölgenin kültürel yapısına uygun olarak konutların giriş kısmında 'kiler' adı verilen çok fonksiyonlu kullanım alanlarının tasarlanmış olmasıdır (Görsel 6). Bu alanlar, tasarım olarak öne çıkmakta ve konut sakinlerinin ihtiyaçları doğrultusunda farklı işlevleri yerine getirebilecek bir alan yaratmaktadır.

Kiler alanları, konut sakinlerine eşyalarını güvende bir şekilde muhafaza edebilecekleri alanlar sunar. Ayrıca, bölge kültüründe önemli bir yer tutan kış ayları için hazırlık dönemine de hizmet eder. Sakinler, bu alanları kullanarak temel gıda maddelerini, mevsimlik ürünleri ve daha birçok ihtiyaçlarını burada saklayabilirler, bu da yaşamı daha düzenli ve pratik kılar.

Özellikle kış aylarında, konut sakinleri tarım ürünlerini, reçel, turşu gibi ev yapımı ürünleri bu kilerlerde muhafaza edebilirler. Bu durum, aynı zamanda toplumda bir arada yaşamın ve paylaşmanın kültürel bir göstergesi olarak da karşımıza çıkar. Kilerler, sakinlerin birbirleriyle ürünlerini paylaştığı, dayanışma ve yardımlaşmanın somut bir örneği haline gelebilir.

Bu çok fonksiyonlu alanlar, sadece fiziksel ihtiyaçları karşılamakla kalmaz, aynı zamanda sosyal ilişkileri ve kültürel bağları da güçlendirir. Kiler alanları, bölge halkının yaşam tarzını, alışkanlıklarını ve değerlerini yansıtan, hem modern hem de geleneksel unsurların bir arada bulunduğu özel mekanlar olarak karşımıza çıkar. Sonuç olarak, kiler alanlarının tasarımı, Beylerbeyi Konutları'nın sadece bir konut projesi olmanın ötesinde, bir yaşam alanı yaratma amacını gözeterek, bölgenin kültürel dinamiklerine saygılı bir yaklaşım sergilediğini göstermektedir.

Görsel 6. Konutların Giriş Bölümünde Yer Alan Kiler

Konut projesinin bir başka dikkat çeken yönü ise, içerisinde bulunan dini yapıların, bölgenin kültürel bağları ve geleneksel yapısına uygun bir şekilde inşa edilmiş olmasıdır. Bu, projenin sadece bir konut çalışması olmanın ötesinde, bölgenin tarihini, kültürünü ve değerlerini yansıtan bir yaşam alanı yaratma amacını da gözetdiği anlamına gelir.

Dini yapılar, toplumların kültürel dokusunu yansıtan, tarihsel ve simgesel değerlere sahip unsurlar olarak öne çıkar (Görsel 7). Beylerbeyi konut projesi kapsamında inşa edilen dini yapılar, geleneksel mimari unsurları modern mimari ile harmanlayarak, hem estetik bir görünüm sunar, hem de bölge halkının dini ve kültürel ihtiyaçlarını karşılar. Bu yaklaşım, yerel halkın değerlerine saygı gösteren ve onları koruma amacı güden bir yaklaşımı temsil eder.

Projenin bu şekilde tasarlanmış olması, modern konut mimarisi ile geleneksel konut mimarisi arasında bir köprü işlevi görmesini sağlar. Modern yaşamın getirdiği tüm kolaylıklar ve konfor, geleneksel değerlerle harmanlanarak, halk için hem modern hem de köklerine bağlı bir yaşam alanı yaratılmasına olanak tanır.

Sonuç olarak, Beylerbeyi konut projesinin bu özelliği, proje tasarımcılarının bölgenin kültürel ve tarihsel değerlerini ön planda tutarak, halkın hem fiziksel hem de kültürel ihtiyaçlarını karşılayacak bir proje yaratma vizyonunu ortaya koyar. Bu, projenin sadece bir 'konut projesi' olmanın ötesinde, bir 'yaşam projesi' olduğunu da gösterir. Dolayısıyla, Beylerbeyi konut projesinin modern konut mimari yapısından geleneksel konut mimarisine doğru bir yönelim gösterdiğini belirtmek, projenin kültürel değerlere duyduğu saygı ve bu değerleri yaşatma amacını vurgulamak açısından yanlış olmayacaktır.

Görsel 7. Konut Projesinde Yer Alan Camiden bir Görünüm

4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR

Araştırma sahası olan Gaziantep ili, Şehitkamil ilçesi Gaziler Mahallesi'nde yer alan Beylerbeyi konutları, geleneksel Türk ve Antep mimarisinin modern mimari ile birleştiği bir örnektir. Bu konutlar, TOKİ'nin "kendi yöresinden, kendi yaşantısından izler taşıması" yaklaşımına uygun olarak tasarlanmıştır. Geleneksel Antep Evleri'nden esinlenerek avlu etrafında konumlandırılan konutlar ve mahremiyete uygun olarak tasarlanmış dış mekanlar, bölgenin kültürel ve mimari özelliklerini yansıtmaktadır. Konutların dini yapıları da bölgenin kültürel bağlarına uygun olarak tasarlanmıştır.

Beylerbeyi konut projesi, yerel mimari ve kültürel değerlerin modern mimariyle bütünleştiği başarılı bir örnek oluşturuyor; ancak bu projeyi daha da iyileştirmek için birkaç yoldan bahsedilebilir. İlk olarak, projenin sürdürülebilirlik boyutu daha da geliştirilebilir; yerel inşaat malzemeleri ve enerji verimli tasarımlar kullanılarak çevresel etki azaltılabilir. Sosyal yaşamın teşvik edilebilmesi için geleneksel avlu yapısının modern yaşam koşullarına daha iyi entegre edilmesi gerekmektedir. Bu konutlarda estetik ve fonksiyonellik arasında bir denge kurulmalı; geleneksel unsurlar korunurken, modern ihtiyaçlar ve olanaklar da göz önünde bulundurulmalıdır.

Mahremiyetin korunması önemli olmakla birlikte, komşuluk ilişkilerinin de gözetilmesi ve bu bağlamda yarı-açık balkonlar gibi alternatiflerin de düşünülmesi faydalı olacaktır. Projedeki dini yapıların fonksiyonellikleri de estetik kadar önemlidir. Ayrıca, bu tür projelerin sadece yaşam alanları oluşturmakla kalmayıp aynı zamanda bölgenin kültürel mirasını da tanıttacak şekillerde, belki küçük bir müze veya sergi alanı ile, zenginleştirilmesi önerilir. Son olarak, yerel halkın projenin tasarım ve uygulama aşamasında aktif olarak yer alması, projenin hem toplum tarafından benimsenmesini hem de daha etkin bir şekilde hayata geçirilmesini sağlayabilir. Erişilebilirlik de unutulmamalı; konutların lokasyonunun şehir merkezi ve diğer önemli alanlara kolay erişim sağlaması projenin sürdürülebilirliği için kritik öneme sahiptir.

KAYNAKÇA

- Akalın, M. (2016). Sosyal Konutların Türkiye'nin Konut Politikaları İçerisindeki Yeri ve Toki'nin Sosyal Konut Uygulamaları. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 26 (1), 107-123
- Akcan, E., Çınar, Ç. T. (2013). Ernst Reuter ve Türkiye'de Sosyal Konut / Ernst Reuter and Social Housing in Turkey . Mülkiye Dergisi, 36 (2-275) , 105-118 .
- Altınsoy, A. (2013). Sosyal Politika Aracı Olarak Konut Politikaları: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) uygulamaları. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ayaz, O. (2019). Sosyal konut uygulamalarının sosyo-ekonomik etkileri: Muğla ili TOKİ örneği. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arıcan, F. A., (2010). Türkiye' de konut sorunu ve toplu konut uygulamaları: Eskişehir Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bozdoğan, Ö. (2019). İstanbul Anadolu Yakası'ndaki sosyal konut uygulamalarına coğrafi bir bakış: Tuzla örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ece Kaya, B., ve Akıner, İ. (2022). Toplu Konut ve Sosyal Konut Üretiminin Küreselleşme Bağlamında İrdelenmesi: Dünyadan ve Türkiye'den Örnekler, Kent Akademisi , 15 (4) , 1789-1811 . DOI: 10.35674/kent.1079558
- Gür, Miray (2012). Kimlik sorunu: TOKİ konutları. 6. Ulusal Çatı & Cephe Sempozyumu 12 - 13 Nisan 2012, Uludağ Üniversitesi Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi- Görükle Kampüsü-Bursa. <http://www.catider.org.tr/pdf/sempozyum6/20.pdf>
- Güngör Ergan, N. ve Şahin, B. (2007). Kentsel dönüşüm projesi kapsamındaki Hacılar Mahallesinde yaşayanların bu projeye bakışları. Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 24, Sayı 1, 83-106.
- Gür, M. ve Dostoğlu N. (2010). "Bursa'daki alt ve orta gelire yönelik TOKİ konutlarında memnuniyet araştırması. Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 15, Sayı 2, 139-152.
- Gök, S. F. A., (2010). Konut ediniminde kullanıcı kararlarını etkileyen faktörler: İstanbul ili toplu konut projeleri örneği, Yüksek Lisans Tezi, Gebze Yüksek teknoloji Enstitüsü, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Gebze.
- Güreman, L., (2016). Konut ve yerleşim alanı kullanıcı algısının memnuniyet ve tercih davranışına etkisi üzerine bir araştırmada Amasya örneği, Technological Applied Sciences, Nisan.
- Herdem, B. (2021). Tarihsel Süreç Işığında Sosyal Konut Mekânları, Uluslararası Sosyal Siyasal ve Mali Araştırmalar Dergisi, 1 (1) , 53-67 .
- Keleş, R. (2008). Kentleşme politikası. Ankara: İmge Kitabevi.
- Karasu M. ve Gültekin, N. (2012). TOKİ konutlarının müşteri memnuniyeti açısından değerlendirilmesi, Şanlıurfa ilinde bir uygulama. Marmara Üniversitesi İ.İ.. Dergisi, Cilt 33, Sayı 2, 383-404.

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

- Kapan, T. (2014). Toplu konut ve yaşam tarzları: İstanbul Kayabaşı örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Keleş, R. (1983), Toplu Konut, Konut Kooperatifleri ve Devlet, Toplu Konut Sorunları ve Siyaseti, XIII. İskan ve Şehircilik Haftası Konferansları (25-26 Mart 1982), s.11-32, A.Ü. SBF. Yayınları, Ankara.
- Kunduracı, N. F. (2013). Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Konut Uygulamaları. Çağdaş Yerel Yönetimler, 22(3), 53-77.
- Karaca, N. (2017). TOKİ toplu konut uygulamalarında siteden mahalleye dönüşüm. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Orhan, V., (2008). Toplu konutlarda kullanım aşaması kalite değerlendirmesi: Eryaman 7. Etap Toplu Konut Uygulaması, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara,
- Oral, T., (2014). TOKİ konutlarında memnuniyet: Gölcük TOKİ Konutları örneği, Yüksek lisans Tezi, Yalova Üniversitesi, Yalova,
- Ören, K. ve Yüksel, H., (2013). Türkiye’ de konut sorunu ve temel dinamikleri, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2, 18, 47- 84,
- Tapan, M., (1996). Toplu konut ve Türkiye’ deki gelişimi, Y. Sey (Der), Tarihten Günümüze Anadolu’ da Konut ve Yerleşme, İstanbul Tarih Vakfı Yayını, İstanbul,
- Tosun, E. K., (2006). Türkiye’ de Konut İhtiyacı ve Konut Finansmanı, Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi, 2,
- Tanrıverdi Yerlikaya, B. (2019). TOKİ’nin değişen rolünün kentsel gelişmeye etkileri; Ankara Gölbaşı örneği. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uğraş, İ. (2019). Türkiye’de sosyal konut ihtiyacının giderilmesinde TOKİ’nin rolü: Şanlıurfa örneği. Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.
- Yıldırım, A. (2021). TOKİ konut üretimi ve toplumsal refah ilişkisi: Akdeniz Bölgesi örneği. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

SONBAHAR FİLMİNİN COĞRAFYA AÇISINDAN İNCELENMESİ
AN ANALYSIS OF THE MOVIE "SONBAHAR" FROM A GEOGRAPHICAL
PERSPECTIVE

Ömer Faruk SÖNMEZ

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği A.B.D.,
Tokat, Türkiye.

ORCID ID: 0000-0002-8910-2817

Hüseyin MERTOL

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya A.B.D., Tokat, Türkiye.

ORCID ID: 0000-0001-8048-0814

Betül GÖKÇE

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği A.B.D.,
Tokat, Türkiye.

ORCID ID: 0000-0001-6063-1902

Özet

Bu çalışma coğrafya ve ilişkili olduğu bilim dalları bakımından Emin Alper'in Sonbahar adlı filmini incelemektedir. Bu filmi incelerken coğrafyaya dair pek çok yönden veri elde ediyoruz ve bu araştırmadaki amacımız bir filmin unsurlarının coğrafi olarak bize neler anlatabileceğini göstermek. Bu incelemeyi yaparken özellikle dikkat ettiğimiz şey bir bilim dalı olarak coğrafyanın diğer bilim dallarıyla ilişkilerini ve onları kapsayışını net bir biçimde ortaya koymak olmuştur. Bunu yapmaktaki hedefimiz ise coğrafyanın sadece yeryüzü şekilleri gibi dünyanın temel fiziki özellikleri inceleyen bir bilim dalı olmadığını ve her türlü disiplinlerarası çalışmaya uygunluğunu ortaya koymaktır. Sadece uygun olmakla kalmayıp farklı bilimsel çalışmalar için de pek çok açıdan verimli olabilecek geniş bir yelpazeye de sahip olduğunu göstermek istedik. Film incelemesine kısa bir göz atmak için öncelikle Yusuf'un memleketinden başlayalım. Yusuf, Artvin/Hopalı. Hapisten çıkıp memleketine yolculuk etmeye başladığı ilk andan itibaren Karadeniz'in iklimi, bitki örtüsü, yerleşme şekilleri ve fiziki coğrafyanın konusu olan daha pek çok unsuru gözlemlene imkânı elde ediyoruz. Daha sonra bölgedeki günlük hayatın işleyişini ve yaşam koşullarını görüyoruz ki bu hem göç coğrafyası hem ekonomi coğrafyasıyla birebir ilişkili. Yönetmen Emin Alper'in kendisi de aynı şekilde Hopalı olduğu için bize buradaki yaşamı çok iyi yansıtıyor ve film kültür coğrafyası bakımından pek çok öge barındırıyor. Yusuf'un annesi ile olan konuşmalarının neredeyse tamamı Hemşince. Bunun yanı sıra çay ve fındıkla ilgili kendi aralarında sohbet eden eden insanlar da yine bölgenin temel geçim kaynaklarını direkt gözler önüne seriyor. Aynı şekilde siyasi coğrafya ya da başka bir deyişle politik coğrafya da bu filmde önemli bir yer tutuyor. Yusuf'un hayatının üniversiteye başladığı andan sonrası hep siyasi kavgalar, restleşmeler ve inandıkları uğruna yapması gerektiğini düşündüğü eylemlerle ve en nihayetinde de hapishanede geçiyor. Film 2000'lerin başında geçiyor ve direkt olarak bu dönemde ilk defa uygulamaya sokulan F Tipi Cezaevlerini ve buna karşı çıkanların ortaya koyduğu direnişi ele alıyor. Yine zaman zaman dönemin televizyon kanallarında yayınlanmış orijinal görüntülere de başvurarak o dönemki siyasi gerilim ve sonrasında gerçekleştirilen Hayata Dönüş Operasyonu'nu Yusuf'un anılarından çıkararak bizlere yansıtıyor. Tüm bu politik coğrafya unsurlarının filmde kapladığı yer yine de diğer coğrafi öğelerin varlığının yanında çok göze batmıyor. Üstelik Emin Alper bu filmdeki duygusal yönleri de yine coğrafyayı kullanarak anlatmayı tercih ediyor ve tüm içsel gel gitleri Karadeniz'in hırçın dalgaları eşliğinde anlatıyor. Dalgaları bir metafor

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

olarak kullanarak aşkın başlangıcı, alevlenişi ve geri dönülemez sonunu da dramatik bir biçimde izleyiciye aktarmış oluyor. Bu ve benzeri pek çok coğrafi çözümlemeyi detaylı bir şekilde filmin ilk dakikasından son anına kadar yapmak mümkün olurken aynı zamanda bu yöntem bizlere ve bu filmi izleyen ama bu doğayı, bu kültürü bilmeyen pek çok insana da yöreyi detaylı bir şekilde tanıma fırsatı sunuyor.

Anahtar Kelimeler: coğrafya, sinema, kültür, ekoloji, çevre.

Abstract

This study examines Emin Alper's film "Sonbahar" from the perspective of geography and related fields of science. While analyzing this film, we obtain data from various aspects of geography, and the purpose of this research is to demonstrate what elements of geography a film can convey to us. During this examination, our particular focus has been to clearly outline the relationships of geography as a scientific discipline with other fields of study and how it encompasses them. Our aim is to show that geography is not merely a science that examines fundamental physical features of the earth, such as landforms, but also to emphasize its suitability for interdisciplinary studies. We want to highlight that geography is not only suitable but also highly productive from various perspectives for different scientific research. To take a brief look at the film analysis, let's start with Yusuf's hometown. Yusuf is from Hopa, Artvin. From the moment he starts his journey to his hometown after being released from prison, we have the opportunity to observe various elements related to the climate, vegetation, settlement patterns, and physical geography of the Black Sea region. Later, we see the functioning of daily life in the region and living conditions, which are closely related to both migration geography and economic geography. Director Emin Alper, who is also from Hopa, portrays life in this region very accurately, and the film contains many elements related to cultural geography. Almost all of Yusuf's conversations with his mother are in Hemşin. In addition, people chatting about tea and hazelnuts among themselves directly highlight the region's primary livelihoods. Similarly, political geography, or in other words, geopolitics, also plays a significant role in this film. Yusuf's life, from the moment he starts university, is filled with political conflicts, confrontations, actions he believes he must take for his convictions, and ultimately, time spent in prison. The film is set in the early 2000s and directly addresses the F-Type Prisons implemented for the first time during this period and the resistance put up by those who opposed it. Using original footage that was occasionally broadcast on television channels during that period and extracting memories from Yusuf, the film reflects the political tension of the time and the subsequent Operation Return to Life. However, amidst all these elements of political geography, it does not overshadow the presence of other geographical elements. Moreover, Emin Alper chooses to narrate the emotional aspects of the film using geography and portrays all the internal ups and downs alongside the turbulent waves of the Black Sea. By using waves as a metaphor, he dramatically conveys the beginning, intensification, and irreversible end of love to the audience. While it is possible to conduct detailed geographical analysis from the first minute to the last minute of the film, this method also offers us the opportunity to get to know the region in detail for those who watch this film but do not know this nature and culture.

Keywords: geography, cinema, culture, ecology, environment.

**GÖZETİM TOPLUMU PANOPTİKON METAFORU VE 1984 ORWELL
DİSTOPYASI**
SURVEILLANCE SOCIETY, PANOPTICON METAPHOR AND 1984 ORWELL'S
DYSTOPIA

Doç. Dr. Sibel AKOVA HAVALI

Yalova Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü.
ORCID ID: 0000-0001-7680-7394

Dr. Abdülbeşir CEYLAN

Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler Bölümü, Marmara Kampüsü.
ORCID ID: 0000-0002-4629-3297

Özet

Alman toplumunun kültürel yaşamında yer edinen bir atasözünde, “duyduklarının hiçbirine inanma, sadece gördüklerine inan ancak onun da yarısına” şeklinde ifade bulan betimleme, görme edimi ve göz unsuru ön plana alınarak gerçeklik kavramı ile özdeşleştirilmiştir. İlgili söylemde görme edimi bir üstünlük ifadesi olarak addedilmektedir. Görme edimi üzerine temellenen üstünlük durumu, gerçekliği, kesinliği, tasarımılamayı, düşünmeyi, yorumlamayı, bilgiyi, egemenliği, gücü ve iktidarı içerir. Nesnel gerçekliğin alanı, görünen ve apaçık ortada olan unsurlar tarafından çizilir. Bu anlamda; egemenliğin ve gerçekliğin temeli olarak kendini gösteren görme edimi; daima bir öncelik taşımaktadır. Görme ediminin tarihsel kökenine inildiğinde Batı düşüncesi içinde imtiyazlı bir konuma sahip olduğu görülmektedir. Felsefe bağlamında düşünürün “seyirci” ve felsefenin de “spekülasyon” olarak görüldüğü Batı felsefesi içerisinde, Platon’dan günümüze görme edimi, daima felsefi gerçekliği kuran bir olgu olarak benimsenmiştir. Zira Platon şeylerin özünü; onların algılanması –yani görülmesi- temelinde betimlemektedir. Doğru bilgi, düşüncelerin ve formun bilgisi olarak addedilmektedir. Bu bağlamda idea (eidos) kavramının, görme anlamına gelen eido fiilinden türediğini ifade etmek yerinde olacaktır. Temelde gözetim olgusu, sosyal yaşamda bireylerin bir arada yaşamalarıyla ve ortak yaşam pratikleri geliştirmeleri ile birlikte başlamıştır. Bireyler toplumsal yaşam içerisinde birlikte yaşam pratiklerini deneyimlediklerinde, birbirlerine dair birçok bilgi edinebilmekte ve yaşamlarına dair detayları öğrenebilmektedirler. Bu durum da aslında bir anlamda gözetim olarak addedilebilmektedir. Gözetleme konusu, günümüz toplumlarında anahtar bir konumda yer almaktadır. Zira, Postmodernizm, küreselleşme veya enformasyon toplumu gibi terimler, günümüzün temel toplumsal değişimlerine ışık tutmak için ortaya konurken, gözetlenen toplum kavramı, bu değişimlerden kaynaklanan ve onlara etki eden önemli toplumsal süreçlere işaret etmektedir. Gözetim toplumunun yapısının kurgu ile gerçek arasında konumlanan bir alan üzerinden irdelenen çalışma, Fahrenheit 451 karşı ütopyası örnekleme ile irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Görmenin İktidarı, Fahrenheit 451, Ütopya.

Abstract

In a proverb that has gained a place in the cultural life of the German society, the description expressed as "don't believe anything you hear, believe only what you see, but only half of it" is identified with the concept of reality by emphasizing the act of seeing and the element of the

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

eye. In the related discourse, the act of seeing is considered as an expression of superiority. The state of superiority based on the act of seeing includes reality, certainty, design, thinking, interpretation, knowledge, sovereignty, power and authority. The sphere of objective reality is drawn by what is visible and self-evident. In this sense, the act of seeing, which manifests itself as the basis of sovereignty and reality, always has a priority. When the historical origins of the act of seeing are analyzed, it is seen that it has a privileged position in Western thought. In Western philosophy, where the thinker is seen as a "spectator" and philosophy as "speculation", the act of seeing has always been adopted as a phenomenon that establishes philosophical reality since Plato. This is because Plato describes the essence of things on the basis of their perception, that is, their seeing. True knowledge is considered to be the knowledge of ideas and form. In this context, it would be appropriate to state that the concept of idea (eidos) derives from the verb eido, which means to see. Basically, the phenomenon of surveillance started with individuals living together in social life and developing common life practices. When individuals experience the practices of living together in social life, they can obtain a lot of information about each other and learn details about their lives. This situation can actually be considered as surveillance in a sense. Surveillance is a key issue in today's societies. While terms such as postmodernism, globalization or the information society have been coined to shed light on the fundamental social changes of today, the concept of surveillance society points to important social processes that stem from and affect these changes. The study, which examines the structure of the surveillance society through a space located between fiction and reality, will be analyzed with the example of Fahrenheit 451 counter utopia.

Keywords: The Power of Vision, Fahrenheit 451, Utopia.

DİJİTAL BAĞIMLILIĞIN REÇETESİ DİJİTAL DETOKS
DIGITAL DETOX IS THE PRESCRIPTION FOR DIGITAL ADDICTION

Doç. Dr. Sibel AKOVA HAVALI

Yalova Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü.
ORCID ID: 0000-0001-7680-7394

Dr. Abdülbeşir CEYLAN

Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler Bölümü, Marmara Kampüsü.
ORCID ID: 0000-0002-4629-3297

Özet

Çağcıl toplumların güncel yaşam süreçleri dahilinde deneyimledikleri dijitalleşme olgusu, bir yandan günün olağan akışı içerisinde birey ve toplumların yaşamlarını kolaylaştırırken öte yandan da bir tür dijital bağımlılığı da beraberinde getirmektedir. Günümüzün birey ve toplumları dijital teknolojiler ile sıkı bir bağ kurmanın yanı sıra dijital teknolojileri yaşamlarının bir parçası haline getirmişlerdir. Sunduğu olanakların çeşitliliği, sosyalleşmenin farklı boyutlarının sağladığı imkanlar, iş süreçlerinin hızlanması ve zamansız, maliyetsiz, zahmetsiz, sınırsız ve süresiz erişim imkanı ile dijital teknoloji günümüz birey ve toplumlarını etkisi altına almıştır. Sayılan tüm bu olumlu öğelere rağmen dijital teknolojiler bireyleri birer bağımlı olma tehlikesi ile karşı karşıya bırakmıştır. Dijital teknolojilerin ölçsüz ve plansız kullanımı zamanla bireylerde zihinsel, fiziksel ve birtakım sosyal sorunların vuku bulmasına sebebiyet verebilmektedir. Dijital bağımlılık olgusu günümüzde sosyal medya bağımlılığı başta olmak üzere, akıllı telefon bağımlılığı, oyun bağımlılığı, internet bağımlılığı gibi örneklerinin çoğaltılmasının mümkün olduğu birçok bağımlılık türünü ortaya çıkarmaktadır. Dijital teknolojilerinin aşırı kullanımı sonucu oluşan huzursuzluk hali ve davranış bozuklukları olarak tanımlamanın mümkün olduğu dijital bağımlılık, bireylerin iradeleri ile hayata geçirebilecekleri ve imkanları ölçütünde uygulayabilecekleri arınma (detoks) reçeteleri ile uygun ölçütlere erişebilmektedir. Dijital bağımlılık olgusu zaman içerisinde uygun bir reçete (detoks) yöntemi ile tedavi edilmediği sürece, birtakım korkuların ve gündemi kaçırma korkusu, internetsiz kalma korkusu ve akıllı telefondan yoksun kalma korkusu gibi örneklerinin çoğaltılmasının mümkün olduğu birçok fobilerin baş göstermesi de söz konusu olabilmektedir. Çalışma dahilinde, dijital bağımlılık ve reçetesi dijital detoks konusu irdelenerek, yöntemleri üzerinden bir tartışma gerçekleştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Bağımlılık, Dijital Detoks, Sağlık İletişimi.

Abstract

The phenomenon of digitalization, which contemporary societies experience within their current life processes, on the one hand facilitates the lives of individuals and societies in the ordinary flow of the day, and on the other hand, it brings along a kind of digital addiction. Today's individuals and societies have established a close bond with digital technologies and have made digital technologies a part of their lives. Digital technology has influenced today's individuals and societies with the variety of possibilities it offers, the opportunities provided by different dimensions of socialization, the acceleration of business processes and the possibility of timeless, costless, effortless, unlimited and indefinite access. Despite all these positive elements, digital technologies have put individuals in danger of becoming addicted. The excessive and unplanned use of digital technologies may cause mental, physical and some social problems in individuals over time. The phenomenon of digital addiction today reveals many

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

types of addiction, such as social media addiction, smartphone addiction, gaming addiction, internet addiction, etc., examples of which can be multiplied. Digital addiction, which can be defined as a state of restlessness and behavioral disorders caused by excessive use of digital technologies, can reach appropriate criteria with detox prescriptions that individuals can implement with their will and apply within their means. Unless the phenomenon of digital addiction is treated with an appropriate prescription (detox) method over time, it may lead to the emergence of a number of fears and phobias, such as the fear of missing the agenda, the fear of being without the internet and the fear of being deprived of the smartphone. Within the scope of the study, digital addiction and its prescription, digital detox, will be examined and a discussion will be held on its methods.

Keywords: Digital Addiction, Digital Detox, Health Communication.

**ÜRETEN TÜKETİCİ TOPLULUKLARI İÇİN ELEKTRİKLİ ARAÇLARIN
ARAÇTAN ŞEBEKEYE TEKNOLOJİSİNİN PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ¹**
PERFORMANCE EVALUATION OF VEHICLE-TO-GRID TECHNOLOGY OF
ELECTRIC VEHICLES FOR PROSUMER COMMUNITIES

Dr. Alpaslan DEMİRCİ

Yıldız Teknik Üniversitesi, Elektrik Elektronik Fakültesi
ORCID: 0000-0002-1038-7224

Doç. Dr. İsmail NAKİR

Yıldız Teknik Üniversitesi, Elektrik Elektronik Fakültesi,
ORCID: 0000-0002-7051-1733

Özet

Tüketici toplulukları, sürdürülebilir ve temiz enerji hedefleri doğrultusunda yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmektedir. Bununla birlikte, dağıtım şebekelerinde artan güneş fotovoltaik penetrasyonu, şebeke operatörleri ve tüketiciler için aşırı voltaj gibi ciddi güç kalitesi sorunlarına yol açmaktadır. Elektrikli araçların (EV'ler) ertelenebilir yükler olarak entegre edilmesi, tüketici maliyetlerini azaltabilir ve EV şarjı kontrol edildiğinde çevresel faydaları en üst düzeye çıkarabilir. Bu çalışma, yüksek yenilenebilir enerji penetrasyonuna sahip üreten-tüketici topluluklarının faydalarını en üst düzeye çıkarmak için araçtan şebekeye (V2G)'nin potansiyelini araştırmaktadır. V2G ile güçlendirilmiş yöntem EV şarj ihtiyacının %20'ye kadar daha fazlasını yenilenebilir enerji kaynaklarından karşılanmasını sağlamış ve böylece öz tüketim oranını %11'e kadar artırmıştır. Ayrıca, V2G seçeneği toplam maliyetleri %37,93'e kadar azaltmıştır. Bu çalışma, yenilenebilir enerji kullanımını teşvik edebilir, tüketicilerin elektrikli araçlarını şarj etme davranışlarını sürdürülebilir ve daha temiz hedeflere doğru değiştirmesine katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Araçtan şebekeye (V2G), öz tüketim oranı, optimizasyon, dağıtım şebekesi, yenilenebilir enerji kaynakları.

Abstract

Consumers are increasing their use of renewable energy sources in line with their sustainable and clean energy goals. However, the increasing penetration of solar PV in distribution grids is causing severe power quality problems for grid operators and consumers, such as overvoltage. Integrating electric vehicles (EVs) as deferrable loads can reduce consumer costs and maximize environmental benefits when EV charging is managed. This study explored the potential of vehicle-to-grid (V2G) to maximize the benefits of producer-consumer communities with high renewable energy penetration. The V2G method enabled up to 20% more of the EV charging demand to be met by renewable energy sources, increasing the self-consumption rate by up to 11%. In addition, the V2G option reduced overall costs by up to 37.93%. This study can promote the use of renewable energy and will help change consumer EV charging behavior towards sustainable and cleaner targets.

Keywords: Vehicle-to-grid (V2G), self-consumption ratio, optimization, distribution network, renewable energy sources.

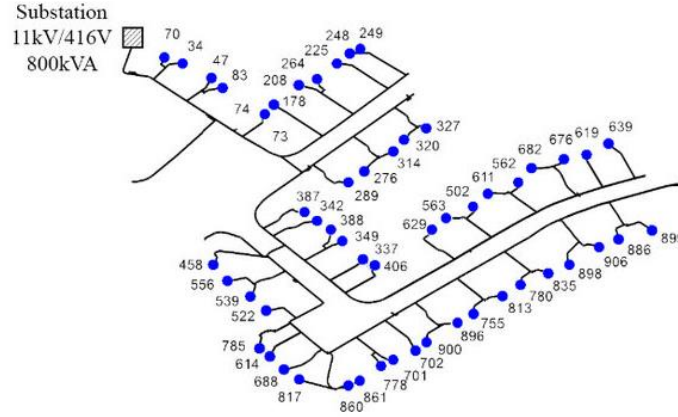
¹ Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı doktora tezinden üretilmiştir.

1. GİRİŞ

Ulaşım sektörü en büyük küresel enerji tüketicilerinden olduğundan elektrikli araçlar (EA) karbon emisyonlarının azaltılması ve hava kalitesinin iyileştirilmesi için önemli bir çözüm olarak görülmektedir. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında Paris Anlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle, dünya genelinde yakıt ekonomisini ve araç emisyonlarını iyileştirmek için hava kirliliği kontrol politikaları ve teknolojileri teşvik edilmiştir. Birçok gelişmiş ülke, vergi muafiyeti, satın alma sübvansiyonları ve emisyon kısıtlamaları geliştirerek EA endüstrisini ekonomik açıdan genişletmek için adım atsa da, EA entegrasyonu hala birçok teknik ve ekonomik kısıtlamayla karşı karşıyadır [1]. Araçtan şebekeye (V2G) teknolojileri [2], şebeke performansını ve kârlılığını iyileştirmek, yenilenebilir enerji kaynak (YEK) daha hızlı yaygınlaşmasına katkı sağlamak, emisyonları ve maliyetleri azaltmak için EA'ları güçlendirebilir. Diğer taraftan, V2G'nin EA yaygınlaşmasını doğrudan artırmayacağı, ancak küçük bir ekonomik fayda sağlayacağı varsayılmaktadır [3], [4]. Az sayıda çalışma V2G etki analizini davranışsal ve teknik açıdan eş zamanlı araştırmıştır. Ayrıca, V2G'nin dağıtım şebekesi üzerindeki etkileri istikrar, güvenilirlik [5] ve teknik esneklik [6], [7] açısından araştırılmıştır. Dağıtım şebekesi yönetimi vadi doldurma, tepe yükü azaltma ve öncelikli şarj etme yeteneğine sahip bir algoritma kullanılarak gerçekleştirilmiştir [8]. Büyük bataryalara sahip EA'ların düzenli olarak fişe takılmadığını [9], ve fişe takma sıklığının haftada iki ila üç kez olduğunu göstermiştir [10]. Artan EA kontrolsüz şarj yükleri şebekede pik yüklenmeye ve ilave yatırım maliyetlerine sebep olacaktır [11], [12]. V2G destekli akıllı şarj kontrol stratejilerinin geliştirilmesi, yüksek talepte deşarj ve düşük talepte şarj yoluyla pik yükü azaltabilir ve enerji talebini kaydırabilir. Sistemik olmayan şarj talepleri, büyük YEK penetrasyonuna sahip şebekelerde artan istikrarsızlıkla birleşerek önemli yönetsel zorluklara neden olacaktır. V2G potansiyeli ve şebeke parametrelerinin etkileşimi göz önünde bulundurularak bu sorunların üstesinden gelmek için şarj yöntemleri geliştirilmektedir [13]. Şarj istasyonu ve mikro şebeke arasındaki ilişki ve etkileşimi inceleyerek ve şarj cihazı seviyesini, konumunu ve şarj süresini optimize ederek ekonomik ve teknik faydaları artırmak mümkündür [14], [15]. YEK penetrasyonunun artırılmasının önündeki başlıca engelleri ortadan kaldırarak yeşil enerji hedeflerine katkıda bulunacaktır [16]. Diğer taraftan, yenilenebilir güç üretimi yüksek olduğunda, enerji santralleri üretimi azaltmalı veya dengeyi korumak için bazı ünitelerinin gücü kısıllmalıdır. V2G, YEK'nin kesintili doğasından oluşan belirsizliklerini dengeleyebilir. EA'lar fazla yenilenebilir enerji ile şarj edilebilir ve depolanan enerji gerektiğinde elektrik şebekesini desteklemek için kullanılabilir. Ayrıca, V2G sayesinde frekans ve gerilim düzenlemesi, yük dengeleme, tepe gücü azaltma ve dönen rezervleri dahil olmak üzere çoğu yan hizmet V2G tarafından sağlanabilir [17]. Akıllı şarja katılma istekliliği üzerine yapılan bir anket, gizlilik ve kontrol kaybı endişelerinin V2G programına katılımın güvenilir sürüş menziline her %20'lik düşüş için %12'ye kadar azalttığı belirlenmiştir [18]. Diğer taraftan, EA sahipleri, V2G'ye katılmaları halinde varış noktalarına ulaşma stresini ifade eden menzil kaygısından muzdarip olabilirler [19]. EA'ların V2G'ye katılımı sistem yükünün %11,1'e kadar temiz enerji kaynaklarından sağlanmasına olanak tanır [20]. Bu çalışmada üreten-tüketici (prosumer) topluluğunda yüksek YEK penetrasyonu sonucu oluşacak güç kısıntılarını topluluk içinde adil bir şekilde dağıtan V2G ile güçlendirilmiş bir şarj yönetimi hedeflenmiş ve yöntemin teknik, çevresel ve ekonomik performansının iyileştirilmesi gerçekleştirilmiştir.

2. SİSTEM TANIMLAMA, SENARYOLAR VE EKONOMİK PARAMETRELER

Görsel 1’de görülen IEEE Avrupa alçak gerilim dağıtım şebekesi (LVDN) görülmektedir. LVDN 416 V'luk alçak gerilim hatları 800 kVA'lık bir transformatör ile orta gerilim seviyesine bağlanmaktadır. Bu çalışmada yapılan analizler bu test sistemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Görsel 1. IEEE 906 baralı test sistemi

YEK içerisinde fotovoltaiik paneller (PV), solar radyasyondan yararlanarak DC enerji üretmektedir. İnvörtörler, üretilen DC enerjiyi AC'ye çevirerek yük ihtiyacının karşılanmasına katkı sağlar. Bir PV panelinin çıkış güç değeri (P_{PV}) Eşitlik (1)'de ve invörtörün güç çıkış değeri (P_{inv}) ise Eşitlik (2)'de [21] verilmiştir. Verilenlere göre Y_{PV} PV dizisinin nominal kapasite değeri [kW], f_{PV} PV değer kaybı faktörü [%], G_t PV dizisine güncel zaman diliminde gelen güneş radyasyon değeri [kW/m^2], α_P gücün sıcaklık katsayısı [-0,20 ila -0,60 $\%/^{\circ}\text{C}$], T_c PV hücre sıcaklığı [$^{\circ}\text{C}$], P_{DC} DC baradaki toplam güç [kW] ve η_{inv} invörtör verimliliği [%]'dir.

$$P_{PV} = Y_{PV} \cdot f_{PV} \cdot G_t \cdot [1 + \alpha_P \cdot (T_c - 25)] \quad [kW] \quad (1)$$

$$P_{inv} = P_{DC} \cdot \eta_{inv} \quad [kW] \quad (2)$$

Proje ömrü boyunca tüm ekonomik maliyetlerin mevcut bugünkü değerinden, süreç içerisinde kazanılan tüm gelirlerin bugünkü değerinin bölünmesiyle sistemin toplam net bugünkü maliyeti (NPC) elde edilir [22]. Proje ömrü sonunda elde edilen net gelir olarak söylenebilir. NPC'nin formülü Eşitlik (3)'te, kapasite sermaye faktörünün ($CRF(i, N)$) formülü Eşitlik (4)'te ve nominal reel faiz oranının (i) formülü ise Eşitlik (5)'te verilmiştir [23]–[25]. Verilenlere göre $C_{ann, total}$ yıllık toplam maliyet değeri [$\$/\text{yıl}$], N proje ömrü [20 yıl], i yıllık gerçek iskonto oranı [%], i' nominal iskonto (borç alma) oranı [%] ve f beklenen enflasyon oranı [%] şeklindedir.

$$NPC = \frac{C_{ann,total}}{CRF(i, N)} \quad [\$] \quad (3)$$

$$CRF(i, N) = \frac{i \cdot (1 + i)^N}{(1 + i)^N - 1} \quad (4)$$

$$i = \frac{i' - f}{1 + f} \quad [\%] \quad (5)$$

Öz tüketim oranı (**SCR**) formülü Eşitlik (6)'da verilmiştir [26]. Bu oran üretilen YEK enerjinin % kaçının kendi içerisinde kullanıldığını göstermektedir. Verilene göre $\sum E_{PV}^{gen}$ toplam üretilen PV enerji miktarını (kWh) ve $\sum E_{PV}^{cons}$ ise doğrudan kendi içerisinde tüketilen yani yüke aktarılan PV enerji miktarını (kWh) göstermektedir [27].

$$SCR = \frac{\sum E_{PV}^{cons}}{\sum E_{PV}^{gen}} \quad [\%] \quad (6)$$

3. V2G POTANSİYELİ VE BULGULAR

V2G, YEK'lerin şebekeye entegrasyonunu kolaylaştırabilir. Böylece arz ve talebin dengelenmesine yardımcı olabilir. Fazla elektriği şebekeye geri satmalarına veya talebin en yüksek olduğu dönemde depolanan elektriği kullanmalarına olanak tanıyarak elektrik maliyetlerini potansiyel olarak azaltabilir. Dahası, V2G sayesinde şebeke elektrikli araçların dağıtılmış enerji depolama kapasitesinden yararlanabileceği için şebeke altyapısı kapasite artışlarına daha az ihtiyaç duyulabilir. Diğer taraftan V2G entegrasyon ve yönetimi önünde birçok zorluk bulunmaktadır. V2G amacıyla sık sık şarj edilmesi ve boşaltılması EA bataryasının bozulmasını hızlandırarak ömrünü kısaltabilir. Bu daha yüksek bakım maliyetlerine ve daha kısa batarya ömrüne yol açabilir. Ayrıca V2G, güvenli ve verimli çalışmayı sağlamak için standartlara ihtiyaç duyup, bu standartların oluşturulması karmaşık ve zaman alıcı olabilir. V2G'nin uygulanması, çift yönlü şarj cihazları ve şebeke iletişim sistemleri gibi uyumlu bir altyapı gerektirir. Ayrıca V2G, EA'lar ve şebeke arasında veri alışverişini içerdiği için, bu verilerin siber güvenlik tehditlerinden korunması önemlidir. Ek olarak, EA sahiplerinin V2G programlarına katılımı artırıcı EA sahipleri için cazip teşvikler oluşturmak önemlidir. Nihai olarak hem elektrik şebekesi hem de EA sahipleri için çok sayıda fayda sağlama potansiyeline sahip olsa da bu zorlukların ele alınması hayati önem taşıyacaktır. Bu bölümde üreten-tüketici (prosumer) topluluğunda yüksek YEK penetrasyonuna sahip V2G ile güçlendirilmiş bir şarj yönetimi hedeflenmiş ve yapılan analizler ile yöntemin teknik, çevresel ve ekonomik performansı incelenmiştir (Çizelge 1). Ayrıca elde edilen sonuçlar kontrolsüz ve kontrollü şarj stratejileri performansları ile karşılaştırılarak V2G potansiyeli derinlemesine analiz edilmiştir. Yapılan analizlerde üreten-tüketici PV kurulu güçleri yük profilleri de dikkate

alınarak 1-15 kWp aralığında rastgele atanmıştır. Ayrıca üreten-tüketici EA şarj güçleri 7 kW olarak tanımlanmıştır.

Çizelge 1. V2G Teknik, Ekonomik ve Çevresel Etkileri

Metot	Kısılan Enerji [kWh]	Toplam Enerji Maliyet (\$)	V2G [kWh]	RF (%)	SCR (%)
<i>Kontrol-V2G</i>	327.996	12.462	34.421	41,3	27,2

Kontrolsüz senaryoda 348.045 kWh kısılan enerji oluşmuştur. Bu senaryodaki toplam enerji maliyeti 17.377 \$'dır. Ayrıca SCR %21,6 olarak gerçekleşmiştir. Kontrollü senaryoda ise kısılan enerji, kontrolsüz senaryoya göre sadece %1 azalmıştır. Bunun önemli bir sebebi yüksek YEK penetrasyonuna karşılık EA penetrasyonunun incelenen senaryolarda %40 olarak belirlenmesidir. Diğer taraftan kontrollü senaryoda kontrolsüz senaryoya göre SCR'de %3'lük bir artış sağlanabilmiştir. Kontrollü şarj stratejisi sayesinde toplam enerji maliyetleri 16.438 \$'a kadar azalmıştır. Böylece, kontrolsüz senaryoya göre %5,4'e kadar maliyetler azalmıştır. Kontrol-V2G senaryosunda ise kontrolsüz ve kontrollü senaryoya göre sırasıyla %5,8 ve %4,7'ye kadar kısılan enerji azaltılabildiği görülmüştür. V2G opsiyonu ile şebeke ile EA arasındaki enerji alışverişi artmış ve 34.421 kWh enerji şebekeye aktarılabildiği görülmüştür. Ayrıca, SCR diğer senaryolara göre maksimize edilerek %27,2'ye kadar artırılabilmiştir. Bu değer V2G potansiyeli ile SCR'nin %5,6'ya kadar iyileştirilebileceğini göstermektedir. V2G opsiyonu kontrollü senaryoya göre RF'i %6,1 artırmayı başarmıştır. Böylece V2G ile PV'den üretilen enerjiden daha fazla faydalanılabildiği ve YEK'lerin yaygınlaşmasına katkı sağlanabilmiştir. Dahası şebekeye olan enerji bağımlılığı kontrollü senaryoya göre daha da azaltılarak daha sürdürülebilir bir enerji yönetimi gerçekleştirilebilmiştir.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Elektrikli araçlar, fosil yakıtlı araçlara alternatif ve özellikle büyük şehirlerde hava kirliliğini azaltmak için uygun bir çözümdür. Bu çalışmada V2G potansiyeli, yüksek solar PV penetrasyonuna sahip alçak gerilim dağıtım şebeke dinamikleri de dikkate alınarak analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre V2G opsiyonu ile yüksek solar PV üretim zamanlarındaki kısılan enerji %5,8'e kadar azaltılabildiği görülmüştür. Dahası, SCR ve RF sırasıyla %27,2 ve %41,3'e kadar iyileştirilebilmiştir. Kontrol-V2G senaryosunda toplam enerji maliyetleri kontrolsüz ve kontrollü şarj yönetim stratejilerine göre sırasıyla %28,3 ve %24,2'ye kadar azaltılarak daha ekonomik bir sonuç elde edilmiştir. Sonuç olarak, V2G ile yenilenebilir temiz enerji kullanımı artırılabilmiş ve dahası güç kısıtları nedeniyle faydalanılamayan enerji azaltılabildiği görülmüştür. Böylece şebeke enerji bağımlılığı azaltılarak daha sürdürülebilir bir enerji yönetimi gerçekleştirilebilmiştir. Gelecek çalışmalarda elektrik araç artan penetrasyonlarında V2G potansiyeli ve yenilenebilir enerji kaynakları ile etkileşimi teknik, ekonomik ve çevresel etkileri incelenecektir.

KAYNAKÇA

- [1] Goel, S., Sharma, R., Rathore, A.K. A review on barrier and challenges of electric vehicle in India and vehicle to grid optimisation, *Transp. Eng.*, vol. 4, February, 2021.

- [2] Khan, S.A., Bohnsack, R. Influencing the disruptive potential of sustainable technologies through value proposition design: The case of vehicle-to-grid technology, *J. Clean. Prod.*, vol. 254, p. 120018, May 2020.
- [3] Wolinetz, M., Axsen, J., Peters, J., Crawford, C., Simulating the value of electric-vehicle-grid integration using a behaviourally realistic model, *Nat. Energy*, vol. 3, no. 2, pp. 132–139, 2018.
- [4] Turton H., Moura, F., Vehicle-to-grid systems for sustainable development: An integrated energy analysis, *Technol. Forecast. Soc. Change*, vol. 75, no. 8, pp. 1091–1108, 2008.
- [5] Huang, Z., Fang, B., Deng, J., Multi-objective optimization strategy for distribution network considering V2G-enabled electric vehicles in building integrated energy system, *Prot. Control Mod. Power Syst.*, vol. 5, no. 1, p. 7, Dec. 2020.
- [6] Luo, L., Wu, Z., Gu, W., Huang, H., Gao, S., Han, J., Coordinated allocation of distributed generation resources and electric vehicle charging stations in distribution systems with vehicle-to-grid interaction, *Energy*, vol. 192, p. 116631, 2020.
- [7] Ahmadi, S., Arabani, H.P., Haghghi, D.A., Guerrero, J.M., Ashgevari, Y., Akbarimajd, A., Optimal use of vehicle-to-grid technology to modify the load profile of the distribution system, *J. Energy Storage*, vol. 31, no. July, p. 101627, 2020.
- [8] Hashim, M.S., Yong, J.Y., Ramachandaramurthy, V.K., Tan, K.M., Mansor, M., Tariq, M., Priority-based vehicle-to-grid scheduling for minimization of power grid load variance, *J. Energy Storage*, vol. 39, p. 102607, 2021.
- [9] Jian, L., Zheng, Y., Xiao, X., Chan, C.C., Optimal scheduling for vehicle-to-grid operation with stochastic connection of plug-in electric vehicles to smart grid, *Appl. Energy*, vol. 146, pp. 150–161, 2015.
- [10] Dudek, E., The Flexibility of Domestic Electric Vehicle Charging: The Electric Nation Project', *IEEE Power Energy Mag.*, vol. 19, no. 4, pp. 16–27, Jul. 2021.
- [11] Ponnamp, V.K.B., Swarnasri, K., Multi-Objective Optimal Allocation of Electric Vehicle Charging Stations and Distributed Generators in Radial Distribution Systems using Metaheuristic Optimization Algorithms', *Eng. Technol. Appl. Sci. Res.*, vol. 10, no. 3, pp. 5837–5844, Jun. 2020.
- [12] Tercan, S.M., Elma, O., Gokalp, E., Cali, U., An expansion planning method for extending distributed energy system lifespan with energy storage systems', *Energy Explor. Exploit.*, vol. 40, no. 2, pp. 599–618, Mar. 2022.
- [13] Kavousi-Fard, A., Abunasri, A., Zare, A., Hoseinzadeh, R., Impact of plug-in hybrid electric vehicles charging demand on the optimal energy management of renewable micro-grids, *Energy*, vol. 78. pp. 904–915, 2014.
- [14] Chen, C., Wu, Z., Zhang, Y., The Charging Characteristics of Large-Scale Electric Vehicle Group Considering Characteristics of Traffic Network, *IEEE Access*, vol. 8, pp. 32542–32550, 2020.
- [15] Ran, C., Zhang, Y., Yin, Y., Demand response to improve the shared electric vehicle planning: Managerial insights, sustainable benefits, *Appl. Energy*, vol. 292, no. March, p. 116823, 2021.
- [16] Mohammad, A., Zamora, R., Lie, T.T., Integration of electric vehicles in the distribution

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

- network: A review of PV based electric vehicle modelling, *Energies*, vol. 13, no. 17, 2020.
- [17] Almezizia, A.A., Snodgrass, J.M., *Investigation of V2G economical viability*, 2018 IEEE Texas Power Energy Conf. TPEC 2018, pp. 1–6, 2018.
- [18] Bailey, J., Axsen, J., Anticipating PEV buyers' acceptance of utility controlled charging, *Transp. Res. Part A Policy Pract.*, vol. 82, pp. 29–46, Dec. 2015.
- [19] Khan, M.S.A., Kadir, K.M., Mahmood, K.S., Alam, M.I.I., Kamal, A., Al Bashir, M.M., Technical investigation on V2G, S2V, and V2I for next generation smart city planning, *J. Electron. Sci. Technol.*, vol. 17, no. 4, 2019.
- [20] Tarroja, B., Hittinger, E., The value of consumer acceptance of controlled electric vehicle charging in a decarbonizing grid: The case of California, *Energy*, vol. 229, 2021.
- [21] Ahmed, E.E.E., Demirci, A., Multi-stage and multi-objective optimization for optimal sizing of stand-alone photovoltaic water pumping systems, *Energy*, vol. 252, 2022.
- [22] Terkes, M., Ozturk, Z., Demirci, A., Tercan, S.M., Optimal sizing and feasibility analysis of second-life battery energy storage systems for community microgrids considering carbon reduction, *J. Clean. Prod.*, vol. 421, Oct. 2023.
- [23] Ozturk, Z., Demirci, A., Tosun, S., Ozturk, A., *Technic and Economic Effects of Changes in the Location of Industrial Facilities in Industrializing Regions on Power Systems*, 2021 13th International Conference on Electrical and Electronics Engineering (ELECO), pp. 11–17, Nov. 2021
- [24] Ozturk, Z., Demirci, A., Yenilenebilir Enerji Kaynaklı Hibrit Güç Sistemlerinin Farklı Penetrasyon ve Şebeke Tarifeleri Altında Optimizasyonu, *J. Polytech.*, May 2023.
- [25] Ozturk, Z., Tosun, S., Ozturk, A., Modeling of a Sample Hybrid Renewable Energy System with HOMER, Economic and Technical Analysis, *Bayburt Univ. J. Sci.*, vol. 2, no. 2, pp. 286–299, 2019.
- [26] Ahmed, E.E.E., Demirci, A., *Assessment of overvoltage and power losses in low voltage distribution networks with high photovoltaics penetration based on prosumers' self-consumption*, 2022 International Congress on Human-Computer Interaction, Optimization and Robotic Applications (HORA), pp. 1–4. Jun. 2022.
- [27] Tercan, S.M., Demirci, A., Gokalp, E., Cali, U., Maximizing self-consumption rates and power quality towards two-stage evaluation for solar energy and shared energy storage empowered microgrids, *J. Energy Storage*, vol. 51, 2022.

**KALABALIKLAŞMA SORUNU KARŞISINDA CEZA İNFAZ KURUMLARI
YÖNETİMİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ**
MANAGEMENT OF PENITENTIARY INSTITUTIONS AGAINST CROSSING
PROBLEM: THE CASE OF TURKIYE

Dr. Ertuğrul YAZAR
Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu,
ORCID ID: 0000-0002-2508-1201

Özet

Hapis cezasına son çare olarak başvurulması ilkesi ve hapis-dışı alternatif çözüm yollarının genişletilmesi uluslararası insan hakları metinlerinde vurgulanmaktadır. Nelson Mandela Kurallarında, Üye Devletlerin hapisanelerde aşırı kalabalıklaşmayı azaltmak için çaba göstermeleri, alternatif hapis dışı tedbirlere başvurmaları, adalet ve hukuki savunma mekanizmalarına daha fazla erişimi ve rehabilitasyon programlarını desteklemeleri tavsiye edilmektedir. Tokyo Kuralları, hapsedilmeyi az kullanan bir ceza adaleti sistemini benimsemiş kamu yönetimi politikasını, ceza adaleti sistemi politikalarının makul olmasını, insan haklarına uyulmasını, sosyal adaletin tesisini ve rehabilitasyon süreçlerini dikkate alan hapis içermeyen tedbirlerin geliştirilmesini önermektedir. Ceza infaz kurumlarında insan haklarının gözetilmesi gerekir. Hafif suçlarla suçlananların ve hassas grupların (engelli, yaşlı, çocuklu kadın gibi) topluma kazandırılması konusunda hapsedme “ters etki” yapabilmektedir. Ceza infaz kurumları inşa etme, barınma, besleme ve bakım sağlama hizmetleri hapis cezasının diğer maliyetleridir. 1 Haziran 2023 tarihi itibarıyla Türkiye’de 296.202 kişilik kapasite rakamıyla birlikte toplam 407 ceza infaz kurumu bulunmaktadır. Ülkemizde 31 Mart 2022 tarihi itibarıyla, ceza infaz kurumlarında 314.502 mahpus bulunmakta olup Haziran 2023 tarihi itibarıyla bu rakamın 350 bin civarında olduğu tahmin edilmektedir. Söz konusu veriler ışığında cezaevlerinde fazladan 50 bin kişinin tutulduğu ve ceza infaz kurumlarında “kalabalıklaşma sorunu” olduğu ifade edilebilir. Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi kalabalık cezaevlerinde genel yaşam kalitesinin çok ciddi biçimde düşeceğini ve durumun insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele düzeyine gelebileceğini belirtmektedir. İnsan Hakları Eylem Planı’nda çözüm olarak kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımların kapsamının genişletilmesi hedeflenmektedir. Çalışma, Türkiye örneği üzerinden kalabalıklaşma sorunu karşısında ceza infaz kurumları yönetiminin zorluklarına ve olası çözüm önerilerine odaklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ceza İnfaz Kurumları, Kamu Yönetimi, İnsan Hakları, Kalabalıklaşma Sorunu.

Abstract

The principle of using imprisonment as a last resort and expanding alternative solutions are emphasized in international human rights texts. The Nelson Mandela Rules recommend that Member States strive to reduce overcrowding in penitentiary institutions, resort to alternative non-custodial measures, promote greater access to justice and legal defence mechanisms, and support rehabilitation programmes. The Tokyo Rules recommend the development of non-custodial measures that take into account public administration policy, the reasonableness of criminal justice system policies, the observance of human rights, the establishment of social justice, and rehabilitation processes adopted a criminal justice system that makes little use of imprisonment. Human rights must be observed in penitentiary institutions. Imprisonment can have a “reverse effect” on reintegration of those accused of minor crimes and vulnerable groups (such as the disabled, elderly, women with children) into society. Building penitentiary institutions, providing housing, feeding and care are other costs of imprisonment. As of June 1,

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

2023, there are a total of 407 penitentiary institutions in Turkiye with a capacity of 296,202 people. As of March 31, 2022, there are 314,502 prisoners in penitentiary institutions in our country, and as of June 2023, this figure is estimated to be around 350 thousand. In the light of the aforementioned data, it can be stated that an additional 50 thousand people are held in prisons and that there is a “crowding problem” in penitentiary institutions. CPT states that the overall quality of life in overcrowded penitentiary institutions will drop drastically and the situation may reach the level of inhuman or degrading treatment. In the Human Rights Action Plan, it is aimed to expand the scope of alternative sanctions to short-term imprisonment as a solution. The study will focus on the difficulties of the management of penitentiary institutions and possible solutions in the face of the problem of overcrowding through the example of Turkiye.

Keywords: Penitentiary Institutions, Public Administration, Human Rights, Overcrowding Problem.

**ENERJİ ÜRETİM TESİSLERİNDE KARBON YAKALAMA TEKNOLOJİLERİ
İNCELEMESİ: YANMA SONRASI KARBON YAKALAMA YÖNTEMİ DERLEMESİ**
REVIEW OF CARBON CAPTURE TECHNOLOGIES IN POWER GENERATION
PLANTS: POST-COMBUSTION CARBON CAPTURE METHOD REVIEWS

Dr. Çağatay VARIŞ

Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü
ORCID ID: 0000-0001-7216-0431

Dr. Yüksel YALÇIN

²İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
ORCID ID: 0000-0002-9743-9399

Yusuf DURAN

Çevre Mühendisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü
ORCID ID: 0000-0002-4204-6168

Mertkan ŞAHİN

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Of Teknoloji Fakültesi
ORCID ID: 0009-0006-6235-7541

Özet

Günümüzde insan nüfusunun, sanayileşmenin hızlı bir şekilde artması ve fosil kaynaklarının kullanımına devam edilmesi dünyamızı iklim krizi ile karşı karşıya getirmiştir. Sera gazlarının sebep olduğu çevresel etkileri azaltabilmek adına birçok farklı önlemler alınmaktadır. İncelenen çalışmalar sonucunda sektörler için karbon emisyon miktarının %72'sinin enerji sektöründen kaynaklandığı görülmüştür. Bu çalışma kapsamında enerji sektöründe karbon emisyon çözümü olarak karbon yakalama teknolojileri incelenmiştir. Tesislerin doğrudan atmosfere saldıgı karbondioksit potansiyelinin tespitinin ardından tesisin işleyişine uygun olarak 3 farklı yakalama yöntemi ile karbondioksit yakalanmaktadır. CCS (carbon capture and storage) yöntemleri, yanma öncesi yakalama, oksijen yakıt yakalama ve yanma sonrası yakalama yöntemi olarak ayrılmaktadır. Bu çalışma enerji üretim tesislerinde yanma sonrası yakalama yönteminde kimyasal absorpsiyon tekniği ile baca gazından CO₂'nin yakalanması incelenmiştir. Araştırmalar sonucunda belirtilen kimyasal absorpsiyon işlemlerinin genellikle amin bazlı çözeltiler kullanılarak gerçekleştirildiği gözlemlenmiştir. Bu çalışmada, yakalanan CO₂'nin depolanacağı veya kullanılacağı alanlara süper kritik fazda taşınması gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu taşıma sistemine zenginleştirilmiş petrol geri kazanım sahalarındaki uygulamalar örnek olarak verilebilir. Yakalanan CO₂'nin tükenmiş petrol ve gaz rezervuarlarına, gözenekli kaya oluşumlarına ve kömür yataklarına depolanabildiği gösterilmiştir. Farklı şekilde yakalanan karbondioksitin üre ve metanol gibi ürün üretiminde kullanıldığı literatür çalışmaları sonucunda derlenmiştir. Çalışmada enerji üretim tesislerinde yapılabilecek yanma sonrası yakalama yöntemiyle CO₂'nin tutulması ve bu CO₂'nin jeolojik depolama alanlarına enjekte edilerek emisyon salımının engellenmesi veya faydalı bir ürüne dönüştürülmesi sonuçlarına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Karbon Yakalama, Karbon Depolama, Emisyon, CCS

Abstract

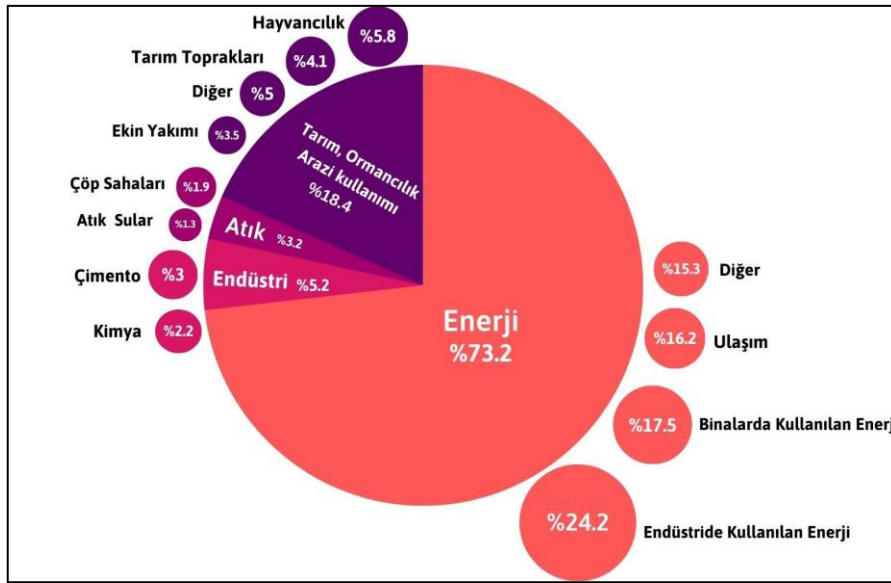
In today's world, the rapid increase in the global population, industrialization, and continued use of fossil fuels have led our planet to face a climate crisis. To mitigate the environmental impacts caused by greenhouse gases, various measures are being taken. Based on analyzed studies, it has been observed that 72% of carbon emissions by sector originate from the energy sector. Within the scope of this study, carbon capture technologies have been examined as a solution to carbon emissions in the energy sector. After identifying the carbon dioxide potential emitted directly into the atmosphere by facilities, three different capture methods are employed based on the facility's operations: CCS (carbon capture and storage) methods, pre-combustion capture, oxy-fuel capture, and post-combustion capture. In this study, post-combustion capture in energy production facilities has been explored, focusing on the chemical absorption technique to capture CO₂ from flue gas. Research indicates that chemical absorption processes typically utilize amine-based solutions. The study concludes that the captured CO₂ needs to be transported to storage or utilization sites in a supercritical phase. Applications of this transportation system in enhanced oil recovery fields can be given as an example. The research demonstrates that captured CO₂ can be stored in depleted oil and gas reservoirs, porous rock formations, and coal beds. Different methods of captured carbon dioxide utilization, such as in the production of urea and methanol, have been compiled from literature studies. The study concludes that implementing post-combustion capture methods in energy production facilities can lead to the retention of CO₂, its injection into geological storage areas to prevent emission or its transformation into a useful product.

Keywords: Carbon Capture, Carbon Storage, Emission, CCS

GİRİŞ

İnsanlık tarihine bakıldığında sera gazları emisyonunun geçmişten günümüze doğru sürekli artışı gözlemlenmiştir. Bunun temel nedenleri insan nüfusunun hızlı bir şekilde artması ve sanayi anlamında gelişmelerin sürekli olarak devam etmesi gösterilebilir. Giderek artan sanayileşmenin sera gazı salımında büyük bir rolünün olmasından dünyanın karşı karşıya kaldığı iklim krizi, küresel ısınma vb. sorunlar her geçen gün tüm canlı yaşamını tehlike altına sokmaktadır. Bu sorunlara bir çözüm olarak ülkeler arasında iklim değişikliğini önlemek için Paris İklim Anlaşması 4 Aralık 2015 yılında yürürlüğe girmiş olup aralarında Türkiye'nin de olduğu 191 ülke tarafından imzalanmıştır. Aynı zamanda Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda 17 ana madde ile iklim ve çevre krizine yönelik çözümler yayınlamıştır. Paris İklim Anlaşmasındaki paydaş ülkeler 2050 yılına kadar küresel ısınmayı endüstrileşme öncesi döneme kıyasla 1,5 °C ile sınırlandırmayı hedeflemişlerdir [1]. Anlaşma gereği 2030'a kadar %50 sera gazı salımının engellenmesi, 2050 yılına gelindiğinde ise net sıfır emisyon hedefine ulaşılması amaçlanmaktadır. Planlanan bu çözümler doğrultusunda çevre ve iklim koşullarının eski haline dönmesi sağlanamayacak olsa da canlı yaşamının devamı için daha kötü şartların oluşması engellenebilecektir. Bu kötü şartları oluşturan ve kabul edilen sera gazı bileşenleri; metan gazı (CH₄), karbondioksit (CO₂), nitroz oksit (N₂O) ve flor içerikli sera gazlarını içermektedir. Sera gazı emisyonlarının %79' unu karbondioksit, %21'lik kısmını diğer sera gazları oluşturmaktadır [2]. Sera gazı salımının sektöre göre dağılımı Görsel 1'de gösterilmiştir. Başlıca CO₂ salımı yapan tesisler; doğalgaz üretim tesisleri, sentetik yakıt tesisleri, demir-çelik tesisleri, çimento üretim tesisleri, fosil yakıt ve biyokütle enerji üretim

tesisleridir [3]. Belirlenen 2030 ve 2050 hedeflerine ulaşmak için CO₂ emisyonuna karşı alınacak önlemlerin başında, fosil yakıt kullanımının azaltımı ve buna bağlı olarak fosil yakıt kaynaklı enerji üretim tesisleri yerine daha düşük karbon salımı yapan enerji kaynaklarının kullanımına yönelim gelmektedir [4]. Karbon içermeyen veya fosil kaynaklara göre daha düşük karbon içeren enerji çözümleri olan yenilenebilir enerji ve hidrojen tesisleri, nükleer enerji santralleri, karbon yakalama ve depolama (carbon capture and storage (CCS)) prosesleri tercih edilmelidir.

Görsel 1. 2020 Sera Gazı Emisyonunun Sektöre Göre Dağılımı [4]

Enerji üretim tesislerindeki CO₂ karbon yakalama ve depolama (CCS) yöntemleri ile yakalanıp belirli bir mesafedeki depolama alanlarına taşınarak uygun bölgelere enjekte edilip CO₂'nin atmosfere salımı engellenmektedir. Karbon yakalama ve depolama teknolojilerine dair proses incelemesi 3.ve 4. bölümlerde ele alınmıştır.

LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Krzemień ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmada, örnek bir enerji üretim tesisinin baca gazından atılan karbondioksitin yanma sonrası kimyasal absorpsiyon yöntemiyle yakalanmasını incelenmiştir [5]. Mondal ve arkadaşları çalışmalarında karbon yakalama yöntemi olarak mikro algleri tercih etmişlerdir. Bu çalışmada karbondioksitin mikro algler ile yakalanıp ardından karbondioksiti alg biyokütlesinde hapsedilebileceği incelenmiştir [6]. Fatah ve arkadaşları karbon yakalama ve depolama sistemlerinde (CCS) yakalanan karbondioksitin farklı depolama alanı olarak kayalara enjekte edilmesini incelemişlerdir [7]. Özgür'ün yapmış olduğu çalışmada, Türkiye'de aktif haldeki zenginleştirilmiş petrol geri kazanım prosesleri incelenmiştir. İncelenen sahalarda CO₂ enjeksiyonu üzerine değerlendirmelerde bulunulmuştur [8]. Literatür araştırmalarında incelenen çalışmalar Çizelge'1 de gösterilmektedir.

Çizelge 1. Literatür Araştırmaları [9-16]

Yıl	Tesis Türü	İnceleme Yöntemi	Yakalama Yöntemi	Depolama Alanı	

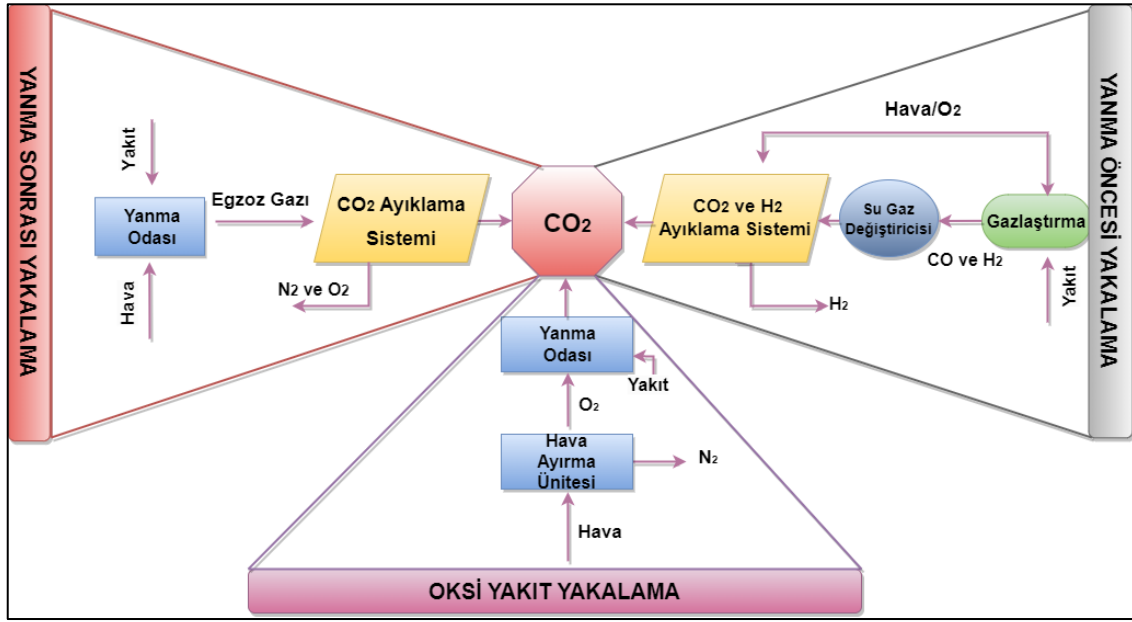
TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

		Teknik	Ekonomik	Yanma Sonrası Yakalama	Yanma Öncesi Yakalama	Oksi Yakıt Yakalama		Yakalanan CO ₂ (tCO ₂ /yıl)
2021	Enerji Üretimi	X	-	X	-	-	-	150.000
2021	Petrol Rafinerisi	X	-	X	-	-	Jeolojik Depolama	0,48~1,44 M
2018	Hidrojen Üretimi	X	-	X	-	-	Jeolojik Depolama	100.000
2018	Enerji Üretimi	X	X	X	-	-	Jeolojik Depolama	8,44 M
2016	Enerji Üretimi	X	X	-	-	X	-	-
2016	Enerji Üretimi	X	-	X	-	-	Jeolojik Depolama	-
2015	Enerji Üretimi	X	X	X	X	X	Jeolojik Depolama	4,56 M
2001	Enerji Üretimi	X	X	X	-	-	Jeolojik Depolama	-

Literatür araştırmaları incelendiğinde karbon yakalama ve depolama prosesleri için elde edilen karbondioksitin, çoğunlukla enerji ve hidrojen üretim tesisleri ile petrol rafinerilerinden karşılandığı görülmüştür. Yanma sonrası yakalama yönteminin sıklıkla tercih edildiği bu uygulamalarda depolama için jeolojik yapılar seçilmiştir. Yakalanan karbondioksit miktarı tesisin büyüklüğü, tipi ve gücüne bağı olarak atılan egzoz gazı içeriği ve potansiyeline göre değişkenlik göstermektedir.

KARBON YAKALAMA VE DEPOLAMA PROSESİ

Görsel 2’de görüldüğü üzere karbon yakalama işlemleri yanma öncesi, yanma sonrası ve oksijenli yanma olarak üç gruba ayrılmaktadır. Çeşitli yöntemlerle ayıklanan karbondioksit 20 bar basınçta ve -18 °C’de sıvılaştırılarak geçici depolama yerleri olan tanklarda bekletilmektedir. Sıvı fazdaki CO₂’nin enjekte edileceği depolama alanına ulaşım boru hatlarıyla, gemi veya araç üzeri taşınan tankerlerle yapılmaktadır. Enjekte edileceği yere taşınan CO₂, jeolojik yer altı rezervuarları olan akiferler, atıl halde bulunan tükenmiş petrol ve gaz sahaları ile madenciliği yapılamayan kömür yataklarına enjekte edilerek CO₂’nin atmosfere yayılması engellenmektedir [17].

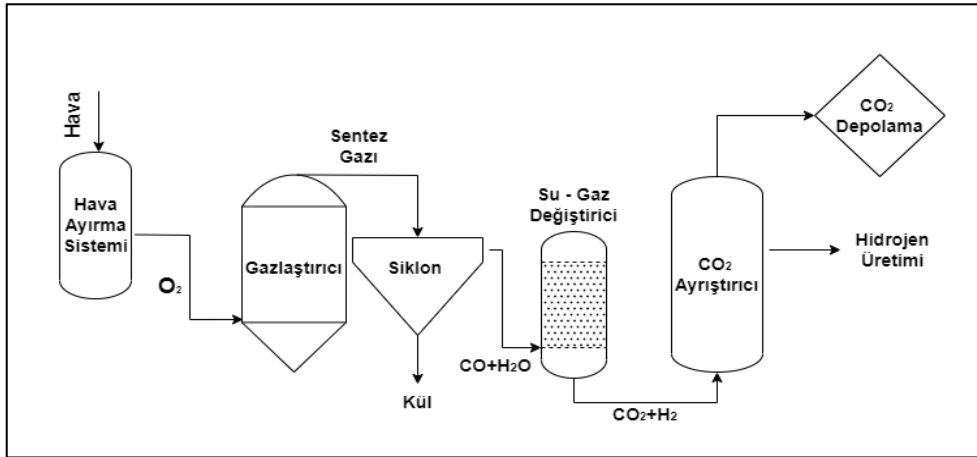
Görsel 2. Karbondioksit Yakalama Yöntemleri

Karbon Yakalama Yöntemleri

Yanma Öncesi Yakalama Yöntemi

Yanma öncesi yakalama yöntemi, fosil yakıtların reaktörde (gaz türbini, kazan vb.) hava ile tepkimeye girmeden karbonunun önceden ayrıştırılarak yakalanmasıdır. Proseste ilk etapta hava ayırıştırıcısından elde edilen hava/O₂'nin gazlaştırma ünitesinde yakıt ile tepkimeye girmesi sonucu ağırlıklı olarak CO, H₂O ve H₂ bileşiklerini içeren sentez gazı üretilmektedir. Sentez gazının içinde bulunan istenmeyen kül ve toz gibi partiküller ayrıştırılması için siklondan geçirilerek partiküller sentez gazından uzaklaştırılır. Görsel 3'de görüldüğü üzere partiküllerden uzaklaştırılan sentez gazındaki karbonmonoksit ve su buharı, su gaz değiştiricisinde (Water Gas Shift (WGS)) buhar ile tepkimeye sokularak karbondioksit ve eldesi gerçekleştirilir [18]. Bu işlemin ardından CO₂, kimyasal veya fiziksel absorpsiyon ayırma teknikleriyle ayrıştırılmaktadır. Bu prosesin çıktısı olarak hidrojen üretimi gerçekleştirilmektedir. Hidrojen üretiminden kaynaklanan karbondioksit atmosfere salındığında üretilen hidrojen türü gri hidrojen sınıfına girmektedir fakat yanma öncesi yakalama sistemi sonucunda karbondioksitin depolanmasıyla beraberinde üretilen hidrojen türü ise mavi hidrojen olmaktadır [19].

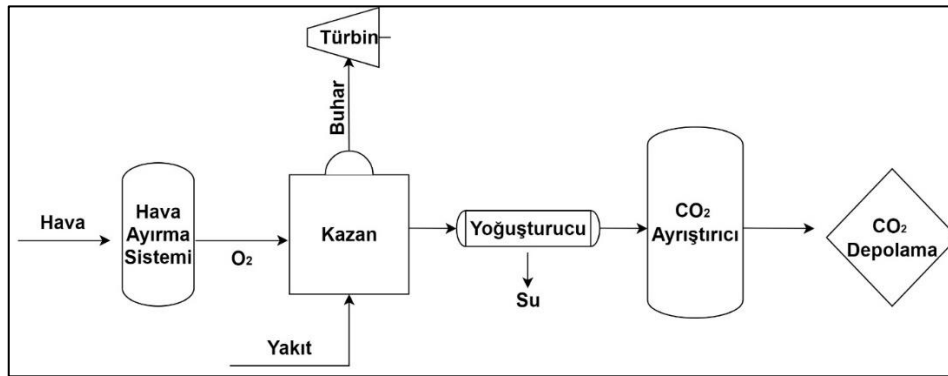

Görsel 3. Yanma Öncesi Yakalama Yöntemi

Yanma öncesi yakalamanın avantajı, ana yanma gerçekleştirilmeden yakıtın karbondan ayrıştırılmasıdır. Yanma öncesi yakalama yöntemi günümüzde amonyak üretiminde ve kömür gazlaştırma tesislerinde kullanılmaktadır. Bu yöntemle yakalanan çoğu CO₂ uygulaması geliştirilmiş petrol geri kazanım proseslerinde ham petrolün çıkarılması için kullanılmaktadır [20]. Günümüzde yanma öncesi yakalamanın en büyük dezavantajı ise maliyetlerinin oldukça yüksek olmasıdır [17].

Oksi-Yakıt Yanma Yöntemi ile Yakalama

Görsel 4'te reaktörde gerçekleşen yanma işlemi, prosesin en başında havadan ayrıştırılmış yüksek orandaki oksijen ile yakıtın tepkimeye girmesi sonucu gerçekleşmektedir. Yakıtın saf oksijenle yanmasının ardından yüksek oranda CO₂ ve H₂O elde edilmektedir. Yüksek CO₂ oranına sahip bu atık gazın yoğunlaşma ünitesinde H₂O'dan ayrılmasıyla bu süreç sonlanmaktadır [21]. Oksi-yakıt yanma ile yakalama sistemlerinin maliyetinin yüksek olmasından dolayı bu karbon yakalama yöntemi şimdiye kadar daha küçük ölçekli tesislerde tercih edilmiştir [17].

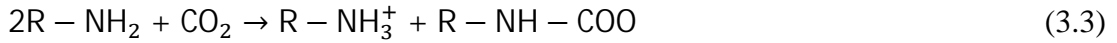
Görsel 4. Oksi-Yakıt Yakalama Yöntemi

Yanma Sonrası Yakalama Yöntemi

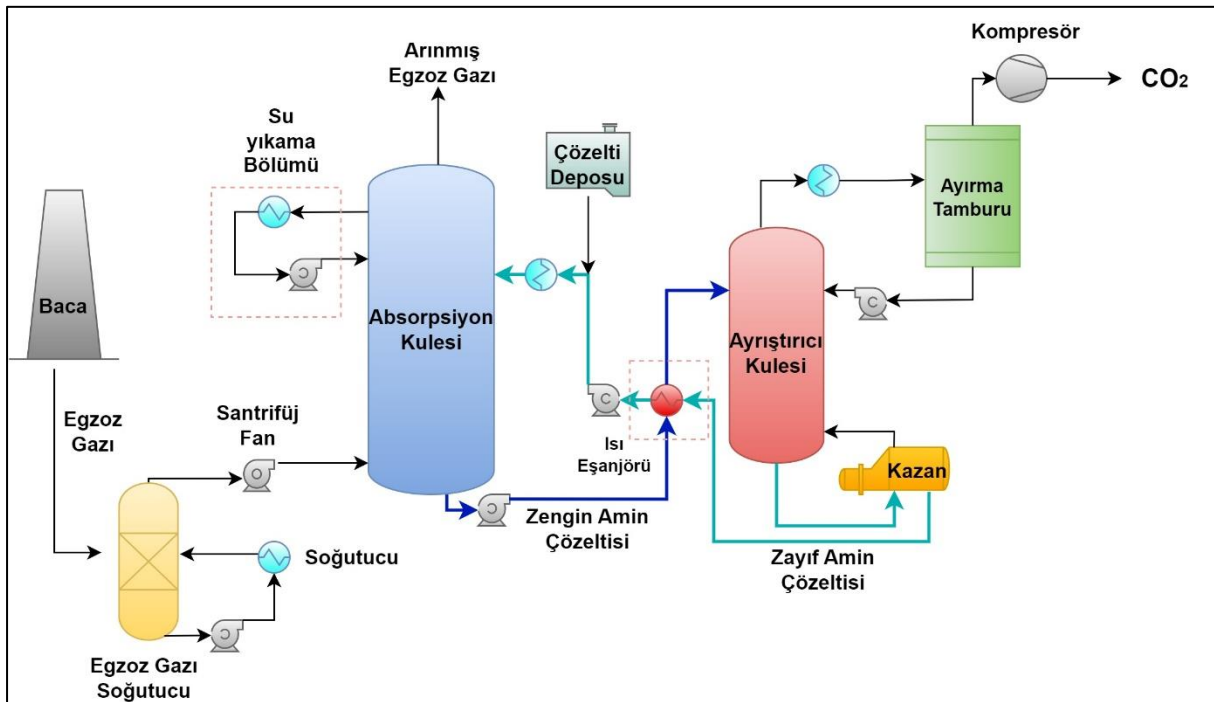
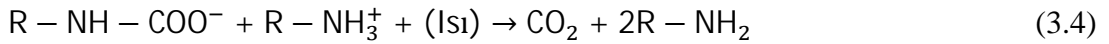
Bu yöntem fosil yakıt veya biyoyakıtlarla üretim yapan sistemlerin yanma sonrasında oluşan baca gazından, gazın doğrudan atmosfere salımından önce, karbondioksitin yakalanmasını amaçlamaktadır. Baca gazındaki CO₂'nin büyük bir kısmı ayırma ekipmanlarından geçirilmektedir. Baca gazı çıkışında yakalanan CO₂ çeşitli ayırma teknikleriyle (solventler, katı sorbentler, kriyojenik ayırma ve membran ile ayırma) gaz karışımından ayrılarak yüksek basınç

ve yüksek sıcaklıkta gaz halinden sıvı hale getirilerek geçici depolama tesislerinde depolanabilmektedir [22,23]. Bu çalışma kapsamında yanma sonrası yakalama tekniklerinden kimyasal absorpsiyon tekniği incelenecektir. Absorpsiyon işlemi, gaz karışımındaki bileşenleri çözebilmek için karışımın uygun bir sıvı ile temas ettirilerek çözünmesidir. Yanma sonrası yakalama tekniklerinde kimyasal absorpsiyon yöntemi en çok kullanılan yöntemlerden biridir [17]. Baca gazındaki CO₂ asidik bir gaz olduğundan CO₂ bazik çözücüler kullanılarak absorbe edilebilmektedir. Belirtilen kimyasal absorpsiyon işlemleri genellikle MEA (mono etanol amin) çözeltisi kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Organik bileşik olan alkanol aminler grubundan MEA; doğal gazın sektörel bazlı değerlendirilmesi gibi bir dizi endüstriyel uygulamada CO₂, H₂S vb. asit gazlarını proses akışlarından ayırmak için geliştirilmiş bir kimyasaldır [23]. Amin prosesi tipik olarak bir baca gazındaki CO₂'nin %90'ından fazlasını yakalamaktadır. Teknik olarak, işlem daha yüksek CO₂ yüzdesini yakalayabilir ancak baca gazında kalan CO₂ miktarı çok seyreltik hale geldikçe yakalama maliyetleri önemli ölçüde artmaktadır. CO₂'nin kimyasal olarak ayrıştırılması için birçok potansiyel çözücü arasında MEA en iyi tercihlerden biridir [23-24].

CO₂ Absorpsiyonu:

MEA Rejenerasyonu:

Görsel 5. Yanma Sonrası Amin Kimyasal Absorpsiyon Akış Diyagramı

Yukarıdaki (3.4) numaralı kimyasal denkleme görüldüğü üzere amin bazlı sistemlerde çözücünün tekrardan geri kazanılması için büyük miktarda ısıya ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca CO₂'nin kömür veya petrolden kaynaklanan baca gazında yakalanması sırasında MEA prosesi SO₂'nin baca gazından ayrılmasını gerektirir. MEA, SO₂ ve O₂ tarafından bozulmaya uğramasının ardından istenmeyen ürünler oluşturmaktadır. Bu yüzden yanma sonrası

karbondioksit yakalama sistemlerinde baca gazı kükürt giderme sistemleri kullanılmaktadır [25].

Egzoz gazı ilk etapta soğutucu ve santrifüj fan vasıtasıyla 40°C sıcaklığa düşürülerek 101-109 kPa basınçta dikey absorpsiyon kulesine enjekte edilmektedir. Absorpsiyon kulesinin üst kısmından enjekte edilen amin bazlı çözelti absorpsiyon kulesinin altından yükselen gaz ile tepkimeye girmektedir. Bu işlemin sonucunda baca gazındaki karbondioksitin büyük bir kısmı çözelti içinde tutulmaktadır. Geri kalan gaz bileşikleri ise absorpsiyon kulesinin egzoz çıkışından atmosfere gönderilmektedir. Amin çözeltisine göre sıcaklığı artmış olan karbondioksit bakımından zengin sıvı çözeltinin sıcaklığı ısı eşanjöründe 100-107°C sıcaklığa yükselerek ayrıştırıcı kulesine gönderilmektedir. Zengin amin çözeltisi 186 kPa basınçta ayrıştırılarak CO₂ ve karbondioksit bakımından zayıf çözelti elde edilmektedir. Ayrıştırma kulesinin çıkışından alınan büyük oranda amin bazlı çözeltiden ayrılan karbondioksit, ayırma tamburunda yaklaşık 40-45°C'ye düşürüldükten sonra geçici depolama tesisinde -18°C sıcaklıkta ve kompresör vasıtasıyla sıkıştırılarak 20 bar yüksek basınçta depolanabilmektedir. Görsel 5'e bakıldığında ayrıştırıcı içinde az miktarda karbondioksit kalan amin bazlı çözelti kazanda rejenerasyon işleminde yüksek sıcaklığa tabi tutularak tekrardan ısı eşanjörüne ardından da tekrardan çevrimi tamamlamak için absorpsiyon kulesine gönderilmektedir [5]. Temel olarak yanma sonrası yakalama sistemleri her türlü yakıtın yanması sonucu ortaya çıkan baca gazlarına uygulanabilir. Ancak yakıttaki safsızlık tüm tesisin tasarımı ve maliyeti açısından çok önemlidir. Bu yakalama sistemi, mevcut sabit emisyon kaynaklarının güçlendirilmesi için en çok tercih edilen ticari seçenek olarak kabul edilmektedir [5].

KARBON TAŞIMA YÖNTEMLERİ

Yakalanan CO₂'nin yakalandığı tesiste taşınabilir forma getirilebilmesi için geçici depolama alanlarında depolanması gerekmektedir. Yakalama yöntemleriyle tutulan CO₂'nin depo edileceği alana göre taşıma şekli belirlenmektedir. Yakalanan CO₂ katı, sıvı ve gaz halinde taşınabilmektedir. Ancak karbondioksit gaz formunda çok fazla yer kapladığı için CO₂'nin hacimce daha az yer kaplayacak hale getirilmesi gerekmektedir. LPG'nin (sıvılaştırılmış petrol gazı) ve LNG'nin (sıvılaştırılmış doğal gaz) gazlarının depolanmasında ve taşımacılığında kullanılan teknoloji sıvı CO₂ (yaklaşık 0,7 MPa basınçta) taşımacılığında kullanılabilmektedir. Karbondioksit 1 atm basınçta -78°C sıcaklıkta katı hale geçiş yapmaktadır ve bu işlem sonucunda kuru buz oluşmaktadır. Diğer seçeneklere kıyasla karbondioksiti katı forma geçirmek ve aynı şekilde bu fazda tutabilmek için sıvı ve gaz haline göre daha fazla enerji gerekmektedir. Bu durum maliyet ve enerji açısından istenilen bir durum değildir [17]. Karbondioksit boru hatları, tır, gemi ve tren gibi araçlar vasıtasıyla işlem göreceği alana taşınabilmektedir. Karbondioksitin boru hatlarında taşınabilmesi için uygun fazlarda olması ve boru hattı boyunca bu fazı koruyabilmesi gerekmektedir. Karbondioksit 31°C sıcaklıktan ve 74 bar basınçtan daha yüksek olduğu durumlarda süper kritik fazda boru hatları ile taşınabilmektedir. Ayrıca karbondioksitin yaklaşık 10 bar basınçta, -40°C sıcaklıkta sıvı fazda taşınabilmesi mümkündür. Ancak taşımada kullanılacak uzun boru hatları göz önüne alındığında bu şartların sürekli olarak sağlanması zorlaşmaktadır [26]. Karbondioksitin geçici depolama alanında taşınabilir hale getirilerek boru hatlarıyla EOR (Gelişmiş Petrol Geri Kazanımı) ve EGR (Gelişmiş Gaz Geri Kazanımı) tesislerinde kullanılmak üzere petrol veya doğal gaz sahalarına transferi en çok kullanılan yöntemlerden biridir [26]. Görsel 6'da Amerika'daki EOR ve EGR tesislerindeki taşımacılığı yapılan CO₂ transfer hatlarında bu şekilde taşınmakta ve yer altındaki petrol veya gaz rezervuarlarına enjekte edilmektedir.

Görsel 6. Kuzey Amerika'daki CO₂ Boru Hattı [17]

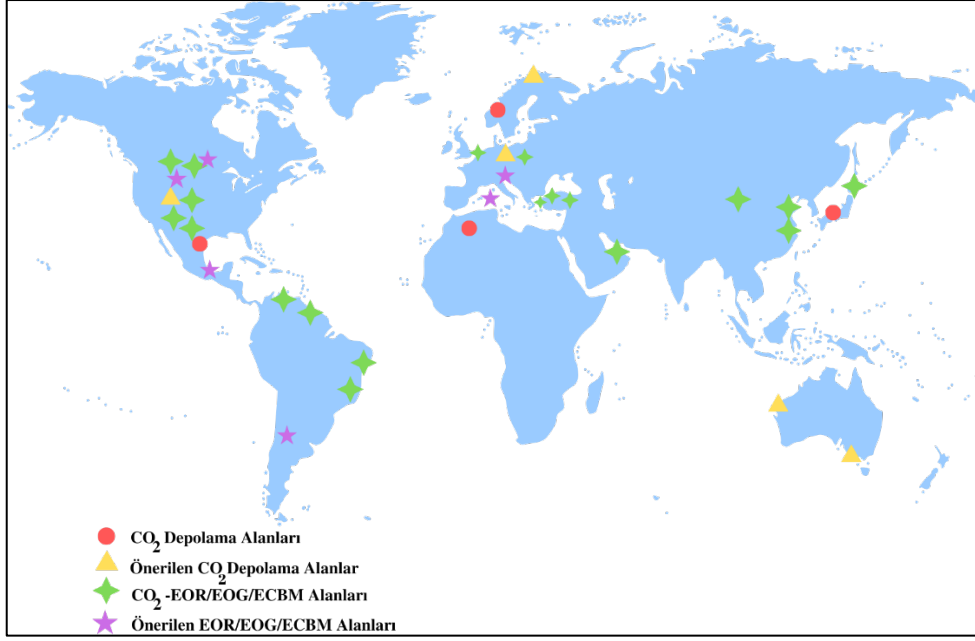
Sıvı veya süperkritik fazdaki CO₂, geçici depolama tankından kargo tankına, yüksek basınç ve düşük sıcaklıkta CO₂ transferi için uyarlanmış pompalarla şarj edilir. Kargo tankları, nemli havanın kirlenmesini ve kuru buz oluşumunu önlemek için gaz halinde CO₂ ile doldurulur ve basınçlandırılır [27]. Üretim tesislerinde CO₂ sürekli olarak yakalanmaya devam eder ancak kara ve deniz ulaşımı kesikli olduğu için yakalanan CO₂ 'nin karada geçici bir süre bekletilebilmesi gerekebilmektedir.

Gemi ile taşımacılığa örnek olarak günümüzde karbon yakalama ve depolama projeleri arasında "LONGSHIP CCS" projesi örnek olarak gösterilebilir. LONGSHIP projesinde yakalanan CO₂ deniz altındaki jeolojik yapılara enjekte edildiği için gemiler ile taşınması daha uygun bir yöntemdir. Karbon yakalama tesisinde yakalanan CO₂'nin gemi ile taşınması öncesi geçici depolama alanına mesafesi olduğundan borular ile transferi gerçekleşmektedir. Geçici depolama merkezine gönderilen CO₂, gemilere depolanıp Norveç'in batısında enjekte edileceği deniz altı jeolojik konumuna gönderilerek CO₂'nin transfer süreci tamamlanmaktadır [28].

Karbon Depolama Yöntemleri

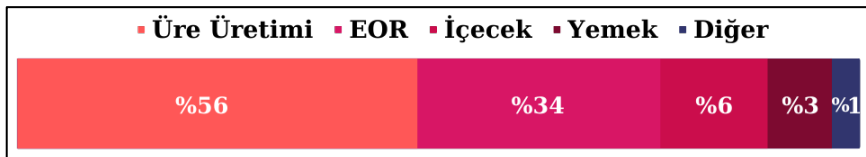
Yakalanan ve taşınabilir hale getirilen karbondioksitin günümüzde en çok uygulanan depolama alanları jeolojik yer altı oluşumlarıdır. CO₂ depolama yapılacağı alana enjekte edilmeden önce sıkıştırılarak sıvı hale yakın bir faza yaklaştırılır. Süperkritik olarak adlandırılan bu fazda CO₂'nin taşınması ve depolanması kolaylaşmaktadır. Süperkritik fazdaki karbondioksit, gaz halinden daha az hacim kaplar ayrıca yer altına enjekte edilen CO₂ derinlikle beraber hacmi daha da azalmaktadır. Süper kritik fazında CO₂ jeolojik alanlara depolanmasında avantaj sağlamaktadır. Ayrıca CO₂'in yer altında depolanması, belirli jeolojik özellikleri olan sahalarda gerçekleştirilebilmektedir. Enjeksiyonu gerçekleşecek jeolojik oluşum yüksek miktarda karbondioksiti hapsedmeye elverişli genişlikte olmalıdır. Aynı zamanda CO₂'nin oluşumda sıkışması için gözenekli geçirgen bir yapıda ve sızıntıya engel oluşturacak geçirimsiz bir örtü tabaka ile kaplanmış olması gerekmektedir. Sıvı haldeki CO₂'in yer altında petrolün davranışına benzer şekilde hareket etmesi beklenmektedir [28]. Bundan dolayı doğal gaz, petrol veya akiferler gibi sıvıları tutan veya önceden içinde bulunduran (tükenmiş petrol ve gaz rezervuarlarında olduğu gibi) gözenekli kaya oluşumlarına, kömür çıkarılmasının muhtemel olmadığı kömür yataklarına CO₂ depolanabilmektedir [29]. Deniz altındaki jeolojik oluşumlara sıvı olarak enjekte edilen CO₂, hem depolama alanının kapasitesi hem de muhafaza güvenliğini en üst seviyeye çıkartmaktadır. Sıvı haldeki CO₂ boşluklara daha kolay şekilde temas

etmektedir. Enjekte edilen CO₂ kimyasal çözünmeyle birlikte kayaç içine sıkışabilmektedir. Dünyada ise CO₂'nin jeolojik yer altı rezervuarlarına depolanma yöntemlerine Japonya'daki Tomakomai Hidrojen üretim santralindeki karbon yakalama ve depolama tesis örnek verilebilir. Bu üretim tesisi hidrojen üretimi sırasında meydana çıkan CO₂'yi boru hatlarıyla Hokkaido adasının kıyısında 5800 metre derinliğindeki kumtaşı ve volkanik kayaçların içinde depolamaktadır [11].

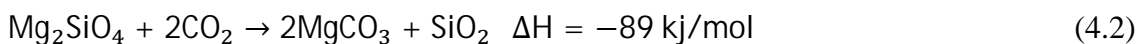
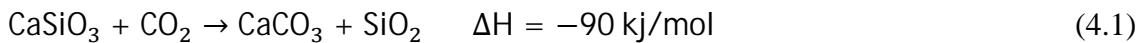

Görsel 7. Dünyadaki Aktif CO₂ Yer Altı Depolama Alanları [17]

İzlanda'da 2014 yılında CarbFix firması, Hellisheidi jeotermal santralindeki karbondioksit salımını farklı bir yer altı depolama yöntemi kullanarak yer altındaki bazalt kayaçların içine depolamaktadır [30]. Bu karbon depolama yöntemi gaz halindeki karbondioksiti kalıcı olarak katı kalsiyum karbonat veya magnezyum karbonat ürününe dönüştürmektedir. Karbondioksitin kalsiyum veya magnezyum içeren minerallerle reaksiyona girmesi mineral karbonizasyonudur [31]. Bazalt kayaçların içinde bulunan mineraller karbondioksit ile tepkimeye girerek kayacın gözeneklerinde doğal bir yöntemle katı bir forma dönüşerek depolanmaktadır. Doğal olarak oluşan magnezyum silikatlar (serpantin, olivin) ve çelik üretim cürufaları (maden atıkları) gibi endüstriyel yan ürünlerin içerisinde işleme uygun mineraller bulunmaktadır. Bu minerallerin karbondioksitle tam etkileşime girmesi için kırma, öğütme, ön ve kimyasal arıtma gibi işlemlerden geçmesi gerekmektedir. Karbondioksitle reaksiyona sokularak magnezyum karbonat, kalsiyum karbonat ve silikat ürün çıktısı elde edilmektedir. Reaksiyon sonucunda bu ürünler beton ve alçı üretimi başta olmak üzere farklı ürünlere dönüştürülebilmektedir.

Görsel 8. Karbondioksitin Kullanıldığı Sektörler [20]

Karbondioksit günümüzde üre üretiminde, metanol üretiminde, soğutmada, gazlı içeceklerde ve yangın söndürücülerde kullanılmaktadır. Farklı endüstrilerdeki CO₂ ihtiyacı çoğunlukla doğal yer altı oluşumlarından veya doğalgaz tesislerinden karşılanmaktadır [32].

Türkiye açısından karbon depolama potansiyeli incelendiğinde, karbon yakalama ve depolama çalışmalarının yapılacağı bölgenin coğrafi özellikleri belirlenmelidir. Örneğin ülkemizde petrol, kömür ve gaz rezervi bulunan bölgelerimiz olan Güneydoğu, Karadeniz ve Trakya bölgelerine karbondioksitin enjekte edilmesi mümkündür [33]. Türkiye'nin karbon depolama sahası olarak kullanabileceği birçok mahali bulunmaktadır. Aktif olarak Batman'daki Batı Raman sahası (Görsel 7) başta olmak üzere Güneydoğu Anadolu petrol ve doğalgaz sahalarında, bu alanlarda yüksek yoğunluklu petrol üretimiyle EOR (Gelişmiş Petrol Geri Kazanımı) faaliyetlerine devam edilmektedir [34].

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR

Bu çalışma sonucunda karbon yakalama ve depolama yöntemleri incelenmiş olup CCS yöntemlerinin enerji üretim tesislerinde kullanılmasının sera gazı azaltımı için önemli bir adım olduğu ortaya koyulmuştur. Yapılan çalışmalara bakıldığında enerji üretim tesislerinde yanma sonrası yakalama yönteminin diğer yöntemlerden daha fazla kullanıldığı görülmüştür. Yanma sonrası yakalama yönteminde en çok tercih edilen teknik ise kimyasal absorpsiyon tekniği olduğu belirlenmiştir. Bu teknik ile mono etanol amin (MEA) çözültüsü kullanılarak baca gazından yaklaşık %90 oranında CO₂'nin yakalanması mümkün olduğu sonucunda varılmıştır. Derlemesi yapılan bu çalışmada CCS sisteminin Türkiye'de kullanılması halinde potansiyel olabilecek CO₂ depolama alanları incelenmiştir. İlerleyen zamanlarda yeraltı doğalgaz depolama bölgelerinde karbondioksitin depolanabilmesinin mümkün hale geleceği görülmüştür. Türkiye'de devam eden doğalgaz depolama sisteminde kullanılan bu yöntemler ve depolama yerleri, CO₂'nin yakalanması sonrası depolanması için elverişli hale getirilerek efektif kullanımı mümkün hale gelecektir. Ayrıca örnek olarak ele alındığında ülkemizin Karadeniz bölgesindeki TUNA-1 doğalgaz sahasında bulunan 405 milyar m³'lük doğalgaz rezervi kullanıldıktan sonra oluşan jeolojik boşluklara CO₂'nin depolanabilmesi, gelecek uygulamalar için öngörülebilir çözümlerden biridir. Karbon yakalama ve depolama sistemlerinin enerji üretim tesislerinde kullanılması, sistem kurulumu ve seviyelendirilmiş karbon maliyetlerinin düşmesi doğrultusunda ülkelerin iklim krizi ile mücadelelerindeki hedeflerine daha hızlı ulaşması mümkün hale gelecektir.

Kaynaklar

- [1] IPCC, 2014: Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I,II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, R.K. Pachauri and L.A. Meyer (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, 151 pp.2014. (Erişim Tarihi: 02 Kasım 2022)
- [2] <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=SeraGazi-Emisyon-Istatistikleri-1990-2020-45862>. (Erişim Tarihi: 02 Kasım 2022)
- [3] d'Amore, F., Romano, M. C., & Bezzo, F. (2021). Carbon capture and storage from energy and industrial emission sources: A Europe-wide supply chain optimisation. *Journal of Cleaner Production*, 290, 12520. Mar. 2021, (Erişim Tarihi: 10 Kasım 2022)
- [4] B.Ş. Güray, E. Merdan, Türkiye Yenilenebilir Enerji Görünümü 2022. Sabancı Üniversitesi İstanbul Uluslararası Enerji ve İklim Merkezi | IICEC | IICEC, 2022. (Erişim Tarihi: 10 Kasım 2022)

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

- [5] Krzemieñ, A., Więckol-Ryk, A., Duda, A., & Koterak, A. (2013). Risk Assessment of a Post-Combustion and Amine-Based CO₂ Capture Ready Process. *Journal of Sustainable Mining*, 12(4), <https://doi.org/10.7424/jsm130404> (Erişim 12 Kasım 2022)
- [6] Mondal, M., Goswami, S., Ghosh, A., Oinam, G., Tiwari, O. N., Das, P., Gayen, K., Mandal, M. K., & Halder, G. N. (2017). Production of biodiesel from microalgae through biological carbon capture: A review. *3 Biotech*, 7(2), 99 Sep. 2017, <https://doi.org/10.1007/s13205-017-0727-4> (Erişim Tarihi: 12 Kasım 2022)
- [7] Fatah, A., Bennour, Z., Ben Mahmud, H., Gholami, R., & Hossain, Md. M. (2020). A Review on the Influence of CO₂/Shale Interaction on Shale Properties: Implications of CCS in Shales. *Energies*, 13(12), 3200. Jun. 2020, <https://doi.org/10.3390/en13123200> (Erişim 12 Kasım 2022)
- [8] E. Özgür, "The Role of Enhanced Oil Recovery in the Upstream Petroleum Sector, a Turkey Case", *Bulletin Of The Mineral Research and Exploration*, ss. 1-2, Tem. 2018, (Erişim Tarihi:15 Kasım 2022)
- [9] Beiron, J., Normann, F., & Johnsson, F. (t.y.). A case study of the potential for CCS in Swedish combined heat and power plants. 15th International Conference on Greenhouse Gas Control Technologies, Mar.2021, (Erişim Tarihi: 15 Kasım 2022)
- [10] Reyes-Lúa, A., Garðarsdóttir, S., & Biermann, M. et al. (2021). Potential Impact of the Preem-CCS Project. <https://research.chalmers.se> (Erişim Tarihi:15 Kasım 2022)
- [11] Sawada, Y., Tanaka, J., Suzuki, C., Tanase, D., & Tanaka, Y. (2018). Tomakomai CCS demonstration project of Japan, CO₂ injection in progress. *Energy Procedia*, 154, 3-8. (Erişim Tarihi:15 Kasım 2022)
- [12] Zhang, S., Liu, L., Zhang, L., Zhuang, Y., & Du, J. (2018). An optimization model for carbon capture utilization and storage supply chain: A case study in Northeastern China. *Applied Energy*, 231, 194-206. <https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2018.09.129> (Erişim Tarihi: 15 Kasım 2022)
- [13] Cormos, C.-C. (2016). Oxy-combustion of coal, lignite and biomass: A techno-economic analysis for a large scale Carbon Capture and Storage (CCS) project in Romania. *Fuel*, 169, 50-57. <https://doi.org/10.1016/j.fuel.2015.12.005> (Erişim Tarihi:15 Kasım 2022)
- [14] Hetland, J., Yowargana, P., Leduc, S., & Kraxner, F. (2016). Carbon-negative emissions: Systemic impacts of biomass conversion. *International Journal of Greenhouse Gas Control*, 49, 330-342. <https://doi.org/10.1016/j.ijggc.2016.03.017> (Erişim Tarihi:15 Kasım 2022)
- [15] Rubin, E. S., Davison, J. E., & Herzog, H. J. (2015). The cost of CO₂ capture and storage. *International Journal of Greenhouse Gas Control*, 40, 378-400.<https://doi.org/10.1016/j.ijggc.2015.05.018> (Erişim Tarihi:16 Kasım 2022)
- [16] Smith, L. A., Gupta, N., Sass, B. M., Bubenik, T. A., Byrer, C., & Bergman, P. (t.y.). (2001). Engineering and Economic Assessment of Carbon Dioxide Sequestration in Saline Formations. <https://www.osti.gov/biblio/1208531> (Erişim Tarihi:16 Kasım 2022)
- [17] IPCC, 2005: IPCC Special Report on Carbon Dioxide Capture and Storage. Prepared by Working Group III of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Metz, B., O. Davidson, H. C. de Coninck, M. Loos, and L. A. Meyer (eds.)]. Cambridge University, Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA, 442 pp. (Erişim Tarihi:20 Kasım 2022)

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

- [18] Jansen, D., Gazzani, M., Manzolini, G., Dijk, E. van, & Carbo, M. (2015). Pre-combustion CO₂ capture. *International Journal of Greenhouse Gas Control*, 40, 167-187. <https://doi.org/10.1016/j.ijggc.2015.05.028> (Erişim Tarihi:20 Kasım 2022)
- [19] <https://enerji.gov.tr/duyuru-detay?id=20316> (Erişim: 2 Aralık 2023.)
- [20] Agarwal, A., & Parsons, J. (2011). Commercial Structures for Integrated CCS-EOR Projects. *Energy Procedia*, 4, 5786-5793. <https://doi.org/10.1016/j.egypro.2011.02.575> (Erişim: 2 Aralık 2023.)
- [21] Lyons, M., P. Durrant and K. Kochhar (2021), Reaching Zero with Renewables: Capturing Carbon, International Renewable Energy Agency, Abu Dhabi. <https://www.irena.org/Technical-Papers/Capturing-Carbon> (Erişim: 2 Aralık 2023.)
- [22] Olajire, A. A. (2010). CO₂ capture and separation technologies for end-of-pipe applications – A review. *Energy*, 35(6), 2610-2628. <https://doi.org/10.1016/j.energy.2010.02.030> (Erişim: 2 Aralık 2023.)
- [23] Cuéllar-Franca, R. M., & Azapagic, A. (2015). Carbon capture, storage and utilisation technologies: A critical analysis and comparison of their life cycle environmental impacts. *Journal of CO₂ Utilization*, 9, 82-102. <https://doi.org/10.1016/j.jcou.2014.12.001>, (Erişim: 1 Ocak 2023.)
- [24] Madejski, P., Chmiel, K., Subramanian, N., & Kuś, T. (2022). Methods and techniques for CO₂ capture: Review of potential solutions and applications in modern energy technologies. *Energies*, 15(3), 887. <https://www.mdpi.com/1996-1073/15/3/887> (Erişim: 1 Ocak 2023.)
- [25] Rao, A. B., & Rubin, E. S. (2002). A technical, economic, and environmental assessment of amine-based CO₂ capture technology for power plant greenhouse gas control. *Environmental Science & Technology*, 36(20), 4467-4475. <https://doi.org/10.1021/es0158861> (Erişim: 1 Ocak 2023.)
- [26] Tanner, M., (2010), Projecting the scale of the pipeline network for CO₂-EOR and its implications for CCS infrastructure development. Office of Petroleum, Gas, & Biofuel Analysis U.S. Energy Information Administration : www.eia.gov/workingpapers/pdf/co2pipeline.pdf (Erişim: 10 Haziran 2023)
- [27] GeoNet (2011), The European Network Of Excellence On The Geological Storage Of CO₂ “What does CO₂ geological storage really mean?” <http://online.fliphtml5.com/iomp/mtiw/> (Erişim: 10 Haziran 2023)
- [28] “<https://norlights.com/what-we-do/reports/>” (Erişim: 10 Haziran 2023)
- [29] Wang, F., Harindintwali, J. D., Yuan, Z., Wang, M., Wang, F., Li, S., Yin, Z., Huang, L., Fu, Y., Li, L., Chang, S. X., Zhang, L., Rinklebe, J., Yuan, Z., Zhu, Q., Xiang, L., Tsang, D. C. W., Xu, L., Jiang, X., ... Chen, J. M. (2021). Technologies and perspectives for achieving carbon neutrality. *The Innovation*, 2(4). <https://doi.org/10.1016/j.xinn.2021.100180> (Erişim: 10 Haziran 2023)
- [30] <https://www.carbfix.com/> (Erişim: 10 Haziran 2023)
- [31] Kelektoglou, K. (2018). Carbon Capture and Storage: A Review of Mineral Storage of CO₂ in Greece. *Sustainability*, 10(12), Article 12. <https://doi.org/10.3390/su10124400> (Erişim: 10 Haziran 2023)

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

- [32] Putting CO2 to Use – Analysis. IEA (International Energy Agency), 2019. (Erişim: 13 Haziran 2023). Erişim adresi: <https://www.iea.org/reports/putting-co2-to-use>
- [33] Vural, A., (2010) “Clean coal and carbon capture and storage technology roadmap of Turkey,”M.S. - Master of Science, Middle East Technical University, Jan. 2010, <https://open.metu.edu.tr/handle/11511/19420> (Erişim: 13 Haziran 2023)
- [34] “<https://www.tpao.gov.tr/kara>” Erişim Tarihi: 21 Haziran 2023

YEŞİL HASTANELER: TÜRKİYE'DE YAYIMLANAN ÇALIŞMALARIN ANALİZİ
GREEN HOSPITALS: ANALYSIS OF STUDIES PUBLISHED IN TURKEY

Dr. Öğretim Üyesi Özlem ÖZAYDIN

İstinye Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü,
ORCID ID: 0000-0003-0929-1302

Özet

Dünya kaynaklarının giderek tükendiği bu çağda, kaynakların sürdürülebilir kullanımı her zamankinden daha önemli hale gelmiştir. Yeşil hastane, hastaların refahını artıran, tedavi sürecine yardımcı olan, aynı zamanda doğal kaynakları verimli ve çevre dostu bir şekilde kullanan bina olarak tanımlanmaktadır. Çalışmanın amacı ülkemizde hastaneleri yeşil hastane uygunluklarına göre değerlendiren bilimsel yayınları incelemektir. Bu kapsamda Google Akademik ve Ulusal Tez Merkezi veri tabanlarından tarih sınırlaması yapılmaksızın “yeşil hastane”, “sürdürülebilirlik” ve “hastane”, “yeşil yönetim” ve “hastane” anahtar kelimeleri ile tarama yapılmıştır. Tarama sonucunda ülkemizde hastaneleri yeşil hastane değerlendirmesine tabi tutan 4 çalışmaya ulaşılmıştır. Çalışmaların 3’ü yüksek lisans tezi, 1’i makale olarak yayınlanmıştır. Tüm çalışmalarda Palteki tarafından oluşturulan “Yeşil Hastane Uygunluk Değerlendirme Formu” kullanılmıştır. Form atık yönetimi, çevre yönetim sistemi, su yönetimi, enerji yönetimi, tehlikeli maddelerin yönetimi, malzeme yönetimi ve tesis özellikleri başlıkları altında toplam 49 kriteri değerlendirmektedir. Ayrıca tüm başlıktan alınan yanıtlar doğrultusunda hastanelerin yeşil hastane ölçütlerine uygunluk yüzdeleri hesaplanmaktadır. Çalışmalarda özel ve/veya devlet hastaneleri değerlendirilmiştir. Toplam incelenen hastane sayısı 75’dir (n=7, n=14, n=19, n=35). Tüm çalışmalarda hastanelerin benzer kriterlerden düşük puanlar aldığı tespit edilmiştir. Radyoloji ve nükleer atık su deposu bulunma durumu, çevre koruma ile ilgili sorumluların açıkça tanımlanarak görevlendirilmeleri, yağmur suyundan faydalanma, klorofloro hidrokarbonlar içeren soğutucuların çevreci alternatifleri ile değiştirilmeleri, cıva içeren malzemeleri azaltmaya yönelik çalışmaların uygulanması, bisiklet kullanımı ve araç park yerlerinin yeterli imkanı hastanelerin en zayıf uygulama gösterdikleri kriterlerdir. Yeşil hastane ölçütlerine uygunluk bakımından en düşük yüzdeler, su yönetimi ve malzeme yönetimi başlıklarındadır. Çalışmalardaki toplam yeşil hastane uygunluk oranları %68,6, 70,9, 72,1 ve %93,9 olarak bildirilmiştir. Sonuç olarak hastanelerin çoğunluğunun yeşil hastane değerlendirmesinde yetersiz oldukları söylenebilir. Özellikle günümüzde su kıtlığına doğru yol alan ülkemizde suyun akıllı kullanımı başta olmak üzere, sağlık yöneticilerinin hastaneleri daha sürdürülebilir kuruluşlara dönüştürmek için çaba sarf etmeleri gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeşil Hastane, Sürdürülebilirlik, Yeşil Yönetim, Sağlık Yönetimi.

Abstract

Sustainable use of resources has become more important than ever in this age where the world's resources are increasingly depleted. A green hospital is defined as a building that improves the well-being of patients, helps the treatment process, and also uses natural resources in an efficient and environmentally friendly way. The aim of the study is to examine the scientific publications that evaluate hospitals in our country according to green hospital eligibility. In this context, Google Academic and National Thesis Center databases were searched with the keywords "green hospital", "sustainability" and "hospital", "green management" and "hospital" without any date limitation. As a result of the screening, 4 studies were found that subject hospitals in our country to green hospital evaluation. 3 of the studies were published as master's

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

thesis and 1 as an article. “Green Hospital Conformity Evaluation Form” created by Palteki was used in all studies. The form evaluates a total of 49 criteria under the headings of waste management, environmental management system, water management, energy management, management of hazardous materials, material management and facility properties. In addition, the percentages of hospitals that comply with the green hospital criteria are calculated in line with the answers received from the whole topic. Private and/or public hospitals were evaluated in the studies. The total number of hospitals examined was 75 (n=7, n=14, n=19, n=35). In all studies, it was determined that hospitals received low scores from similar criteria. Presence of radiology and nuclear wastewater storage, clear definition and assignment of those responsible for environmental protection, utilization of rainwater, replacement of coolers containing chlorofluoro hydrocarbons with environmentally friendly alternatives, implementation of studies aimed at reducing materials containing mercury, use of bicycles and adequate availability of car parks are the weakest practice of hospitals. their criteria. The lowest percentages in terms of compliance with the green hospital criteria are in water management and material management. The overall green hospital eligibility rates in the studies were reported as 68.6%, 70.9, 72.1% and 93.9%, respectively. As a result, it can be said that the majority of hospitals are insufficient in green hospital evaluation. Especially in our country, which is on the way to water scarcity, health managers need to make efforts to transform hospitals into more sustainable institutions, especially the smart use of water.

Keywords: Green Hospital, Sustainability, Green Management, Health Management.

**GELENEĞİN DÖNÜŞÜMÜ: SÖZLÜ KÜLTÜR ORTAMINDAN YAPAY ZEKÂ
ÇAĞINA MASAL ANLATICILIĞININ SERÜVENİ**
THE TRANSFORMATION OF TRADITION: THE ADVENTURE OF STORYTELLING
FROM ORAL CULTURE TO THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Dr. Öğr. Üyesi Sinan YAMAN

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Tokat- TÜRKİYE
ORCID ID: 0000-0002-6951-3432

Selime TİRYAKİOĞLU

Yüksek Lisans Öğrencisi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü,
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Tokat- TÜRKİYE
ORCID ID:0000-0002-0110-9812

Özet

İnsanların oluşturdukları ve ait oldukları kültüre ait olan her şeyin, sözlü kültür ortamında sonraki kuşaklara aktarılmasında tahkiye geleneği yani hikâyeleştirmenin kilit rolü vardır. Çevresini ve dünyayı tanımaya, anlamlandırmaya ve içselleştirmeye çalışan insan, edindiği deneyim ve öğrendiği bilgileri anlatı yoluyla aktarır. Geleneğin gelecek kuşaklara aktarılmasındaki en önemli değer, geleneğin temsilcisi sayılan masal anlatıcılarıdır. Mitik dönemden itibaren gelişen tahkiye kültürüne dayanan masal anlatıcılığı sosyal, kültürel ve bağlamsal açıdan değişim ve dönüşüme uğrayarak günümüze ulaşmıştır. Kültür ortamlarındaki dönüşüm insanoğlunun teknolojik ilerlemesine paralel seyretmektedir. Teknolojinin ve kentleşmenin artmasıyla birlikte sözlü olarak sürdürülen geleneksel masal anlatıcılığı azalmaya başlamıştır. Geleneksel masal anlatıcılığı, bugün ülkemizde az da olsa kentleşmenin fazla yaşanmadığı bazı bölgelerde sürdürülmektedir. Sözlü kültüre dayanan anlatıcılık yazının kullanılmaya başlanmasıyla evrilmiş, radyo, televizyon ve internet gibi teknolojik alet ve gelişmeler ile de yapısını değiştirmiştir. Teknolojik ürünlerle aktarılan veya kitaplara hapsedilen bu tür, canlılığını, yaratıcılığını ve verdiği eski zevki kaybetmeye yüz tutmuştur. Günümüzde ise dijital ortam, metaverse ve yapay zekâ temelli uygulamalar ile masal anlatıcılığı bambaşka bir boyut kazanmıştır. Masal anlatıcılığında insan faktörünün dahi tartışılmaya başlandığı bu dönemde, geleneğin ihyasına yönelik çeşitli çalışmaların yapıldığını da görürüz. Masal anlatıcılığının geçirdiği dönüşümü ortaya koymak için hazırlanan bu çalışmada, masal anlatıcısı üzerine yeni bir tasnif yapıldıktan sonra geçmişten günümüze masal anlatıcılığının kültürümüzdeki önemi ile sözlü kültürden yapay zekâ çağına kadar geçirdiği gelişim ve dönüşüm ve bunun mahiyeti ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak geçirdiği dönüşüm nasıl olursa olsun, masal anlatım sanatının insan ve kültür için her devirde önemli olduğu ve bu geleneğin farklı formlarda da olsa devamlılık arz ettiği gerçeği açığa çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: masal anlatıcılığı, sözlü kültür, yazılı kültür, elektronik kültür, dijital kültür, yapay zekâ.

Abstract

The tradition of narration, i.e. storytelling, has a key role in the transfer of everything that people create and belong to the culture they belong to the next generations in the oral culture environment. Human beings, who try to know, make sense of and internalize their environment and the world, transfer their experiences and the information they have learnt through narrative.

The most important value in the transfer of tradition to future generations is the storytellers who are considered the representatives of the tradition. Tale telling, which is based on the narrative culture that has developed since the mythic period, has reached the present day by undergoing change and transformation in social, cultural and contextual terms. The transformation in cultural environments is parallel to the technological progress of mankind. With the increase in technology and urbanization, traditional oral storytelling has started to decrease. Today, traditional storytelling continues in some regions of our country where urbanization is not experienced much, albeit to a lesser extent. Narration based on oral culture evolved with the introduction of writing and changed its structure with technological tools and developments such as radio, television and internet. This genre, which is transferred through technological products or imprisoned in books, has lost its vitality, creativity and old pleasure. Today, with digital media, metaverse and artificial intelligence-based applications, storytelling has gained a completely different dimension. In this period, when even the human factor in storytelling has started to be discussed, we also see that various studies have been carried out for the revival of the tradition. In this study, which was prepared to reveal the transformation of storytelling, after making a new classification on the storyteller, the importance of storytelling in our culture from the past to the present, the development and transformation it has undergone from oral culture to the age of artificial intelligence and its nature have been tried to be revealed. As a result, no matter what kind of transformation it has undergone, the fact that the art of fairy tale telling is important for human and culture in every age and that this tradition has continuity, albeit in different forms, has been revealed.

Keywords: storytelling, oral culture, written culture, electronic culture, digital culture, artificial intelligence

GİRİŞ

Çeşitli özellikleriyle her yaş grubundan insanın ilgisini çeken masalların, anlatmaya dayalı halk edebiyatı türleri arasında önemli bir yeri vardır. Masallar, sözlü kültürle kuşaktan kuşağa aktarılarak gelenek içinde varlığını sürdürmüştür. Masallar, halk arasında daha çok “masal anası” veya “masal ninesi” olarak anılan genelde yaşlı insanlar tarafından anlatılmaktadır. Masallar, eğlendirmenin yanında öğüt ve ders vermek amacıyla da anlatılmaktadır. Masal anlatıcıları, dinleyicilerin zihnine bazı değerleri aşılama çabasıyla çalışır. Masalarda genel olarak kahramanlara iyi özellikler yüklenerek iyi davranışlar yüceltilmiştir. Kötü kahramanlar üzerinden ise kötülük eleştirilmiş ve kişinin bundan ders çıkararak iyi davranışlara yönelmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Kahramanlar, toplumun içinden olan kişileri temsil etmektedir. Köklerinin çok eskilere götürülebileceği masal anlatıcılığı, geleneğin kuşaktan kuşağa aktarılmasında köprü vazifesi görerek çok önemli bir yere sahip olmuştur. Önde gelen eğlence vasıtalarından biri olan, geleneksel sözlü kültürde önem teşkil eden masal anlatma geleneği, günümüzde büyük ölçüde zayıflamıştır. Bununla birlikte bugün ülkemizde az da olsa kentleşmenin fazla yaşanmadığı bazı bölgelerde bu gelenek sürdürülmeye devam etmektedir. Masal anlatıcılığının farklı aktarma ortamları vardır. Nitekim Yücel Çetin, anlatıcılığın üç şekilde gerçekleştiğini ifade etmiştir:

“Anlatım üç tarzda gerçekleşir. Bunlar: Sözlü kültür ortamında sözlü aktarım yoluyla, anlatma-dinleme; yazılı kültür ortamında yazma-okuma; üçüncü ise, elektronik kültür ortamının getirdiği teknolojik vasıtalarla görüntülü anlatımdır.” (2017: 488).

Günümüzde bu ortamlara dijital ortam da eklenmiştir. Teknolojinin çok hızlı gelişmesi ile daha önce hayal bile edilemeyen pek çok unsur insan hayatına girmiştir. Dijital ya da yapay zekâ kültürü olarak adlandırabileceğimiz bu ortam, mahiyeti ve bireylere sundukları ile elektronik

kültürden oldukça farklı bir görünüm sergilemektedir. Dijital kültürden masal yazımı ve masal anlatıcılığı geleneği de etkilenmiş, gelenek kendisine yepyeni bir ortam bulmuştur.

1. BİRİNCİL SÖZLÜ KÜLTÜR ORTAMINDA MASAL ANLATICILIĞI

Kültürel değerlerin aktarılmasını sağlayan masal anlatıcılığının geçmişi mitolojiye dayandırılmaktadır. Masal anlatıcılarının ilk atasının, tıpkı ilk şaman ve ilk yönetici gibi yaratılışın başında Tanrı'nın yer altına gönderdiği Erlik tarafından eğitildiğine inanılmaktadır. Dinî bir köke dayandırılmaları masal anlatıcılarına bir kutsiyet atfedilmesini sağlamış ve kaynağını mitik döneme kadar götürmüştür. Ergun, bu durumu şu şekilde izah eder: "Türk coğrafyasının çeşitli bölgelerinde masal anlatıcılarının koruyucu ruhlarının olduğuna inanılması, şaman hastalığına benzer bir hastalık geçirmeleri, yeteneklerini rüyada kazanmaları, anlatıcılığın nesilden nesile geçmesi, Türk masal anlatıcılarının kimliğini belirleyen mitolojik köklerdir"(Ergun, 2014, s. 33). Ergun'un bu önemli tespiti, masal anlatıcısının kimliği ve beslendiği kaynaklar hususunda bize yol göstermektedir. Türk masal anlatıcılığının, destancı, âşık ve meddahlar gibi anlatım sanatı üzerine uzmanlaşmış kişilerin bir yan uğraşı olarak ortaya çıktığı ve zamanla profesyonellik kazandığı düşünülmektedir. Beknazarov, masal anlatıcılarını asıl yaptıkları işe göre tasnif eder ve "Saray masalcısı, profesyonel masalcı, vaiz, meddah ve aile masalcıları (1993: 72)" olarak beş farklı masal anlatıcısına değinir. Buradaki saray masalcısı, profesyonel masalcı ile vaizler oldukça dikkat çekicidir. Selçuklu ve Osmanlı saraylarında hükümdarları eğlendirmek için çeşitli hikâyeler anlatan meddahların yanında saray masalcılarının da olması tesadüf değildir. Günümüzde dahi din adamlarının anlattığı kıssaların bireyler üzerinde ne denli etkili olduğu herkesçe gözlemlenebilen bir durumdur. Bu yüzden anlatım sanatının toplumun her döneminde önemli bir uğraşı olduğu rahatlıkla söylenebilir. Masal anlatıcıları üzerinde yapılan başka tasnifler de vardır. Önal, anlatıcının cinsiyetine göre masal anlatıcılarını, "Masal anaları ve masal ataları" (2011, s. 59-200) olarak tasnif eder. Fedakâr ise anlatıyı üreten ya da nakledenden hareketle "Yaratıcı masal anlatıcısı ve aktarıcı masal anlatıcısı" (2011, s. 19) olarak bir ayrım yapar. Yapılan bu tasniflerde modern masal anlatıcılarına yer verilmediği görülür. Masal anlatıcılarını yetiştirdiği ve ait olduğu kültür ortamına göre:

- Geleneksel masal anlatıcısı: Masal anaları, masal ataları, saray anlatıcıları, meddahlar,
- Çağdaş masal anlatıcısı: Profesyonel anlatıcılar, masal anlatıcılığı eğitimi almış eğitmen ve öğretmenler,
- Yapay zekâ temelli masal anlatıcısı (dijital masal anlatıcısı) olarak üç farklı kategoride tasnif edebiliriz.

Masalların, bireylerin sosyal ve kişilik gelişimlerinde önemli rolü vardır. "Masallar, insanları psikolojik ve sosyal yönlerden etkileyerek onlara örf ve âdetlerin öğretilip ahlâkî değer yargılarının benimsettirilmesinde, sorumluluklarını hatırlatmada, kişilik sahibi birer fert olmada, bunların yanında günlük yaşamın zorluklarından bir an da olsa uzaklaştırmada büyük bir rol üstlenmiştir"(Çıblak, 2008, s. 40). Masallar, ürünü oldukları toplumların zihin dünyalarının aynalarıdır. İnsanoğlu kendi yaşam gerçeğini masal olaylarına ve masal kahramanlarına yükleyerek aktarmış ve bu yolla gelecek kuşakları uyarmaya, eğitmeye, hayatın zorluklarına karşı onları bilgili kılmaya çalışmıştır. Bunların yanında masallara bakarak, "Bir toplumun tüm geleneklerini-göreneklerini, ekonomik yapısını, üretim-tüketim ilişkilerini, tüm yaşantılarını ve değer yargılarını görebiliriz"(Helimoğlu Yavuz, 2009, s. 15). Masal kahramanlarına yüklenerek aktarılan sıkıntı ve güçlüklerle gerçek hayatta karşılaşılan sıkıntı ve güçlükler arasında belirgin bir ilişki kurulabilir. Bu sebeple anlatıcılar, toplumun değer yargılarından, kabullendiği veya kabullenmediği durumlardan parçaları kendilerinden bir şeyler de ekleyerek masallar aracılığıyla gelecek kuşaklara aktarmıştır. "Masal, içinde bulundurduğu kodlar nedeniyle bir kültürel gen haritası" (Ölçer Özünel, 2011, s. 60) olarak

kabul edilebilir. Kültürel mirasın bir parçası olan masallar yoluyla yalnız kelimeler değil, toplumun kimliğini oluşturan düşünce dünyası da aktarılır. Masallar, çocukları yaşama hazırlayan bir araç niteliğindedir. Çocuğun ait olduğu toplumun kültür ve değerleri, masal yoluyla çocuğa aktarılır.

Masallar, hoşça vakit geçirmek, eğlendirirken eğitmek gibi amaçlarla aktarılır. Bir masalın gücü, masalın anlatımıyla doğru orantılıdır. Masallara canlılık katan, onları durağanlıktan kurtarabilen yegâne kişi ise anlatıcısıdır. Anlatıcı, sözlü kültür ortamında aktarılan masallara her anlatışta yeni bir şeyler katar. Masalarda görülen biçimlenme, değişme ve yayılma anlatıcılar vasıtasıyla meydana gelmektedir. Masal anlatıcısının hayatında meydana gelen olaylar, yaşadıkları deneyimler, masalı etkilemiş ve masala şekil vermiştir. Azadovski, “Çeşitli yerel nakışın masala dâhil edilmesi, mutlaka, her anlatıcının kişiliği ile bağlantılıdır.” (2002, s. 50) der. Türkiye’de masal derleme konusunda ilk ve önemli görüşlere sahip olan Ziya Gökalp, masal türü hakkında şunları belirtmiştir:

“Halk masalı her söylenenden alınmaz. Çünkü masalın kendine mahsus tabirleri, kendine mahsus lisanı vardır. Masalı hususî tabirlerle, hususî şivesiyle nakleden ancak ocaktan yetişme masalcıdır. Masalcılar, eski ozanlığın kadınlarda devam eden kısmıdır. Ozanlık, babadan oğula kaldığı gibi, masalcılık da anadan kıza intikal eder. Erkek masalcılar varsa da ekseriya masalcılar kadın cinsindedir” (aktaran Sakaoğlu, 2016, s. 60).

Herkesin masal anlatıcısı olamayacağını, her masal anlatıcısının da “masalcı” olarak kabul görülemeyeceğini masal anlatıcılarının bazı hususiyetlerine değinen Saim Sakaoğlu da söylemektedir. İyi bir masalcı, her şeyden önce kendisini karşısındaki dinleyiciye kabul ettirmek zorundadır. “Masal anlatıcılığı daha çok anneden çocuğuna geçebildiği gibi dede ve nineden de torununa geçmektedir” (Sakaoğlu, 2016, s. 157) diyerek informal bir usta-çırak ilişkisinin varlığına kanaat getirir. Anlatıcılar, aktardıkları masalları genellikle nenelerinden ve dedelerinden duymuşlardır. Onları dinleyerek, gözlemleyerek masalları akıllarında tutarak anlatıcı vasfı kazanmışlardır.

Masal anlatıcılarının yanında masal dinleyicileri de önem teşkil etmektedir. Masalın icra edilebilmesi için dinleyici topluluğu şarttır. Geleneksel sözlü anlatımlarda dinleyiciler, genellikle ev içinden, akraba topluluğundan ya da tanıdık kişilerden oluşmaktadır. Masal anlatımında dinleyicilerin gözlem ve dinleme becerisi de gelişmektedir. Anlatımın güzel ve eğlenceli geçmesi dinleyiciye de bağlıdır. Anlatıcı, daima dinleyicileri canlı tutmaya çalışır. Bu gibi sebeplerden dolayı masal anlatıcısı, masala başlamadan önce dinleyiciyi masala hazırlar. Bu hazırlık aşamasında anlatıcı, masalın başlayacağına dair bir işaret olarak çeşitli kalıp sözler, tekerlemeler söyleyerek dinleyicinin ilgisini masala toplamaya çalışır. “Masal anası” veya “masal atası”, masalı daha etkili kılmak için belleğinde bulundurduğu bu kalıp sözleri ve tekerlemeleri gerekli yerlerde kullanırlar. Anlatıcılar, bu kalıp sözleri, dinleyiciyi masala hazırlamak için masalın başında, bir olaydan diğerine geçiş yaparken bağlayıcı olarak ve kendinden izler taşıyın diye orijinal bir şekilde masalı sonlandırmak için kullanırlar (Sakaoğlu, 2016, s. 82). Geleneksel sözlü anlatımda anlatıcılar, dinleyicilerin yaşamını, kültürel durumlarını bildiği, göz önünde bulundurduğu için anlatımında veya masal metninde değişiklik yapabilir. Dinleyiciler, anlatıcının kontrolindedir. Anlatıcı, gerekli gördüğü yerde dinleyiciyi yönlendirebilir. Anlatıcı, masalı canlı bir şekilde anlatmaya çalışır. “Anlatıcı, masalı sadece sözle anlatmakla kalmaz, masalları, el, yüz hareketleri ve taklitlerle canlandırır”(Azadovski, 2002, s. 66). Masal anlatıcısı, dinleyici üzerinde anlatımın etkisini artırmak ve icrasını kuvvetli kılmak için fes, mendil, yağlık, şapka, börk, sopa ve asa gibi farklı eşyalardan yararlanır. “Bazen de ayağa kalkarak anlatımını daha da etkili kılmaya çalışır” (Kesmeçi, 2012, s. 10).

Özdemir, masal anasının, eğlence amacıyla bir araya gelen kadınların yaptığı toplantıların kurgulayıcısı ve yöneticisi durumunda olduğunu belirtmekte ve masallar için “Bu eğlence vasıtası, özellikle kadın ve çocukların çoğunlukta olduğu kış toplantılarında yer almaktadır” (2005, s. 158) demektedir. Masallar genellikle gece anlatılır. Gündüzleri pek masal anlatılmaz. Bunun sebeplerinden ilki, toplumun gündüzleri bir işte çalışılıyor olması ve masal anlatmak için vakit bulunamamasıdır. Teknolojiyle tanışmamış olan kalabalık aileler, akşamları vakit geçirmek için toplanıp masal anlatırlardı. Gündüzleri masal anlatılmamasındaki bir diğer sebep ise, gündüzleri masal anlatılırsa uğursuzluk getireceğine inanılmasıdır. Masalların çoğunlukla geceleri anlatılmasına karşılık toplu bir iş yapılacağı vakit, gündüzleri çalışma sırasında da masallar anlatılmıştır. Sakaoğlu, “Özellikle köylerde, uzun kış gecelerinde sohbet sırasında, ders çıkarılması beklenen dinî hikâyeler arasında, onlardaki olağanüstü olaylardan esinlenerek anlatılan masallar daha doğal koşullara bağlı olarak meydana gelmiştir” (2016, s. 162) diyerek masalların kaynakları hakkında da bir çıkarım yapmaktadır.

Masallar, “ocakbaşı” ya da “tandırbaşı” olarak adlandırılan yerlerin dışında, köy odaları ve kahvehanelerde anlatılır. “Masalların icra ortamları arasında büyük önem teşkil eden köy odaları, bir bakıma sözlü kültür geleneğinin oluştuğu yerler” (Özdemir, 2005, s. 93) olarak değerlendirilebilir. Özellikle soğuk ve uzun kış gecelerinde, havanın erken kararması sebebiyle köy sakinleri köy odalarında bir araya gelir, burada masallar anlatılır ve çeşitli âşık yarışmaları yapılırdı. Köy odaları ve kahvehaneler halk kültürü için önem teşkil eden mekânlardır. Linda Dégh, “Masal icrasının sosyo-kültürel bağlamındaki durumu hakkında bilgi vererek anlatım geleneğini bir sosyal kurum olarak” (1989) nitelendirir. Özellikle kahvehaneler, masal icrası için de sözlü geleneğin devamını ve âşık tarzı şiir geleneğinin yeşermesini sağlayan önemli bir sosyo-kültürel mekândır. Çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu bu mekânlardaki masal anlatıcılarına “masal atası” denilmektedir. Ancak bu terimin “masal anası” kadar yaygın kullanıma sahip olduğu söylenemez.

Barry Sanders anlatıyı, “Sözlü kültürlerin can damarı, masalcıyı ise kabile ya da topluluğun yüreği olarak”(2020, s. 15) tanımlar. Özellikle sözlü kültürün kuvvetli olduğu kabilelerde anlatma yeteneğine sahip olan kişi, içinde bulunduğu toplulukta özel bir yer edinir. Nitekim Neslihan Demirkol, *Ekmek Teknesi* adlı televizyon dizisi ve izleyicisi üzerine yaptığı çalışmada, dizinin masal anlatılır gibi kurgulandığını, bazı karakterlerin doğrudan “masalcı”, izleyicilerin ise “kabile” olarak tanımlanabileceğini söyler (2005, s. 9). Sözlü kültürlerin masalcıları, modern yazılı kültürlerin yitirmiş olduğu bir kavram olan bilge insan konumuna gelirler. Masal anlatmaya kutsiyet atfedilir, nitekim Sanders’e göre, “Bazı Kuzey Amerika kabilelerinde masalcı, öykü anlatmanın kutsal aracı olarak kabul edilir” (2020, s. 15).

Sözlü kültür ortamında yaşayan halkın kente göçmesiyle birlikte, masal anlatım sanatının ve masal evreninin alanı genişlemiştir. Öcal Oğuz, “Toplulukların ve bireylerin, kültürel belleklerinin oluşup geliştiği ve kültürel üretimlerinin nesilden nesile aktarılıp yaşatıldığı ritüel mekânlarını terk ederek modern hayatın peşinden gittiklerini ve geçmişle bağlarını büyük ölçüde kopararak yeni mekânlarda yeni kültürler edindiklerini” (2007, s. 32) ifade eder. Hem sözün teknolojileşmesi hem de küreselleşme nedenleriyle bu anlatı türü, gelenek içerisinde sürdürülememesi ve “söz uçar, yazı kalır” ifadesinin de etkisiyle yazıya geçirilerek yazılı kültür ortamında kendine yer edinmeye başlamıştır. Anlatıcılık yapanların azalması, vefat etmeleri, geriden yeni yetişecek olan anlatıcıların gelmemesi gibi sebepler, anlatı geleneğinin azalmasına sebep olmuştur. Bunun yanında, kitle iletişim araçlarının gelişip çoğalmasıyla masal dinleyen kitle yok olmuş durumdadır ve okuryazar toplumun da artmasıyla dinleyicilik hızla kaybolmaya başlamıştır. Kentleşmenin ve sosyal yaşamın etkisiyle küçülen aile yapısı da anlatma geleneğini zayıflatan sebeplerdendir (Arslan, 2010, s. 53).

2. YAZILI KÜLTÜR ORTAMINDA MASAL ANLATICILIĞI

Walter Ong, yazı ve matbaa kavramlarının varlığını bile bilmeyen, iletişimin yalnız konuşma dilinden oluştuğu kültürleri, “birincil sözlü kültür” olarak nitelendirirken; elektronik araçların, sözlü nitelikleri, üretimi ve işlevi önce yazı ve metinden çıkıp sonra konuşma diline dönüştürdüğü için “ikincil sözlü kültür”ü oluşturduğunu ve yazının da bir teknoloji olduğunu (2003: 23-24) belirtmiştir. Erken dönemlerden itibaren sözlü kültür ortamında aktararak günümüze ulaşan masallar, teknoloji ve küreselleşmenin etkisiyle değişikliğe uğramıştır. Sözlü teknolojileşmesi ile yazı yaygınlaşmış, yazılı kültür ortamı şekillenmeye başlamış ve masallar, yazıya geçirilerek bu ortamda icra edilir olmuştur. Yazılı kültür ortamına geçişle birlikte sözlü kültürün önemli bir anlatı türü olan masalların, anlatıcı kimliğinde, zaman ve mekânlarında da değişiklikler meydana gelmiştir. Yazıya geçirilen masallar, kitap hâlinde satılmaya başlamıştır. Yazı, masalları gelecek kuşaklara aktarmada önemli bir vasıta durumundadır. Bununla birlikte yazının etkisi altına giren masallar, daha nesnel, dil ve üsluba dikkat eden, yapaylık ve durağanlık kazanmış bir şekle girmeye başlamıştır. Yapaylık kazanmaya başlayan masallarda sözlü gelenek içerisinde var olan masallara göre eğiticilik daha ön planda tutulmaktadır.

Geleneksel masal anlatıcılığında masallar, anlatıcının zihin dünyasından izler taşıyarak meydana gelirken yazılı kültür ortamında oluşturulan masallarda daha belirgin bir amaç vardır. Yazılı kültürde oluşturulan masallarda çocuğa çeşitli konularda bilgiler aşılacak, eğitim vermek amaçlanmıştır. Yazılı kültürde, masalların yaşatılmasındaki en önemli etken olan anlatıcılarının yerini masal yazarı, yazılı metinler ve kitaplar almaya başlamıştır. Çocuk edebiyatı ve masallar üzerine çalışmalar yapan Mustafa Ruhi Şirin, çağdaş masal yazarı ile sözlü masal anlatıcısının çok farklı olduğuna dikkat çeker. “Anlatıcı, masalı sözlü anlatıma dayandırır, masal yazarı ise, masalı, yazının sınırları içerisinde kurar”(Şirin, 2007) diyerek masal anlatıcısı ile masal yazarı arasındaki farkı ortaya koyar. Kitaplardan aktarılan masalların, dinleyici olan çocuğun veya herhangi bir dinleyicinin hayatı ve kültürel durumu göz önünde bulundurulamayacağı için canlılığı ve etkileyciliği, sözlü kültürde aktarılan masallara göre daha azdır. Masalları sadece kitaplarda değil farklı yazılı eserlerde bulmak mümkündür. Saim Sakaoğlu, gazetelerin diğer dilinin masal dünyası kaynaklı olduğunu belirterek, gazetelerdeki haber, köşe yazısı, ilan, reklamlar ve karikatürlerde masal türüyle ilgili birçok unsurun olduğunu (2018, s. 296) ifade etmiştir.

“Söz uçar, yazı kalır” ifadesi, yazılı kültürü ön plana çıkarmaktadır. Bu sebeple bu durum, çocuğun yazılı kültüre yönelmesine sebep olmakla birlikte sözlü kültür gelişimine de set koymaktadır. Birincil sözlü kültür, kişiliği, belli açılardan okuryazar kişiliğine göre dış dünyaya ve topluma daha açık hâle getirmektedir. “Matbaa, hem mekanik hem de psikolojik açıdan kelimeleri basıldıkları mekâna hapseder ve yazıdan çok daha kuvvetli bir kapanıklık duygusu uyandırır”(Ong, 2014, s. 87). Bu nedenle yapaylık, söze de işlemiş duruma gelmiş bulunmaktadır. Yazı ile masalların, sözlü kültürdeki canlılığı ve insanlara verdiği zevkin azaldığı söylenebilir. Yazılı olan, dinleyicisi olmayan masallarda masal anlatıcısının görevini de okur üstlenmekte iken, “Sözlü kültürde masalcı, kendi düşüncelerini, kimliğini aktarmak için masalı bir vasıta olarak kullanır”(Azadovski, 2002, s. 53). Yazılı kültürde ise, böyle bir amaç yoktur. Burada daha çok, çocukların gelişimleri ve eğitimi için çocuklara yönelik bir anlatım söz konusudur. Anlatım, sözlü kültürde olduğu gibi büyüklerden öğrenilen masalları aktarmakla değil, çocukların seviyelerine göre yeniden masal yazma ve onu aktarmakla gerçekleşir.

İkincil sözlü kültürün dinleyici topluluğu, birincil sözlü kültür dinleyici topluluğundan daha geniştir. Birincil sözlü kültür ortamında anlatıcı, dinleyicinin durumuna göre hareket ederken ikincil sözlü kültür ortamında anlatıcılıkta daha çok dil ve üslup ön planda tutulmaktadır,

ezberci bir yöntemle masal aktarılmaktadır. Dinleyiciler, sözlü kültürde duruma göre yönlendirilebileceği gibi yazılı kültürde de masal metninin bağlamı açısından önceden bir yönlendirme söz konusudur. Fakat masalı aktarma esnasında herhangi bir yönlendirme söz konusu değildir. Sözlü kültür ortamında doğallığıyla var olan masallar, ikincil sözlü kültür ortamında yapaylıkla karşı karşıya kalmıştır. Birincil sözlü kültür ortamında anlatıcılık, gözlem yapabilme ve akılda tutabilme koşullarıyla kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Bu durum, âşıklık geleneğindeki usta-çırak ilişkisinde de görüldüğü gibi, masal anlatıcılığında da masal anlatıcılarının çırakları sayılabilecek, bu işi öğrenmek isteyen kişilerin yetiştiği görülmektedir. Ölçer Özünel, masalın uygulamalı halkbilimi yöntemleriyle tekrar değerlendirilmesi gerektiğini belirterek, bu durumu şu şekilde açıklamıştır:

“Masalın yazılı bir tür olarak evrimleşme sürecine uygulamalı halkbilimi yöntemleriyle yaklaşılmasının masalı yeniden okunabilir, dinlenebilir, izlenebilir, anlatılabilir bir türe dönüştürebileceği hatırlanmalıdır. Bu nedenle Türk masallarının uygulama, gösterim ve sürdürülebilir olma gibi farklı eksenlerde de değerlendirilmesi elzemdir. Çünkü bu tür esnek ve farklı bakış açıları, artık neredeyse hiç anlatılmayan ve okunmayan masallara dönüşen Türk masallarının ve masal çalışmalarının ufkunu aydınlatacak ve kaderini değiştirecek güce sahiptir.” (2011, s.70).

Masallar, geleneksel sözlü anlatıcılıkta daha çok yaşlı insanlar tarafından anlatılırken günümüzde modern masal anlatıcılığında ise “masal anlatıcılığı eğitici eğitimi” gibi sertifika programları vasıtasıyla masal anlatıcılığı unvanı alınabilmektedir. Bu bağlamda masal anlatıcılığı doğallıktan uzaklaşarak işlenmiş bir hâle gelmiş bulunmaktadır.

3. ELEKTRONİK KÜLTÜR ORTAMINDA MASAL ANLATICILIĞI

İnsanlık tarihi boyunca sözlü ve yazılı kültür arasındaki fark, elektronik çağda anlaşılmaya başlamıştır. Elektronik çağ, “ikincil sözlü kültür” çağıdır; varlığı yazı ve matbaa teknolojilerine dayanan telefon, radyo ve televizyona özgü olan sözlü kültürün çağıdır (Ong, 2014, s. 15). Teknolojinin ve küreselleşmenin etkisi, Türk halk edebiyatı anlatı türlerini de etkilemiştir. Teknolojik gelişmeler, mekân, zaman ve içerik bağlamında anlatı türlerine bazı değişiklikler ve yenilikler kazandırmıştır. Bu gibi sebeplerden dolayı geleneksel sözlü anlatımla masal anlatıcılığı azalmaya başlamıştır. Geleneksel anlatı geleneği hızlı bir şekilde azalmasına rağmen masal anlatıcılığı değişime uğrayarak yeni ortamlarda, kurumsal mekânlarda, elektronik ortamlarda kendine yer edinerek aktarılmaya devam etmiştir. Bu anlatı türlerine görsellik de eklenerek anlatım daha da ilgi çekici hâle getirilmeye çalışılmıştır.

Oğuz, mekânını kaybeden ve icra edilmeyen eski kültürlerin yok olmaya başladığını dile getirerek kültürel mekânın öneminden bahseder (2007, s. 32). Geleneksel sözlü kültür ürünü olup kuşaktan kuşağa anlatılarak gelen masallar, çağa ayak uydurarak kendine yeni mekânlar bulmuştur. Sözlü ve yazılı kültür ortamından sonra gelişen teknoloji ve küreselleşme etkisi sonucu radyo, telefon, televizyon ve internet siteleri, masalların elektronik kültür ortamında kendine yeni icra mekânı bulmasına yol açmıştır. Bu bağlamda, sözlü kültür ürünü olan masalların sayısı azalmıştır. Günümüzde masal analarının, atalarının yerini teknolojik ürünler almıştır. Bu şekilde işlenen masalların doğallığı bozulmuştur. Kendi kültüründen uzak bir şekil almaya başlayan masal, yeni bir tarz oluşturarak sözlü kültürden tamamen uzaklaşmaya başlamıştır. Sözlü kültür ortamında ev, köy odaları, kahvehaneler gibi mekânlarda icra edilen bu anlatı türü, elektronik kültür ortamında televizyon, radyo ve internet ortamlarında icra edilmeye başlamıştır. Bu bağlamda masallara yer veren radyo, televizyon gibi araçlar, yeni dönem masal anlatıcıları olmuştur. Masalın ulaştığı kitle, kitle iletişim araçlarıyla daha da genişlemiştir. Değişen dünya şartlarında masalların kitle iletişim araçlarından aktarılır hâle gelmesi, yapaylık kazanmış olmasına rağmen olağan bir süreçtir. Yazılı ortamda ve elektronik

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

kültür ortamında aktarılan masallar sayesinde çocuklar, sözlü kültür ortamından uzaklaşmış olsalar da masallardan tamamen uzaklaşmış olmaktan kurtulmaktadırlar. Kültürel değerimiz olan masallarımızın en doğal şartlar altında çocuklara tanıtılması gerekmektedir. Bu bağlamda, günümüz şartlarına göre masallar üreterek kültürel belleğimizi canlı tutabiliriz.

Türk sözlü edebiyatının birçok ürünü, sinema sektöründe kaynak olarak kullanılmakta ve bu ürünlerin başında masallar gelmektedir. 1953 yılında masallardan uyarlanan ilk Türk filmi, senaryosunu Nazım Hikmet'in yazdığı *Balıkçı Güzeli-Bin İkinci Gece*'dir. Bu filmden sonra Türk sinemasında sözlü kültürden, özellikle de masallardan uyarlanan filmler görülmeye başlanmıştır. 70'li yıllarda Zeynep Değirmencioğlu'nun başrolünü oynadığı Grimm Kardeşler'in "Karbeyazı" isimli masalından uyarlanan *Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler* ile Türk sinemasında masallara ilgi oldukça artmıştır. Bu ilginin doruğa ulaşması ise Rüştü Asyalı ve *Keloğlan* filmleri ile olmuştur. Birincil sözlü kültür ortamının kurmaca bir masal kahramanı olan ve kökleri Tastarakay'a kadar götürülebilen Keloğlan, ikincil sözlü kültür ortamının başka bir kurmaca kahramanının kimliğinde yaşatılmaktadır. Tiyatro sanatçısı Rüştü Asyalı'nın başrolünü oynadığı *Keloğlan* serisi, Keloğlan masallarının başarılı bir şekilde sinema uyarlamasıdır. Özdemir, "Türk televizyon yayıncılığının masal anası Adile Naşit, Türk sinemasının masal dedesi ise Rüştü Asyalı"(2012, s. 303) diyerek Rüştü Asyalı'nın önemini belirtir. *Keloğlan* serisinin halk tarafından çok sevilmesinin en önemli nedeni, 70'li yıllarda özellikle kırsal kesimde yaşayan vatandaşların sözlü kültür ortamına yakın bir anlatım tutumuna sahip olmasıdır. İnsanların büyüklerinden dinledikleri masalları sinemada izlemeleri hem nostalji hem de farklı bir deneyim sunmuştur. Bu durum Keloğlan'a benzeyen film kahramanlarının oluşturulmasına da zemin hazırlamıştır. Türk masal külliyyatının en önemli tiplerinin başında gelen Keloğlan ile Türk sinemasının usta oyuncusu Kemal Sunal tarafından canlandırılan Şaban tipi arasındaki çok fazla benzerlik bulunmaktadır. Bu da halkın Şaban tipini dolayısıyla Kemal Sunal'ı çok sevmesinin bir nedeni olarak görülebilir. Şaban tipi ile Keloğlan'ın farklı bir bağlamda ve tipte yaşatıldığı rahatlıkla görülmektedir (Demirkıran, 1998).

Sinemanın yanında televizyon da masalları kullanan önemli bir elektronik kültür aracıdır. Özdemir'in tespit ettiği gibi, "Son dönemde kültür ve medya birbirinden beslenir duruma gelmiştir" (2012, s. 9). Adile Naşit, TRT'de 1980 yılında yayımlanmaya başlayan *Uykudan Önce* isimli çocuk programıyla birlikte "Masalcı Teyze" olarak anılmaya başlamış ve bu durum, televizyon ortamında masal icrasının başlamasına zemin hazırlamıştır. Geleneksel tiyatro geleneğinden gelen Adile Naşit, elektronik kültür ortamında masal anlatıcılığının önemli ve yaratıcı bir temsilcisi olmuştur. Adile Naşit, elektronik kültür ortamının ilk masal anası olmuş, tek televizyon kanalının yer aldığı dönemde, ülkedeki televizyon izleyebilen hemen her çocuğa masal sevgisi aşılamıştır. Nebi Özdemir'in tespitine göre, "Sonraki dönemlerde ortaya çıkan hiç kimse, dönemin masal anası Adile Naşit kadar etkili ve kalıcı olamamıştır"(2012, s. 302).

Masalların yer edindiği icra mekânlarından biri de radyolardır. Fransız asıllı bir profesyonel hikâye anlatıcısı olan Judict Malika Liberman, 2015 yılında NTV Radyo'da *Masal Bu Ya* adlı programa başlamıştır. Liberman, çeşitli şarkılar, el yapımı enstrümanlar gibi araçlar kullanarak masalları aktarır. Aktif olarak devam eden bu program, masal anlatıcılığının günümüz şartlarına uyum sağlayarak yaşamaya devam ettiğini göstermektedir (NTVRadyo). Bir başka masal anlatıcısı olan Beyza Akyüz ise anlatıcı olabilmek için karşılaşılan her şeye dönüşülmesi ve hızlıca transa geçilmesi gerektiğini söylemektedir. Beyza Akyüz'ün 2014 yılında kurmuş olduğu *Şifâhen Masallar* isimli masal anlatı organizasyonu da önemli bir elektronik kaynaktır (Akyüz, 2023). Modern masal anlatıcıları olarak kabul ettiğimiz bu iki isim ile "masal anlatım atölyeleri ve eğitimleri" yapılmaya başlanmış, özellikle kendini keşfetmeye çalışan bireyler

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

masalları merkeze alan etkinlikler düzenlemişlerdir. Teatral bir sunum ile masal anlatımı, masallara karşı olan ilgiyi yeniden alevlendirmiştir.

Kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel masal anlatıcılığı, Millî Eğitim Bakanlığı destekleriyle yeniden canlandırılmaya başlamıştır. Yeni dönem masal anlatıcılığında Millî Eğitim Bakanlığı ve UNESCO iş birliği ile “Anadolu Masalları” projesi ile Millî Eğitim’de çalışan öğretmenlere hizmet içi eğitim düzenlenmiştir. Verilen anlatıcılık eğitimleriyle Anadolu masallarının Türkiye’nin bütün bölgelerine ulaşması amaçlanmıştır (MEB, 2020). Bu proje, masalların gelecek kuşaklara aktarılması için önem taşımaktadır. Projeye paralel olarak ülkenin birçok şehrinde “masal okulları” açılmakta, anlatıcılık eğitimi alan öğretmenler bu okullarda düzenli olarak çocuklara teatral bir sunum ile Türk ve dünya masalları anlatmaktadır. Bu durum sözlü kültür ortamında hemen hemen yok olan geleneğin ihyası konusunda oldukça önemlidir.

Çocukların gelişimlerine ve eğitim süreçlerine katkı sağlamak için başvuru alan masallar, anlatıcıların nitelikli olmasıyla daha da değerli hâle gelmektedir. Günümüzde masallara eğitici unsurlar daha fazla eklenmiştir. Modern masal anlatıcılığına da değinecek olursak, anlatılan masal metni, çocuğa ders ve öğüt vermek, bazı değerleri aşlamak amacıyla kullanılır. Geleneksel sözlü kültürle bağlantılı olarak modern masal anlatıcılığında da dinleyiciyi masala hazırlamak, dikkatini çekmek için tekerlemeler, bilmeceler ve parmak oyunları kullanılır. Dinleyicinin dikkatini masalda tutmaya çalışan geleneksel anlatıcılarının aksine günümüz modern anlatıcıları, bu kalıp sözlerin daha kısa olanlarını tercih etmektedirler. Burada doğaçlama bir anlatım söz konusu değildir. Masal anlatıcısı, masal metnini önceden ezberler veya anlatı sırasında okur. Bu durum, geleneksel sözlü kültürün doğallığının aksine, modern masal anlatıcılığının yapaylık kazandığını göstermektedir. Anlatıcı, masalı yarıda keserek çocukların dikkatini toplamak için çocuklara masalla ilgili, masalın sonu ile ilgili sorular sorar, çocukların fikrini alır. Anlatı sırasında, geleneksel sözlü anlatımda da olduğu gibi konuyla ilgili kostüm ve materyaller kullanılır. Burada daha çok sanat performansı sergiler gibi bir durum söz konusudur. Çocukların dikkati dağıldığında ses tonunda değişiklikler yapılır, tiz bir ses çıkarılır. Çocuğun dikkati bir anda anlatıcıya yönelir. Masal bitince masalla ilgili şiir okunur, çeşitli oyunlar oynatılır. Masalın ardından bir sanat etkinliği ve müzik etkinliği yapılır. Son olarak çocuk, anlatıyla ilgili düşüncelerini ve hayallerini söyler. Geleneksel sözlü kültür ortamında da olduğu gibi, çağdaş masal anlatıcılığında da benzer uygulamaların devam ettiğini görmekteyiz. Modern masal anlatıcılığında anlatıcı, bir sanat performansı sergiler şekilde, bunu bir meslek görenek anlatıcılığını yerine getirir. Bu durum, geleneksel masal anlatıcılığının doğallığını kaybederek yapaylık kazanmasına sebep olmaktadır. Burada masal metinleri, masallarda kullanılan kalıp sözler, geleneksel sözlü kültür ürünü olan masallara göre daha kısa kullanılır. Oğuz, yeni masal anlatıcılığının bir sahne performansına dönüştürülmesiyle birlikte geleneğin üslubundan uzaklaştırdığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Bu yeni masal anlatıcılığının gelenekle bağının, ticari mekân ve ortamları olan âşıklık, meddahlık, hayalilik gibi kazanç getiren türlerle kurulması ve modern sanatların etkisiyle bir sahne performansına dönüştürülmesi, masalın geleneksel üslubunu unutturmakta, özünden ve ruhundan uzaklaştırmaktadır.” (2020, s. 117).

Radyo, televizyon ve medyanın gelişmesiyle birlikte geleneksel sözlü anlatıcılık unutulmaya başlamasına rağmen son dönemlerde modern anlatıcılıkla birlikte anlatı kültürü tekrar canlılık kazanmaya başlamıştır. Geleneksel anlatıcılar, okuma yazma bilmeyen, genellikle köyün dışına çıkmamış kişilerdir. Modern anlatıcılar ise, bilgili ve iş sahibi kişilerdir. Bu bağlamda geleneksel sözlü anlatım ile modern sözlü anlatım arasında yenileşme ve farklılaşmayla beraber geleneğin belli bir ölçüde korunduğu görülmektedir. Modern anlatıcılıkta anlatı mekânları, kurumsal mekânlara geçmiştir. Masal anlatıcılığı son dönemlerde bir sanat performansı gibi görülmeye başlamış ve geleneksel anlatıcılıktaki günlük kıyafetlerle masal anlatmanın aksine

özel kıyafetler kullanılmaya başlanmıştır. Geleneksel anlatımda anlatıcılar, daha çok masalları dinledikleri kişilerden duyduğu şekilde anlatmaya çalışırlar. Modern anlatıcılıkta ise anlatımda daha çok değişiklik yapılabilmektedir. Masalarda anlatıcıların yanında dinleyiciler de önem teşkil eder. Geleneksel sözlü kültürde dinleyiciler genellikle aile, arkadaş veya akraba çevresinden kişilerdir. Çağdaş masal anlatıcılığında ise dinleyiciler, çoğunlukla yabancı kişilerdir. Anlatıcılık, önceden çocuklar için düzenlenen organizasyonlarda veya drama eğitimlerinde tamamlayıcı bir çalışma şeklinde yapılırken zaman geçtikçe bir meslek şeklini almış ve bu meslekte oldukça başarılı anlatıcılar ortaya çıkmıştır (Gürkan, 2019: 42).

4. YAPAY ZEKÂ ÇAĞINDA MASAL ANLATICILIĞI

21. yüzyılda teknolojideki gelişmeler çok hızlı ve yoğun bir şekilde gerçekleşmiştir. Elektronik ve bilgisayar temelli bu gelişmeler, bu yüzyılda gerçekleşen iki dünya savaşı sebebiyle daha da hızlı olmuştur. II. Dünya Savaşı'nın sonucunu bile teknolojik güce sahip olan devletler tayin etmiştir. Savaş devam ederken Amerikalı bilim insanları Warren McCulloch ve Walter Pitts, beyin hücrelerinin çalışma şekli üzerine hazırladıkları nöronlara odaklanarak ilk yapay sinir ağı modelini ortaya koymuşlardır (1943). Bu model, derin öğrenmenin ilk çıkış noktası olarak kabul edilir. Bilgisayar ve zekâ üzerine çalışmalar, McCulloch-Pitts beyin modelinden sonra artmıştır. *Enigma* adlı Alman şifreleme makinesini çözen kriptolog Alan Turing, makinelerin düşünüp düşünemeyeceğini sorusunu ortaya atmıştır (1950, s. 433). Turing'in sorusuna ilk ciddi yanıt ise 1955'te gelmiştir. John McCarthy öncülüğünde bilgisayar bilimi üzerine çalışan Amerikalı araştırmacılar Marvin Minsky, Nathaniel Rochester ve Claude Shannon, Hanover'de düzenlenen "Dartmouth Çalıştayı"nda "yapay zekâ" (artificial intelligence/AI) terimini ilk kez ortaya atmışlardır (1955). Bu çalıştay neticesinde öneri olarak ortaya atılan yapay zekâ, bir bilim dalı olarak kabul edilmiştir. Yapay zekâ, "İnsan zekâsına has algılama, öğrenme, muhakeme etme, doğal dille anlaşma, problem çözme vb. özelliklerin benzer şekilde makineler tarafından kullanılması" (Öztürk, 2020, s. 40) olarak tanımlanabilir. Günümüzde yapay zekâ teknolojisinin gösterdiği inanılmaz gelişim ile yapay zekanın insanın yerini tamamen alacağı dahi bilim insanlarınca konuşulmaktadır. Bu durum derin öğrenme ve yapay zekâ uygulamalarının geldiği noktayı ve hakkındaki etik tartışmaları göstermesi bakımından önemlidir.

Yapay zekâ, günümüzde hayatın her alanında yer almaktadır. Bu alanlardan birisi de masal yazımı ve masal anlatıcılığıdır. Masal, hikâyeye, film senaryosu vb. türler yapay zekâ tarafından kaleme alınabilmektedir. Yapay zekâ çağında masal üretimi ve masal anlatıcılığı farklı bir görünüme kavuşmuştur. "Dijital hikâyeye anlatımı son zamanlarda ortaya çıkan çağdaş bir anlatı kültürüdür" (Wilson, 2014). Yapay zekâ uygulamaları ile insanlar istedikleri şekilde masal üretebilmektedir. Voicebox, Calm, Canva, Storytel, AI Dungeon, Benjamin, Sassbook AI, Sudowrite, Fable Fiesta, StoryJumper, ChatGPT gibi yapay zekâ temelli uygulamalar ile masal ve hikâyeler üretilebilmektedir. Örneğin Voicebox isimli uygulama ile Grimm masallarına benzer şekilde "Kayıp Grimm Masalı" olarak duyurulan *Prences ve Tilki* isimli bir dijital masal yazılmıştır (Ilıcak ve Çinko, 2021, s. 705-706). Gerekli algoritmalar girildiğinde veya sistem tarafından makine öğrenmesi ile tanımlandığında, yapay zekâ temelli uygulama oldukça başarılı masallar yazabilmektedir. Yapay zekânın yazdığı masalların fakelore olup olmadığı da günümüzde yeni bir tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakelore olup olmadığı tartışılrsa da bireylerin bu uygulamalar tarafından üretilen birçok masaldan istifade ettiği görülmektedir.

Üretilen bu masalları anlatan Revoicer, Speechify, Charisma, Murf Voices, Narrated by Apple Books gibi programlar ile masal anlatıcılığında insan faktörünün en aza indirildiği görülmektedir. Özellikle Apple gibi büyük firmaların yaptığı yapay zekâ çalışmalarının dijital

olmayan masal anlatıcılığını öldüreceği öne sürülmektedir (Cecco, 2023). Metaverse, sanal gerçeklik gibi sanal dünyaları dijital masal anlatımı ile birleştiren çalışmalar da mevcuttur. Bireyler, masal okumak ya da dinlemek için başka birine ihtiyaç duymamakta, istediği programdan istediği masalı oluşturarak bu masalı istediği ses ile dinleyebilmektedir. Bu durum masalın insanlara sunduğu sınırsız hayal gücünü aynı kitap-sinema ilişkisinde olduğu gibi kısıtlamaktadır. Yakın gelecekte masal anlatıcılığının ihya edilen modern şekli ve yapay zekâ temelli olarak süreceği öngörülmektedir. Von Sydow geleneğin insan taşıyıcılarını, “aktif geleneksel taşıyıcılar” ve “pasif geleneksel taşıyıcılar” diye ikiye ayırmıştır (2010, s. 63-66). Aktif geleneksel taşıyıcıların bir toplumda masalları birebir anlatan, şarkılar söyleyenler olarak tanımlanırken pasif geleneksel taşıyıcıları, aktif geleneksel taşıyıcıları dinleyenler olarak tanımlanmıştır. Bu bilgilere ek olarak pasif geleneksel taşıyıcıları tüm yaşamları boyunca duyan fakat asla uygulamayanlar olarak nitelendirmiştir. Yakın gelecekte aktif geleneksel insan taşıyıcılara “yapay zekâ temelli dijital taşıyıcılar” da eklenecektir.

Yapay zekâ uygulamaları ile “masalların urformu” gibi tartışmaların daha nitelikli olarak çözüme kavuşturulacağı da düşünülmektedir. Derin öğrenme ve analiz kapasitesine sahip yapay zekâ ile yıllarca merak edilen masalların ilk hâli belki de rahatlıkla tespit edilecektir. Bu açıdan yapay zekâ masal araştırmalarına farklı bir boyut getireceğini düşünmekteyiz.

SONUÇ

Masallar kültürümüzde büyük öneme sahip bir anlatı türüdür. Masallar, sadece olağanüstülükleriyle karşımıza çıkmazlar. Masallarda ürünü olduğu toplumun değer yargılarını, inanç sistemlerini görmemiz mümkündür. Geleneksel sözlü anlatımda toplumun değer yargılarının yanında dil ve üslup özellikleriyle beraber masallarla aktarılan çeşitli halk edebiyatı ürünlerini de tespit edebilmekteyiz. Masallar, anlatıcılarından izler taşır. Çalışma kapsamında, masal anlatıcılarının yeni bir tasnifi yapılarak anlatıcılığın önemi ve farklı kültür ortamlarındaki değişimi incelenmeye çalışılmıştır. Köklerinin mitolojiye dayandırıldığı masal anlatma geleneği, günümüzde geleneksel sözlü kültürden uzaklaşıp değişen ve gelişen dünya şartlarına ayak uydurarak kendine yeni icra mekânları bulmuştur. Sözlü kültür ortamında masallar, çoğunlukla evlerde, halkın bir araya geldiği köy odalarında, kahvehanelerde, halkın toplu olarak iş yaptıkları yerlerde anlatılırdı. Köyden kente göçün başlamasıyla birlikte masalların alanı da genişlemiştir. Masalların alanının genişlemesine rağmen geleneksel sözlü kültür masal anlatıcılığı günden güne azalmaya başlamıştır. Sözü teknolojileşmesi ve küreselleşme etkileriyle masallar, yazıya geçirilmeye başlanmıştır. Masalları yazıya geçirme durumunu çok eskilere götürebilmekteyiz ama çalışma konusu içinde anlatıcılık ele alındığı için bu konuya değinilmemiştir. Masalları derleme faaliyetleriyle birlikte daha çok masal gün yüzüne çıkmıştır. Böylelikle masallar, yazılı kültür ortamı ürünü hâline gelmeye başlamıştır. Yazıya geçirilip kitaplar hâline gelen masallarda anlatıcı, okurun kendisi olmuştur. Teknolojinin gelişmesiyle masallar da modern çağa ayak uydurarak kendine elektronik kültür ortamlarında yer bulmuştur. Radyo, televizyon ve internetin gelişmesiyle masallar, bu ortamlarda icra edilir olmuştur. Bunun yanında günümüzde modern masal anlatıcılığı da gelişmiştir. Unutulmaya yüz tutmuş geleneksel masal anlatıcılığı, çağdaş masal anlatıcılığının gelişmesiyle tekrar canlılık kazanmıştır. Bu durum, daha çok eğitim amaçlı faaliyet göstermektedir. Bu bağlamda yeni masallar yazılmaktadır. Geleneksel masal anlatıcıları, geleneksel ağız özelliklerini kullanırken modern anlatıcılar, İstanbul Türkçesi kullanırlar. Geleneksel masal anlatıcıları, anlattıkları masalları genellikle annesi, nine ve dedesinden duyup öğrenmişlerdir. Fakat modern anlatıcılıkta anlatıcı, masala çok geniş bir alan içinden ulaşabilmektedir. Geleneksel masal anlatıcıları, masallarını anlatmadan önce herhangi bir hazırlık yapmazlar, aynı kıyafetlerle masal anlatırlar. Modern masal anlatıcıları ise, özel kostümler hazırlayarak bir sanat

performansı sergiler gibi masallarını aktarmaktadır. Son dönem masal anlatıcılığında, anlatılan masalların kısaltmaya başladığı, masallarda kullanılan kalıp sözlerin değişime uğradığı ve masal anlatımının teatral bir görünüme kavuştuğu tespit edilmiştir. Hem MEB bünyesindeki öğretmen anlatıcılarda hem de profesyonel olarak bu işi yapan modern anlatıcılarda bu durum aynıdır. Yapay zekâ uygulamalarının ise masal yazımını ve masal anlatıcılığını bambaşka bir boyuta taşıyarak insan faktörünün sorgulanmasına sebebiyet verdiği görülmüştür. Yeni bir anlatıcı türünün ortaya çıktığı rahatlıkla söylenebilir. Yapay zekâ temelli masal anlatıcısı (dijital masal anlatıcısı) olarak adlandırabileceğimiz bu anlatıcının geleneksel ve modern masal anlatıcılığına etkileri yakın gelecekte ortaya çıkacaktır. Masallar, her şeyiyle toplumun önemli değer yargılarını, zihin dünyasını yansıttığı için önemli kültür hazineleri, anlatıcılar da bu kültür hazinelerinin taşıyıcısı görevini üstlenmektedir. Masal anlatıcılığının tarihi seyrine bakılınca yoğun bir değişim ve dönüşüm süreci yaşadığı görülecektir. Bazı gelenekler unutulurken, masal anlatıcılığının bir şekilde yeni durumlara uyum sağlaması dikkat çekicidir. Bu durum, kültürün kendini yenileme ve adaptasyon gücünü ortaya koymasından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Arslan, M. (2010). Denizli yöresinde masal anlatma geleneği. *Millî Folklor*. (86): 50-57.
- Azadovski, M. (2002). *Sibirya'dan bir masal anası* (2.baskı). (İ. Başgöz, Çev.). T. C. Kültür Bakanlığı.
- Cecco, L. (2023). Death of the narrator? Apple unveils suite of AI-voiced audiobooks <https://www.theguardian.com/technology/2023/jan/04/apple-artificial-intelligence-ai-audiobooks> adresinden 16 Ağustos 2023 tarihinde alınmıştır.
- Çıblak, N. (2008). Teknoloji çağında kültürel miras olan masalların korunması. *TÜBAR*. (23): 39-50.
- Dégh, L. (1989). *Folktales and society: Story-telling in a Hungarian Peasant community: Expanded edition with a new afterword*. Indiana University Press.
- Demirkıran, A. (1998). *Kemal Sunal Filmlerinde Gelenekten Yararlanma* [Yayımlanmamış Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı.
- Demirkol, N. (2005). “Yeni köy”e “eski adet”: Masal anlatan dizi Ekmek Teknesi. *Millî Folklor*. (67): 5-9.
- Ergun, P. (2014). Türk masal anlatıcısının kimliği. *Millî Folklor*. (104): 33-45.
- Fedakâr, S. (2011). *Özbek sözlü geleneğinde masallar*. Egetan.
- Gürkan, B. (2019). Hikâye-masal anlatıcısı ve meddah: Benzerlik- karşıtlık ilkeleri. (Yüksek Helimoğlu Yavuz, M. (2009). *Masallar ve eğitimsel işlevleri* (4.baskı). Cumhuriyet. <https://beyzaakyuz.com/adresinden> 16 Ağustos 2023 tarihinde alınmıştır.
- <https://www.meb.gov.tr/turk-ve-dunya-cocuklari-icin-anadolu-masallari/haber/20759/tr> adresinden 16 Ağustos 2023 tarihinde alınmıştır.
- <https://www.ntvradyo.com.tr/program/masal-bu-ya/474> adresinden 16 Ağustos 2023 tarihinde alınmıştır.
- Ilıcak, N. G. ve Çinko, K. (2021). Yapay zekânın yarattığı masal: Prenses ile Tilki. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(2), 703-719.

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

- Kesmeçi, A. M. (2012). *Masalların yeni icra ortamı olarak internet siteleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koşmurad, B. (1993). *Özbek halk maişiy ertaklari (örganilişi, tasnifi, poetikası)* [Özbek halk gündelik masalları (araştırmalar, tasnif, poetika)]. A. Kadiri Namidagi Devlet Madaniyat İnstitutu, Taşkent.
- McCarthy, J., Minsky, M., Rochester, N., Shannon, C.E. (1955). A Proposal for the Dartmouth Summer Research Project on Artificial Intelligence. <http://raysolomonoff.com/dartmouth/boxa/dart564props.pdf> adresinden 16 Ağustos 2023 tarihinde alınmıştır.
- McCulloch, W. S. and Pitts, W. (1943). A logical calculus of the ideas immanent in Nervous activity. *Bulletin of mathematical biophysics*, vol. 5 (1943), pp. 115-133.
- Oğuz, M. Ö. (2007). Folklor ve kültürel mekân. *Millî Folklor*. (76): 30-32.
- Oğuz, M. Ö. (2019). *Paldır kültür kentleşmeler* (1.baskı). Geleneksel.
- Ong, W. J. (2014) *Sözlü ve yazılı kültür sözün teknolojileşmesi* (1.baskı). (S. Postacıoğlu Banon, Çev.). Metis.
- Ölçer Özünel, E. (2011). Yazının izinde masal haritalarını okuma denemesi: Masal tarihine yeniden bakmak. *Millî Folklor*. (91): 60-71.
- Önal, M. N. (2011). *Muğla masalları*. Muğla Üniversitesi Yayınları.
- Özdemir, N. (2005). *Türk eğlence kültürü* (1.baskı). Akçağ.
- Özdemir, N. (2012). *Medya, kültür ve edebiyat* (2.baskı). Grafiker.
- Öztürk, F. (2020). *Kütüphanelerde yapay zekâ uygulamaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sakaoğlu, S. (2016). *Masal araştırmaları 1* (7.baskı). Akçağ.
- Sakaoğlu, S. (2018). *Masal araştırmaları 2* (1.baskı). Akçağ.
- Sanders, B. (2020). *Öküzün a'sı* (7.baskı). (Ş. Tahir, Çev.). Ayrıntı. (1995, 1.baskı).
- Şirin, M. R. (2007). *Masal atlası* (2.baskı). Kök.
- Turing, A. (1950). Computing machinery and intelligence. *Mind: A Quarterly Review of Psychology and Philosophy*, 59(236), 433-460.
- Von Sydow, C. W. (2010). "Coğrafya ve Masal Ekotipleri", Çev.: Tuğçe Işıkhan, *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2* içinde. Haz.: M. Öcal Oğuz ve Selcan Gürçayır. Geleneksel, 61-75.
- Wilson, M. (2014). Another fine mess: The condition of storytelling in the digital age. *Narrative Culture*, 1(2), 125-144.
- Yücel Çetin, A. (2017, 20-22 Kasım). Sözlü gelenekten elektronik ortama halk hikâyelerinde anlatıcı tipolojisi.9. *Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi* (s. 487-494), T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü. Türkiye.

EKG SINYALLERİNİN HASTALIK TEŞHİSİ İÇİN ANALİZİ
ANALYSIS OF EKG SIGNALS FOR DISEASE DIAGNOSIS

Fuat SEZER

Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İstatistik A.B.D.

Özet

Makine Öğrenimi gibi ileri veri analizi yöntemleri son yıllarda bir çok alanda yaygın olarak kullanılmaktadır. Sağlık alanı da bu analitik yöntemlerin başarıyla kullanıldığı alanların başında gelir. Bu tez çalışmasının amacı EKG (Elektrokardiyografi) sinyalini işleyerek kardiyologlar için karar destek sistemi oluşturmaktır. Günümüzde Kalp hastalıkları (Aritmi) ciddi bir sorundur. EKG sinyalinin incelenmesi de aritmi teşhisinin olmazsa olmazıdır. Fakat EKG sinyalinin manuel incelenmesi kardiyologlar için büyük bir iş yüküdür. Bu yüzden çok uzun dönem EKG Sinyalleri kaydedilmemektedir ve kaydedilmediği içinde uzun dönemde tespit edilebilecek kalp hastalıkları tespit edilememektedir. Bu nedenle EKG sinyalinden otomatik olarak aritmilerin tespit edilmesi büyük önem taşımaktadır. Çalışma da kullanılan veri seti hastalardan toplanan yaklaşık yarım saatlik EKG sinyalleri ve her atıma karşılık gelen sınıf etiketlerini (normal atım, PVK (Prematüre ventriküler kasılma) atımı vb.) içermektedir. Veri setinde KEYKA (K En Yakın Komşu algoritması) kullanılarak atımları sınıflandıran model geliştirilmeye çalışılmıştır. EKG sinyalinden KDD (Kesikli Dalgacık dönüşümü) kullanılarak çıkarılan 7 değişken ile kurulan KEYKA modeli normal ve PVK atımlarını yüksek doğruluk ile sınıflandırabilmiştir ve bu model ile kardiyologları EKG sinyalinde PVK atımı varlığı olup olmadığına dair hızlıca bir öngörü sunulabilecektir.

Anahtar kelimeler: EKG, KNN, PCA, Dalgacık Dönüşümü, Aritmi, Erken Ventriküler Kasılma, QRS kompleksi, RR aralığı, P dalgası, T dalgası

Abstract:

Advanced data analysis methods like Machine Learning have been widely used in various fields in recent years, and the healthcare sector is no exception. This thesis aims to process Electrocardiography (EKG) signals to create a decision support system for cardiologists. Heart diseases, particularly arrhythmias, are a significant health concern today. The analysis of EKG signals is crucial for arrhythmia diagnosis. However, manual inspection of EKG signals is a cumbersome task for cardiologists, leading to limited long-term EKG signal recordings and consequently missing out on the detection of potential heart conditions in the long run. Therefore, automatic detection of arrhythmias from EKG signals holds great importance. The dataset used in this study consists of approximately half-hour EKG signals collected from patients, along with corresponding class labels (normal beat, Premature Ventricular Contraction (PVC), etc.) for each heartbeat. In this study, a model is developed using the K-Nearest Neighbors (KNN) algorithm to classify heartbeats. The KNN model, built with seven features extracted from the EKG signal using Discrete Wavelet Transform (DWT), achieved high accuracy in classifying normal and PVC heartbeats. This model can provide a quick prediction to cardiologists regarding the presence of PVC beats in an EKG signal.

Keywords: EKG, KNN, PCA, Discrete Wavelet Transform, Arrhythmia, Premature Ventricular Contraction (PVC), QRS complex, RR interval, P-wave, T-wave.

**TÜRKİYE’DE SAĞLIK ALANINDA YAPAY ZEKA İLE İLGİLİ YAPILMIŞ
ÇALIŞMALARIN DERLEMESİ**
A REVIEW OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE STUDIES IN THE HEALTHCARE FIELD
IN TURKEY

Dr. Öğretim Üyesi ÖZDEN GÜDÜK
Yüksek İhtisas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi
ORCID ID: 0000-0002-2268-0428

Özet

Yapay zeka ile ilgili sağlık alanında çalışan ve öğrenim görenlere yapılmış çalışmaların incelenmesi amacıyla Google Akademikte “yapay zeka” ve “sağlık” anahtar kelimeleri ile arama yapılmıştır. Yalnızca Türkçe yazılmış, sağlık çalışanları ya da öğrenciler ile yapılan araştırma makaleleri çalışmaya dahil edilmiştir. Arama 2019 yılından itibaren başlatılmıştır.

Toplam 17 çalışmaya ulaşılmış, 3’ü dışlanmış ve 14 çalışma değerlendirmeye alınmıştır. Çalışmaların 1’i 2020 yılında, 5’i 2021 yılında, 6’sı 2022 yılında ve 2’si 2023 yılında yayınlanmıştır. Çalışmaların 7’si üniversitelerde farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilere, 4’ü sağlık çalışanlarına ve 1’i sağlık yöneticilerine uygulanmıştır. Diğer ikisi ise ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmasıdır. Çoğunlukla nicel yöntemler kullanılmış olup bunların 6’sında araştırmacılar tarafından geliştirilen anket, 5’inde Yapay Zeka Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Üç çalışma ise nitel yöntem ile yapılmıştır.

Öğrenciler ile yapılan çalışmalarda; öğrencilerin YZ farkındalıklarının yüksek olduğu, kaygı seviyelerinin orta olduğu görülmektedir. Mühendislik ve hukuk öğrencileri en düşük kaygıya sahipken tıp fakültesi öğrencileri diğer fakültelere kıyasla orta seviyede kaygıya sahiptir. Öğrencilerin neredeyse tamamı YZ kavramından haberdardır. Yalnızca %3’ü YZ konusunda eğitim almış, çoğunluk medya ve internet yoluyla bilgi edinmiştir. Erkek öğrencilerin ve daha üst sınıfların bilgi seviyesi daha yüksek olmakla birlikte genel olarak öğrencilerin YZ konusundaki bilgilerinin yetersiz olduğu saptanmıştır. Bazı öğrenciler YZ’yı merak uyandırıcı bulurken bazıları endişe verici olarak tanımlamaktadır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu ileride mesleklerinde YZ kullanmak istediklerini ve bu konuda eğitim almak istediğini bildirmiştir.

Sağlık çalışanları ile yapılan çalışmalarda YZ kaygı seviyesi orta bulunmuştur. Yaş, cinsiyet, medeni durum, çalıştığı birim, çalıştığı kurum ve kurumda çalışma yılı faktörlerinin YZ kaygısına etki etmediği bulunmuştur. Bir çalışmada öğrenim durumu daha düşük olanların ve hemşirelerin YZ kaygı seviyesi daha yüksektir. Yönetici hemşirelerin ve vardiyalı çalışanların YZ kaygı seviyeleri daha düşüktür. Sağlık çalışanlarının neredeyse tamamı YZ kavramını duyduğunu ancak eğitim almadığını bildirmiştir. En büyük bilgi kaynağı internettir. Sağlık alanında kullanılan YZ uygulamaları hakkında bilgi seviyeleri düşüktür. Sağlık çalışanları YZ’in merak uyandırdığını ve mesleklerinde kullanmak istediklerini söylemiştir.

Sağlık yöneticilerinin görüşleri ışığında YZ ile ilgili 3 ana tema ve bunların alt temaları oluşturulmuştur. Ana temalar “yapay zekâ tanımlamaları”, “yapay zekânın sağlık hizmetlerine etkileri” ve “sağlıkta yapay zekânın değerlendirilmesi” şeklindedir.

Yapay Zeka Kaygı Ölçeğinin (YZKÖ) Türkçe formunun kabul edilebilir değerlerde güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğu bulunmuştur. Başka bir çalışmada ise yapay zekâ ile ilgili kaygı düzeyini değerlendirmek için YZKÖ’nin aile hekimlerinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yapay zeka, sağlık, tıp.

Abstract

A search was made on Google Scholar with the keywords "artificial intelligence" and "health" to examine the studies on artificial intelligence (AI) in health. Only research articles written in Turkish and conducted with healthcare professionals or students were included in the study. The search was initiated in 2019.

A total of 17 studies were reached, 3 were excluded, and 14 were evaluated. One of the studies was published in 2020, 5 in 2021, 6 in 2022 and 2 in 2023. Seven studies were applied to students in different university departments, 4 to health workers, and 1 to health administrators. The other two were scale development and adaptation studies. Quantitative methods were mainly used, 6 of which used the questionnaire developed by the researchers, and 5 used the Artificial Intelligence Anxiety Scale. Three studies were conducted with the qualitative method.

In studies conducted with students, students' AI awareness is high, and their anxiety level is moderate. Engineering and law students have the lowest anxiety, while medical school students have moderate anxiety compared to other faculties. Almost all of the students are aware of the concept of AI. Only 3% received training in AI; the majority obtained information through the media and the Internet. Although the knowledge level of the male and upper classes is higher than others, it has been determined that students' knowledge about AI is generally low. Some students find AI intriguing, while others describe it as worrisome. The majority of the students stated that they want to use AI in their future professions and want to receive training on this subject.

In studies conducted with healthcare professionals, the level of AI anxiety was found to be moderate. It was found that the factors of age, gender, marital status, unit, institution, and working year in the institution did not affect AI anxiety. In one study, the level of AI anxiety of those with lower education and nurses was higher. Executive nurses and shift workers have lower AI anxiety levels. Almost all healthcare professionals reported hearing of AI but receiving no training. The most significant source of information is the internet. The knowledge about AI applications used in the healthcare field is low. Health professionals said that AI arouses curiosity, and they want to use it in their profession.

After gathering input from health administrators, three primary topics and their respective subtopics regarding AI were identified. These themes included "definitions of artificial intelligence," "impacts of AI on health services," and "assessment of AI in healthcare."

It has been found that the Turkish version of the Artificial Intelligence Anxiety Scale (AIAS) is a reliable and valid measurement tool with acceptable values. In another study, it was revealed that the AIAS is a valid and reliable measurement tool that can be used by family physicians to assess the level of anxiety about artificial intelligence.

Keywords: Artificial intelligence, health, medicine

1. GİRİŞ

Yapay zeka (YZ) (artificial intelligence - AI) "Dijital bir bilgisayarın genellikle akıllı varlıklarla ilişkilendirilen görevleri yerine getirme yeteneği" olarak tanımlanmaktadır (Castagno and Khalifa, 2020). Daha geniş bir tanıma göre ise yapay zeka, pratik anlamda, öğrenme, akıl yürütme ve problem çözme gibi insan zekasının veya akıllı davranışın belirli bir yönünü simüle eden veya sergileyen bilgisayar sistemlerini ifade etmektedir. Yapay zeka tek bir teknoloji olarak değerlendirilmemelidir; daha çok hesaplamalı modeller ve algoritmalar tarafından oluşturulan bir dizi akıllı süreç ve davranıştır. (Chen ve Decary, 2020).

Alan Turing'in 1950'de yayınladığı Computing Machinery and Intelligence adlı makalesinde "Makineler düşünebilir mi?" sorusunu sormasının ardından yarım asırdan fazla bir süre geçmiştir (Castagno and Khalifa, 2020). Bu süre içinde yapay zeka, bilim ve teknolojinin ilerlemesi sayesinde, Endüstri 4.0'ın gelişini ve gelişimini destekleyen kritik bir itici güç haline gelmiştir (Guo vd., 2020).

Diğer tüm sektörlerde olduğu gibi sağlık alanında da yapay zeka kullanımı hızla artmaktadır. Sağlık alanında yapay zeka radyoloji, oftalmoloji, dermatoloji, patoloji ve göğüs hastalıkları dahil olmak üzere çeşitli tıbbi uzmanlık alanlarında kullanılmaktadır (Gillissen vd., 2022). Son yıllarda yapay zeka, sağlık hizmetleri ve tıbbi teşhis hizmetlerinin ilerlemesi ve yenilenmesi için vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir. Sağlık alanında yapay zeka teknolojilerinin uygulanması, hastalıkların tahmini, teşhisi ve tedavisinde rol oynayarak hem hastalara hem de sağlık hizmeti sunucularına fayda sağlamaktadır. Yapay zekanın sağlık alanındaki en büyük artışı teşhis doğruluğundaki başarısıdır. Yapay zeka, semptomları çoğu tıp uzmanından daha hızlı teşhis etme konusunda etkili olabilmektedir. İlaveten, yapay zeka, hastaların karmaşık semptomlarının takip edilmesine, hastaların yaşam kalitesinin iyileştirilmesine ve ilaca uyumunun artırılmasına yardımcı olabilmektedir (Guo vd., 2020).

Ancak getirdiği fayda ve katkılara rağmen, yapay zekanın sağlık alanında kullanımı bir yandan endişe ve kaygı ile karşılanmaktadır. Çalışmalar, bireylerin yapay zeka ile ilgili tutumlarının yapay zekanın kabul edilmesinde önemli rol oynadığını göstermektedir. Bilgisayar teknolojisi kullanımı daha yüksek ve yapay zekaya aşına olan öğrencilerin, yapay zeka ile ilgili çalışmalara karşı daha iyimser ve tutkulu tutumlar gösterme eğiliminde oldukları ortaya konmuştur (Kwak vd., 2022).

Bu çalışmada Türkiye'de sağlık alanında çalışan ve öğrenim görenlerde yapılmış yapay zeka ile ilgili çalışmaların derlenmesi amaçlanmıştır. Böylece çalışanların ve öğrencilerin sağlık alanında kullanılan yapay zekaya karşı tutum ve düşünceleri açığa çıkarılabilecektir.

2. METHOD

Yapay zeka ile ilgili sağlık alanında çalışan ve öğrenim görenlere yapılmış çalışmaların incelenmesi amacıyla Google Akademik'te "yapay zeka" ve "sağlık" anahtar kelimeleri ile arama yapılmıştır. Yalnızca Türkçe yazılmış, sağlık çalışanları ya da öğrenciler ile yapılan araştırma makaleleri çalışmaya dahil edilmiştir. Arama 2019 yılından itibaren başlatılmıştır.

3. BULGULAR

Toplam 17 çalışmaya ulaşılmış, 3'ü dışlanmış ve 14 çalışma değerlendirmeye alınmıştır. Çalışmaların 1'i 2020 yılında, 5'i 2021 yılında, 6'sı 2022 yılında ve 2'si 2023 yılında yayınlanmıştır. Çalışmaların 7'si üniversitelerde farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilere, 4'ü sağlık çalışanlarına ve 1'i sağlık yöneticilerine uygulanmıştır. Diğer ikisi ise ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmasıdır. Çoğunlukla nicel yöntemler kullanılmış olup bunların 6'sında araştırmacılar tarafından geliştirilen anket, 5'inde Yapay Zeka Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Üç çalışma ise nitel yöntem ile yapılmıştır.

Değerlendirilen çalışmaların özellikleri Çizelge 1'de gösterilmektedir.

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

Çizelge 1. Yapay Zeka İle İlgili Yapılmış Çalışmalar

Sıra	Yazar	Makale Başlık	Amaç	Evren	Örneklem	Yöntem	Ölçek
1	Gündüz Hoşgör vd., 2023	Sağlık Profesyonellerinin Yapay Zekâya İlişkin Görüşleri: Metaforik Bir Araştırma	Sağlık profesyonellerinin yapay zekaya dair metaforik algılarının belirlenmesi	Sağlık çalışanları	112 Sağlık personeli	Nitel	Araştırmacılar tarafından hazırlanan anket
2	Erişen ve Yılmaz, 2023	Sağlık Yönetimi Öğrencilerinin Tıpta Yapay Zeka İle İlgili Bilgi, Düşünce Ve Yaklaşımları	Sağlık yönetimi öğrencilerinin tıpta kullanılan yapay zeka uygulamalarına ilişkin bilgi, düşünce ve yaklaşımları hakkında tanımlayıcı bilgiler ortaya koymak	Bir devlet üniversitesinde öğrenim gören 576 sağlık yönetimi öğrencisi	185 sağlık yönetimi öğrencisi	Nicel	Araştırmacılar tarafından hazırlanan anket
3	Gümüş ve Uysal Kasap, 2022	Sağlık Ekosisteminde Yapay Zeka Kaygı Düzeyi: Hemşire Örnekleme	Hemşirelerin sağlık ekosisteminde yapay zeka kaygı düzeylerini belirlemek	Kamu, üniversite ve özel hastaneler olmak üzere Türkiye’de çalışan 156.205 hemşire evreni belirlenmiş (sağlık bakanlığı, 2020) çalışmaya katılmaya gönüllü olan 215 kişilik örneklem grubu ile online anket yöntemi kullanılarak veri toplanmıştır.	215 Hemşire	Nicel	Yapay Zeka Kaygı Ölçeği
4	Güzel vd., 2022	Yapay Zekânın Sağlık Alanında Kullanımı: Nitel Bir Araştırma	Yapay zekânın sağlık alanında kullanılması ile ilgili sağlık idarecilerinin düşüncelerinin değerlendirilmesi	İl müdürlüğünde sağlık idaresi çalışanları	12 Katılımcı	Nitel	Araştırmacılar tarafından oluşturulan görüşme formu
5	Filiz vd., 2022	Sağlık Profesyonellerinin Yapay Zeka Kaygı Durumlarının İncelenmesi	Sağlık profesyonellerinin yapay zeka ile ilgili kaygı düzeylerinin belirlenmesi	Konya ilinde bulunan bir üniversite hastanesi ve bir özel hastanede görev yapmakta olan sağlık profesyoneli (yaklaşık 1920)	330 Sağlık profesyoneli	Nicel	Yapay Zeka Kaygı Ölçeği (YZKÖ)

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

6	Bodur vd., 2022	Effects of Artificial Intelligence on The Future of Health: A Qualitative Study Among University Students	Üniversite öğrencilerinin yapay zekânın hemşirelik ve sağlık hizmetlerinin geleceği üzerindeki etkilerine ilişkin görüşlerini belirlemek	İstanbul'da üniversite eğitimi alan son sınıf öğrenciler	12 Öğrenci	Nitel	Yarı yapılandırılmış görüşme formu
7	Orhan ve Bülüz, 2022	Sağlık Personellerinin Yapay Zekâ İle İlgili Düşüncelerinin Değerlendirilmesi	Yapay zekâ ve sağlık alanında kullanımı ile ilgili sağlık personelinin görüşlerinin değerlendirilmesi	Kahramanmaraş İline Ait Necip Fazıl Şehir Hastanesi Kadın Doğum ve Çocuk Ek Binasında çalışan 295 sağlık personeli	68 Sağlık personeli	Nicel	Araştırmacılar tarafından hazırlanan görüşme formu
8	Takıl vd., 2022	Farklı Meslek Grubu Adaylarının Yapay Zekâ Teknolojisine Yönelik Kaygı Seviyesinin İncelenmesi	Öğrencilerin yapay zekâ kaygısını incelemek	Üniversite öğrencileri	Eğitim, fen-edebiyat, güzel sanatlar, hukuk, iletişim, mühendislik ve tıp fakültelerinde eğitim gören 559 üniversite öğrencisi	Nicel	Yapay Zeka Kaygı Ölçeği (YZKÖ)
9	Yılmaz vd., 2021	Yapay Zeka ve Sağlıkta Yapay Zekanın Kullanımına Yönelik Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Görüşleri	Yapay zeka ve sağlıkta yapay zekanın kullanımına yönelik sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin görüşlerinin belirlenmesi	Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon, Beslenme ve Diyetetik Bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler (N=1354)	İzmir ilinde yer alan bir üniversitenin Hemşirelik (N=182), Fizyoterapi ve Rehabilitasyon (N=191) ve Beslenme ve Diyetetik (N=32) bölümünde öğrenim gören 405 öğrencisi	Her ikisi birlikte	Yapay Zeka Farkındalık Anketi
10	Özel ve Büyükçavuş, 2022	Diş Hekimliği Öğrencilerinin Diş Hekimliğinde Yapay Zekâ Uygulamaları İle İlgili Düşüncelerinin İncelenmesi	Diş hekimliği öğrencilerinin, diş hekimliğinde ve oral radyolojide yapay zeka kullanımına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi	Bir üniversitede diş hekimliği eğitimi gören birinci sınıf (n:117), ikinci sınıf (n:89), üçüncü sınıf (73 öğrenci), dördüncü sınıf (67 öğrenci), beşinci sınıf (59 öğrenci) öğrencileri	236 Öğrenci	Nicel	Araştırmacılar tarafından hazırlanan anket
11	Akyüz vd., 2021	Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Yapay Zeka	Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin yapay zeka (yz)	1148 Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencisi	712 Öğrenci	Nicel	Araştırmacılar tarafından hazırlanan anket

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

		Hakkında Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi	hakkında bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi				
12	Akkaya vd., 2021	Yapay Zeka Kaygı (YZK) Ölçeği: Türkçeye Uyarlama, Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması	Yapay Zeka Kaygı Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması	Çalışma hayatına yeni başlayacak/ yeni başlamış olan gençler	Farklı yükseköğrenim kurumlarında eğitim alan 490 katılımcı	Nicel	Yapay Zeka Kaygı Ölçeği (YZKÖ)
13	Kolcu vd., 2021	Yapay Zekâ Kaygısı Ölçeğinin Aile Hekimlerinde Geçerlik Ve Güvenirliğinin Değerlendirilmesi	Yapay Zekâ Kaygısı Ölçeği'nin Türkçe uyarlamasının aile hekimleri/aile hekimliği uzmanlarında geçerlik ve güvenirliğinin değerlendirilmesi	Türkiye'deki aile hekimleri	402 Aile hekimi	Nicel	Yapay Zeka Kaygı Ölçeği (YZKÖ)
14	Öcal vd., 2020	Tıp Fakültesi Öğrencilerinin Tıpta Yapay Zeka İle İlgili Düşünceleri	Tıp fakültesi öğrencilerinin tıpta yapay zeka kullanımı ile ilgili düşüncelerinin değerlendirilmesi	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tıp fakültesi öğrencileri	409 Öğrenci	Nicel	Araştırmacılar tarafından hazırlanan anket

Yukarıda bilgileri verilen çalışmaların bulgularına göre;

- Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin yapay zeka (YZ) ve sağlıkta YZ kullanımının farkında oldukları ve YZ araçlarını kullanmak istedikleri ancak bu konuda endişelerinin ve bilgi eksikliğinin olduğu görülmüştür.
- Hemşirelerin YZ kaygı düzeyi orta seviyededir. Yaş, cinsiyet, yaşadığı yer, eğitim, çalıştığı kurum, çalıştığı birim, çalıştığı pozisyon, çalışma şekli, meslekte deneyim süresi ve çalışılan hastanedeki deneyim süresi durumları ile YZ kaygı durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur. Yönetici hemşirelerin ve vardiyalı çalışanların YZ kaygı düzeyleri daha düşüktür.
- Sağlık yöneticilerin görüşleri ışığında YZ ile ilgili 3 ana tema ve bunların alt temalarından oluşturulmuştur. Ana temalar “yapay zekâ tanımlamaları”, “yapay zekânın sağlık hizmetlerine etkileri” ve “sağlıkta yapay zekânın değerlendirilmesi” şeklindedir.
- Sağlık profesyonellerinin YZ kaygı durumlarının orta düzeydedir. Öğrenim durumu daha düşük olanların ve hemşirelerin YZ kaygı seviyesi daha yüksektir. Yaş, cinsiyet, medeni durum, kurum çalışma yılı ve kurumda YZ kullanım durumu bakımından anlamlı bir farklılık yoktur.
- Öğrenciler YZ kullanımının hemşirelik hizmetlerine etkilerini; hemşire sayısının azalması, hemşirelerin iş yükünün azalması, hasta takibinin daha kolay olması, hata payının azalması, hasta taşımada robotların kullanılması, yaşamsal belirtileri ölçmek

için robot kullanılması, psikomotor beceri eğitiminde robot kullanılması, cerrahi operasyonlarda robot kullanılması, yaşlı bakımı ve takibinde robot kullanılması olarak sıralamışlardır.

- Sağlık personelinin neredeyse tamamı (%94,1'i) yapay zekâ kavramını daha önce duymuştur. En büyük bilgi kaynağı internettir. Yarıya yakını YZ'nın merak uyandırdığını, 1/3'ü ise korkuttuğunu bildirmiştir. Çoğu YZ'yı meslek hayatında kullanmak istemekte, nerdeyse tamamı YZ konusunda eğitim almamış ancak eğitim almak istemektedir.
- Diş hekimlerinin ve diş hekimliği öğrencilerinin YZ uygulamaları hakkında bilgileri eksiktir. Üst sınıfların bilgi seviyesi daha fazladır.
- Öğrencilerin YZ kaygı düzeyleri orta seviyededir. Mühendislik ve hukuk öğrencileri en düşük kaygıya sahiptir. Tıp Fakültesi öğrencileri diğer fakültelere kıyasla orta seviyede kaygıya sahiptir.
- SHMYO öğrencilerinin %95,1'i YZ kavramından haberdar olduğunu, en sık öğrenme yolunun medya (%46,5) ve internet olduğunu (%44,5) ve sadece %3,4'ü YZ konusunda eğitim aldığını belirtmiştir. Erkeklerin bilgi seviyesi daha yüksektir. Genel olarak öğrencilerin YZ konusundaki bilgilerinin yetersiz olduğu saptanmıştır.
- Sağlık çalışanlarının çoğu YZ kavramını duyduğunu ancak eğitim almadığını bildirmiştir. Sağlık alanında YZ kullanımı hakkında bilgi seviyesi düşüktür. Yarısı YZ'nın merak uyandırdığını ve mesleklerinde kullanmak istediklerini söylemiştir.
- Tıp fakültesi öğrencilerinin neredeyse tamamı YZ duyduğunu, yarısından fazlası YZ'dan endişe duymadığını, yarıya yakını merak uyandırdığını söylemiştir. Öğrencilerin yarısından azı sağlıkta YZ kullanımı hakkında bilgi sahibi olduğunu ifade ederken, büyük çoğunluğu ileride YZ kullanmak istediklerini ve bu konuda eğitim almak istediğini bildirmiştir.
- Yapay Zeka Kaygı Ölçeğinin Türkçe Formunun kabul edilebilir değerlerde güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğu bulunmuştur.
- Sağlık yönetimi öğrencileri tıpta yapay zekâ uygulamaları ile ilgili çok detaylı bilgiye sahip olmasa da bu uygulamaların tıp alanında önemli gelişmeler sağlayacağını bildirmiştir. YZ uygulamalarını güvenilir bulmamaktadır. YZ'nın merak uyandırdığını ve eğitim almaya istekli olduklarını ifade etmiştir.
- Yapay zekâ ile ilgili kaygı düzeyini değerlendirmek için Yapay Zekâ Kaygısı Ölçeği aile hekimlerinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracıdır.

4. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Türkiye'de sağlık alanında çalışan ve öğrenim görenler ile yapılan çalışmalar, yapay zeka kavramına dair genel bir bilginin olduğunu ancak sağlıkta yapay zeka kullanımının detayları hakkında bilgi eksikliği olduğunu göstermektedir. Ayrıca çalışmaların ortaya koyduğu üzere yapay zeka konusunda eğitim almış sağlık çalışanı ve öğrenci sayısı oldukça azdır. Benzer çalışmalar da bilgi eksikliği yönündeki bulguları desteklemektedir (Castagno ve Khalifa, 2020; Swan vd., 2021; Yüzbaşıoğlu, 2021; Teng vd., 2021).

Çalışma kapsamında incelenen çalışmalar sağlık çalışanlarının ve öğrencilerinin yapay zeka kaygısını orta düzeyde bulmaktadır. Farklı ülkelerdeki çalışmaların sonuçları da benzerdir.

Örneğin; Abdullah ve Fakieh (2020), Suudi Arabistan’da sağlık sektöründe çalışan çalışanların yapay zeka uygulamalarını orta düzeyde kabul ettiğini çünkü işlerinin yapay zeka tarafından değiştirilmesinden korktuğunu belirtmektedir. Yine Kanada’da sağlık hizmetleri öğrencilerinin çoğunun, yapay zekanın rolü konusunda eşit derecede umutlu ve endişeli hissettiği ifade edilmektedir (Teng vd., 2021). Üniversite öğrencilerinin yapay zeka ile ilgili tavır ve düşüncelerini araştıran bir çalışmada bazı öğrencilerin yapay zekayı tıp doktorlarına rakip olarak gördüğünü, bazılarının ise yapay zekanın klinik uygulamalarda kullanılması taraftarı olduklarını ortaya koymaktadır (Gillissen vd., 2022).

Çalışmalar da göstermektedir ki sağlık çalışanlarının ve bu alanda öğrenim görenlerin yapay zeka konusunda bilgilerinin artırılması gerekmektedir. Her ne kadar çalışanların ve öğrencilerin yapay zeka kaygısı orta düzeyde bulunmuş olsa bile yeterli bilgi sağlanması ve konu ile ilgili eğitim verilmesi sayesinde yapay zekanın faydalı yönleri vurgulanarak bilgi eksikliğine dayalı kaygı giderilebilecektir.

5. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇLAR

İncelenen çalışmaların büyük çoğunluğunda lisans eğitime yapay zeka konusunda derslerin eklenmesi önerilmiştir. Ayrıca, sağlık çalışanlarının yapay zeka ile ilgili bilgisinin artırılması ve ileri çalışmalar yapılması da öneriler arasındadır. Yapay zekanın sağlık alanında kullanımının her geçen yıl artması ve gelecekte daha yaygın kullanılacağı göz önünde bulundurulduğunda bu öneriler oldukça yerindedir.

KAYNAKÇA

- [1] Castagno, S. and Khalifa, M. (2020). Perceptions of artificial intelligence among healthcare staff: a qualitative survey study. *Front. Artif. Intell.* 3:578983. doi: 10.3389/frai.2020.578983
- [2] Chen, M. and Decary, M. (2020). Artificial intelligence in healthcare: An essential guide for health leaders. *Healthc Manage Forum.* 33(1):10-18. doi: 10.1177/0840470419873123. Epub 2019 Sep 24. PMID: 31550922.
- [3] Guo, Y. Hao, Z. Zhao, S. Gong, J. And Yang, F. (2020). Artificial intelligence in health care: Bibliometric analysis. *J Med Internet Res.* 29;22(7):e18228. doi: 10.2196/18228. PMID: 32723713; PMCID: PMC7424481.
- [4] Gillissen, A. Kochanek, T. Zupanic, M. and Ehlers, J. (2022). Medical students' perceptions towards digitization and artificial intelligence: a mixed-methods study. *Healthcare (Basel).* 13;10(4):723. doi: 10.3390/healthcare10040723. PMID: 35455898; PMCID: PMC9027704.
- [5] Kwak, Y. Ahn, JW. and Seo, YH. (2022). Influence of AI ethics awareness, attitude, anxiety, and self-efficacy on nursing students' behavioral intentions. *BMC Nurs.* 30;21(1):267. doi: 10.1186/s12912-022-01048-0. PMID: 36180902; PMCID: PMC9526272.
- [6] Gündüz Hoşgör, D. Güngördü, H. and Hoşgör, H. (2023). Sağlık profesyonellerinin yapay zekâya ilişkin görüşleri: metaforik bir araştırma. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1):71-87. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/farabi/issue/76519/1250210>
- [7] Erişen, M.A. and Yılmaz, F.Ö. (2023). Sağlık yönetimi öğrencilerinin tıpta yapay zeka ile ilgili bilgi, düşünce ve yaklaşımları. *Sağlık Bilimlerinde Yapay Zeka Dergisi.* 3(1)1-6 DOI: 10.52309/ja

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

- [8] Gümüş, E. and Uysal-Kasap, E. (2022). Sağlık ekosisteminde yapay zeka kaygı düzeyi: hemşire örnekleme. Sağlık Bilimlerinde Yapay Zeka Dergisi. 2(3):1-7
DOI:10.52309/jaihs.v2i2.43
- [9] Güzel, Ş. Akman Dömbekci, H. and Eren, F. (2022). Yapay zekânın sağlık alanında kullanımı: nitel bir araştırma. Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 9 (4) , 509-519. DOI: 10.34087/cbusbed.1140122
- [10] Filiz, E., Güzel, Ş. and Şengül, A. (2022). Sağlık profesyonellerinin yapay zeka kaygı durumlarının incelenmesi. Journal of Academic Value Studies, 8(1):47-55.
<http://dx.doi.org/10.29228/jav.57808>
- [11] Bodur G., Dinçer M., Tutak Z., Ertuş Akyüz G., Uyanık S. And Kuvan D. (2022). Effects of artificial intelligence on the future of health: a qualitative study among university students. Göbeklitepe International Journal of Medical Sciences, 5(7):106-115.
- [12] Orhan, M. and Bülez, A. (2022). Sağlık personellerinin yapay zekâ ile ilgili düşüncelerinin değerlendirilmesi. Kesit Akademi Dergisi, 8 (33): 52-69.
- [13] Takıl, N. , Erden, N. K. and Sarı, A. B. (2022). Farklı meslek grubu adaylarının yapay zekâ teknolojisine yönelik kaygı seviyesinin incelenmesi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 25 (48), 343-353. DOI: 10.31795/baunsobed.1165386
- [14] Yılmaz, Y. Uzelli Yılmaz, D. Yıldırım, D. Akın-Korhan, E. and Özer-Kaya D. (2021). Yapay zeka ve sağlıkta yapay zekanın kullanımına yönelik sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin görüşleri. Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2021; 12(3): 297-308.
- [15] Özel, Ş. and Büyükçavuş, M.H.. (2022). Evaluation of attitude of dental students regarding artificial intelligence in dentistry. Yeditepe J Dent. 18(2): 55-60.
- [16] Akyüz, H.Ö. Alkan, S. And Yücebaş, S.C. (2021). Sağlık hizmetleri meslek yüksek okulu öğrencilerinin yapay zeka hakkında bilgi düzeylerinin incelenmesi. Medical Research Reports, 4(3):28-35
- [17] Akkaya, B., Özkan, A. and Özkan, H. (2021). Yapay zeka kaygı (yzk) ölçeği: türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Alanya Akademik Bakış, 5(2):1125-1146.
- [18] Kolcu, G., Özceylan, G., Başer, A. and Baktır Altuntaş, S. (2021). Yapay zekâ kaygısı ölçeğinin aile hekimlerinde geçerlik ve güvenilirliğinin değerlendirilmesi. Research Journal of Biomedical and Biotechnology, 2(1):20-28.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/rjbb/issue/63487/870229>
- [19] Öcal, E.E, Atay, E, Önsüz, M.F, Altın, F, Çokyiğit, F.K, Kılınç, S, Köse, Ö.S. and Yiğit, F.N. (2020). Tıp fakültesi öğrencilerinin tıpta yapay zeka ile ilgili düşünceleri. Türk Tıp Öğrencileri Araştırma Dergisi, 2(1):9-16.
- [20] Swan, B.A. (2021). Assessing the knowledge and attitudes of registered nurses about artificial intelligence in nursing and health care. Nursing Economic\$. 39(3):139-143.
- [21] Yüzbaşıoğlu E. (2021). Attitudes and perceptions of dental students towards artificial intelligence. J Dent Educ. 85(1):60-68. doi: 10.1002/jdd.12385. Epub 2020 Aug 26. PMID: 32851649.
- [22] Teng, M., Singla, R., Yau, O., Lamoureux, D., Gupta, A., Hu, Z., Hu, R., Aissiou, A., Eaton, S., Hamm, C., Hu, S., Kelly, D., MacMillan, K.M., Malik, S., Mazzoli, V., Teng,

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

Y., Laricheva, M., Jarus, T., & Field, T.S. (2021). What do healthcare student want to know about artificial intelligence? A Canada-wide survey. SSRN Electronic Journal

- [23] Abdullah, R. and Fakieh, B. (2020). Health care employees' perceptions of the use of artificial intelligence applications: survey study. *J Med Internet Res.* 14;22(5):e17620. doi: 10.2196/17620. PMID: 32406857; PMCID: PMC7256754

OSMANLI DEVLETİ'NDE YEREL YÖNETİM HİZMETLERİ
LOCAL GOVERNMENT SERVICES IN THE OTTOMAN STATE

Dr. Öğretim Üyesi Enes YALÇIN

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu
Yönetimi Bölümü,
ORCID ID: 0000-0002-1086-6313.

Özet

Bu çalışma, Osmanlı Devleti'nde görülen başlıca yerel yönetim hizmetlerini ve bu hizmetleri sunan kurumları araştırmayı amaçlamaktadır. Osmanlı Devleti, Balkanlar'dan Ortadoğu ve Kuzey Afrika'ya uzanan oldukça geniş bir coğrafyaya hükmetmiştir. Bu geniş coğrafya; iktisadi, toplumsal, kültürel, fiziksel (topografya, iklim, madenler vs.) birçok farklılığı da bünyesinde barındırmaktadır. Güçlü merkezi idari yapısıyla bilinen Osmanlı Devleti, yereli, söz konusu farklılıkları kabul ederek yerel aktörlerle uzlaşma içerisinde yönetme yoluna gitmiştir. Bu bağlamda, çalışma kapsamında literatür taraması gerçekleştirilerek ilgili yerel aktörlere tesir eden kimi yönetsel kurumların üstlendikleri fonksiyon irdelenmiştir. Kadılık müessesesi, ihtisab örgütü, vakıf kurumu, lonca teşkilatı bu kurumların başında gelmekte, mahalle organizasyonu ise bilhassa üstlendiği otokontrol mekanizması ile yerel yönetim hizmetlerinde etkin rol oynamaktadır. Bu kurumların kimi zaman merkezi idarenin kontrolü altında faaliyet göstermekte oldukları kimi zaman da değişen ölçülerde özerk bir yapıya sahip oldukları görülmüştür. Çalışmanın, dünya tarihinde özgün bir yeri olan merkezîyetçi bir devlet yapısını benimseyen Osmanlı Devleti'nin yerele yönelik faaliyetlerini açığa çıkarması bakımından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Yerel Yönetim, Kadı, İhtisab, Vakıf, Lonca, Mahalle

Abstract

This study aims to investigate the main local government services in the Ottoman Empire and the institutions that provide these services. The Ottoman Empire ruled over a wide geography stretching from the Balkans to the Middle East and North Africa. This vast geography also includes many economic, social, cultural, physical (topography, climate, mines, etc.) differences. The Ottoman Empire, known for its strong central administrative structure, accepted these differences and preferred to manage the locality in consensus with local actors. In this context, within the scope of the study, the functions undertaken by some administrative institutions that affect the relevant local actors were examined by performing a literature review. Qadi (judgeship) institution, organization for public order, vaqf (foundation) institution, guild organization are at the forefront of these institutions, and the neighbourhood organization plays an active role in local government services, especially with the self-control mechanism it undertakes. It has been observed that these institutions sometimes operate under the control of the central administration and sometimes have an autonomous structure to varying extents. It is thought that the study is important in terms of revealing the local activities of the Ottoman Empire, which adopted a centralized state structure, which has a unique place in world history.

Keywords: Ottoman State, Local Government, Qadi, Organisation for Public Order, Vaqf, Guild, Neighbourhood.

DİNE KARŞI YENİ BİR DİN: BİLİMCİLİK
A NEW RELIGION AGAINST RELIGION: SCIENTISM

Dr. MEHMET ÖDEMİŞ

Millî Eğitim Bakanlığı

ORCID ID: 0000-0003-3657-480X

Özet

Modern bilim; rasyonel yöntemi, teknolojiyle birlikte sağladığı faydalar, tabiat üstündeki egemenliğin anahtarı olması ve en önemlisi de insanın kendini daha güvenli ve daha güçlü hissetmesini sağlayan bir bilme yöntemi olarak günümüzde bir otorite haline gelmiştir. Geçmişte dinler başta olmak üzere metafizik kökenli sistemler, insan ve toplum üzerinde normatif bir rol oynarken bugün bu misyonu ideolojik bir araca dönüştürülen bilim almaktadır. Bilimcilik adı verilen ve 16. asırdan itibaren şekillenmeye başlayan bu yeni ideoloji, özellikle epistemolojik inhisar yoluyla hakikatin yegâne ölçütü olarak kabul edilmektedir. Bilimin asıl amacının tabiat başta olmak üzere bilinmeyi keşfetmekten ona hükmetmeye evrilmesi, onun bilimcilik (scientism) adıyla maruf bir ideolojiye ve ardından buyurgan, normatif ve totaliter nitelikte “seküler bir din”e dönüşmesinde etkili olmuştur. Evvela Hristiyanlık üzerinden geleneksel dinleri itibarsızlaştıran modern bilim ardından metafizik iddialarda bulunmaya başlamış ve kendini dinlerin yerine koyarak insanın kendine, hayata ve varlığa bakışına yeni tarifler getirmiştir. Bilim ile bilimcilik arasındaki temel fark, ampirik metodun sınırlarını aşarak deneyüstü alanla ilgili konuşulduğunda ortaya çıkmaktadır. İnsan hayatı, doğumdan ölüme kadar hep bir şeyler öğrenerek geçer. Bilgi, insanın kimliğinin şekillenmesindeki en önemli unsurdur. Bu nedenle bilgiyle nasıl bir ilişki kuracağımız ve epistemolojik kabullerimiz ayrı bir önem taşımaktadır. Doğru bir bilgi felsefesi, makul bir ontolojiyi de beraberinde getirecektir. Bilimin konusu olanlarla bu metodun dışında kalanları ayırt edebilmek, başka bilme yöntemlerine fırsat verecektir. Böylece bir bilme yöntemi olarak modern bilim hem gereksiz tartışmaların dışında kalarak asıl amacına hizmet edecek hem de başka epistemolojilerden yararlanabilecektir. Hiçbir epistemolojik kabul, akli selim bilgiye zarar vermemelidir. Pragmatist yararları uğruna aklın araçsallaştırılması değer, norm ve etikten uzaklaşmayı ve bilimsel bilginin yalnızca teknik süreçlerin bilgisine tabii kılınması anlamına gelir. Oysa bilgimiz artarken insanlığımızın da artması temel erek olmalıdır. Bu tebliğ, bilimi yüceltirken bilimciliğin ortaya çıkardığı sakıncalara dikkat çekmeyi ve çoğulcu epistemolojinin önemini vurgulamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din, Bilim, Bilimcilik, Epistemoloji

Abstract:

Modern science has become an authority in today's world, characterized by its rational method, the benefits it brings with technology, its role as the key to dominion over nature, and most importantly, its ability to make individuals feel safer and more empowered. While in the past, religious and metaphysical systems, particularly religions, played a normative role in shaping individuals and societies, today, this mission has been transferred to science, which has become an ideological tool. This new ideology, known as scientism, has evolved since the 16th century and considers empirical methods as the sole criterion for determining truth.

The transformation of science's primary purpose from discovering the unknown, especially in the realm of nature, to exercising control over it has led to the emergence of scientism as an ideology and subsequently to the transformation of science into a prescriptive, normative, and

totalitarian "secular religion." Initially, modern science discredited traditional religions, especially through Christianity, and then began to make metaphysical claims, replacing religions and offering new definitions of humanity, life, and existence.

The fundamental difference between science and scientism emerges when discussing the supernatural domain that transcends the limits of empirical methods. Human life is a continuous process of learning from birth to death, with knowledge being the most important factor in shaping one's identity. Therefore, how we relate to knowledge and our epistemological assumptions are of paramount importance. A sound philosophy of knowledge will also entail a reasonable ontology. Being able to distinguish between what falls within the scope of science and what lies beyond it will provide opportunities for other ways of knowing. Thus, modern science, as a method of knowledge, will serve its primary purpose, stay out of unnecessary debates, and be open to benefiting from other epistemologies.

No epistemological assumption should undermine the pursuit of sound knowledge. Instrumentalizing reason for pragmatic benefits at the expense of values, norms, and ethics, and reducing scientific knowledge to merely technical processes, is not the way forward. Instead, as our knowledge increases, the enhancement of our humanity should be the primary goal. This paper aims to highlight the shortcomings of scientism that have emerged alongside the elevation of science and emphasize the importance of pluralistic epistemology.

Keywords: Religion, Science, Scientism, Epistemology.

1. GİRİŞ

Modern bilim, tarihsel olarak pratik faydalarından en çok istifade ettiğimiz bir dönemi insanlığa yaşatmaktadır. Bilgi, yeni metotlar ve teknolojik aygıtlarla birlikte tarihte hiç görülmediği kadar hızlı ilerlemekte ve yayılmaktadır. Sadece bir disiplinden örnek vermek gerekirse tıpta mevcut bilgi birikimi yirmi iki ayda iki katına çıkmaktadır.² Bu tablo, esas olanın daha çok bilmek değil; elde edilen bilginin nasıl kullanılacağını daha önemli hâle getirmektedir. Bunun sac ayaklarını ise epistemoloji ve etik oluşturmaktadır. Zira akılla birleşen bilgi, hayalleri zorlayan bir silaha dönüşebilmektedir. Bilimin teknoloji ve teknikle birlikte ele geçirdiği otoriteriyen ve meşrulaştırıcı güç, kitleler üzerinde öyle bir etki yaratmakta ki geçmişte sihrin insanlar üzerinde bıraktığı etkiyi geride bırakmış durumdadır. Bu teshir edeceği kudret, kitleler nezdinde şu soruyu artık boşlukta bırakır hâle gelmiştir: Bilim her şeyi bilir mi? Öte yandan bilim, geçmişte kahinlerin ve büyücülerin kullandığı bir yöntemi güncelleyerek kitleler üzerindeki otoritesini tahkim etmektedir. Bu yöntem batını bir dil kullanarak sadece özel bir zümrenin bilebileceği bilgi türüne atf yapmaktır. Doktorların kullandığı dil, buna örnektir.

Bilginin hızlı gelişimi ve sağladığı yararlılıklar itibariyle elde ettiği erk hem sermaye hem de ideolojiler tarafından suiistimalleri de beraberinde getirebilmektedir. Sermaye, kapitalizm aracılığıyla bilgiyi amaçları doğrultusunda fakat insanlığın aleyhine kullanırken materyalizm ve pozitivizm gibi ideolojiler de bilgiyi bilişsel bir metaya dönüştürmekte; kendi dünya görüşü çerçevesinde araçsallaştırmaktadır. Bilgi epistemolojik bir olgu olarak ancak kendi doğal mecrasında üretildiği ve herhangi bir ideolojik ya da kapitalist ereğe vesile kılınmadığı sürece insanlığın hayrına sonuçlar doğurabilir. Bu tebliğ, bilimsel bilginin mutlak bir değer olarak sunulduğu bilimciliğin kritiğini yaparak bilgiyle daha sahih bir ilişki kurmanın önem ve imkânını konu edinmektedir.

² Türker Kılıç, "Son Yılların Üç Önemli Bilimsel Devrimi ve Tırtıldan Kelebek Olma Okulu", www.bilisimdergisi.org.tr (Erişim 8 Mayıs 2019).

2. DİN NEDİR?

Din kelimesi Arapça “deyn” kelimesinden masdar ve isimdir. Sözcük Arapçada ceza, mükafat, durum, itaat, hesap, âdet, kanun, millet ve hüküm gibi anlamlara gelmektedir. Din, akıl ve hür irade sahibi insanlara yol göstermek üzere gönderilmiş ilahî kanunlardan müteşekkil bir nizamdır. Kur’anî literatürde sadece son din İslâm için din tabiri kullanılmayarak diğer inanç sistemleri de buna dahil edilir.³ “İnsan nedir? Evren niçin yaratıldı? Hayatın ve kainatının anlamı nedir? Öldükten sonra ne oluyor?” gibi ontolojik soruların cevabını dinler vermektedir. Dinler; inanç, ibadet, ahlak ve muamelat düsturlarından oluşan bir sisteme sahiptirler. İnsanın sadece evrendeki kendi konum ve anlamını değil, öteki ile çevreyle hatta dünyanın görünmeyen yüzüyle ilişki kurarken nasıl hareket etmesi gerektiğine ilişkin zaman zaman buyurgan zaman zaman da vaz-ü nasihat dilinde bir içerik sunarlar. Din ekonomiden eğitime, toplumsal yaşamdan insanın iç dünyasına varıncaya kadar maddi ve manevi dünyayla ilgili rehberlik verir. Aynı zamanda hem bir gruba ait olma hem de onu sürekli gözetleyip kollayan bir tanrı inancıyla yalnızlık duygusunu izale eder. Bu yönüyle benlik duygusunun teşekkülünde de önemli bir rol oynar. Ahlak felsefesiyle bireyde bir değer dünyası inşa eder ve bu doktriner yapıya olabildiğince sadık kalınmasını ister. Dinler, farklı ölçülerde de olsa hem bilimi hem de akli kullanmayı teşvik ederler. Fakat dinlerde bilim yapmanın nihai maksadı, insanlığın faydasına hizmet etmek ve Tanrı’nın kudret ve ilmini takdir edecek bilgiye erişmektir. Bu teşvik, tarih boyunca medeniyet ve kültürün itici kuvveti olmuştur. Zira büyük dinler her zaman büyük medeniyetlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bununla birlikte bilgi ve kültür sayesinde tanrısal idrak daha yakını bir dereceye ulaşır ki bu durum, kişinin dünya ahiret dengesini daha iyi kurmasına yardımcı olacaktır. Zira bu bakış açısında Tanrı yoksa her şeyin mübah hâle gelmesi olasıdır. Kısacası türlü tevîr kötülükler için hiçbir engel kalmamış demektir.

3. BİLİMCİLİĞİN TANIMI VE TARİHİ?

Bilimi, bilinmeyene erişmenin yegâne yolu olarak gören anlayışa bilimcilik adı verilmektedir. Bilimin sadece doğal dünyayla sınırlanamayacağı bir anlamda ona sınır çizilemeyeceği şeklinde de tarif edilebilecek bilimcilik, fizik başta olmak üzere doğa bilimlerine ait araştırma, yöntem ve tekniklerinin beşerî bilimleri de kapsadığı tezinden hareket etmektedir. Metafizikçi içeren felsefe ve gayb âlemi ile öte dünyayı konu edinen teolojinin de aynı epistemoloji ve metodolojiye icbar edilmeye çalışılması, tartışmanın kaynama noktasını teşkil etmektedir. Bilimciliğe göre;

- a) Varlığı anlamak ve hayatı anlamlandırmak için bilim dışında bir açıklamaya ihtiyaç yoktur.
- b) Sadece bilimsel metot entelektüel bir değer taşımaktadır.
- c) Bilimsel epistemoloji dışında bir bilgi felsefesi geçerli değildir.

Bilimci anlayış bu yönüyle kendini adeta putlaştırır ve başka bilme yöntemleri ile felsefe, sanat ve din gibi disiplinler üzerinde baskı kurar ve onların yöntemlerini yok sayar. Örneğin nörobilimcilerin bir kısmı psikoloji gibi disiplinleri “bilim dışı” sayarlar. Son yüzyılda psikolojinin nöropsikolojiye evrilmesi ve hastalıkların sadece somatik değil, daha çok psikosomatik sebeplerle meydana geldiğinin anlaşılması bu tavırda zorunlu değişikliğe neden olmuştur. Öte yandan psikoterapistler, ruhu ve zihni nöron faaliyetlerinden ibaret kabul eden nörobilimi aşırı indirgemecilik ve bilimcilik yapmakla itham ederler.⁴

Metafizik ve metodolojik bilimcilik şeklinde ikiye ayrılan bilimciliğin ilk teorisyeni olarak Francis Bacon’ın gösterilmesi, onun modern bilgi felsefesinin temellerini atarak bilimde devrim

³ Bk. Günay Tümer, *TDV İslam Ansiklopedisi*, “Din”, (17.08.2023).

⁴ Mark Solms-Oliver Turnbull, *Beyn ve iç Dünya*, çev. Hakan Atalay (İstanbul: Metis Yayınevi, 2015), 27.

yapan isimlerin başında gelmesinden kaynaklanır. Metafizik bilimciliğe göre felsefenin geçmişte ortaya attığı tüm tartışmalar, bilim tarafından doğal dünyanın bir parçası olarak önünde sonunda açıklığa kavuşturulacaktır.⁵ Haddizatında bu anlayışa göre felsefe boş gezenlerin işidir. Filozoflara kulak asılmaması gerektiği, onların ürettiği bilginin bir kuruntudan ibaret olduğu düşüncesi bilimci camiada yaygındır. “Bir filozofun bir sorunu çözmede başarıya ulaştığı kaç tane örnek var diye soracak olursanız, bildiğim kadarıyla hiçbir örnek yok.”⁶ sözü bu küçümsemeye bir örnektir.

“Oysa felsefe ile bilim rakip değildir. Bilim dünyaya bakmaya ve onu tanımlamaya dair bir teklif sunarken felsefenin çabası onu anlamlandırmak ve kozmostaki yerini kavramaktır. Bilimin muhkem muteberliğine dayanarak zaman zaman felsefeyi tahfif etme teşebbüsüne rağmen kabul edilmelidir ki felsefe bilimden daha az değerli değildir. Çünkü John Dewey’in sözleriyle felsefe ‘gerçeklikten ziyade anlamla meşguldür.’ Bilime taptığımız ve felsefeden korktuğumuz, onun sorgulamalarını içi boş ve değersiz kabul ettiğimiz sürece insanlığın büyük bir bilime sahip olması ve malumatı yerli yerine koyarak bütüncül bir okuma yapması zor görünmektedir. Çünkü felsefe gerçeklere dayanan fakat onlar tarafından belirlenmeyen bir olasılıklar vizyonudur. O, değerleri birbiriyle ilişkilendirirken ‘spekülatif bir cüret’ kullanır. Fakat felsefe de bilimin bulgularıyla tutarlı olmalıdır.”⁷

Deneyisel bilimin hararetli savunucularından biri olan David Hume (1711-1776) ise felsefe ve metafizik hakkında şöyle der: “Eğer elimize -örneğin ilahiyat ya da metafizikle ilgili olsun- bir kitap alırsak şöyle soralım: Bu kitap, nicelik ya da sayıyla ilgili soyut herhangi bir akıl yürütme içermekte midir? Hayır. Olgular ya da varoluş meseleleri ile ilgili deneyisel herhangi bir akıl yürütme içermekte midir? Hayır. Öyleyse onu alevlere emanet edin; çünkü o, safsatadan ve yanılsamadan başka bir şey içermemektedir.”⁸

Metodolojik bilimcilik ise fizik ve kimya gibi bilimlerinin yöntemlerinin yani natüralist ve indirgemeci yöntemin, sosyal bilimlere de uygulanması gerektiğini savunur. Zira bilimci anlayışın yükselişi, modern matematik ve fiziğin yükselişiyle birlikte seyretmiştir. 16. yüzyıldan itibaren bilim, Batı dünyasında evreni açıklamakla ilgili hatırı sayılır bir ilerleme kaydetmiş ve hem mevcut yöntemleri hem de malumatı alt üst etmiştir. Bu baş döndürücü gelişmenin sonuçları, günümüzde hâlâ üç temel dogma olarak varlığını devam ettirmektedir. Bunlar üç maddede özetlenebilir.

- 1- Matematikleştirilmiş doğal fenomen bilimi, diğer tüm bilimlerin uyması gereken bir model bilimdir.
- 2- Varlığın her türlü bilgisine, doğa bilimlerinin yöntemleriyle erişilebilir.
- 3- Doğa bilimlerinin erişemeyeceği bilgi ya dogma bile olamayacak derecede bir yanılsamadır ya da bilimsel ilgiyi hak edecek değerde değildir.⁹

Yukarıda sözünü ettiğimiz bilimle birlikte bilimci anlayışın birbirine paralel bir şekilde ilerlediği gerçeği, Batı dünyasında bilimsel devrim ve aydınlanma olarak adlandırılan dönemlere uzanmaktadır. 1610 yılında *The Starry Messenger* adıyla Galileo Galilei (1564-1642) tarafından yayımlanan kitap, ilk defa teleskop denilen aletle gerçekleştirilen çeşitli uzay gözlemlerine dayanıyordu. Bu gözlemler sonunda Aristoteles ve Batlamyus’tan bu yana süregelen dünya merkezli evren anlayışı sorgulanmış ve bu düşüncüyü dinî kozmolojinin tabusu

⁵ Ahmet Cevzici, *Felsefe Sözlüğü* (İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2005), 257.

⁶ Francis Crick, *Bilinç Üzerine Konuşmalar*, röp. Susan Blackmore, çev. Seda Akbıyık (İstanbul: Küre Yayınları, 2017), 94.

⁷ Sidney Hook, *The Quest for Being and Other Studies in Naturalism and Humanism* (London: Macmillan, 1961), 227-228.

⁸ David Hume, *An Inquiry Concerning Human Understanding* (Indianapolis: Bobs & Merrill, 1983), 173.

⁹ Eric Voegelin, “The Origins of Scientism”, *Social Research* 15/4 (1948), 462-494.

hâline getiren Kilise çalkanmaya başlamıştır. Kilise öğretileri büyük ölçüde Aristoteles'in otoritesine yaslanmışken şimdi onun savları bir bir çürütülüyordu. Aristotelyen dünya görüşünün yanlışlığını ileri süren isimlerden biri de Kepler oldu. Aristo, gezegenlerin çembere benzer bir yol izleyerek dünya etrafında döndüğünü savunmuştu ancak Johannes Kepler (1571-1630) yıldızların dünyanın değil, güneşin etrafında hareket ettiklerini ve hızlarının da yörüngenin konumuna göre değiştiğini iddia etti. Isaac Newton (1642-1727) ise kütle çekim yasasıyla bu iddiaları destekledi. Ona göre uzaydaki düzen ile yeryüzündeki düzen aynı hareket yasalarının birer sonucuydu.¹⁰ Albert Camus "yeni bir tapınak yükseltmek için var olan bir tapınağın yıkılması" gerektiğinden bir yasa olarak bahsederken aslında bilim tarihine gönderme yapıyordu.

Sir Francis Bacon (1561-1626) ise bilim felsefesinde ve metodolojide köklü bir çığır açacaktı. O Aristoteles'in *Organon*'una nazire yaparak *Novum Organon*'u yazdı. Galilei ve Bacon, bilimin amacıyla ilgili makas değiştirecek düşünceler serdettiler ve bu fikirler takipçileri tarafından büyük bir ihtirasla savunula geldi. Bacon'a kadar filozoflar bir aksiyomdan yola çıkarak tikel hadiseleri açıklama yoluna gidiyordu. Bilim yapmada hâkim olan metot tündengelim idi. Bacon, bu yöntemin yeni bilgilere ulaşılmasının önünde bir engel olduğunu sadece mevcut bilgileri ya da apriori savları desteklediğini ileri sürdü. Kısacası bu usûl, sadece mevcut bilgiyi onama işlevi görüyordu. Oysa doğru metot, tikel olaylardan yola çıkarak genel aksiyomlara ulaşmak olmalıydı. Bacon'a göre filozoflar, o güne kadar hep yanlış uçtan başlamıştı. Bacon, tek başına duyulardan elde edilen verilerin yeterli olmayabileceğini kaydetmekle birlikte tümevarım yönteminin en geçerli metot olduğunu ısrarla savundu.¹¹

Sadece modern bilimin değil, aynı zamanda modern dünyanın da kurucu mütefekkirlerinden sayılan Descartes (1596-1650) ise "Cogito ergo sum." ilkesiyle dış dünyayı insan için erişilebilir hâle getirmiştir. Sistematik şüphe ve indirgemeciliği yöntem olarak benimseyen Fransız düşünür, insanın kendi varlığı da dahil içinde yaşadığı dünyanın mevcudiyetinden emin olabilmesi için klasik yaklaşımın terk edilmesi ve yeni bir epistemoloji ve metodolojinin kabul edilmesi gerektiğinin altını çizer. Artık tümevarımsal yöntemin çok kuvvetli bir savunucusu daha vardır. Bu yeni metot, dış dünyayı bilmekle yetinmeyecek onu değiştirme gücünü de insana bahşedecektir.

Ardından Bacon'dan ilham alan İngiliz düşünür John Locke (1632-1704) *An Essay Concerning Human Understanding* adlı bir eser kaleme aldı. O, burada Yunan filozoflarının savunduğu idea teorisini reddetti. Ona göre insanlar her ne kadar Tanrı'nın suretinde yaratılmış olsa da apriori bir bilgiyle dünyaya gelmiyordu. Lock, zihni boş bir sayfaya benzettiği meşhur "tabula rasa" teorisini kuramlaştırdı. Doğuştan getirilen bilgiyi reddeden Locke, ancak duyular yoluyla bilgi sahibi olunacağını savundu.¹² Locke İngiliz felsefesinden başlayarak öyle büyük bir etki yarattı ki o, bu yönüyle çoğu halefi tarafından modern deneyciliğin banisi ilan edildi.

Bilim zamanla diğer bilgi kaynakları karşısında o kadar mutlak bir güç elde etmişti ki bilimin özünde tartışmalı, kesinlik içermeyen ve en önemli özelliği yanlışlanabilirlik olan bulguları, bazı bilimcilerin gözünde çoktan "bilimsel vahiy" şeklinde isimlendirilmeye başlamıştı.¹³

An Inquiry Concerning Human Understanding adlı eseriyle bilinen David Hume ise bilginin menşei hakkında pek çok konuda Locke ile hemfikirdi. O hem Bacon'ın hem de Locke'un teorisinde eksik gördüğü hususları revize ederek geliştirdi. Fakat duyusal ve deneysel verileri

¹⁰ Jonathan W. Moses-Torbjørn L. Knutsen, *Bilimin Yolları, Toplumsal ve Siyasal Araştırmalarda Rakip Metodolojiler*, çev. Kuvvâlcım İlbaşı-Ekrem Berkay Ersöz (İstanbul: Küre Yayınları, 2020), 42-43.

¹¹ Bacon, *Novum Organum* (Chicago: Open Court, 1994), 105.

¹² Bk. John Locke, *An Essay Concerning Human Understanding* (Oxford: Oxford University Press, 1999).

¹³ Ann Druyan, *Tanrı'nın Kapısını Çalan Bilim*, (Carl Sagan'a önsöz), çev. Reşit Aşçıoğlu (İstanbul: 2016), 11.

epistemolojisinin merkezine yerleştiren Hume, şüphecilikte biraz daha yol alınca, aslında duyuların da bizi yanıltabileceği noktasına vardı.¹⁴ Bu durum, onu tümevarımsal bilginin evrensel geçerliliği hakkında bir soruşturmaya itti. Modern bilimin 16. asırda başlayan hızlı gelişim hikayesinin kırılma noktalarından birini Hume'un açtığı bu düşünsel kuşkucu parantez oluşturur. Bilginin evrensel geçerliliği ve güvenilirliği ile açılan bu parantez hâlâ kapatılmış değildir.

Hume'a göre insan bilgisi tutarsız bir olgudur ve tam da bu tutarsızlık nedeniyle bilim, nedensel iddialara büyük bir ihtiyatla yaklaşmalıdır. Daha doğrusu bilim, olguları açıklamaya çalışmamalı, onları betimleyip meydana gelişlerinin düzenliliğini göstermekle yetinmelidir. Bunun sebebi açıktır: Örüntüler ve düzenlilikler gözlemlenebilirken nedensellik gözlemlenememektedir. Olguları gözlemleyebiliriz fakat duyularımız, bir olguyla diğeri arasındaki nedensellik mekanizmasını gözlemleyemez. Buna rağmen imgelemimiz kolaylıkla böylesi bir mekanizma uydurabilir ve aklımızda bu nedensel bağlantıyı inanılır hâle getirebilir. Bunlar yalnızca bizim kurgumuzdur.¹⁵ Kısacası Bacon'a göre nedensellik ya da genel ifadeler (tümevarım önermeleri) aklın meşru çocuğu iken Hume'a göre imgelemin gayri meşru çocuklarıdır.

“Hume aslında bir ampirist idi ve duygularımız vasıtasıyla gerçek dünyaya erişebileceğimize inanıyordu... Fakat Hume aynı zamanda bir şüpheciydi. Ampirizme yönelik sempatisine rağmen bizleri tümevarımın olası tehlikelerine karşı uyarıyordu. En nihayetinde doğru genel ifadeler üretmek için tümevarımsal akıl yürütmeye güvenemeyiz. Çünkü tümevarım gözlemlenmiş olaylara dayanmaktadır ve gözlemlenmiş olaylarsa hiçbir zaman dünyadaki olası tüm nesnelere/olayları kapsamaz. Geçmişteki örüntülere dair deneyimlerimiz, gelecekte de benzer örüntülerle karşılaşacağımızın garantisini veremez. Carl Popper, bu noktayı kuğuların rengi misali ile göstermiştir. Bertrand Russell ise bunu başka bir kuşu örnek vererek ortaya koymuştur: “Tümevarımsal hindi”. Bir sabah, bir hindi, bir çiftliğe varır ve burada beslenme saatinin sabah beş olduğunu fark eder. Her sabah aynı şeyi deneyimlemektedir: Yemek saat 5:00'te gelmektedir. Zaman geçtikçe ve hindi beslenme zamanının geldiğini fark ettikçe, en sonunda her gün sabah saat 5:00'te beslenildiği sonucuna ulaşır. Ne yazık ki hindi açısından bu çıkarımın hatalı olduğu ispatlanmıştır. 25 Aralık sabah saat 5:00'te şanssız Hindi beslenmemiş aksine Noel akşamı için kesilmiştir.”¹⁶

Anlamamız gereken şudur ki bilinmeyen hakkında hepimiz renk körüyüz. Dışımızdaki dünyaya karşı renk körü olduğumuzu kabul ettiğimizde en azından karşılaştığımız her türlü bilgiye karşı bir şüphe duyarız. Bu şüphenin kendisi bizi, elimizdeki bilgiye ve kendi aklımıza karşı koruyabilir. En azından kuşku, ki çok değerlidir, mutlaklığa galip gelir. Mutlaklık izafiliğe dönüşünce epistemolojik tekelcilik ve şovenizm geri teper. Siyah beyaz yerini griye bırakır ki bu da bilgiye talip olanı daha had bilir biri yapar. “Had” aynı zamanda kavramsal tanım demektir. Kavramsal tanımları bilmek, âdemin eşyanın isimlerini ilk ağızdan bilmesine yaklaşmak demektir. Bir anlamda insanın ontolojisine ve otantik formuna yaklaşması anlamına gelir.

Modern bilimin, bilimciliğin büyümesine kapılmaması için ampirik bilgiyle normatif bilgi ayrımına gitmesi elzemdir. Şeylerin olgusal tasviriyle kayıtlı olan ampirik bilgi, bilimin temelidir fakat bu bilgi ne mutlaklık iddiasında bulunmalı ne de değer ve inançlardan kaynaklanan normatif bilgiye dönüşmelidir. Zira inanç ve değer alanıyla ilgili tartışmaları sonlandırmak ve onlara bir kesinlik sağlamak mümkün değildir. Bilim sadece olguların

¹⁴ Bk. David Hume Peter Millican, *An Enquiry Concerning Human Understanding* (USA: Oxford University Press, 2007).

¹⁵ Moses-Knutsen, *Bilimin Yolları*, 49-50.

¹⁶ Moses-Knutsen, *Bilimin Yolları*, 231.

betimlenmesiyle ilgilenmeli bunun dışında kalan tartışmaları filozoflar ile teologlara bırakmalıdır.

4. BİLİMSEL EPİSTEMOLOJİ VE METODUN KRİTİĞİ?

Günümüz biliminin epistemolojisi natüralizme, metodolojisi ise indirgemeciliğe dayanmaktadır. Natüralizm “var olan her şeyin doğanın bir parçası olduğu ve doğanın ötesinde veya dışında hiçbir gerçeklik olmadığı”¹⁷ savunan felsefi yaklaşım olarak tarif edilir. Doğal olmak ya da bir doğası olmak sadece evrene içkin olmak ya da maddi bir formu bulunmak mıdır? Materyalist dünya görüşüyle materyalizm karşıtı felsefeler arasındaki temel ayrışma noktası burasıdır. Natüralizme benzer bir tarif, fizikalizm için de kullanılır. Buna göre fizikalizm “Evrendeki her şeyin fiziksel bir yapısı olduğu tezine dayanır. Doğa yasaları gibi tüm nedenler de fizikseldir. Fiziksel olmayanın gerçekliği yoktur.”¹⁸

Natüralizm; fizikalizm, materyalizm ve pozitivism gibi felsefeleri içermektedir. Hepsinin ortak metodu indirgemeciliktir. Natüralizm, evreni açıklarken doğaüstü herhangi bir referansı dikkate almaz. Tek gerçeklik, tabiata içkin maddi gerçekliklerken yegâne makul ve makbul metot da ampirik yöntemdir. Bir varlık ancak maddenin herhangi bir formuna sahipse var kabul edilir. Bu durumda ne metafizikten ne de spiritüel varlıklardan söz etmek mümkündür. Natüralizm (Doğacılık) sadece maddi evrenin değil “sosyal, siyasal, ekonomik ya da psikolojik bütün olay veya durumların doğal yasalarla açıklanabileceğini savunan yaklaşım”ın adıdır.¹⁹

İndirgemecilik ise özetle bir basitleştirme ameliyesidir. Anlaşılması zor, kompleks problemleri basite irca ederek anlaşılır kılmak ve böylece daha doğru analizi mümkün kılmak amaçlarının başında gelir. Örneğin, karmaşık insan davranışlarını daha basit canlıların davranışları üzerinden açıklamaya çalışmak bunlardan biridir. Biyolojik ve mantıksal indirgemecilik şeklinde ikiye ayrılır. Yöntemin dilemması karmaşık bir bütünün parçalarından ya da kendisini doğuran nedenlerden ibaret olduğu sanısında yatar. “Bütünün, parçalarının özellikleriyle aynı olduğu savıyla parça anlaşıldığında bütünün de anlaşılabilceğini; bir fenomenin açıklamasıyla fenomenin hakikatının aynı şey olduğunu savunmak indirgemeciliğin yaygın hatalarındandır.”²⁰

Kuşkusuz indirgemecilik, bilim yapmanın temel usullerinden biridir fakat indirgemeciliğin sınırlarını zorlamak ya da indirgemeci metotla elde edilen verilerden hareketle mutlak tümel yargılara varmak, yeni ve daha büyük problemlere yol açacaktır. Öte yandan aşırı indirgemecilik, araştırmacının ağır bir işlemsel yük ve analiz sorunu ile yüzleşmesine sebep olacaktır.²¹

Aydınlanma döneminin başında bilim, kilisenin şahsında tanrıyı tekzip edecek ve bir inanç kavramı olarak tanrıyı tahtından indirip yerine insanı ikame edecek kadar hümanist bir tavır ortaya koyarken materyalist natüralizm onu, indirgemeci doktrin ile tabiattaki herhangi bir nesneden farksız bir düzeye indirmiştir.²² Bu realite, bilimsel bilginin insanın değersizleştirilmesi ve sıradanlaştırılmasına yol açmış; aydınlanma döneminin başıyla gelinen nokta arasındaki uçurumu gözler önüne sermiştir.

İndirgemeci natüralist felsefeye karşı geliştirilen ve özellikle sosyal bilimlerde muteber kabul dilen yöntemlerden biri konstrüktivizmdir. Konstrüktivizme (Yapısalcılık) göre insanın doğası

¹⁷ Stewart Goetz- Charles Talieferro, *Naturalism*, (Cambridge: Eerdmans Publishing, 2008), 33.

¹⁸ Kemal Batak, *Naturalizm Çıkamaz, Dennet'ten Dawkins' Yeni Ateizmin Felsefi Temelleri ve Teistik Eleştirisi* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2017), 70.

¹⁹ Ömer Demir- Mustafa Acar, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, “Doğacılık” (İstanbul: Ağaç Yayıncılık, 1993), 99.

²⁰ Cevizci, *Felsefe Sözlüğü* (Ankara: Paradigma Yayınları, 2000), 466.

²¹ Christopher Potter, *İnsanın Oluşumu*, çev. Çağlar Adnan Yılmaz (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2017), 112-113.

²² Abdülvahap M. el-Messiri, “İçtihat Kapısı”, *Fen ve Sosyal Bilimlerde Epistemolojik Önyargı*, ed. Abdülvahap M. el-Messiri, çev. İbrahim Kapaklıkaya (İstanbul: Mahya Yayıncılık 2011), 55-56.

itibariyle dünyanın yalnızca bir gerçeklikte algılanması mümkün değildir. Zira dış dünya zihin aracılığıyla idrak edilir ve her zihinsel yapı bir diğerinden farklıdır. Bireysel özellikler, yaş, yaşanan çağ, kültür, cinsiyet, dil,²³ genetik özellikler, öznel benlik vb. faktörler duyu ve algı sahibinde zorunlu farklılıklar meydana getirecektir. Öyleyse her müdrük yapılandırılmış ve öznelleşmiş bir süzgeç aracılığıyla bilgiye erişmektedir. İnsan kendini kuşatan her türlü çevreyle bilinçli ve farklı şekillerde ilişki kurabilmektedir. Üstelik dış dünyayı anlamlandırabilme ve iradesiyle onu değiştirebilme yeteneğini de haizdir. Bu anlamda ne nesnellikten ne de doğrudan (aracısız) algılamadan söz edilebilir. Dışarıda çeşitli etkilerle örüntülenmiş ve fakat örüntünün tamamını göremediğimiz bir dünya varken bu “muazzam puzzle”ı tamamen çözmüş gibi hareket etmek, tanrısal olan her şeyin yerine insanı yerleştiren hümanizmin insan egosuna hediyesi olsa gerektir. Öte yandan içeride herkesin iradi ve gayri iradi saiklerle örüntülenmiş bir zihinsel penceresi vardır. Sonuç; sonsuz faktörle etkileşime girerek değişebilen bir örüntüyü, aynı şekilde bilinçaltı ve bilinçdışı etkenlerle sürekli değişim hâlinde olan bir örüntüyle anlamaya çalışma zorluğudur.

Yapılandırmacı epistemoloji terimi ilk kez 1967’de Jean Piaget tarafından kullanılmıştır. Yapılandırmacılık (inşacılık), insan her şeyin ölçüsüdür diyen Pratoğoras’a kadar uzanır. Buna göre öznenin bağımsız bir doğal dünya olsa da onun bilgisi özneye göre şekillenir. Bu, bir bakıma sadece anlamın değil; bilginin de bağlama ne kadar bağımlı olduğunu gösterir. Tarih, toplum, kişisel düşünceler, diller vb. durumlar, dünyada gözlemediğimiz örüntüleri ve bu örüntülere yüklediğimiz anlamlar ile onları kavrayış biçimlerimizi dolaysız bir şekilde etkilemektedir. Yapılandırmacılar genel itibariyle zihnin dışında ya da dış dünyada bir yerde “tekil bir doğru” bulunduğu düşüncesine şüpheyle yaklaşır.²⁴

Bilimsel süreçler tahmin edildiğinden çok daha kompleks faktörlerin bileşkesinde icra edilir. Ampirik ve rasyonel süreçler kusursuz bir şekilde işletilse dahi ön yargılar, ekonomik sorunlar, çeşitli yasal engeller araştırmanın yapıldığı ülkenin sosyolojik yapısı gibi sebepler göz önünde bulundurularak araştırmalara yön verilir. Sayısız faktör araştırma bulguları ortaya çıkarılincaya kadar devrede olacaktır. Kısacası araştırmanın birinci ve kaçınılmaz unsuru olan özne, sürecin aynı zamanda baltalayıcı hâline gelebilmektedir. Gözlemci, deneyin ya da izlemin sonunda bir veri seti elde eder ve dilerse onu bir şaman gibi yorumlayabilir.

Bilimsel araştırmalarda öznenin dünya görüşü, bakış açısı, araştırma sürecindeki ruh hâli, araştırmanın bidayetinde benimsediği ön kabuller, bilimsel referans çerçevesi, beklentileri vb. saikler nesnellığı sakatlayacak ve öznellikte birlikte verilerin sağlıklı yorumlanmasının önünde bir bariyer oluşturacaktır.²⁵ Bilimsel araştırmalardaki öznellik sorununu en iyi ifade eden cümle biraz kışkırtıcı ve abartılı da olsa Dick Sklar’ın şu sözünde ifade bulur: “Teoriler bilimsel erdemle değil, ideolojik günahla tasarlanır.”²⁶ Bu ifade bize Cemil Meriç’in “Her tarif bir tahriftir.” sözünü çağırıştırılmaktadır.

“Tüm araştırma araçları ve prosedürleri belli bir dünya algısına ve bu dünyanın bilinmesine bağlı olan şeylerle ayrılmaz bir biçimde iç içe geçmiştir.”²⁷ Öyleyse inceleme teknik ve yöntemlerinden elde edilen sonuçların itibarı, nihayetinde felsefi bakış açısından ortaya çıkacak

²³ Dilin insan kimliğinin ve bakış açısının oluşmasında ayrı bir yeri vardır. Dilciler ve zihin filozofları bu konunun üzerinde özellikle dururlar. Şu alıntı bu gerçekliğin değişik bir ifadesidir: “Her ne kadar bunu bilimsel olarak kanıtlayamasam da her türlü notasyon, formüsel temsil etme ve benzer diğer yollar da dahil olmak üzere en geniş anlamıyla insan dilinin hiçbir zaman gerçekliği tüm teferruatıyla betimleyebileceğine inanmıyorum. Dolayısıyla her daim bizim erişimimiz dışında kalan bir şeyler var. Her şeyin neredeyse birebir kopyasını yapabiliriz ama bu kopyalar neredeyse birebir kopyalardır işte.” Bk. Zygmunt Bauman-Rein Raud, *Benlik Pratikleri*, çev. Mehmet Ekinci (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2018), 33.

²⁴ Moses-Knutsen, *Bilmenin Yolları*, 226.

²⁵ Bk. Karl Popper, *Conjectures and Refutations* (Londra: Routledge, 1989), 61-62.

²⁶ Moses-Knutsen, *Bilmenin Yolları*, 209.

²⁷ John Hughes, *The Philosophy of Social Research* (Londra: Longman, 1990), 11.

epistemolojik değerlendirmeler neticesinde belirlenecektir. “Bilim mite, bilim felsefesinin kabul edebileceğinden çok daha yakındır. Bilim, insan tarafından geliştirilmiş pek çok düşünce biçiminden yalnızca biridir ve aslında bunların en iyisi de değildir. Bilim cazip ve cüretkardır. Fakat hâli hazırda yalnızca belli bir ideolojiden yana olmakta karar kılmış olanlar ya da bilimi, avantajlarını ve sınırlarını hiç incelemeksizin kabul etmiş olanlar için tabii bir üstünlüğü vardır.”²⁸ Her bilimsel hipotez bir paradigmaya bağlıdır. Şayet araştırmacı, bilimsel bir topluluğun ya da dünya görüşünün mensubu ise o topluluğun değerleriyle hareket edecektir. Bu bağlamda paradigmadan bağımsız bir hipotezden bahsetmek mümkün değildir.²⁹

Bütün bu zorlayıcı koşullara rağmen “Bilim, elinden geldiğince değerden bağımsız kalmaya çalışır ama her türlü bilgi, doğası gereği öznel (subjective) öğeler içereceğinden, bilimsel bilgi de son tahlilde ideal nesnellığe ulaşamaz.”³⁰ Nihayetinde her türlü bilgiyle bir ilişki içerisine girerken öznellik faktörünün bilincinde olarak hareket etmek doğruyu bulmada yahut bilginin mutlaklaştırılmasının önüne geçmede yararlı olacaktır. Bu farkındalık bize, başka bilgi türlerini benimseyen ve ona göre düşünüp yaşayan insanları daha sağlıklı anlama fırsatı da verecektir.

Örneğin İslamî ilimlerin başlıcalarından olan kalamî epistemoloji, nesnel değerinden dolayı bugünkü modern bilimin duyu, gözlem ve deneye verdiği değere paralel bir skalaya sahiptir. Diğer yandan keşif, sezgi, rüya, havâtır, ilham gibi farklı ve daha fazla öznellik barındıran bilgi türlerine ise mesafeli durulur ve güvenilir, genel geçer bir bilgi türü olarak bakılmaz. Ancak bu bilme yolları da bütünüyle reddedilmez ve kişiye özel görülmele birlikte bilgi ağacında yerini alır.

Epistemolojik skolastisizme itiraz eden isimlerden biri olan Feyerabend, bireylerin bilim ve diğer bilgi biçimleri arasında seçim yapmakta özgür olması gerektiğini savunur. O, bugün modern insanın bilimsel otoriteye olan bağlılığıyla Galilei zamanındaki Katolik Kilisesi'nin kurduğu tahakküm arasındaki paralellığe dikkat çeker. Yaşanan sadece rollerin değişmesidir. Dünün mağduru, bugünün gadreden gücüne dönüşmüştür. Bilim kuşkusuz sağladığı olanaklar itibari ile çok önemli rasyonel ve pratik bir araçtır fakat hak ettiği saygı, onu tehlikeli bir dogmaya dönüştürmemelidir. Bu nedenle bilimin de demokratik bir denetime tabi olması, başta bilimin faydasınadır.

Öte yandan insan akıl ve duyularının bir kapasite ve sınır sorunu olduğunu da hatırlamak gerekir. Akıl, bilim yapmada çok önemli ve kullanışlı bir nimet olarak bizi diğer canlılardan ayırtırsa da sonuçta onun nörobiyolojik altyapısı olan beynin ve psişik yapısının sınırları vardır. Yaptığımız çeşitli aletlerle duyularımızın kapasitesini artırarak makro ve mikro âlemde daha ilerisini idrak edebilecek beceriyi elde etmiş olsak da hep daha ilerisinin olduğunu ve olacağını unutmamak gerekir. Bilimcilik ideolojisine kapılmayan pek çok bilim insanı, bu konuya dikkat çekerek gerçekliğin idrakinde genel anlamda bilimin de sınırları olduğunu altını çizer.³¹

Bilim, zaman zaman gündelik yaşamda da kullandığımız basit ve temel bir ilkedden hareket eder: “Aynı nedenler aynı sonuçları ve benzer nedenler benzer sonuçları doğurur.” Bu aksiyom bilimin temel kaidelerinden sayılmasına rağmen “post hoc”³² adı verilen bir hataya düşülmesine sebebiyet verebilir. Bu, nedensellik paralellığının birbirine karıştırılması anlamına gelmektedir.

²⁸ Paul Feyerabend, *Against the Method* (Londra: Verso, 1975), 295.

²⁹ Thomas S. Khun, *The Structure of Scientific Revolutions* (London: The University of Chicago Press, 1970), 176-177.

³⁰ <http://www.erolgoka.net/ruh-zihin-beden-beyin-problemi/> (Erişim 30 Haziran 2021).

³¹ Andrew B. Newberg- Eugene G. d’Aquili, “The Neuropsychological Basis of Religions or Why Got Won’t Go Away”, *Zygon* 33/2 (1998), 187-201.

³² Bir olay diğerinden önce ortaya çıkıyorsa onu, ikinci olayın nedeni olarak görme yanlışı.

Hakikati deneysel yöntemle sınırlamak, engin bir deniz kadar geniş olan insan ufkunun daralmasına ve gerçeklik algısının körelmesine yol açar. Böyle bir yaklaşım, ilmî olmaktan ziyade ideolojiktir. Bilimin, kendi yöntemleriyle elde edemediği hakikatleri görmezden gelmesi hatta yok sayması akla aykırıdır. Bu yaklaşım, A.S. Eddington'ın belirttiği gibi "İki inç kare ağla denize açılıp da yakalayamadığı küçük balıkları yok sayan balıkçının hâline benzer."³³ O, göremediği için inkâr etse de balıklar orada bir yerde daha keskin ve aşkın bir bakışı beklemektedir.

5. SONUÇ

Klasik yani geleneksel insan kadercidir. Doğayla savaştır, ona uyum sağlamaya çalışır. Gayreti bu yöndedir. "Modern insanı doğaya karşı nobran ve hoyrat yapan nedir?" sorusunun cevabı; kuşkusuz "bilgi ve sayesinde elde edilen iktidar" olacaktır. Bilimin kendi sınırlarında kalarak ilerlemeye hizmet etmesi, mutlaklık iddiasından vazgeçmesiyle doğrudan ilgilidir. Şayet herhangi bir bilgi türü, mutlaklık iddiasında bulunacaksa bu ancak vahiy için söz konusu olabilir. Bu nedenle hem metodolojik hem de epistemolojik çoğulculuk, vazgeçilmez prensip olarak kabul edilmelidir. Michel Foucault'nun irdelediği gibi bilim, tek bir şey değil; birçok şeydir ve ona farklı düzeylerde farklı yöntemlerle yaklaşılması gerekir.

Modern bilimin natüralist, materyalist, seküler ve indirgemeci özellikte olması bilim felsefesi açısından bir sorun teşkil etmemektedir. Problem, modern bilimin totaliter ve normatif bir dil kullanarak epistemolojik ve metodolojik çoğulculuğa savaş açması sonucu ortaya çıkan bilimciliktedir. Bilimcilik, bir taraftan metafiziği küçümserken diğer yandan metafizik iddialarda bulunmakta ve kendini adeta din yerine koyarak bir değer manzumesi teklif etmektedir. Bu nedenle bazı düşünürler, kendini din yerine koyan bilimin dinlerle benzer tenkitleri hak ettiğini savunmaktadır. Nasıl ki orta çağda Kilise, sonsuz kurtuluş vaadiyle dünya ve ahiretle ilgili buyruk telkin ediyor idiyse bugün de bilimci yaklaşım, mutluluk ve özgürlük vaadiyle aynı buyurgan ve nobran dili kullanmaktadır. Kilise nasıl iktidar ve sermayedarlar gibi çeşitli güç odaklarıyla iş birliğine kalkışıyor idiyse bilimci ideoloji de aynı yöntemi kullanmaya ve güç devşirmeye devam etmektedir. Örneğin modern bilimsel paradigmayı kabul etmeyen bilim insanları, medya eliyle çağdışı ilan edilerek unutulmaya mahkûm edilmekte ya da polisiye kuvvetlerle derdest edilebilmektedir. Bilimcilik sadece kendi epistemolojisini dayatmakla kalmamakta ahlakını, toplum düzenini hatta inanç sistemini zerk etmektedir. Fikrî kargaşa ve usulî karmaşanın önüne geçmek için dinin ve bilimin kendi sahasında kalması zorunludur.

KAYNAKÇA

Aydın, Mehmet S. *Din Felsefesi*. İzmir: İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1987.

Bacon, Francis. *Novum Organum*. Chicago: Open Cort, 1994.

Batak, Kemal. *Naturalizm Çıkması, Dennet'ten Dawkins'e Yeni Ateizmin Felsefi Temelleri ve Teistik Eleştirisi*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2017.

Bauman, Zygmunt- Raud, Rein. *Benlik Pratikleri*. çev. Mehmet Ekinci. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2018.

Cevizci, Ahmet. *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları, 1999.

Crick, Francis. *Bilinç Üzerine Konuşmalar*. röp. Susan Blackmore. çev. Seda Akbıyık. İstanbul: Küre Yayınları, 2017.

³³ Mehmet S. Aydın, *Din Felsefesi* (İzmir: İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1987), 279.

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

- Demir, Ömer- Acar, Mustafa. *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. İstanbul: Ağaç Yayıncılık, 1993.
- Druyan, Ann. *Tanrı'nın Kapısını Çalan Bilim*. çev. Reşit Aşçıoğlu. İstanbul: 2016.
- Feyerabend, Paul. *Against the Method*. Londra: Verso, 1975.
- Goetz, Stewart- Talieferro, Charles. *Naturalism*. Cambridge: Eerdmans Publishing, 2008.
- Göka, Erol. <http://www.erolgoka.net/ruh-zihin-beden-beyin-problemi/> (Erişim 30 Haziran 2021).
- Hook, Sidney. *The Quest for Being and Other Studies in Naturalism and Humanism*. London: Macmillan, 1961.
- Hughes, John. *The Philosophy of Social Research*. Londra: Longman, 1990.
- Hume, David. *An Enquiry Concerning Human Understanding*. ed. Peter Millican. New York: Oxford University Press, 2007.
- Khun, Thomas S. *The Structure of Scientific Revolutions*. London: The University of Chicago Press, 1970.
- Kılıç, Türker. "Son Yılların Üç Önemli Bilimsel Devrimi ve Tırtıldan Kelebek Olma Okulu". *Bilişim Dergisi*. Erişim 8 Mayıs 2019.
<http://www.bilisimdergisi.org.tr/yazarlar/konuk-yazarlar/son-yillar-in-uc-onemli-bilimsel-devrimi-ve-tirtildan-kelebek-olma-okulu.html>
- Locke, John. *An Essay Concerning Human Understanding*. Oxford: Oxford University Press, 1999.
- Messiri, Abdülvahap M. "İçtihat Kapısı". *Fen ve Sosyal Bilimlerde Epistemolojik Önyargı*. ed. Abdülvahap M. el-Messiri. çev. İbrahim Kapaklıkaya. İstanbul: Mahya Yayıncılık, 2011.
- Newberg, Andrew B- Eugene G. d'Aquili, "The Neuropsychological Basis of Religions or Why Got Won't Go Away". *Zygon* 33/2 (1998), 187-201.
- Popper, Karl. *Conjectures and Refutations-The Growth of Scientific Knowledge*. New York: Basic Books, 1962.
- Potter, Christopher. *İnsanın Oluşumu*. çev. Çağlar Adnan Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2017.
- Solms, Mark- Turnbull, Oliver. *Beyin ve iç Dünya*. çev. Hakan Atalay. İstanbul: Metis Yayınevi, 2015.
- Tümer, Günay. *TDV İslam Ansiklopedisi*. "Din". (17.08.2023).
- Voegelin, Eric. "The Origins of Scientism". *Social Research* 15/4 (1948), 462-494.
- W. Moses, Jonathan- Knutsen, Torbjørn L. *Bilmenin Yolları, Toplumsal ve Siyasal Araştırmalarda Rakip Metodolojiler*. çev. Kıvılcım İlbaşı-Ekrem Berkay Ersöz. İstanbul: Küre Yayınları, 2020.

**RUSYA’NIN UKRAYNA’YI İŞGALİ VE ULUSLARARASI HUKUKUN
SİLAHLAŞTIRILMASI**

Dr. Adem ÖZER

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası
İlişkiler Bölümü

Özet

Uluslararası hukuk devletlerin ikili ilişkilerinde nasıl hareket edeceklerini düzenleyen, tarafların hak ve sorumluluklarını düzenleyen bir hukuk dalıdır. Ancak uluslararası hukuk kurallarını bilhassa güçlü aktörlere karşı uygulayacak etkili bir yaptırım mekanizmasının olmaması söz konusu normatif düzeni etkisiz kılmaktadır. Yakın zamanda meydana gelen ve halen devam etmekte olan Rusya’nın Ukrayna’yı işgali uluslararası hukukun uygulanmasının sınırlarını çizen en güncel örneklerdendir. Söz konusu işgal eylemine meşruiyet kazandırmak isteyen Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, 24 Şubat 2022 tarihinde yapmış olduğu açıklamada Ukrayna’ya “*özel askeri bir operasyon*” başlattığını ilan etmiştir. Rusya, gerçekleştirmiş olduğu eylemlerle yerleşik hukuk kurallarını hiçe saymakta aynı zamanda eylemlerini meşru müdafaa hakkına, bölgedeki soykırımı önleme, Ukrayna’nın nükleer silah yapmasını önleme, Ukrayna yönetiminde olan Neonazileri görevden uzaklaştırma, Ukrayna’yı silahsızlandırma ve işlenen suçlar nedeniyle suçluları yargılama gibi gerekçelerle hukuksal olarak meşrulaştırmak da istemektedir. Rusya’nın Ukrayna’yı işgali başka bir devletin toprak bütünlüğüne ve siyasi bağımsızlığına karşı kuvvet kullanımını yasaklayan Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesi Madde 2(4)’ü ihlal etmektedir. Bu bağlamda ele alınan çalışmada gözetilen temel amaç öne sürülen hukuksal gerekçeler rasyonaliteden uzak olsa da uluslararası hukukun retorik olarak önemini koruduğunu ve aynı zamanda yasal sınırlamaların ne kadar zayıf olduğunun tespitinde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: insani müdahale, kuvvet kullanma yasağı, meşru müdafaa, sorumluluk, soykırım

**AN EXAMINATION OF COMMON CHALLENGES ENCOUNTERED IN
INSTITUTES OF HIGHER LEARNING IN PAKISTAN**

Zohaib Hassan Sain

Superior University, Faculty of Business & Management Sciences, Pakistan
ORCID: 0000-0001-6567-5963

Abstract

The purpose of this study is based on exploratory research to identify Common Challenges Encountered in Institutes of Higher Learning. The exploratory research approach is used to achieve the objectives of the study in less time and with inexpensive means. For the last few years, Pakistan is facing a lot of emerging challenges in the education sector such as curriculum, few training institutions, corruption in education, teachers' behavior, and less research work. Emerging challenges in the education sector are fewer training institutions and the trend toward research work which is essential to follow for the growth and strength of any economy. The purpose of our research is to identify the emerging challenges in the educational sector in Pakistan which the educational sector is suffering for the last few years. The researcher used triangulation to carry out the reliability and validity of the data for results. So, to conduct this triangulation the researcher used questionnaires for the students, questionnaires for the teachers, and interviews with the management. In this regard primary data was collected from the focused group of students using a sample of 100 questionnaires for each university filled by the students of the selected five universities. The findings highlight the positive relationship of quality education with curriculum, few training institutions, corruption in education, teachers' behavior, and less research work. These challenges caused restrictions in accomplishing competent teaching and learning with respect to quality education. According to the current situation in Pakistan, the same challenges are being faced.

Keywords: Curriculum, Corruption, Teachers' Behavior, Research Work.

**STUDENTS ASSESSMENT OF ONLINE EDUCATION DURING THE COVID-19
EPIDEMIC: AN ANALYSIS**

Zohaib Hassan Sain

Superior University, Faculty of Business & Management Sciences, Pakistan
ORCID: 0000-0001-6567-5963

Abstract

The purpose of this study was to assess the online instruction given to students during the COVID-19 epidemic. At the four universities of Lahore city that were the center of the study, 600 students pursuing undergraduate, graduate, and doctoral degrees participated. A mixed method was used to design the research using both qualitative and quantitative components. An online survey was employed during the quantitative phase. Online in-depth interviews using a semi-structured interview form were carried out during the qualitative phase. Local Lahore, Pakistan, inhabitants were among the responses. The content analysis led to the identification of 21 categories and three major themes. The following themes were accomplished: "It could have been better!" for their suggestions, "Face-to-face education is better!" for the bad parts of the student's experiences, and "Better than nothing!" for the positive aspects of their experiences. It has been decided that a technology approach should be employed to further expand the distance education curriculum in the four universities that have been selected.

Keywords: Covid-19, Distance Education, Online Education, University Students

NEET GENÇLİĞİ: TÜRKİYE AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME
NEET YOUTH: AN ASSESSMENT IN TÜRKİYE

Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ARSLAN

Bandırma Onyeddi Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Balıkesir/Bandırma
ORCID: 0000-0003-3533- 8733

Özet

Neet son zamanlarda tartışılan sorunlu alanlardan biridir. Kavram; eğitim almayan, istihdamda olmayan ve aynı zamanda iş aramayan gençleri ifade etmektedir. Bu sınıflandırmanın kapsamında yer alan ve sayıları yıllar içerisinde artan gençler yalnızca ekonomik ve eğitim gerekçeleriyle değil, aynı zamanda sosyal dışlanma gibi sorunlarla da ilişkilendirilmektedir. Bu açıdan NEET gençleri çeşitli yönlerden genç işsizliğinden farklılaşmaktadır. Çalışmada NEET kavramına yönelik kavramsal çerçeve, kavramın ortaya çıkışı/gelişimi ve NEET gençlerinin yaşadıkları sorunlara değinilmiştir. Çalışmanın devamında ise Türkiye’de NEET gençlerine yönelik istatistik veriler ele alınarak bir değerlendirme yapılmıştır. Özellikle NEET gençleriyle ilgili çalışmaların sayısının artmakta olması bu konuda geliştirilecek politikalara olan ihtiyacı artırmaktadır. Bu alanda çalışacak olanlar için katkı sunmayı amaçlayan çalışmanın son bölümünde çeşitli değerlendirmeler ve çözüm önerileri de geliştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: NEET, genç işsizliği, işsizlik, eğitim, sosyal dışlanma

Abstract

NEET is one of the problem areas that has been discussed recently. The concept refers to young people who are not educated, not in employment and also not looking for a job. Young people, who are included in this classification and whose numbers have increased over the years, are not only associated with economic and educational reasons, but also with problems such as social exclusion. In this respect, NEET youth differs from youth unemployment in several ways. In the study, the conceptual framework for the concept of NEET, the emergence/development of the concept and the problems experienced by NEET youth are mentioned. In particular, the increasing number of studies on NEET youth increases the need for policies to be developed in this regard. In the last part of the study, which aims to contribute to those who will work in this field, various evaluations and solution suggestions have been developed.

Keywords: NEET, youth unemployment, unemployment, education, social exclusion

**BIST SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSİNDE YER ALAN BANKALARIN
FİNANSAL PERFORMANSLARININ İNCELENMESİ**
EXAMINATION OF FINANCIAL PERFORMANCES OF BANKS INCLUDED IN THE
BIST SUSTAINABILITY INDEX

Dr. Öğr. Üyesi Hülya ER

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu MYO, Finans Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü,
ORCID ID :0000-0002-3715-2433

Özet

Sürdürülebilir finans, finansal ürün ve hizmetlerde ESG olarak kısaltılan çevresel, sosyal ve yönetim faktörlerini göz önünde bulunduran bir yaklaşımdır. Türkiye’de 2023 yılı itibarıyla Borsa İstanbul’da işlem gören kurumsal işletmelerin arasından sürdürülebilirlik performanslarının sıralandığı sürdürülebilirlik endeksinde 73 adet işletme yer alırken bu işletmelerden 9 adedi bankacılık faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Sürdürülebilirlik endeksleri, işletmelerin çevresel, sosyal ve yönetim faktörlerini ölçme ve değerlendirmenin yanı sıra finansal performanslarını iyileştirme, yatırımcılara bilgi aktarma, kıyaslama imkânı ve rekabet avantajı da sağlamaktadır. Yoğun rekabet ortamının yaşandığı bankacılık sektöründe rakiplere göre avantaj elde etmek, finansal istikrar sağlayabilmek ve finansal performansları iyileştirebilmek için sürdürülebilirlik ilkelerinin benimsenmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı, BIST sürdürülebilirlik endeksinde yer alan bankaların Çevresel, Sosyal ve Yönetim performans notlarını ve finansal performanslarını incelemektir. Çalışmada KAP internet adresi ile Refinitiv internet adresinde bulunan ikincil veriler, içerik analiz yöntemi ile incelenmiştir. Çalışma sonucunda en yüksek sürdürülebilirlik performansına Türkiye İş Bankası’nın sahip olduğu ve en düşük sürdürülebilirlik performansının ise Şekerbank’ta yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Endekste yer alan bankaların 2022 yılı finansal performansları ile bir önceki yıl finansal performansları kıyaslandığında, bankaların genel olarak finansal performanslarını arttırdıkları görülmüştür. Ayrıca ilgili dönem içerisinde net dönem kâr artışında pozitif yönlü en yüksek değişim gösteren bankanın Türkiye Halk Bankası olduğu, öz kaynaklardaki performansı en yüksek olan bankanın ise Türkiye İş Bankası olduğu tespit edilmiştir. ESG notu yüksek olan bankaların çevresel duyarlıklarının yanında finansal performanslarının da rakiplerine göre daha yüksek olduğu değerlendirilmektedir. Finansal üretimlerin yanında çevreci politikaların gelişiminin artmasının ülke ekonomisine de ayrıca bir katkı sağlayacağı ifade edilebilir. ESG notu düşük olan bankalar ise endeksten çıkarılma riskinin yanında, rekabetin yoğun olduğu bankacılık sektöründe imaj açısından da sorunlarla karşılaşılabilir. İşletmelerin çevresel ve toplumsal konulara yönelik ilgi düzeyinin toplum tarafından izlenmesinin her geçen gün arttığı günümüzde işletmelerin sürdürülebilirlik ilkelerini benimsemesi rekabet avantajının yanında hem toplum hem de işletme için birçok avantajı da beraberinde getiren önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Finans, Sürdürülebilir Finans, Bankacılık, Sürdürülebilirlik Endeksi, Finansal Performans

Abstract

Sustainable finance is an approach that considers environmental, social, and governance factors, abbreviated as ESG in financial products and services. As of 2023, there are 73

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

enterprises in the sustainability index, which ranks the sustainability performances of corporate enterprises traded in Borsa Istanbul as of 2023, and 9 of these enterprises carry out banking activities. In addition to measuring and evaluating the environmental, social, and governance factors of enterprises, sustainability indices also provide the opportunity to improve their financial performance, convey information to investors, and compare and gain competitive advantage. In the banking sector, where an intensely competitive environment is experienced, it is important to adopt sustainability principles to gain an advantage over competitors, ensure financial stability, and improve financial performance. This study aims to examine the Environmental, Social, and Governance performance scores and financial performances of banks included in the BIST sustainability index. In the study, the secondary data found in the KAP internet address and the Refinitiv internet address were examined by content analysis method. As a result of the study, it was concluded that Türkiye İş Bank had the highest sustainability performance and Sekerbank had the lowest sustainability performance. When the financial performances of the banks included in the index in 2022 are compared with the financial performances of the previous year, it is seen that the banks have increased their financial performance in general. In addition, it was determined that the bank with the highest positive change in net profit increase in the related period was Türkiye Halk Bank, and the bank with the highest performance in equity was Türkiye İş Bank. Banks with a high ESG rating are considered to have higher financial performance as well as environmental sensitivity compared to their competitors. In addition to financial production, it can be stated that the development of environmental policies will also contribute to the country's economy. Banks with a low ESG rating, on the other hand, may face problems in terms of image in the banking sector, where competition is intense, in addition to the risk of being excluded from the index. In today's world, where the level of interest of businesses in environmental and social issues is increasing day by day, the adoption of sustainability principles by businesses is considered an important element that brings many advantages for both society and business, as well as a competitive advantage.

Keywords: Finance, Sustainable Finance, Banking, Sustainability Index, Financial Performance

DENETİMDE YENİ PARADİGMA: UZAKTAN DENETİM
A NEW PARADIGM IN AUDITING: REMOTE AUDITING

Öğr. Gör. Dr. Halime Karaca

İnönü Üniversitesi, Malatya Meslek Yüksekokulu
ORCID: 0000-0003-0218-3851

Dr. Öğr. Üyesi Arzu Meriç

İnönü Üniversitesi, Malatya Meslek Yüksekokulu
ORCID: 0000-0002-6077-0301

Özet

Teknolojinin kullanımı denetim faaliyetlerini kolaylaştırmaktadır. Geleneksel denetim uygulamaları ve yeni denetim tekniklerinde teknolojinin kullanımı faaliyetlerin etkin bir şekilde kolayca yapılmasını sağlamaktadır. Kullanılan teknoloji ile denetim faaliyetleri kolaylaşmakla birlikte güncelliğe ve doğruluğa ulaşma imkanını da vermektedir. Uzaktan denetim uygulamaları ileri teknolojinin sunduğu fırsatlarla yeni dönem denetim tekniklerinin uygulanması ile geleneksel denetimin çevrimiçi uygulamasından farklılaşmaktadır. COVID-19 salgınıyla beraber pek çok meslek grubunda olduğu gibi denetim uygulamaları da uzaktan yürütülmeye başlanmış, bu yeni denetim paradigması hızla gelişim göstermiştir. Günümüz dünyasında kullanılan bilgi ve iletişim teknolojileri denetim uygulamalarının uzaktan denetim olarak gerçekleştirilmesini mümkün kılmaktadır. Uzaktan denetim faaliyetlerinde teknoloji, denetimde kolaylığın sağlanmasında kilit rol oynamaktadır. Ancak yeni teknolojik gelişmelerin aktörler, süreçler, alanlar, eğitim ve hizmetler için etkileri söz konusudur. Bu kapsamda çalışmanın amacı uzaktan denetime geçiş sürecinin gerekliliği ve teknolojik gelişmelerin aktörler, süreçler, alanlar, eğitim ve hizmetler üzerindeki etkisinin değerlendirilmesidir. İleri teknolojileri kullanan denetçiler, geleneksel denetim sürecinde fazlaca zaman alan bir çok faaliyeti yapmayıp, bunun yerine büyük veri, yapay zeka, makine öğrenmesi, dijital ikiz gibi teknolojik fırsatlarla tahmine dayalı analitikler yapabilme imkanı ile daha etkin ve verimli bir çalışma yapabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Denetimi, Uzaktan Denetim, Covid-19, Dijital İkiz

Abstract

The use of technology facilitates inspection activities. The use of technology in traditional audit practices and new audit techniques ensures that activities are carried out effectively and easily. With the technology used, auditing activities become easier, and it also provides the opportunity to reach up-to-dateness and accuracy. Remote auditing practices differ from the online practice of traditional auditing with the opportunities offered by advanced technology and the application of new era auditing techniques. With the COVID-19 epidemic, auditing practices have started to be carried out remotely, as in many occupational groups, and this new audit paradigm has developed rapidly. Information and communication technologies used in today's world make it possible to carry out audit applications as remote auditing. In remote auditing activities, technology plays a key role in facilitating auditing. However, new technological developments have implications for actors, processes, fields, education and services. In this context, the aim of the study is to evaluate the necessity of the transition to remote control and

the effects of technological developments on actors, processes, fields, education and services. Auditors using advanced technologies do not perform many time-consuming activities in the traditional audit process, but instead can work more effectively and efficiently with the opportunity to perform predictive analytics with technological opportunities such as big data, artificial intelligence, machine learning, and digital twins.

Key Words: Auditing, Remote Auditing, Covid-19, Digital Twins

GİRİŞ

2019 yılı itibariyle ortaya çıkan COVID-19 salgını, bir çok alanda buhrana neden olmuştur. Söz konusu alanların işleyişini tehlikeye sokan bu buhrandan, denetim sahası da etkilenmiştir. Salgının, özellikle denetçilerin çalışma şekilleri üzerinde geniş bir etkisi olmuştur. (Jin vd.,2022). Bu dönemde, sınırlı seyahatlerin yapılması, müşterilerin önceliklerindeki değişiklikler ile denetim için müsait olamaması, işletmenin risk faktörü taşıması gibi engellerle karşılaşan denetçiler, yıllık denetim planlarını değiştirmek ve iptal etmek zorunda kalmıştır (Gusma, 2021). Yine bu dönemde, özel, kamu ve devlet sektörlerindeki çoğu işletmenin çalışma saatlerinde değişiklikler yaşanmıştır. Çoğu işletme, çalışanlarını evden çalıştırmak, çalışanlarına sıkı sağlık protokolleri uygulamak veya alternatif programlar ile çalışma stratejileri geliştirerek salgın döneminde hayatta kalma mücadelesi vermiştir. Dijital işletmeler, çalışanlarını evden çalıştırma seçeneği ile işlerini uzaktan yaptırarak salgın dönemini kolaylıkla geçirmiştir. Dijitalden uzak kalmış denetim gibi meslekler sosyal kısıtlamaların olduğu salgın döneminde çalışma şekilleri ile uyumsuzluk göstermiştir (Koerniawati, 2021).

Covid-19 Salgını sonrası dünya, dijitalleşme ve uzaktan çalışma ile radikal değişiklik ve dönüşüm geçirmektedir. Denetim mesleği, tüm bu değişiklik ve dönüşüm için uygun olan ve yeni bir denetim paradigmasının hızla ortaya çıkmasını gerektiren bir meslektir. Denetim mesleğinde yeni paradigma, denetçileri süreçlerini, alanlarını, eğitim ve beceri geliştirme ve hizmetlerini dikkate alarak yeni yöntemlere ve teknolojik uygulamalara dayanmaktadır. İşletmeler, denetim faaliyetlerini, işletmenin genel stratejilerinin ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirip işletmelerin diğer dijitalleşme faaliyetleri ile uyumlu hale getirmelidir. Salgın dönemiyle, yeni denetim paradigmasına proaktif bir şekilde geçiş fırsatı sağlanmıştır.

1. UZAKTAN DENETİME GEÇİŞ

2019'da ortaya çıkan ve hızlı bir yayılım gösteren Covid-19 Salgını pek çok sektörü etkilemiş, denetim sektörü de bu durumdan etkilenmiştir. Salgın öncesinde, denetim hizmetleri geleneksel veya yerinde denetim uygulamaları şeklinde gerçekleştirilmiştir. Geleneksel denetim; belgelerin, kayıtların veya saha ölçümlerinin gözden geçirilmesiyle başlayan ve sonrasında analitik testler, görsel inceleme ve görüşmeler yapma gibi uygulamalarla denetçilerin denetlenen işletmeye saha ziyaretlerini gerektiren bir süreç ile devam eder (Byrnes vd., 2018). Sürecin sonunda da, toplanan kanıtlar, genellikle gereksinimlerin karşılanıp karşılanmadığına dair değerlendirmeye odaklanan bir denetim raporuyla geleneksel denetim süreci tamamlanır (Castka ve Searcy, 2023).

Uzaktan denetim, işletmenin önceden belirlediği hedeflerine ulaşma derecesinin dijital alanda incelenmesi ve incelemeler sonunda edinilen bulguların dijital alanda paylaşılması sürecidir (Koç, 2021). Teknolojinin kullanılmasıyla denetim faaliyetlerinin dijital alanda gerçekleştirilmesini ileri süren bir denetim tekniğidir. Başka bir ifade ile, uzaktan denetim, işletmelerin finansal verilerinin doğruluğunun saptanmasında, kanıtların toplanması sürecinde, veri analitiği yapılmasında müşteriler ile iletişimin fiziki olarak bulunulması gereksinimi

ortadan kaldıran, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasıyla dijital alanda gerçekleştirilen denetimdir (Teeter vd., 2011).

Salgından önce, uzaktan denetim faaliyetleri, denetlenen işletmenin uzak veya tehlikeli durumlarında, denetim firmalarınca kullanılmıştır. Özellikle geleneksel denetimin mümkün olmadığı durumlarda, farklı uygulamalarla denetim faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Bazı denetçiler tarafından boru hatlarının, su depolarının veya diğer erişilmesi zor alanların uzaktan denetlenmesi için video kameralarla donatılmış insansız hava araçları kullanılmıştır. Örneğin, Ernst & Young isimli denetim firması, Kanada'daki bir nakliye şirketinde envanter sayımları yapmak için insansız hava araçlarını kullanmıştır (Rinaldi, 2019). Ayrıca denetçilerin denetlenen işletmelerde, hareket ederken izleyebileceği giyilebilir teknoloji ile deneyler yapılmıştır. KPMG isimli denetim firması, envanter faaliyetlerinde akıllı gözlüklerin ve giyilebilir video kameraların kullanımına pilot uygulama yapmıştır. Diğer denetim firmaları tarafından da, işletme içi ve üretim tesisi denetimlerinde giyilebilir başlıklar ve artırılmış gerçeklik teknolojisi kullanılmıştır (Castka ve Searcy, 2023).

COVID-19 salgını, uzaktan denetim uygulamalarının yaygın olarak benimsenmesini zorunlu kılmıştır. Dünya çapındaki seyahat kısıtlamaları, geleneksel denetimin kısıtlanmasına ya da tamamen yapılamamasına neden olmuştur. Ancak, denetim ihtiyacını ortadan kaldırmamıştır (Castka ve Searcy, 2023). Denetçiler salgın sürecinde, genellikle Skype, Zoom ve Microsoft Teams gibi video konferans teknolojilerini kullanarak, geleneksel denetim uygulamalarını çevrimiçi olarak yapmışlardır (Güngör Karyağdı, 2022).

Skype, Zoom, Microsoft Teams, Go-To Meeting, WebEx, Lync etc gibi video konferans ve diğer iletişim teknolojilerinin salgın döneminde daha fazla benimsenmesi, denetim uygulamalarının yeniden tasarlanmasında öneme sahiptir. Ancak bu dönemde, geleneksel denetim uygulamalarının çevrimiçi olarak yapılması, yapılanların tam anlamıyla uzaktan denetim faaliyeti sayılması için yetersiz kalmıştır. Denetçiler uzaktan denetim uygulamalarının seyahat maliyetlerini azaltacağından denetim maliyetlerinin azalacağını düşünmüştür. Ancak uzaktan denetim, özellikle kısa vadede, maliyetlerin düşmesiyle sonuçlanmadığı gibi denetçilere denetim hazırlığı ve belgelerin gözden geçirilmesi için harcanan sürede önemli ölçüde artış şeklinde zorluklara neden olmuş ve azaltılan seyahatten kaynaklanan maliyet tasarruflarını dengelemiştir (Castka vd., 2021). Bununla birlikte uzaktan denetim denetçilere yeni hizmet imkanı sağlamıştır. Uzaktan çalışma uygulamalarında, denetçiler, denetim faaliyetlerini ofislerinden yürütebildikleri için denetim ekiplerini dünya genelindeki uzmanlardan oluşturulabilme imkanı elde edilmiştir.

Uzaktan denetimler ile denetim faaliyetlerinin tamamının yapılabilmesi imkanı sektörler arasında farklılıklar göstermektedir. Uzaktan denetim yürütülürken, denetçi, önceden tanımlanmış uygunluk kriterine dayalı olarak işletmede belge ve kayıtların incelemesini içeren bir süreci izlemektedir. Ancak denetçinin denetim için belge ve kayıt örneklemini seçerken ve sahadaki sınırlı süresini nasıl kullanması gerektiği noktasında muhakeme yapması, mesleki yargısını kullanması gerekmektedir. Gelişmekte olan teknolojiler, denetim hizmetlerinin tamamının yapılabilmesi imkanını sağlamada önemli bir rol oynamaktadır (Castka vd, 2020). Bununla birlikte ileriye dönük yeni bir denetim paradigmasının geliştirilmesinde karşılaşılabilecek birçok zorluk söz konusudur.

2. YENİ DÖNEMDE DENETİM

COVID-19 salgını, uzaktan denetimin uygulanmasını hızlandırmıştır. Salgın, ileri teknolojilerin benimsenmesine yönelik yatırımların artırılması hususunda zemin hazırlamıştır. Bu eğilimi öngören akademisyenler tarafından, akademik literatürde risk odaklı denetim, sürekli denetim, denetim 4.0, çevik denetim, denetimde veri analitiğinin kullanımı,

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

teknoloji destekli denetim üzerine yapılan çalışmalar ile kavramsal destek sağlanmıştır (Ağdeniz ve Çetin, 2021).

Yeni dönemde, denetim uygulamalarından biri olarak izleme faaliyetinin, sensörler, uydular ve bulut bilişim gibi ileri düzey bir teknoloji kullanılarak gerçek zamanlı yapılması mümkün olmaktadır. Geleneksel yöntemler kullanılarak yapılan izleme faaliyetleri, kaza, uyumsuzluk gibi bir olayın meydana gelmesiyle gecikmelerin olması veya faaliyetlerin etkin bir şekilde tamamlanamaması gibi olumsuzluklarla yürütülürken, ileri teknolojiler kullanılarak yapılan izleme faaliyeti kusursuz bir şekilde yapılabilmektedir. Geleneksel denetim yöntemlerinin uygulanmasıyla karşılaşılan olumsuzlukların ileri teknolojilerin kullanılmasıyla giderilmektedir (Carl ve Gondlach, 2017).

Yeni dönemde, denetçilerin tahmine dayalı analitiği yapabilmesi için büyük veri ve yapay zekadan yararlanması gerekmektedir. Bu dönemde, dijital ikiz teknolojisi ile yeni denetim süreçlerinin geliştirilmesi mümkün olmaktadır. Dijital ikiz teknolojisi ile denetim faaliyetlerinin optimize edilmesi ve başarılı bir şekilde tamamlanması için denetim süreçleri tasarlanabilmektedir. Ayrıca gerçek dünyada uygulanabilir farklı senaryoların varyasyonlarını keşfetmek gibi fırsatların elde edilmesi dijital ikiz teknolojisi ile mümkün olabilmektedir.

Yeni teknolojiler, geliştirilmiş denetim uygulamaları için çok sayıda fırsat sunmaktadır. Ancak bunların oluşturulması önemli yatırımların yapılmasını, iş ortaklarıyla işbirliğine dayalı ilişkilerin geliştirilmesini ve yeni teknolojilerin mevcut denetim uygulamalarına entegre edilmesini gerektirmektedir (Castka ve Searcy, 2023). Yeni teknolojilerin kullanılarak yapılan denetim faaliyetlerinde, dünya genelinde, yargı alanlarında, hızla gelişen veri koruma ve gözetim mevzuatına aykırılık olmamasına dikkat etmek gerekmektedir (Cliza vd., 2018). Mesleki muhakemelerin azalacağı yeni dönemde, yeni nesil denetçilerin ileri teknolojileri kullanarak yaptıkları yeni dönem denetim faaliyetlerini, mevzuata uygun bir şekilde nasıl yapacakları hususunda eğitilmeleri gerekmektedir.

Geleneksel denetimden uzak denetime geçişte, teknoloji, taraflar, süreçler, alanlar, eğitimler ve hizmetler olarak ifade edilebilen altı alanın değerlendirilmesi ve tanımlanması gerekmektedir. Denetim faaliyetlerinde teknoloji, denetimde kolaylığın sağlanmasında kilit rol oynamaktadır. Geleneksel denetimde ve uzatan denetimde teknolojinin önemli bir etkisi vardır. Kullanılan teknolojinin kapsam ve boyutuna bağlı olarak, geleneksel denetim ve uzaktan denetim uygulamalarının nasıl etkilendiğine dair taraflar, süreçler, eğitimler ve hizmetler olarak adlandırılan diğer alanlar Çizelge 1’de belirtilmiştir:

Çizelge 1. Denetim Uygulamaları: Geleneksel ve Uzaktan denetim

Geleneksel Denetim		Uzaktan Denetim
Teknolojiler	Denetimleri kolaylaştırmak için geleneksel bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma	Denetimlerin doğruluğunu ve güncelliğini artırmak için geniş bir teknoloji seti kullanmak
İnsan-makine etkileşimi	İnsan aktiviteleri	İnsan faaliyetleri ve robotların/otomatik sistemlerin özerkliği
Süreçler	Denetim yoluyla uygunluğun belirlenmesi	Araştırma ve senaryo testi yoluyla uygunluğun belirlenmesi

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

Geleneksel Denetim		Uzaktan Denetim
Alanlar	Gerçek dünyada denetim (geleneksel veya uzaktan)	Gerçek dünyada ve dijital ikiz teknolojisi ile sanal dünyada denetim
Eğitim	Denetçileri gerçek dünyada eğitmek	Artırılmış gerçeklik ve kritik senaryoların simülasyonları yoluyla denetçilerin eğitimi
Hizmetler	Uygunluğun belirlenmesi	Uygunluk ve tahmine dayalı analitik

Kaynak: Castka ve Searcy, 2023

Teknoloji: Geleneksel denetim ve uzaktan denetim uygulamalarında teknolojinin etkisi önemlidir. Denetim faaliyetlerini kolaylaştırmak, denetim faaliyetlerinin güncelliğini ve doğrulunu arttırmak teknolojinin olumlu etkilerindedir. Özellikle de uzaktan denetim uygulamalarında geniş bir teknoloji seti kullanımı gerekmektedir.

Eski denetim paradigmasından yenisine geçiş, yeni teknolojik uygulamalarla sağlanmaktadır. Geleneksel denetim gelecekte yerini uzaktan denetimlere bırakacaktır. Denetim sürecini geliştirmek için yeni teknolojilerin bilinmesi gerekmektedir.

Denetim faaliyetlerini yürüten denetçiler, denetim faaliyetlerinin başlangıç aşamasında, başka bir ifade ile denetim hazırlık sürecinde belge ve kayıt incelemesinden bunaldıklarını ifade etmektedirler. Yeni teknolojiler, bu sürecin çoğunun otomatikleştirilmesi için fırsatlar sunarak, denetçilerin bu sorunlarına çözüm oluşturmaktadır. Mesela makine öğrenmesi ile, denetçiler veri toplarken, veriyi doğrulama ve analizini yapma otomatikleşmektedir. Hatta makine öğrenmesi ile doğru tahminlerin yapılması ve doğru kararların alınması da mümkün hale gelmektedir (Castka ve Searcy, 2023).

Yeni dönemde denetçiler veri toplarken; diğer birçok tekniğin yanı sıra dronlar, uydular ve sensörler gibi bir dizi teknolojiden destek almaktadırlar. Kullanımı kolay, ucuz ve etkili teknolojik araçlar olan sensörlerle, gerçek zamanlı olarak geniş ölçüde veri toplamak mümkün hale gelmektedir. Veri akışının izlenmesinde, teknolojik araçlardan siber - fiziksel sistemleri kullanmak yeni dönemin fırsatlarındandır. Böylece başka işletmelerin örnek durumlarını tanıyarak, düzensizlik ve anormallikleri keşfetmek imkanı elde edilmekte ve anında harekete geçilerek, sistemde tutulan bilgiyle Kurumsal Kaynak Planlamasındaki ilgili muhasebe verilerini karşılaştırarak muhasebe standartlarının ihlali durumunda gerçek zamanlı uyarı verilmesi sağlanmaktadır (Erdoğan, 2016). Yeni dönem teknolojik araçlardan nesnelerin interneti ile ihtiyaç duyulan her alanda, gerçek zamanlı veri/kanıt, uygun bir maliyetle toplanabilmektedir. (Yıldız ve Ağdeniz, 2019).

İnsan-Makine Etkileşimi: Tüm sektörlerde insanların yürüttükleri faaliyetler artık robotlar, otomatik sistemler ve yapay zeka tarafından yapılmaya başlanmıştır. Denetim uygulamaları, bu yeni gelişmelere uyum sağlayacak şekilde gelişmelidir. İnsan faaliyetinden otomatik faaliyete geçiş oldukça hızlı olmakta ve genellikle uygulayıcıların uyum sağlama kabiliyeti geri kalmaktadır. Birçok ortamda organizasyonel süreçler, robotlar ve yapay zeka ile yürütülmesine rağmen odak noktası hala insanlar olmaktadır. Denetim, gelecekte insan faaliyetlerine ihtiyaç duymaya devam edecektir. Ancak robotların, avatarların, makine öğreniminin ve yapay zekanın artan rolü dikkate alınmalıdır. Robotların ve yapay zekanın desteğiyle yapılan denetimin

geleneksel denetimden çok daha başarılı ve etkin olduğu belirtilebilir. Robotlar ve yapay zekanın kullanıldığı ortamlarda denetimleri uzaktan yürütmek daha uygun olabilir (Castka ve Searcy, 2023).

Denetim faaliyetlerinde makine öğreniminin kullanılması verilerin ve bilgi kaynaklarının nitel analizine, denetimin kalitesinin artmasına ve denetim riskinin asgari düzeye indirilmesine yardımcı olmaktadır. Yapay zeka uygulamaları, denetimin verimliliğini önemli oranda arttırmakla beraber yeni kanıt çeşitlerinin entegrasyonu vasıtasıyla denetimin etkinliğini arttırmaktadır (Özçetin, 2022). Denetimde robotların kullanılması, nesnelerin interneti vasıtasıyla edinilen verilerin derin öğrenme yöntemi ile analizinin yapılması, en doğru çözüme en kısa zamanda ulaşılmasına imkan vermektedir (Erturan ve Ergin, 2018).

Süreçler: Geleneksel denetimlerde, uygunluk mantığı hakim olup denetimden önceden tanımlanmış kriterlere uygunluğun belirlenmesi istenmektedir. Denetçiler bu değerlendirmeleri yapmak için eğitim almaktadırlar. Ayrıca geleneksel denetimler genellikle önceden belirlenmiş bir süreç çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Denetimin sınırlı bir zaman çerçevesine sığdırılmaya çalışılması, denetçilerin değerlendirme sürecinde bazı kısıtlamalara maruz kalmasından dolayı denetimin etkinliği konusunda endişelere yol açmaktadır. Uzaktan denetimler, denetçilere zaman ve mekan kısıtı olmadan değerlendirme imkanı sağlamaktadır (Castka vd., 2021). Denetçiler iddialara ilişkin daha fazla kanıt bulmak için internette arama yapabilmektedir. Denetlenen tarafından denetçiye sağlanan belgeler ve kayıtlar ile denetçinin yönlendirilmesi gerek kalmamaktadır. Denetçi bir müfettiş gibi hareket ederek soruşturmanın yönü zaman içinde gelişmektedir (Castka ve Searcy, 2023).

Alanlar: Teknolojik cihazlar, denetçilerin ulaşması zor alanlar da dahil, gerçek dünyadaki işletmelerin gelişmiş denetimini sağlayabilmektedir. Dronlar elektrik hatlarını denetlemek için, sensörler zehirli gazları izlemek için kullanılabilir. Teknolojik gelişmeler aynı zamanda dijital ikizler ve sanal gerçeklik yoluyla denetim imkanı sağlamaktadır. Dijital ikizler, havacılık, inşaat, çiftlik yönetimi ve diğer pek çok sektörde kullanılmaktadır ve bir ürünün, tesisin, tedarik zincirinin ve hatta tüm şehrin gerçek dünyadaki eşdeğerinin bir kopyasını sanal dünyada oluşturmaktadır. Dijital ikizler yalnızca gerçek dünyayı kopyalamakla kalmaz, aynı zamanda gelecek senaryolarının test edilmesine ve modellenmesine de olanak tanımaktadır.

Dijital ikizler; bilginin devamlı izlenmesine, bilgi kalitesinin ve geçerliliğinin incelenmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca, işletmelerde muhtemel hata ve hilelerin analizi ve denetiminde kolaylık sağlamaktadır. (Erturan ve Ergin, 2018).

Eğitim: Geleneksel denetimde, denetçiler uygunluğu değerlendirmek için denetlenen işletmede ziyaretler ve gözlemler yaparak denetim faaliyetlerini yürütürken, geleceğin denetçileri yeni teknolojilerle etkileşime girmekte, bir araştırmacı olarak hareket etmekte ve sanal gerçeklikte çalışabilmektedir. Uzaktan denetim, denetçilerin yeni paradigmada denetim faaliyetlerini gerçekleştirmeleri için eğitim ihtiyacını ortaya çıkarmakta, denetçilerin iyi araştırmacı olmaları için çeşitli teknolojileri kullanabilme becerisine sahip olmaları gerekmektedir. Denetçilerin iyi birer araştırmacı olarak hazırlamak için, yeni eğitim yöntemleri benimsenmelidir. Bu kapsamda, denetçiler, denetim sürecini simüle etmek için sanal gerçeklik kullanılabilir ve dijital ikiz teknolojileri ile tasarlanan denetim faaliyetlerinden elde edilen verileri kullanarak çeşitli senaryoları geliştirme ve kullanma becerisinde olmalıdırlar (Castka ve Searcy, 2023).

Hizmetler: Yeni teknolojik uygulamalar, işletmelere birçok yeni imkanlar sunmaktadır. Bu imkanlardan biri tahmine dayalı analitiktir. Geleneksel denetimde uygunluğun değerlendirilmesi amacıyla hizmetler sağlanmaktadır. Yeni denetim paradigması, uygunluk değerlendirmesinin iyileştirilmesi için fırsatlar sunmak Yeni denetim paradigması ile, tahmine

dayalı analitik için güçlü bir temel sağlamak üzere bir dizi veri elde edilerek muhafaza edilmektedir. Bu veriler, işletme veya sektör düzeyinde ortak sorunlar hakkında bilgi sağlamakta ve bu tür verilerin, firmalar için veya toplumsal fayda için bir risk belirleme aracı olarak hizmet etme potansiyeli bulunmaktadır.

3. SONUÇ

Teknolojik gelişmeler ile denetim faaliyetlerinin elektronik ortamda yapılabilmesi mümkün olmuştur. İşletmeler, toplumsal ve kültürel teamülde dijital bir devrim yaşamaktadır. Covid-19 Salgını nedeniyle yaşanan kısıtlamalar sonrasında, dünya, dijitalleşme ve uzaktan çalışma ile radikal değişiklik ve dönüşüm geçirmektedir.

Denetim, tüm bu değişiklik ve dönüşüm için uygun bir sahadır. Salgın, yeni bir denetim paradigmasının hızla uygulanmasına bir fırsat oluşturmuştur. Yerinde denetimin mümkün olmadığı durumlarda uygulanan uzaktan denetim, salgın döneminde bir gereklilik haline gelmiştir. İleri teknolojilerin kullanılarak yapıldığı uzaktan denetim, çevrimiçi geleneksel denetimden daha fazlasıdır. İleri teknoloji yeni denetim paradigmasının uygulanabilirliğini kolaylaştırmaktadır. Yeni dönem denetim faaliyetlerinde, denetçilerin muhakemelerini kayıt ve belge örnekleme seçerken ve denetim süresi planlaması yaparken kullandıkları sınırlı bir alan vardır. Bu dönemde mesleki muhakeme daha az gerekebilir. Bu dönemde yerinde denetimde vakit kaybı olarak nitelendirilebilen seyahatler, görüşmeler, incelemeler yapılmayarak, denetim faaliyetleri kapsamındaki diğer uygulamaların geniş tutulabilmesi mümkün olabilir ve kullanılan ileri teknolojiler ile gerçek zamanlı denetim faaliyetleri yapılabilir. Denetçiler yeni dönemde ofislerinden çalışabilecekleri için farklı yerlerdeki uzman ekibin bir araya getirilmesi mümkün olabilir. Denetçiler, yeni dönemde tahmine dayalı analitikler yapmak için yapay zekadan ve büyük veriden yararlanmaya vakit ayırabilir ve dijital ikiz teknolojilerini kullanarak etkin bir şekilde yürütülecek ve başarı ile sonuçlanacak bir denetim sürecini tasarlayabilirler. Ayrıca dijital ikiz teknolojileri ile farklı denetim süreci senaryoları varyasyonlarını keşfedebilirler.

Sonuç olarak geleceğin denetçilerinin; robotlarla çalışabilen, dijital gelişmelere uyum sağlayan ve teknolojik gelişmeleri veri analizinde başarı ile kullanabilen, verileri okuyan ve değerlendiren bireyler olacağı tahmin edilmektedir. Gelecekteki denetçiler teknolojik gelişmeleri yakalayabilen, iletişim becerilene sahip, sistemin bir parçası olarak yeni sisteme uyum sağlayan kişiler olması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Ağdeniz, Ş. & Çetin, C., Uzaktan İç Denetim ve Uzaktan İç Denetimin Sınırlılıkları. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, MODAV 17. Uluslararası Muhasebe Konferansı Özel Sayısı, 58-80 . DOI: 10.31460/mbdd.831324, 2021.

Byrnes, P.E., Al-Awadhi, A., Gullvist, B., Brown-Liburd, H., Teeter, R., Warren, J.D. & Vasarhelyi, M. (2018). Evolution of Auditing: From the Traditional Approach to the Future Audit, Chan, D.Y., Chiu, V. and Vasarhelyi, M.A. (Ed.) Continuous Auditing (Rutgers Studies in Accounting Analytics), Emerald Publishing Limited, Bingley, 285-297. <https://doi.org/10.1108/978-1-78743-413-420181014> (Erişim Tarihi: 06.04.2023)

Carl, M., & Gondlach, K. (2017). Safety 2027: Conformity assessment in a digitalized and adaptiveworld.

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

https://www.5-sterne-redner.de/fileadmin/media/download/pdf/Trendanalysen/janszky-en-2bA_Trend_Study_Safety_2027.pdf (Erişim Tarihi: 20.03.2023)

- Castka, P., & Searcy, C., Audits and COVID-19: A paradigm shift in the making, *Business Horizons*, 66(1), 5-11, 2023.
- Castka, P., Bremer, P., Wood, L., Miroso, M., & Zhao, X., Remote Auditing and Assessment during the COVID-19 Pandemic in New Zealand and China: Learnings from the food industry and guidance for the future. *A report for New Zealand China Food Protection Network*. New Zealand, 2021.
- Castka, P., Searcy, C. & Mohr, J., Technology-enhanced auditing: Improving veracity and timeliness in social and environmental audits of supply chains. *Journal of Cleaner Production*. 8(3). 258-271, 2020.
- Cliza, C., Olanescu, S., & Olanescu, A., Video surveillance: Standpoint of the EU and national legislation on data protection. In *Proceedings of the 12th International Conference: Challenges of the Knowledge Society* (465-471), 2018.
- Erdoğan, M., Denetim 4.0 ve Ötesi. *Journal of Accounting and Taxation Studies*, 12 (3), 809-834. DOI: 10.29067/muvu.479247, 2019.
- Erturan, İ. & Ergin, E., Dijital Denetim ve Dijital İkiz Yöntemi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20 (4) , 810-830. DOI: 10.31460/mbdd.395261, 2018.
- Gusma, P. D., Pendekatan Remote Auditing Untuk Internal Audit Dalam Mendeteksi Kecurangan (Fraud) pada Masa Pandemi Covid-19. *Jurnal Ecogen*.4(2). 1-9, 2021.
- Güngör Karyağdı, N., Uzaktan Denetimin Denetim Sürecine ve Verimliliğine Katkısının İncelenmesi: Denetçi Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (31), 14-36, 2022.
- Rinaldi, L., *Faster. Cheaper. Safer. Better? Welcome to auditing in the drone age*. CPA Canada, 2019.
- Koç, F., *Dijitalleşme sürecinde uzaktan denetim. İşletmecilikte Dijital Dönüşüm* 249-272. Efe Akademi Yayınları, 2021.
- Koerniawati, D., The Remote and Agile Auditing: a Fraud Prevention Effort To Navigate the Audit Process in the Covid-19 Pandemic. *Jurnal Riset Akuntansi Dan Bisnis Airlangga*, 6(2), 1131-1149, 2021.
- Jin, Y., Tian, G., Wu, D., & Xin, X. (2022). Remote auditing and audit quality: Evidence from the field. *Available at SSRN 4076612*. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4076612> (Erişim Tarihi: 16.04.2023).
- Özçetin, N., Muhasebe Denetiminde Yapay Zekâ, Uşak Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(1), 29-41, 2022.
- Teeter, R., Alles, M., & Vasarhelyi, M. (2011). The remote audit. *Journal Of Emerging Technologies in Accounting*, 7(1), 73-88. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2488732>. (Erişim Tarihi: 17.04.2023).
- Yıldız, B. & Ağdeniz, Ş., Denetim 4.0'ın Teknolojik Altyapısı. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 19 (58) , 83-102, 2019.

**VATANDAŞLARIN KAMU VE KURULUŞLARINA DUYDUĞU GÜVENİ
ETKİLEYEN SOSYO-DEMOGRAFİK UNSURLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME**
AN INVESTIGATION INTO THE SOCİO-DEMOGRAPHİC FACTORS AFFECTİNG
CİTİZENS; TRUST İN PUBLIC İNSTITÜTİONS AND ORGANİZATİONS

Dr. Öğr. Üyesi Yurdanur URAL USLAN
Uşak Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
ORCID ID: 0000-0002-1721-0712

Özet

Bireysel ve sosyal ilişkilerimizin temelinde önemli bir yere sahip olan güven, devlet ve toplum arasındaki ilişkide de öne çıkmaktadır. Devletin kaynağını, sosyal sözleşmelere dayandıran düşünürler güven ortamını oluşturmak için insanların, devlet adı verilen varlığa kendi rıza ve istekleri haklarını devrettiğini savunmaktadırlar. Eğer vatandaşların, devlete olan güveni zayıflar ise sosyal sözleşmede zarar görür ve devletin devamlılığı hususu tehlike arz eder.

Devlete güven temel anlamıyla kamu yönetimine yani kamu kurumlarına güveni kapsamaktadır. Kamu kurumlarına duyulan güveni etkileyen pek çok faktör (bireysel, sosyal, kurumsal) bulunmaktadır. Araştırma "Vatandaşların cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, eğitim düzeyi, gelir durumu, sosyal güven düzeyi, din ve siyasete önem verme dereceleri kamu kurumlarına duydukları güveni etkilemekte midir?" Sorusuna cevap aramaktadır. Bu açıdan araştırmanın amacı, kamu kurumlarına duyulan güvene etki eden sosyo-demografik faktörleri incelemektir.

Araştırmanın verileri, 2017-2020 yılları arasında Türkiye'de gerçekleştirilen Dünya Değerleri Araştırması'nın yedinci turunda elde edilen verilere dayanmaktadır. Elde edilen veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Araştırmada non-parametrik testler olan mann whitney u ve kruskall wallis testleri uygulanmıştır. Araştırma sonuçları, medeni durum, yaş, eğitim, sosyal güven, din ve siyasete verilen önem değişkenlerine göre kamu kurumlarına duyulan güvenin farklılaştığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Kurum ve Kuruluşları, Güven, Vatandaş, Sosyo-demografik Unsurlar.

Abstract

Trust, a fundamental component of both individual and social relationships, also holds a prominent position in the interaction between the state and society. Thinkers who ground the source of the state in social contracts argue that a climate of trust is established when individuals willingly delegate their rights to the entity known as the state. Should citizens' trust in the state wane, it not only jeopardizes the social contract but also poses a threat to the continuity of the state itself.

Trust in the state essentially encompasses confidence in public administration and institutions. Numerous factors (individual, social, institutional) influence trust in public institutions. This study seeks to answer the question: "Do the socio-demographic factors of citizens such as gender, age, marital status, educational level, income, social security level, and degree of religious and political engagement impact their trust in public institutions?" Thus, the objective of this research is to examine the socio-demographic factors that influence trust in public institutions.

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

The data for this study is derived from the seventh wave of the World Values Survey conducted in Turkey between 2017 and 2020. The collected data has been analyzed using the SPSS software package. Non-parametric tests, specifically the Mann-Whitney U test and the Kruskal-Wallis test, have been employed in this study. The research findings reveal that trust in public institutions varies according to marital status, age, education, social security, and the importance attached to religion and politics.

Keywords: Public Institutions and Organizations, Trust, Citizen, Socio-Demographic Factors.

**WOMEN'S PARTICIPATION IN GOVERNANCE: OPPORTUNITIES AND
CHALLENGES**

Hauna MUSAMI

Department of Public Administration Universty of Maiduguri, Nigeria

Abstract

It is the fundamental right of women to participate in governmental decisions at all levels in any democratic country. Yet, it has been observed that many countries find it difficult to adequately involve women in its governance systems. Women constitute over half percentage of the population of many countries, but have been the most lagged behind in terms of participation in governance and development processes. Different countries have peculiar experiences about the prospects and challenges of women participation in governance. This paper examines the prospects and challenges of women participation in governance using desk review of literature. Existing studies were reviewed to deduce the prospects of adequate women involvement in governance as well as the lingering challenges hindering their inclusion. The study revealed that the participation of women in governance strengthens womof en's rights and freedoms, gives female voice in government decision-making, provides an opportunity for women to present their needs and demands to appropriate authorities, and empowers women to contribute in policy formulation and implementation. The challenges hindering women participation in governance include socio-cultural and religious resistances, poor civic education among women-folk, lack of women-centred public policies, poor family support, and patriarchal dominance in the operations of governments. The study concludes that the participation of women in governance is not only significant; but timely and necessary for inclusive governance and sustainable development in any country. It is therefore recommended that countries initiate strategies of ensuring that women are given adequate opportunities to participate actively in governance. The strategy could include establishing a policy that gives women equal right and opportunities to participate in executive, legislative and judicial functions of a country.

Keywords: Women, Participation, Governance, Decision-Making, Inclusion

**BARANGAY-LEVEL ASSESSMENT OF GOOD GOVERNANCE: A
COMPARATIVE ANALYSIS OF THE STRATEGIC PERFORMANCE OF TWO
BARANGAYS IN THE MUNICIPALITY OF MARIVELES FOR FISCAL YEAR 2019**

Marielle BINABAJ

Bataan Peninsula State University, Indonesia

Abstract

This study is a comparative analysis of strategic performance of two barangays in Municipality of Mariveles fiscal year 2019. It measure the competitiveness and productivity to achieve the Seal of Good Local Governance-Barangay; measure what strategic performance applies to Barangay A and why they were awarded the Seal of Good Local Governance-Barangay (SGLG-B) in the year 2019, and why Barangay B did not manage to pass the criteria; Outputs of the barangays in the delivery of the following criteria of SGLG-B the Safety, Peace and Order; Financial Administration and Sustainability; Disaster Preparedness; Social Protection and Sensitivity; Business-Friendliness and Competitiveness and Environmental Management. The study also assess methods on how they disseminate programs and services to the people.

This study utilized qualitative research. It was conducted at the Municipality of Mariveles, Bataan, with the participation of barangay officials from two barangays. It was a multiple-case study, and the methods used were documentary analysis and open-ended interview questions.

Analysis of the data reveals interesting themes regarding the output areas, methods, and strategic performance of two barangays with nearly the same Internal Revenue Allotment and population. The findings show that barangay funds and total population affect the performance on delivering services connected to the performance areas; Barangay A routinely plans and establishes schedules of activities that relate to SGLG-B criteria; on the other hand, Barangay B is aware that they are not competent to achieve the SGLG-B award, but they continue to concentrate on how they carry out their duties; both barangays have their best practices, but with different strategic performance and methods in terms of delivering programs and service.

Keywords: Seal of Good Local Governance-Barangay, strategic performance, analysis

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ALGILANAN ÖĞRETMEN DAVRANIŞLARI
İLE AKADEMİK MOTİVASYONLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ**
THE RELATIONSHIP BETWEEN SECONDARY SCHOOL STUDENTS' PERCEIVED
TEACHER BEHAVIORS AND THEIR ACADEMIC MOTIVATION

Dr. Öğr. Üyesi Metin KIRBAÇ
İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
ORCID ID: 0000-0002-0873-6544

Özet

Bu araştırmanın temel amacı ortaokul öğrencilerinin algılanan öğretmen davranış düzeyleri ile akademik motivasyonları (güdülenmeleri) arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmada nicel yöntemli ilişkisel (korelasyonel) ve nedensel karşılaştırma modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini; Malatya ili Yeşilyurt ve Battalgazi Merkez ilçelerinde bulunan ortaokullarda 2019-2020 eğitim öğretim yılında öğrenim görmekte olan toplam 32516 öğrenci oluştururken, örneklemini ise seçkisiz yöntemle belirlenen 350 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini belirlerken kolay ulaşılabilirlik yöntemi esas alınmıştır. Yeşilyurt ve Battalgazi merkez ilçelerinde bulunan her bir ilçeden birer tane olmak üzere toplamda iki adet ortaokul araştırma kapsamına alınmıştır. Özel ortaokullar ise araştırma kapsamına alınmamıştır. Araştırmada kullanılan ölçme aracının birinci bölümü katılımcıların demografik bilgilerinden oluşmaktadır. İkinci bölümde ise Erdoğan (2005) tarafından geliştirilen, 29 maddeden oluşan “*Algılanan Öğretmen Davranışları*” ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın üçüncü bölümünde ise ortaokul öğrencilerinin akademik motivasyon düzeylerini belirleyebilmek amacıyla Bozanoğlu (2004) tarafından geliştirilen “*Akademik Güdülenme Ölçeği*” kullanılmıştır. Araştırmada ulaşılan verilerin normallik dağılımına bakılıp, hatalı veya eksik doldurulan ölçekler ayıklanmış olup, 380 ölçekten geriye kalan 350 ölçek üzerinden analizler yapılmıştır. Elde edilen veriler, bağımsız gruplar T, Tek Yönlü ANOVA ve Basit Doğrusal Korelasyon testlerine tabi tutulmuştur. Araştırma kapsamında toplanan verilerin analizleri SPSS 26.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda ulaşılan bulgulardan bazıları: Öğrencilerin algılanan öğretmen davranış düzeyleri ile akademik başarıları arasında; pozitif yönde, düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu, akademik motivasyon düzeyleri ile sosyal medyada günlük geçirilen zaman arasında; negatif yönde, düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu ve akademik motivasyon düzeyleri ile algılanan öğretmen davranışları arasında ise pozitif yönde, yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu şeklinde ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Algılanan öğretmen davranışları, akademik motivasyon, ortaokul

Abstract

The main purpose of this study is to examine the relationship between secondary school students' perceived levels of teacher behavior and their academic motivation. In the study, a quantitative correlational and causal comparison model was used. The study population of the research consists of a total of 32516 students studying in secondary schools in Yeşilyurt and Battalgazi Central districts of Malatya province in the 2019-2020 academic year, while the sample consists of 350 students determined by random method. While determining the sample of the study, the method of easy accessibility was taken as a basis. A total of two secondary

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

schools, one from each district in the central districts of Yeşilyurt and Battalgazi, were included in the research. Private secondary schools were not included in the study. The first part of the measurement tool used in the study consists of demographic information of the participants. In the second part, the "Perceived Teacher Behaviors" scale developed by Erdoğan (2005) and consisting of 29 items was used. In the third part of the study, the "Academic Motivation Scale" developed by Bozanoğlu (2004) was used to determine the academic motivation levels of secondary school students. The normality distribution of the data obtained in the study was checked and the scales that were filled out incorrectly or incompletely were eliminated, and analyzes were made on the remaining 350 scales out of 380 scales. The data obtained were subjected to independent groups T, One-Way ANOVA and Simple Linear Correlation tests. The data collected within the scope of the research were analyzed using SPSS 26.0 package program. Some of the findings of the study are as follows: There is a positive, low level and significant relationship between students' perceived teacher behavior levels and academic achievement; there is a negative, low level and significant relationship between academic motivation levels and the time spent daily on social media; and there is a positive, high level and significant relationship between academic motivation levels and perceived teacher behaviors.

Keywords: Perceived teacher behaviors, academic motivation, secondary school.

**MOTHERHOOD AS A CHOICE: A PHENOMENOLOGICAL EXPLORATION OF
STIGMA RESITANGE AMONG MARRIED WOMEN**

Rociel GUEVARRA

Western Mindanao State University- Zamboanga City, Philippines

Abstract

In Filipino culture, married couples require a child after the marriage. To avoid social discrimination, a lot of couples follow the Filipino culture that is mentioned. However, views on marriage are changing nowadays. There is now more of a married couple firm to their own perspective about their choice and decision to remain child-free. This study's concern is to explore and understand the lived-experiences on how child-free married women resist stigmatization. Descriptive phenomenological analysis was employed, and a set of unstructured interview questions was used as the primary data gathering tool. Five (5) child-free married women participated in the interview process with an average period of 40-60 minutes time span. Through qualitative interviews with informants, the research analyzes the experiencing social stigma, the reason why the informants remain child-free, and the coping strategies the informants apply. The analysis revealed that child-free married women used coping strategies like enlightening other people through constant explanation, solicit support from their inner circle, and avoidance to resist stigmatization. In conclusion, the child-free married women indicate that they often prioritize their careers, goals, and personal fulfillment, while also grappling with the stigma that can come with deviating from normative expectations. Ultimately, this research sheds light on the lived experiences of the child-free married women that largely understudied societal norms and values that contributes to a broader conversation about personal perspective and beliefs in life.

Keywords: Child-free, Stigmatization, Coping Strategies

VAN GASTRONOMİSİNDE KULLANILAN YENİLEBİLİR OTLAR
EDIBLE PLANTS USED IN VAN GASTRONOMY

Öğr. Gör. Dr. ERKAN DENK
ATATÜRK Üniversitesi, Sosyal Bilimler MYO
ORCID ID:0000-0002-2144-3316

Özet

İnsanoğlu yerleşik hayata geçip tarım faaliyetlerine başladıktan sonra beslenmesinde birbirinden farklı otları yemeklerinde ana hammadde veya lezzet verici yardımcı ürün olarak kullanmışlardır. Bazı zamanlarda etler, bazı zamanlarda ise sadece otlar yiyerek hayatta kalmaya çabalamıştır. Dolayısıyla geçmişten günümüze gelindikçe bu otların zararlı olanları belirlenmiş zararsız olanlar ise hem yemeklerde beslenme amaçlı hem de şifa bulmak adına tedavi amaçlı kullanılmıştır. Dolayısıyla bu çalışmanın temel amacı zengin endemik çeşitliliğe sahip Van yöresinin mutfak kültürüne ait yemeklerin yapımında kullanılan otları ortaya çıkarmaktır. Bu kapsamda öncelikle doküman analizi yapılmış olup zengin flora çeşitliliği olan alanlara yapılan saha ziyaretlerinden elde edilen bilgi ve gözlemler çalışmanın bulgularını şekillendirmiştir. Bu bulgular sonucunda Van yöresinin yenilebilir otlar açısından zengin bir bölge olduğu ve yöresel yemeklerinin yapımında sıkça tercih edildiği belirlenmiştir. Sadece Van kahvaltısı ürün çeşitliliği veya bilinen Van otlu peyniri ile değil yöre aynı zamanda yöresel yemekleri ve bu yemeklerde kullanılan otlar ile de önemli bir gastronomi merkezidir. Yemeklerde sık kullanılan otlara örnekler ise çiriş, spitak, heliz, reyhan, gibi türler olduğu söylenebilir. Bununla birlikte önceleri ilaç olarak kullanılan Van otlu peynirinin yapımında da 25 farklı tür içinde sirmo, mendo ve heliz gibi otların çoğunlukla tercih edildiği görülmüştür. Dolayısıyla bu ot türlerinin belirlenip kayıt altına alınması hem Van yöresel yemeklerinin hem de Van otlu peynirinin sürdürülebilirliği için önemlidir ve ilgililerin farkındalıklarının artırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Van, Gastronomi, Yenilebilir otlar

Abstract

After human beings settled down and started agricultural activities, they used different herbs in their diet as the main raw material or flavoring auxiliary product in their meals. He tried to survive by eating meat at times and only herbs at other times. Therefore, from past to present, the harmful ones of these herbs have been determined, and the harmless ones have been used both for nutritional purposes in food and for therapeutic purposes. Therefore, the main purpose of this study is to reveal the herbs used in the preparation of dishes belonging to the culinary culture of the Van region, which has a rich endemic diversity. In this context, firstly, document analysis was conducted, and the information and observations obtained from field visits to areas with rich flora diversity shaped the findings of the study. As a result of these findings, it was determined that the Van region is a rich region in terms of edible herbs and is frequently preferred in the preparation of local dishes. The region is an important gastronomy center not only with its variety of Van breakfast products or the well-known Van herbed cheese, but also with its local dishes and the herbs used in these dishes. Examples of herbs frequently used in cooking are types such as çiriş, spitak, heliz, and basil. In addition, it has been observed that among 25 different types of herbs such as sirmo, mendo and heliz, herbs such as sirmo, mendo and heliz are mostly preferred in the production of Van herb cheese, which was previously used as medicine. Therefore, identifying and recording these herb species is important for the sustainability of both Van local dishes and Van herb cheese, and it is recommended to increase the awareness of those concerned.

Keywords: Van, Gastronomy, Wild edible plants

**WOMEN'S ENTREPRENEURSHIP AND THE IMPACT OF THE COVID-19
PANDEMIC: INSIGHTS FROM INDIA**

Dr. Navder Kumar

Lyallpur Khalsa College, Jalandhar (Punjab)-India

Abstract

Women entrepreneurship is a vital pillar for the socio-economic upliftment of the society. Women comprise almost fifty percent of the population and their contribution towards the development of any nation is of utmost importance. Women entrepreneurship occupies a significant place and prospects in the Indian economy. However, covid outbreak has drastically affected the women entrepreneurs all over the world and India has no exception in this context. Covid pandemic has presented both challenges and opportunities. In this perspective the present paper is an endeavor to highlight the impact and future prospects of women entrepreneurship in India in the light of emerging challenges.

Keywords: Women entrepreneurship, Covid pandemic, Socio-economic upliftment.

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN OKUL TÜKENMİŞLİKLERİ İLE AKADEMİK
MOTİVASYONLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ**
THE RELATIONSHIP BETWEEN SCHOOL BURNOUT AND ACADEMIC
MOTIVATION OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Dr. Öğr. Üyesi Fatih KAYA
İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
ORCID ID: 0000-0002-9011-8656

Özet

Bu araştırmanın temel amacı ortaokul öğrencilerinin okul tükenmişlikleri ile akademik motivasyonları (güdülenmeleri) arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmada nicel yöntemli ilişkisel (korelasyonel) ve nedensel karşılaştırma modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini; Malatya ili Yeşilyurt ve Battalgazi Merkez ilçelerinde bulunan ortaokullarda 2021-2022 eğitim öğretim yılında öğrenim görmekte olan toplam 32714 öğrenci oluştururken, örneklemini ise seçkisiz yöntemle belirlenen 510 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini belirlerken basit seçkisiz yöntemi esas alınmıştır. Yeşilyurt ve Battalgazi merkez ilçelerinde bulunan her bir ilçeden ikişer tane olmak üzere toplamda dört adet ortaokul araştırma kapsamına alınmıştır. Özel ortaokullar ise araştırma kapsamına alınmamıştır. Araştırmada kullanılan ölçme aracının birinci bölümü katılımcıların demografik bilgilerinden oluşmaktadır. İkinci bölümde ise Aypay (2011) tarafından geliştirilen, 26 maddeden oluşan “İkinci Kademe Öğrencileri İçin Okul Tükenmişliği” ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın üçüncü bölümünde ise ortaokul öğrencilerinin akademik motivasyon düzeylerini belirleyebilmek amacıyla Bozanoğlu (2004) tarafından geliştirilen “Akademik Güdülenme Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada ulaşılan verilerin normallik dağılımına bakılıp, hatalı veya eksik doldurulan ölçekler ayıklanmış olup, 550 ölçekten geriye kalan 510 ölçek üzerinden analizler yapılmıştır. Elde edilen veriler, bağımsız gruplar T, Tek Yönlü ANOVA ve Basit Doğrusal Korelasyon testlerine tabi tutulmuştur. Araştırma kapsamında toplanan verilerin analizleri SPSS 26.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda ulaşılan bulgulardan bazıları: Öğrencilerin okul tükenmişlik düzeyleri ile akademik başarıları arasında; negatif yönde, yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu, akademik motivasyon düzeyleri ile kitap okumaya ayrılan süre arasında; pozitif yönde, yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu ve akademik motivasyon düzeyleri ile okul tükenmişlik düzeyleri arasında ise pozitif yönde, yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu şeklinde ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul tükenmişliği, Akademik motivasyon, Ortaokul

Abstract

The main purpose of this study is to examine the relationship between school burnout and academic motivation of secondary school students. In the study, a quantitative correlational and causal comparison model was used. The study population of the research consists of a total of 32714 students studying in secondary schools in Yeşilyurt and Battalgazi Central districts of Malatya province in the 2021-2022 academic year, while the sample consists of 510 students determined by random method. While determining the sample of the research, the simple random method was taken as basis. A total of four secondary schools, two from each district in the central districts of Yeşilyurt and Battalgazi, were included in the study. Private secondary

TOKAT 2nd INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENTIFIC RESEARCHES
September, 01-03, 2023
Tokat, TÜRKİYE

schools were not included in the study. The first part of the measurement tool used in the study consists of demographic information of the participants. In the second part, the "School Burnout for Secondary School Students" scale developed by Aypay (2011), consisting of 26 items, was used. In the third part of the study, the "Academic Motivation Scale" developed by Bozanoğlu (2004) was used to determine the academic motivation levels of secondary school students. The normality distribution of the data obtained in the study was examined and the scales that were filled out incorrectly or incompletely were eliminated, and analyzes were made on the 510 scales remaining from 550 scales. The data obtained were subjected to independent groups T, One-Way ANOVA and Simple Linear Correlation tests. The data collected within the scope of the research were analyzed using SPSS 26.0 package program. Some of the findings of the study are as follows: There is a negative, high level and significant relationship between students' school burnout levels and their academic achievement; there is a positive, high level and significant relationship between academic motivation levels and the time allocated to reading books; and there is a positive, high level and significant relationship between academic motivation levels and school burnout levels.

Keywords: School burnout, Academic motivation, Secondary school

**WE NEED TO ADDRESS BRUNO: A SEQUENTIAL EXPLANATORY ANALYSIS OF
MAN'S PSYCHOLOGICAL WELL-BEING AND INTIMATE PARTNER VIOLENCE**

Reden GARCIA

English Department, Ibn Khaldoun University of Tiaret- Algeria

Abstract

The social stigma existing in our society on the violence and abuses against men has been left overlooked and disregarded; in the context of Intimate Partner Violence, women subjects are only catered and lesser attention is given to male victims. This study aims to determine the level of men's psychological well-being (PWB) and to unfold their lived experiences towards the abuse. A mixed method study design, specifically the sequential explanatory analysis has been employed to satisfy the study objectives. The Phase 1 of the study which involves quantitative analysis revealed that abused male partners' levels of PWB varies and shows unique individual differences. For the Phase 2 or the qualitative phase of the study, extreme scorers of low and high for the first phase were subjected into semi-structured interviews and collected data were analyzed through the use of Interpretative Phenomenological Analysis. Three major themes with associated subthemes have been identified: (1) Experiencing Toxic Relationship; (2) Suffering from Psychological and Physiological Impacts; (3) Realizing Beauty in Brokenness. The results establish new perspectives in terms of the experiences of battered male partners and highlights the existence of Intimate Partner Violence against men in the Philippines.

Keywords: sequential explanatory analysis, intimate partner violence, abused male victim

**АБУ-Л-МУИН АН-НАСАФИЙ ВА УНИНГ ДИНИЙ
ДУНЁҚАРАШИ³⁴**
ABU-L-MU'IN AL-NASAFI AND HIS RELIGIOUS PERSPECTIVE

Зульфия Муминова

Хожа Аҳмад Яссавий номидаги Халқаро қозоқ-турк университети
Туркология илмий-тадқиқот институти
ORCID ID: 0000-0003-1848-5272

Аннотация

Ушбу мақолада ислом дини, “аҳли сунна” эътиқодининг йирик номоёндаси, мотрудия таълимотини қадимги Мавароуннаҳр ўлкасида ёйилишига ҳисса қўшган олим, радикал оқимларга қарши маънавий кураш олиб борган калом илми мутахассиси - Абу-л-Муин ан-Насафий ва унинг дунёқараши ёритилган. У ўз ўрнида факих, муҳаддис бўлганидан ташқари, калом илмидаги йирик сақланиб қолган “Табсират ул-адилла” рисоласидаги баён этган эътиқодий дунёқараши билан таниш. Абу-л-Муин ан-Насафийнинг дунёқараши Ҳанафийлик ва Мотрудийлик асосида шаклланган.

Калит сўзлар: Абу-л-Муин ан-Насафий, мотрудия дунёқараши, Табсират ул-адилла, мутакаллим, муҳаддис, факих.

Abstract

In this article, Abu-l-Mu'in al-Nasafi, a scholar who contributed to the spread of the doctrine of Motrudiiyya in the ancient land of Mavarounnahr, a specialist in theology of the spiritual struggle against radical currents, and his worldview are highlighted in this article. In addition to being a jurist and muhaddith, he is also known for his religious worldview, which he explained in the book "Tabsirat ul-adilla", which has been preserved in the science of theology. Abu-l-Mu'in al-Nasafi's worldview was formed on the basis of Hanafiism and Motrudism.

Keywords: Abu-l-Mu'in al-Nasafi, Motrudiiya worldview, Tabsirat ul-adilla, mutakallim, muhaddis, fakih.

Кириш.

Абу-л-Муин ан-Насафий ҳозирги Ўзбекистон республикаси ҳудудида, қадимда Насаф деб аталган - Қарши шаҳри яқинидаги ўтроқ туркий (қадимги ўзбек) аҳолиси яшайдиган Қовчин қишлоғида, ҳижрий ҳисобда тахминан 418 йилда таваллуд топган. Бу эса милодий 1027 йилга тўғри келади. Аммо шуни такидлашни истардикки, ушбу зотнинг таваллуди ва вафотлари ҳақида турли хил манбаларда бир-биридан фарқли маълумотлар учрайди. Таваллуд айёми мусулмон олами учун муҳим бўлмаганидек, мазкур масала бизнинг ушбу мақоламизнинг ҳам тадқиқот доирасига кирмайди.

Абу-л-Муин ан-Насафийнинг биринчи устози – отаси: Муҳаммад Насафий бўлган. Шундан келиб чиқадики, ушбу оила уламолар сулоласи бўлган. Муҳаммад Насафий эса ўз навбатида Абу Саҳл Исфаройнийдан таълим олган. Кейинчалик таълим олишни ва

³⁴ This research is funded by the Science Committee of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan (Grant No. AP19680418)

илмий фаолиятини Бухоро ва Самарқанд шаҳарларида давом этдирган. Абу-л-Муин ан-Насафийни илмий хизматларини эътироф этган ҳолда унга ал-Махулий, ал-Имом ал-ажал ал-зоҳид “(Буюк имом ва зоҳид),” ал-Фақиҳ ал-ҳанафий ва сайф ал-ҳаққ” (Ҳанафий фақиҳи ва Ҳақ Аллоҳнинг қиличи), каби унвонлар берилган [i].

Абу-л-Муин ан-Насафий ўз китобини яратишда асосий манба сифатида Имом Абу Мансур ал-Мотуридийнинг «Ат-Тавҳид», Имом Абул Ҳасан ал-Ашъарийнинг «Ал-Ламъа», «Мақолот ал-Исломиийин», Имом ал-Ҳарамайн, Имом ал-Жувайнийнинг «ал-Иршод» асарларидан фойдаланган ҳолда қуйидаги рисолаларни тасниф қилган: Ал-Уъмда фи усул ал-фиқҳ», «Баҳр ал-калом фи иълм ал-калом», «Табсират ул-адиллати фи иълм ал-калом», «Ат-Тамҳид ли-қавоид ат-тавҳид фи иълм ал-калом», «Ал-Оълим вал-мутаъллим», «Ийзоҳал-маҳажатий ли-ковн ал-ақл хужжатан», «Шарҳ ал-Жомиъ ал-Кабир лиш-Шайбоний фи фуруъ», «Манохиж ал-аиммати фил фуруъ», «Муътақидот» [ii]. Юқоридаги зикр қилинган асарларидан кўриниб турибдики, имом Насафий онгли ҳаёти давомида илми калом, фиқҳ, ҳадисшунослик йўналишларида жами 15 тага яқин илмий асарлар ёзиб қолдирган бўлсада, шулардан энг машҳурлари илми каломга оиддир.

Ўша пайтларда мураккаб сиёсий-ижтимоий вазиятдан келиб чиққан ҳолда “Аҳли сунна вал жамоа”нинг иккита эътиқодий шўбалари Мотрудия ва ашарияларга нисбатан муътазила, караматия, ботиния каби фирқалардан маънавий ва баъзида сиёсий хуруж давом этаётган эди. Уларга илмий раддиялар кўринишида рисолалар битган Абул ал-Муъийн ан-Насафий калом илмида жуда сермахсул ижод қилган. Масалан, унинг “Қасийдал-қавоид фи илм ал-ақоид” асарида ҳам ботиний тоифасига мансуб кишиларнинг хато қарашларига раддиялар беради. Аммо у айнан “Табсират-ул-адилла фи усул ад-дийн аъла тариқати Аби Мансур ал-Мотурий” асари орқали аҳли илм орасида жуда машҳур бўлиб кетди. Бу асар орқали у мотуридия таълимотини дунё бўйлаб ёйилишида катта хизмат қилди. Абу-л-Муин ан-Насафий, ундан ташқари “Шарҳ ал-Жомиъ ал-кабир лиш-Шайбоний фи фуруъ ал-ҳанафия “номли шарҳ ҳам ёзган [iii]. Бундай бой маънавий меросидан кўриниб турибдики, Абу-л-Муин ан-Насафий амалий аҳамиятга бой илмий –маънавий мерос қолдириб, 508 ҳижрий йилда, саксондан ошиб вафот этган. (Мақбараси ҳозирги Қарши шаҳри яқинидаги Қовчин қишлоғида жойлашган.) Мазкур олимнинг диний дунёқарашининг маҳсули- илмий меросини, ҳозирги замон давридаги эътиқодий хуружларга жавоб сифатида фойдаланиш имконияти ўз актуаллигини йўқотмаган.

Абу-л-Муин ан-Насафийнинг дунёқарашини акс этдирувчи сақланиб қолган асарлари. Манбаларда Имом Насафийнинг “Табсират ул-адилла”, “Тамҳид” ва “Баҳру-л-калом”дан бошқа кўп асарлари йўқолганлиги қайд этилган [iv]. “Табсират ул-адилла фи усулид-дин ала тариқати Аби Мансур ал-Мотуридий” (“Абу Мансур Мотуридий таълимоти далиллари асосида дин асосларини шарҳлаш”) диний илм-фанда катта аҳамиятга эга, чунки. у калом илмининг турли масалалари билан боғлиқ бўлиб, Аҳлу-с-сунна мутафаккирлари ва Имом Мотуридий таълимотлари шарҳланган [v]. Ўзбекистон Фанлар академияси Абу Райхон Беруний Шарқшунослик институтида “Табсират ул-адилла” китобини насх хатидаги иккита нусхаси, 3268 ва 5887 рақамлари остида сақланади. “Тамҳид” асарининг 1274 милодий йилда кўчирилган нусхаси ҳам ушбу фондда 177/ИВ рақам остида сақланиб қолган [vi].

Ҳозирги кунда имом Насафийни она юрти Ўзбекистондан ташқари “Табсират ул-адилла”нинг эски қўлёзмалари Миср, Эрон, Сурия, Туркия, Россия музейларида сақланмоқда [2]. Олимлар бу асарнинг эски қўлёзмалари сони бўйича бир хил фикрда

эмаслар. Хусайн Атай Истанбул кутубхонасида ушбу китобнинг ўн саккиз [vii], Язижўглининг ўндан ортик [viii], Муҳаммад Исо олти нусхаси борлигига гувоҳлик беради [ix].

Фақиҳ ва муҳаддис. Айрим уламолар Абул Муъин ан-Насафий нафақат мутакаллим, балки муҳаддис (ҳадис етказувчи) ва фақиҳ (фикҳ олими) бўлганини таъкидлайдилар. Масалан, ас-Самоний олимни муҳаддис деб таърифлаган бўлса, қомусий олимлар Юсуф Дия Кавакчи ва аль-Бағдодий Абу-л-Муъин ан-Насафийни фақиҳ деб атаган. Имом ан-Насафийнинг кўп шогирдлари нафақат калом, балки фикҳ бўйича ҳам мутахассислар бўлган.

Масалан, шогирди Алоуддин ас-Самарқандий таниқли фақиҳ эди ва у “Тухфат ал-фуқаҳа” асарини ёзишда, табиийки, устози маслаҳатига мурожаат қилган. Шунинг учун олимга фақиҳ дейиш жоиз бўларди. Ҳозирги вақтда фикҳга оид асарларнинг сақланиб қолмаганлиги унинг фақиҳ эмаслигига далолат қилмайди.

Агар ас-Самъоний ан-Насафийга қўллаган “муҳаддис” унвонига тўхталадиган бўлсак, шуни таъкидлаш жоизки, Абу-л-Муъин Дамашқда Али ибн ал-Хусайн ас-Сақалканди исмли кишидан сабоқ олиб, ҳадислар ривоят қилган [x].

Мутакаллимин ва унинг диний дунёқараши. Имом Насафий фақиҳ ва муҳаддисликларини эътироф этган ҳолда бир нарсани таъкидлаш жоизки, у кўпроқ калом илми мутахассиси сифатида доврўғ қозонди. Хусусан, “Табсират ул-адилла” асарини ёзиб тугаллади. Ушбу китобни таълиф қилишига сабаб сифатида дўстларининг иймон-эътиқод ҳақида китоб ёзишни илтимос қилганликларини келтиради. Аммо, шусиз ҳам, у киши яшаб ўтган асрдаги ҳақиқий ислом таълимотига зид бўлган янги фирқалар пайдо бўлиши билан боғлиқ ижтимоий-сиёсий вазият мўминлар эътиқодини илмий ҳимоя қилишни тақозо қилаётган эди. Чунки, Ал-Мотуридий шарҳлаган суннийликнинг асосий ғоявий муҳолифлари бўлган мўтазилийлар, ботинийлар, карматийлар ва бошқалар каби гуруҳлар вакиллари мусулмонлар орасида ихтилофларни ҳаддан зиёд кўпайтириб юборган эди.

Агар “Табсират ул-адилла” асарини варақлайдиган бўлсак, биринчи саҳифаларида ан-Насафийнинг мўътазилийлар ва турли адашган гуруҳларга қандай раддиялар берганини кўришингиз мумкин. Бу ерда у гоҳида суннийликнинг яна бир дарғаси Ашъарийнинг фикрини ҳам маъқуллайди [7].

Энди, имом Насафийнинг ҳаётининг сўнги йилларида ёзган асари “Тасбират ул-адилла” рисоласи ҳақида тўхталадиган бўлсак, у араб тилида икки жилдлик китоб бўлиб, кириш ва олти асосий бобдан иборат. Ушбу китоб Мотуридий мазҳаби эътиқодини ўзида мужассам этган “Тавҳид”дан бошқа асар бўлмаган даврда ёзилган бўлиб, биринчи ва иккинчи боблар ҳар хил диний мавзулар, яратган яратувчининг ягона эканлигини исботлаш, дуалистик қарашни инкор этиш учун асосли далиллардан иборат. Учинчи бобда эса пайғамбарлик ва Аллоҳ томонидан юборилган хабарларнинг мантиқийлиги ва ҳикмати қайд этилиб, пайғамбарлар ва Муҳаммад (а.с.)нинг мўъжизалари, авлиёларнинг кароматлар ҳақ эканлиги далиллар билан исботланган. Тўртинчи, 250 саҳифалик бобда эса, ақида масалалари ёритилган, Аллоҳ таолонинг илм, қудрат ва ирода сифатлари асосида тақдир мавзусига бағишланган. Бешинчи бобда катта гуноҳ қилган кишининг дунё ва охиратдаги мақоми, шафоат ва иймон-ислом муносабатлари охирги бобда эса имомлик (раҳбарлик) таърифи, чаҳорёлларнинг сифат ва хусусиятлари ҳақида сўз юритилади. Имом Насафий ўз маънавий устозлари сифатида эътироф этган Абу Мансур ал-Мотуридийнинг қарашлари ва Абу Ҳанифанинг ақида илмига оид фикрлари ва унинг

бизгача етиб келмаган асарлари номларини ҳам ушбу китобда батафсил келтириб ўтиган [7].

Мана юқоридагилардан кўриб турганингиздай имом Насафийнинг Абу Мансур ал-Мотуридий асарига “Табсират ул-адилла фи усул ад-дин ала тариқати Абу Мансур ал-Мотуридий” шарҳини ёзиши халқ орасида “аҳли суннага” эътибор сусая бошлагани сабаб бўлган,- деб бемалол айтиш мумкин. Шундан келиб чиқиб, Мовароуннаҳрда мотуридийлик таълимотининг ривожланишида Абу-л-Муъин ан-Насафийнинг ролини алоҳида эканлигини таъкидлаш лозим. Имом Насафий Мотрудийлик мактаби талқинини ўз асарига биринчи бўлиб киритган. Абу-л-Муъин ан-Насафий вафотидан кейин унинг шогирди Нажмуддин Абу Ҳафс ан-Насафий ўзининг машхур “Ақоид ан-Насафий” рисоласини орқали мотуридия таълимотини устози Абу-л-Муъин ан-Насафий шарҳлаганидек очиб берган. Шундай қилиб бу устоз-шогирд аъёнаси асосида очиб берилган таълимот Мовароуннаҳрда калом илми ривожининг кейинги босқичларини белгилаб берган. Ушбу шаклланган мактаб вакиллари - калом уламолари ўз вақтида “маърифатли ҳанафийлар” деб аталган. Демак, ўз қарашларини Ҳанафий (ваф. 767) ва унинг шогирдлари, Абу Жафар ат-Таҳовий (ваф. 933/935), ал-Мотуридийлар (ваф. 944) билан мувофиқлаштирган Абу-л-Муъин ан-Насафий диний ва ҳуқуқий масалаларни ҳал қилишда рационалистик тамойиллардан фойдаланиш услубиятини ишлаб чиққан ва мўтазила, ботиний, каромтийларнинг пуч ғояларини илмий далиллар билан инкор қилиб, Мавароуннаҳрда суннийлик сақланиб қолишига улкан ҳисса қўшган.

Қуйида баъзи тадқиқотчилардан иқтибослар келтириб, мўжазгина мақоламизни тамомлаймиз. Абу-л-Муъин ан-Насафийнинг услуб ва услубларида унга ўхшаган шахс йўқ эди. [xi]. Тадқиқотчи Фатхуллоҳ Хулайф ан-Насафий ижодий меросини қадрлаб: “Ҳеч ким мотуридий шеърият мактаби ривожига Абу-л-Муъин ан-Насафий каби ҳисса қўшган эмас, ашъарий мазҳабини Бақилоний ва Ғаззолийсиз, мотуридий мазҳабини эса Абу-л-Муъин ан-Насафийсиз тасаввур этиб бўлмайди”-дейди [xii].

Хулоса. Ислом дини, “аҳли сунна” эътиқоди иккита йирик шўъбаларидан бири, айнан Мотрудия қадимги Мавароуннаҳр ўлкаси, хусусан ҳозирги Ўзбекистон худудида юзага келиб, бу ерда туғилиб ўсган уламолар ислом тарихида, ҳар асрда янги пайдо бўлиб турувчи, радикал оқимларга қарши туришда беқиёс рол ўйнаган. Калом илми мутахассиси - Абу-л-Муъин ан-Насафий сунийликнинг йирик намоёндаларидан бўлиб, ўз ўрнида фақиҳ, муҳаддис ва айнан мотрудия таълимотини ривожига, ҳамда Мавароуннаҳрда ёйилишига улкан ҳисса қўшган. Имом Насафийнинг “Табсират ул-адилла” асари калом илмидаги йирик сақланиб қолган рисоласи бўлиб, замонасининг мўтазила, ботиния, караматия фирқаларига очиқ илмий раддиялар билан бойитилган. Абу-л-Муъин ан-Насафийнинг дунёқараши Ҳанафийлик ва Мотрудийлик асосида шаклланган.

¹. Ас-Самоний Абу Саъд Абдулқарим ибн Муҳаммад ибн Мансур ат-Тамими. Аль-Ансаб. Абдуллоҳ Умар ал-Баруди. – Бейрут: Дар аль-фикр, 1419/1998. – Т. II. – Б. 396.

- ii. Убайдулла Уватов, Саидмухтор Оқилов, Эргаш Даминов. Мотуридия таълимоти ва Абу Муин Насафий илмий мероси. – Тошкент: “Movarounnahr”, 2018.
- iii. Оқилов С. Абу-л-Муин ан-Насафийнинг илмий мероси ва мотрудия талимоти. Б.74-78
- iv. И.И. Даминов. Рукописные экземпляры произведения Абу-л-Муин Насафи, хранящиеся в библиотеках Узбекистана. The Way of Science. 2017. № 11 (45).
- v. Хожи Халифа. Кашфу-з-зунун. Т. 1. ЎзР Шарқшунослик институти. Қўлғезмалар асосий фонди. № 5977. –Б.114.
- vi. ЎзР ФА Шарқшунослик институти. Қўлғезмалар асосий фонди. № 177-III. – Л. 190 а.
- vii. Atay, H. (2016). Tabsiratu'l Edille fi Usul-u Din (Tenkidli neşir). Ankara.
- viii <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/37/772/9840.pdf>
- ix. 9. للملايين العم دار : بيروت (Т. VII). التراجم قاموص (1085). ا. خ , زركلي القايرة (таржима , عيس م). (Т. I). الدين الأصصول في الادلة تبصرة (2011). أ. ا , المتردي
- x. Жибуллоҳ Ҳасан Аҳмад. “Ат-Тамҳид ли кавоид ат-тавҳид”
- xi. Атай Х. Fahreddin Razī'nin kelam ilmindeki yeri. – Ankara, 1978. – Б. 3.
- xii. Аль-Матуриди, Абу Мансур. Китаб ат-тавҳид / Издал Фатхуллах Хулайф. – Стамбул: аль-Мактабат аль-исламия, 1979. Кириш. – С. 5.